DELFTSCHE

MODERNEN ALMANAK

INSPICE ET CAUTUS ERIS.

Paul Tetar van Elven del. W Steelink sculps.

DELFTSCHE STUDENTEN ALMANAK.

Paul Tetar van Elven del. W. Steelink sculps.

7/12 68.

DELFTSCHE

STUDENTEN-ALMANAK

VOOR

1869.

BIBLIOTHEEK
DER
TECHNISCHE HOGESCHOOL
DELFT

815 F

POLYTECHNISCHE SCHOOL

TE DELFT BIJ,
J. WALTMAN, JR.
1868.

INHOUD.

Kalender.

Tijdperken . . . . . Bladz. 3
Guldengetal, Epacta, Zonnecirkel, Indictie en Zondagsletter . . . . . » 3
Verjaardagen der leden van het Kon. Huis » 6
Akademische Gedenkdagen . . . . . » 8
Kalender . . . . . » 9
Jaargetijden . . . . . » 21
Paaschtafel voor 1869—1878 . . . . . » 21
Hemelverschijnselen . . . . . » 22
Schijngestalten der Maan . . . . . » 23
Tafel van de opkomst en ondergang der Zon . . . . . » 25

Vertrek van Posten, enz.

Brievenposten . . . . . » 29
Dienst van Van Gend en Loos . . . . . » 33
Stoombooten . . . . . » 34
Algemeene Nederl. Railroute-Maatschappij. » 37
Trek- en pakschuiten . . . . . » 38
Spoortreinen . . . . . » 41

Polytechnische School.

Bestuur . . . . . » 63
Hoogleeraren, enz. . . . . » 65
Programma der lessen . . . . . » 68
Toelichting . . . . . » 76
Reglement voor het gebruik van de Bibliotheek . . . . . » 78

Studentencorps.

Naamlijst der leden van het corps, die ingeschreven zijn aan de Polyt. School . » 82
Naamlijst der ingeschrevenen aan de Polyt. School, die geen lid zijn van het Corps » 88
Getal der ingeschrevenen aan de Pol. School » 89
Examen B . . . . . » 90

Eindexamens . . . . . Bladz. 91
Commissiën uit de studenten . . . . . » 92
Bijzondere Gezelschappen en Disputen . . » 94
Vervolg van de geschiedenis van het Delftsche studentencorps (van September 1867 tot September 1868), met bijlagen . . » 97

Mengelwerk.

Bloemen en Distels . . . . . » 145
Goethe's «Prométheus" . . . . . » 150
Het viooltje . . . . . » 177
Uil en Adelaar . . . . . » 178
De commensaal vau bakker Bleek . . . » 187
Tegenstrijdigheid . . . . . » 227
Klagt van Maria Stuart, bij den aanvang der lente . . . . . » 228
Bladvulling . . . . . » 230
De drie vriendinnetjes . . . . . » 231
Indrukken eener reis naar Baden-Baden . » 234
Droomen en Waarheid . . . . . » 267
Wiegenlied. . . . . » 268
't Concert . . . . . » 269
Op een danspartij . . . . . » 270
Een plaag . . . . . » 271
Johanna . . . . . » 274
Op mijnen vriend Jan Pret, die de scherpschutters zingen wil leeren . . . . . » 331
De Droom . . . . . » 334
Amor's Pijl. . . . . » 340
Iets over Lessing's Nathan der Weise . . » 341
Wij zijn er ook . . . . . » 354
Varia . . . . . » 358

De **SENAAT** *is na het afdrukken van den Almanak zamengesteld als volgt:*

S. W. Tromp Jr., *Pres.*

. . . . . *Vice-Pres.*

W. O. Gallois, *Secr.*

J. W. Boom.

E. B. v. Nes v. Meerkerk.

Bij de Gezelschappen moet nog gevoegd worden:

Societeit GAMBRINUS.

Constantijn V, *Grootvorst.*

Tantalus, *Major Domus.*

Machiavelli, *Schrijver.*

KALENDER.

TIJDPERKEN.

Het jaar 1869 van de Christelijke jaartelling is het jaar:

7377—7378 van de hedendaagsche Grieken,
6582 volgens de Juliaansche periode,
5630 sedert de schepping, volgens de Israëlieten (aanvangende 17 Sept.),
2645 sedert de eerste Olympiade, of het 1e jaar van de 662 Olympiade,
2622 sedert de stichting van Rome, volgens Varro,
2616 volgens de jaartelling van Nabonassar,
1286 van de Hedjrah (aanv. 24 April),
290 sedert de Unie van Utrecht,
56 sedert de herstelling van Nederland,
26 sedert de oprigting der Delftsche Akademie,
5 » » » » Polytechnische School.

	Gregoriaansche Kalender.
Het Guldengetal	VIII
De Epacta	XVII
De Zonnecirkel	II
De Romeinsche Indictie . .	XII
De Zondagsletter	C.

Guldengetal, Epacta, Zonnecirkel, Indictie en Zondagsletter.

Het Guldengetal heeft zijn oorsprong te danken aan den Maancirkel, een tijdkring van 19 jaren, uitgevonden

door Meton (430 v. C.), aan het eind van welken de nieuwe en volle manen weder op dezelfde data van den Juliaanschen Kalender invallen. Het Guldengetal wijst aan in het hoeveelste jaar van den maancirkel men zich bevindt. Daar men aanneemt dat de eerste maancirkel 1 jaar vóór Chr. is aangevangen, moet men bij het jaartal 1 optellen en de som door 19 deelen om het aantal der volbrachte Maancirkels te verkrijgen; de rest drukt het Guldengetal uit. De Atheners lieten den door Meton gevonden regel in gulden letters op de deuren van de tempel van Minerva schrijven; van daar de naam van Guldengetal.

De Epacta is het getal, dat den ouderdom der Maan, op den 1 Januari des jaars, in dagen aanwijst. De Maansomloopstijden beurtelings op 30 en 29 dagen stellende, kan men uit de Epacta gemakkelijk de data van alle volgende Nieuwe Manen berekenen.

De Zonnecirkel is een tijdkring van 28 jaren, na verloop van welken de data weder met dezelfde dagen der week overeenstemmen, als bij het begin. Daar het gewone jaar uit 52 weken en 1 dag, het schrikkeljaar uit 52 weken en 2 dagen bestaat, verkrijgt eenige datum niet denzelfden naam, dien hij in 't vorig jaar droeg, maar zoo beide gewone jaren zijn, dien van één dag later gedurende het geheele jaar; zoo het laatste een schrikkeljaar is, dien van een dag later voor 29 Februari, en van twee dagen later na dien datum; zoo het voorgaande een schrikkeljaar was, dien van twee dagen later vóór, dien van één dag later na 28 Februari. Zoo zal 1 Januarij in 1869 op Vrijdag vallen, terwijl hij in 1868 op Woensdag viel; en 1 Mei in

1869 op Zaterdag, terwijl hij in 1868 op Vrijdag viel. Waren er geen schrikkeljaren dan zou de Zonnecirkel in plaats van 4 × 7 slechts 7 jaar lang zijn. Men rekent den Zonnecirkel van het 9e jaar vóór Chr. af.

De Romeinsche Indictie is een tijdkring van 15 jaren, beginnende 3 jaren vóór Chr. en afkomstig van de Romeinen, die hem gebruikten tot regeling van eene belasting.

De Zondagsletter is de letter, die de eerste Zondag van een jaar verkrijgt, als men den 1sten Jan. A, den 2den B, enz. noemt. In een gewoon jaar hebben zoo men telkens na de letter G weder met A begint, alle Zondagen dezelfde letter. In het schrikkeljaar heeft men 2 Zondagsletters. Dit komt voort uit de wijze, waarop de Romeinen de schrikkeldag aan het jaar toevoegden; deze werd als een dag zonder letter tusschen 23 Februari en 5 Maart ingevoegd, zoodat de Zondag die daarop volgde een letter terugging.

VERJAARDAGEN

DER

LEDEN VAN HET KONINKLIJK HUIS.

---

1 Februari.	LOUISA AUGUSTA WILHELMINA AMALIA, van Pruissen, Gemalin van Prins Frederik, geb. 1808.
19 »	Z. M. WILLEM ALEXANDER PAUL FREDERIK LODEWIJK, Koning WILLEM III, geb. 1817.
28 »	WILLEM FREDERIK KAREL, Prins der Nederlanden, Oom des Konings, geb. 1797.
8 April.	WILHELMINA MARIA SOPHIA LOUISA, Erf-Groot-Hertogin van Saxen-Weimar-Eisenach, Zuster des Konings, geb. 1824.
3 Mei.	KAREL XV LODEWIJK EUGENIUS, Hertog van Scandinavie, Koning van Zweden en Noorwegen, Schoonzoon van Prins Frederik, geb. 1826.
9 »	WILHELMINA FREDERIKA LOUISA CHARLOTTA MARIANNA, Prinses der Nederlanden, Tante des Konings, geb. 1810.
20 »	AMALIA MARIA DA GLORIA AUGUSTA, Hertogin van Saxen-Weimar-Eisenach, Gemalin van Prins Hendrik, geb. 1830.

13 Juni.	WILLEM FREDERIK HENDRIK, Prins der Nederlanden, Broeder des Konings, geb. 1820.
17 »	H. M. SOPHIA FREDERIKA MATHILDE, Koningin der Nederlanden, geb. Prinses van Wurtemberg, geb. 1818.
24 »	KAREL ALEXANDER AUGUST JAN, Erf-Groot-Hertog van Saxen-Weimar-Eisenach, Schoonbroeder des Konings, geb. 1818.
5 Juli.	WILHELMINA FREDERIKA ANNA ELISABETH MARIA, tweede dochter van Z. K. H. Prins Frederik, geb. 1841.
5 Augustus.	WILHELMINA FREDERIKA ALEXANDRINA ANNA LOUISA, Koningin van Zweden en Noorwegen, Dochter van Z. K. H. Prins Frederik, geb. 1828.
25 »	WILLEM ALEXANDER KAREL FREDERIK HENDRIK, Prins der Nederlanden, Zoon des Konings, geb. 1851.
4 September.	WILLEM NICOLAAS ALEXANDER FREDERIK KAREL HENDRIK, Prins van Oranje, Kroonprins der Nederlanden, geb. 1840.

AKADEMISCHE GEDENKDAGEN.

---

4 Jan. 1843. Oprichting van de Akademie te Delft.
8 » 1632. Stichting van het Athenaeum te Amsterdam.
8 Febr. 1575. Stichting van de Hoogeschool te Leyden.
16 » 1630. Stichting van het Athenaeum te Deventer.
26 Maart 1636. Stichting van de Hoogeschool te Utrecht.
1 Julij 1864. Stichting van de Polyt. School te Delft.
23 Aug. 1614. Stichting van de Hoogeschool te Groningen.
25 Sept. 1816. Stichting van de Hoogeschool te Gent.

JANUARI, 31 dagen.

1 Vrijdag.	Nieuwejaarsdag.
2 Zaterdag.	
3 Zondag.	Bleekroode (S.) 1862 †.
4 Maandag.	
5 Dinsdag.	
6 Woensdag.	Driekoningen.
7 Donderdag.	
8 Vrijdag.	
9 Zaterdag.	
10 Zondag.	Linnaeus (E. von) 1778 †.
11 Maandag.	
12 Dinsdag.	
13 Woensdag.	Russisch Nieuwjaar.
14 Donderdag.	
15 Vrijdag.	
16 Zaterdag.	
17 Zondag.	Franklin (B.) geb. 1706.
18 Maandag.	
19 Dinsdag.	
20 Woensdag.	Wieland, 1813 †.
21 Donderdag.	
22 Vrijdag.	Heropening der collegies 1862.
23 Zaterdag.	
24 Zondag.	
25 Maandag.	
26 Dinsdag.	
27 Woensdag.	
28 Donderdag.	
29 Vrijdag.	
30 Zaterdag.	
31 Zondag.	Hans Sachs 1576 †.

FEBRUARI, 28 dagen.

1 Maandag.	
2 Dinsdag.	Maria Lichtmis.
3 Woensdag.	
4 Donderdag.	
5 Vrijdag.	
6 Zaterdag.	
7 Zondag.	Dickens (Ch.) geb. 1812.
8 Maandag.	
9 Dinsdag.	Lobatto (R.) 1866 †.
10 Woensdag.	
11 Donderdag.	
12 Vrijdag.	
13 Zaterdag.	
14 Zondag.	
15 Maandag.	Lessing 1781 †.
16 Dinsdag.	Desubas (M.) Predikant in de woestijn 1746 †.
17 Woensdag.	
18 Donderdag.	
19 Vrijdag.	
20 Zaterdag.	
21 Zondag.	Spinoza 1677 †.
22 Maandag.	
23 Dinsdag.	
24 Woensdag.	
25 Donderdag.	Victor Hugo geb. 1802.
26 Vrijdag.	
27 Zaterdag.	
28 Zondag.	

MAART, 31 dagen.

1 Maandag.	
2 Dinsdag.	
3 Woensdag.	12 uur het vaste punt gevonden. Jaar?
4 Donderdag.	
5 Vrijdag.	
6 Zaterdag.	
7 Zondag.	
8 Maandag.	
9 Dinsdag.	
10 Woensdag.	40 Martelaren in Armenie 320 †.
11 Donderdag.	
12 Vrijdag.	
13 Zaterdag.	
14 Zondag.	
15 Maandag.	
16 Dinsdag.	
17 Woensdag.	Begrafenis Anna Paulowna 1865.
18 Donderdag.	
19 Vrijdag.	
20 Zaterdag.	
21 Zondag.	
22 Maandag.	Oprichting van het corps 1848.
23 Dinsdag.	
24 Woensdag.	
25 Donderdag.	Maria Boodschap.
26 Vrijdag.	
27 Zaterdag.	
28 Zondag.	Paschen.
29 Maandag.	
30 Dinsdag.	
31 Woensdag.	

APRIL, 30 dagen.

1 Donderdag.	Motie over de Almanak 1868.
2 Vrijdag.	
3 Zaterdag.	
4 Zondag.	
5 Maandag.	
6 Dinsdag.	
7 Woensdag.	
8 Donderdag.	
9 Vrijdag.	
10 Zaterdag.	
11 Zondag.	
12 Maandag.	
13 Dinsdag.	
14 Woensdag.	
15 Donderdag.	
16 Vrijdag.	
17 Zaterdag.	
18 Zondag.	
19 Maandag.	
20 Dinsdag.	
21 Woensdag.	
22 Donderdag.	
23 Vrijdag.	Shakespeare 1616 †.
24 Zaterdag.	Tasso (T.) 1595 †
25 Zondag.	
26 Maandag.	
27 Dinsdag.	
28 Woensdag.	
29 Donderdag.	
30 Vrijdag.	

MEI, 31 dagen.

1 Zaterdag.	Aanneming v. d. wet op het Middelbaar onderwijs 1863.
2 Zondag.	
3 Maandag.	
4 Dinsdag.	
5 Woensdag.	Maskerade D H. C. 1857.
6 Donderdag.	Hemelvaartsdag.
7 Vrijdag.	
8 Zaterdag.	Opening van Simonis.
9 Zondag.	
10 Maandag.	Haagsche kermis.
11 Dinsdag.	
12 Woensdag.	
13 Donderdag.	
14 Vrijdag.	
15 Zaterdag.	
16 Zondag.	Pinksteren.
17 Maandag.	
18 Dinsdag.	
19 Woensdag.	
20 Donderdag.	
21 Vrijdag.	
22 Zaterdag.	
23 Zondag.	
24 Maandag.	
25 Dinsdag.	Einde der steenkoolperiode jaar X.
26 Woensdag	
27 Donderdag.	
28 Vrijdag.	
29 Zaterdag	
30 Zondag.	
31 Maandag.	

JUNI, 30 dagen.

1 Dinsdag.	
2 Woensdag.	
3 Donderdag.	
4 Vrijdag	
5 Zaterdag.	
6 Zondag.	Lobatto (R.) geb. 1797.
7 Maandag.	
8 Dinsdag.	
9 Woensdag.	
10 Donderdag.	Uitvinding van de Trombe à eau.
11 Vrijdag.	
12 Zaterdag.	
13 Zondag.	
14 Maandag.	
15 Dinsdag.	
16 Woensdag.	
17 Donderdag.	
18 Vrijdag.	Slag bij Waterloo.
19 Zaterdag.	
20 Zondag.	
21 Maandag.	Begin van den Zomer.
22 Dinsdag.	
23 Woensdag.	
24 Donderdag.	
25 Vrijdag.	
26 Zaterdag.	
27 Zondag.	
28 Maandag.	
29 Dinsdag.	
30 Woensdag.	Delftsche Academie † 1864.

JULI, 31 dagen.

1 Donderdag.	Stichting der Pol. School 1864.
2 Vrijdag.	
3 Zaterdag.	
4 Zondag.	Uitslag examen B 1868.
5 Maandag.	
6 Dinsdag	
7 Woensdag	
8 Donderdag	
9 Vrijdag.	Uitslag examen C 1868.
10 Zaterdag.	
11 Zondag.	
12 Maandag.	
13 Dinsdag.	Begin der Feesten voor het 20jarig bestaan v. h. D. St. C. 1868.
14 Woensdag.	
15 Donderdag.	
16 Vrijdag.	
17 Zaterdag.	Einde der Feesten 1868.
18 Zondag.	Contrapartij 1868.
19 Maandag.	
20 Dinsdag.	
21 Woensdag.	Begin der Hondsdagen.
22 Donderdag.	
23 Vrijdag	
24 Zaterdag.	
25 Zondag.	
26 Maandag.	
27 Dinsdag.	Onuitstaanbare warmte.
28 Woensdag.	
29 Donderdag.	
30 Vrijdag.	
31 Zaterdag.	

AUGUSTUS, 31 dagen.

1 Zondag.	
2 Maandag.	
3 Dinsdag.	
4 Woensdag.	
5 Donderdag.	
6 Vrijdag.	Buitengew. onuitstaanbare warmte.
7 Zaterdag.	
8 Zondag.	v. Alphen (H.) 1803 †.
9 Maandag.	
10 Dinsdag.	
11 Woensdag.	
12 Donderdag.	
13 Vrijdag.	
14 Zaterdag.	
15 Zondag.	Napoleonsdag.
16 Maandag.	Delftsche kermis.
17 Dinsdag.	
18 Woensdag.	Onmogelijke warmte. Hugo Grotius 1645 †.
19 Donderdag.	
20 Vrijdag.	
21 Zaterdag.	Einde Hondsdagen.
22 Zondag.	
23 Maandag.	
24 Dinsdag.	
25 Woensdag.	
26 Donderdag.	Vorst Ratapama vermoord 1451.
27 Vrijdag.	
28 Zaterdag.	Goethe geb. 1749.
29 Zondag.	
30 Maandag.	
31 Dinsdag.	

SEPTEMBER, 30 dagen.

1 Woensdag.	
2 Donderdag.	
3 Vrijdag.	
4 Zaterdag.	
5 Zondag.	
6 Maandag.	Wettig einde der vacantie.
7 Dinsdag.	
8 Woensdag.	v. d. Palm (J. H.) 1848 †.
9 Donderdag.	
10 Vrijdag.	
11 Zaterdag.	
12 Zondag.	Jacob Cats 1660 †.
13 Maandag.	
14 Dinsdag.	
15 Woensdag.	
16 Donderdag.	
17 Vrijdag.	
18 Zaterdag.	
19 Zondag.	
20 Maandag.	
21 Dinsdag.	Begin Herfst.
22 Woensdag.	v. Lennep 1868 †.
23 Donderdag.	
24 Vrijdag.	Lezing v. Multatuli 1868.
25 Zaterdag.	
26 Zondag.	Lioba 779 †.
27 Maandag.	
28 Dinsdag.	
29 Woensdag.	
30 Donderdag.	

OCTOBER, 31 dagen.

1 Vrijdag.	
2 Zaterdag.	Serenade aan den hr. Steuerwald 1868.
3 Zondag.	Rijpartij der nieuwe Leden 1868.
4 Maandag.	
5 Dinsdag.	
6 Woensdag.	
7 Donderdag.	
8 Vrijdag.	
9 Zaterdag.	Kamergebabbel.
10 Zondag.	
11 Maandag.	
12 Dinsdag.	
13 Woensdag.	
14 Donderdag.	
15 Vrijdag.	
16 Zaterdag.	Corpsvergadering 1867.
17 Zondag.	Kroegjool 1867.
18 Maandag.	Vaststelling v. d. Kalender.
19 Dinsdag.	
20 Woensdag.	
21 Donderdag.	Groote duurte der eijeren.
22 Vrijdag.	
23 Zaterdag.	
24 Zondag.	
25 Maandag.	
26 Dinsdag.	
27 Woensdag.	
28 Donderdag.	Groote kaasmarkt.
29 Vrijdag.	
30 Zaterdag.	
31 Zondag.	

November, 30 dagen.

1 Maandag.	
2 Dinsdag.	
3 Woensdag	Mendelsohn Bartholdy 1847 †.
4 Donderdag.	Ontbinding der Club. 1868.
5 Vrijdag	
6 Zaterdag.	
7 Zondag.	
8 Maandag.	
9 Dinsdag.	
10 Woensdag.	
11 Donderdag.	
12 Vrijdag.	
13 Zaterdag.	Beweging in de hemellichamen.
14 Zondag.	
15 Maandag.	
16 Dinsdag.	
17 Woensdag.	Jac. Boehmer, apoplectisch schoenmaker.
18 Donderdag.	
19 Vrijdag.	
20 Zaterdag.	
21 Zondag.	Kroegjool 1867.
22 Maandag.	
23 Dinsdag	
24 Woensdag.	Spinoza, geb. 1632.
25 Donderdag.	
26 Vrijdag.	Optocht met fakkels 1868.
27 Zaterdag.	Belasius vogelopvoeder 1673 †.
28 Zondag.	
29 Maandag.	
30 Dinsdag.	

December, 31 dagen.

1 Woensdag.	
2 Donderdag.	
3 Vrijdag.	
4 Zaterdag.	
5 Zondag.	St. Nicolaasavond.
6 Maandag.	
7 Dinsdag.	
8 Woensdag.	
9 Donderdag.	
10 Vrijdag.	Dood v. Kutchikopf.
11 Zaterdag.	
12 Zondag.	
13 Maandag.	
14 Dinsdag.	Israel. kersfeest 1869.
15 Woensdag.	
16 Donderdag.	
17 Vrijdag.	
18 Zaterdag.	
19 Zondag.	
20 Maandag.	
21 Dingsdag.	Begin v. d. Winter.
22 Woensdag.	
23 Donderdag.	
24 Vrijdag.	
25 Zaterdag.	Eerste Kerstdag.
26 Zondag.	Tweede »
27 Maandag.	
28 Dinsdag.	
29 Woensdag.	
30 Donderdag.	
31 Vrijdag.	Oudejaarsavond.

JAARGETIJDEN.

De Lente	begint	den . . .	21sten	Maart.
De Zomer	»	» . . .	21sten	Juni.
De Herfst	»	» . . .	23sten	September.
De Winter	»	» . . .	21sten	December.

PAASCHTAFEL VOOR 1869—1878.

1869	28	Maart.
1870	17	April.
1871	9	»
1872	31	Maart.
1873	13	April.
1874	5	»
1875	28	Maart.
1876	16	April.
1877	1	»
1878	21	»

HEMELVERSCHIJNSELEN.

Er zullen in dit jaar twee Zons- en twee Maansverduisteringen plaats hebben. Slechts eene der laatsten is in onze streken zichtbaar.

I. *Maansverduistering.*

Den 28n Januari zal eene gedeeltelijke Maansverduistering in Nederland zichtbaar zijn. Zij vangt aan 0 uur 49 min. 's morgens, en eindigt te 3 uur 7 min., terwijl het midden der verduistering te 1 uur 58 min. invalt. De grootte is 5,4 duim.

II. *Zonsverduistering.*

Den 11n Februari vindt eene ringvormige Zonsverduistering plaats, welke onzichtbaar is in Nederland. Zij is zichtbaar in het zuidelijk gedeelte van Zuid-Amerika en Afrika.

III. *Maansverduistering.*

Den 23n Juli Maansverduistering onzichtbaar in Nederland. Zij is zichtbaar in Australie, in het oosten van Azie en oostelijk Afrika.

IV. *Zonsverduistering.*

Den 7n Augustus. Totale zonsverduistering, onzichtbaar in Nederland, zichtbaar in het Noord-oostelijk gedeelte van Azië, in Noord- en Midden-Amerika en in een klein deel van Zuid-Amerika.

SCHIJNGESTALTEN DER MAAN

GEDURENDE HET JAAR 1869

Januari	5	's morgens	6	u.	42	m.	L. K.
»	12	's avonds	7	»	13	»	N. M.
»	21	's morgens	0	»	46	»	E. K.
»	28	's morgens	1	»	50	»	V. M.
Februari	3	's avonds	5	»	15	»	L. K.
»	11	's avonds	2	»	13	»	N. M.
»	19	's avonds	5	»	26	»	E. K.
»	26	's avonds	0	»	24	»	V. M.
Maart	5	's morgens	6	»	2	»	L. K.
»	13	's morgens	9	»	6	»	N. M.
»	21	's morgens	6	»	13	»	E. K.
»	27	's avonds	9	»	52	»	V. M.
April	3	's avonds	9	»	8	»	L. K.
»	12	's morgens	2	»	7	»	N. M.
»	19	's avonds	3	»	25	»	E. K.
»	26	's morgens	6	»	41	»	V. M.
Mei	3	's avonds	2	»	0	»	L. K.
»	11	's avonds	4	»	27	»	N. M.
»	18	's avonds	9	»	49	»	E. K.
»	25	's avonds	3	»	43	»	V. M.
Juni	2	's morgens	7	»	41	»	L. K.
»	10	's morgens	4	»	12	»	N. M.
»	17	's morgens	2	»	35	»	E. K.
»	24	's morgens	1	»	58	»	V. M.

Juli	2	's morgens	1	u.	6	m.	L. K.
»	9	's avonds	1	»	57	»	N. M.
»	16	's morgens	7	»	7	»	E. K.
»	23	's avonds	2	»	14	»	V. M.
»	31	's avonds	5	»	26	»	L. K.
Augustus	7	's avonds	10	»	28	»	N. M.
»	14	's avonds	1	»	0	»	E. K.
»	22	's morgens	4	»	43	»	V. M.
»	30	's morgens	8	»	18	»	L. K.
September	6	's morgens	6	»	26	»	N. M.
»	12	's avonds	9	»	43	»	E. K.
»	20	's avonds	9	»	1	»	V. M.
»	28	's avonds	9	»	29	»	L. K.
October	5	's avonds	2	»	39	»	N. M.
»	12	's morgens	10	»	22	»	E. K.
»	20	's avonds	2	»	17	»	V. M.
»	28	's morgens	8	»	54	»	L. K.
November	3	's avonds	11	»	55	»	N. M.
»	11	's morgens	3	»	15	»	E. K.
»	19	's morgens	7	»	37	»	V. M.
»	26	s avonds	6	»	34	»	L. K.
December	3	's morgens	11	»	1	»	N. M.
»	10	's avonds	11	»	31	»	E. K.
»	19	's morgens	0	»	9	»	V. M.
»	26	's morgens	2	»	53	»	L. K.

TAFEL

VAN DE OPKOMST EN ONDERGANG DER ZON

gedurende het jaar 1869.

		Opkomst der Zon.	Ondergang der Zon.
Januari	3	's morg. 8 u. 13 min.	's av. 3 u. 57 min.
»	10	» 8 » 10 »	» 4 » 6 »
»	17	» 8 » 4 »	» 4 » 18 »
»	24	» 7 » 56 »	» 4 » 30 »
»	31	» 7 » 46 »	» 4 » 42 »
Februari	7	» 7 » 35 »	» 4 » 56 »
»	14	» 7 » 21 »	» 5 » 9 »
»	21	» 7 » 7 »	» 5 » 22 »
»	28	» 6 » 53 »	» 5 » 35 »
Maart	7	» 6 » 36 »	» 5 » 49 »
»	14	» 6 » 20 »	» 6 » 1 »
»	21	» 6 » 3 »	» 6 » 13 »
»	28	» 5 » 47 »	» 6 » 25 »
April	4	» 5 » 30 »	» 6 » 38 »
»	11	» 5 » 14 »	» 6 » 50 »
»	18	» 4 » 58 »	» 7 » 2 »
»	25	» 4 » 44 »	» 7 » 14 »
Mei	2	» 4 » 29 »	» 7 » 26 »
»	9	» 4 » 16 »	» 7 » 38 »
»	16	» 4 » 4 »	» 7 » 49 »
»	23	» 3 » 55 »	» 7 » 59 »
»	30	» 3 » 47 »	» 8 » 8 »
Juni	6	» 3 » 41 »	» 8 » 16 »
»	13	» 3 » 38 »	» 8 » 21 »
»	20	» 3 » 38 »	» 8 » 25 »

Juni	27	's	morg.	3	u.	41	min.	's	av.	8	u.	25 min.
Juli	4	»		3	»	45	»	»		8	»	23 »
»	11	»		3	»	51	»	»		8	»	18 »
»	18	»		4	»	0	»	»		8	»	11 »
»	25	»		4	»	10	»	»		8	»	2 »
August.	1	»		4	»	20	»	»		7	»	51 »
»	8	»		4	»	32	»	»		7	»	38 »
»	15	»		4	»	43	»	»		7	»	24 »
»	22	»		4	»	55	»	»		7	»	10 »
»	29	»		5	»	7	»	»		6	»	54 »
Septemb.	5	»		5	»	18	»	»		6	»	38 »
»	12	»		5	»	30	»	»		6	»	22 »
»	19	»		5	»	41	»	»		6	»	5 »
»	26	»		5	»	53	»	»		5	»	48 »
October	3	»		6	»	5	»	»		5	»	32 »
»	10	»		6	»	17	»	»		5	»	16 »
»	17	»		6	»	30	»	»		5	»	0 »
»	24	»		6	»	42	»	»		4	»	45 »
»	31	»		6	»	55	»	»		4	»	31 »
Novemb.	7	»		7	»	8	»	»		4	»	18 »
»	14	»		7	»	21	»	»		4	»	7 »
»	21	»		7	»	33	»	»		3	»	58 »
»	28	»		7	»	45	»	»		3	»	51 »
Decemb.	5	»		7	»	55	»	»		3	»	46 »
»	12	»		8	»	3	»	»		3	»	44 »
»	19	»		8	»	10	»	»		3	»	46 »
»	26	»		8	»	13	»	»		3	»	49 »

VERTREK VAN POSTEN,

REISGELEGENHEDEN ENZ.

BRIEVENPOSTEN.

De brieven naar de onderscheidene provinciën, zoo ook naar het buitenland worden met alle doorloopende spoortreinen geëxpediëerd.

De brieven voor een gedeelte van Zuid-Holland, alsmede voor Noord-Holland, Utrecht, Gelderland, Overijssel, Friesland, Groningen, Drenthe; verder Duitschland, Zwitserland, Italië, Turkije en de Levant worden ook nog met de nachtpost verzonden.

De brieven voor Engeland worden dagelijks verzonden over den Moerdijk, via Ostende.

GEDWONGEN FRANKERINGEN.

Daaraan zijn onderhevig: de brieven naar Spanje en Portugal, naar een gedeelte van Turkije en de Levant, naar alle vreemde landen, koloniën of bezittingen in andere werelddeelen, en eindelijk naar de Nederlandsche bezittingen Banka, Palembang en Riouw in de Oost-Indiën, ook St. Eustatius en St. Martin in de West-Indiën, en naar de bezittingen op de Kust van Guinea.

BRIEVENPORT.

Het enkel port van 5 cents voor een afstand van 30 mijlen (ruim 6 uur gaans) of daar beneden, en van 10 cents voor grooter afstand, is men verschuldigd voor een brief, die niet zwaarder is dan 15 wigtjes.

In ieder geval kan met 5 cents aan het kantoor van afzending worden voldaan het port der brieven, mits geen ingesloten brieven bevattende, aan manschappen, beneden den rang van officier bij de Zee en Landmagt van den Staat in werkelijke dienst, en op hunne schepen of bij hunne corpsen tegenwoordig zijnde.

Het port van nieuwspapieren eens of meermalen in de week uitkomende, bedraagt 1 cent voor ieder afzonderlijk blad; onder welk port mede de bijvoegsels begrepen zijn, die tegelijk met het blad, waarbij zij behooren, verzonden worden.

Van alle andere gedrukte stukken bedraagt het port 2 cents van ieder vel, en ½ cent voor ieder kwart vel druks. Het minste port onder een afzonderlijken omslag bedraagt 1 cent.

De gedrukte stukken mogen, met uitzondering van drukproeven, geen schrift bevatten; aan het kantoor van afzending moet daarvoor het port betaald zijn.

Het aanteekengeld bedraagt voor een brief (zonder aangifte van waarde) 10 cents; wordt een zoodanige brief vermist, dan wordt een tegemoetkoming van *f* 25.— betaald.

Voor een brief voor het binnenland, waarvan de volle geldswaarde, die aangegeven is, bij vermissing wordt vergoed, bedraagt het aanteekengeld 25 cents, en wel van *f* 25.— tot *f* 100 —, en voor iedere *f* 10.— daarenboven, 1½ cent meer.

Van postwissels wordt voor provisie 1 pCt. (doch ten minste 1 cent) ingevorderd.

De aangeteekende brieven voor het binnenland kan men al of niet frankeren; voor het buitenland is die frankering gedwongen.

OPGAAF DER UREN

van ligting der Brievenbussen te Delft, alsmede van de verzending der Brieven met den Hollandschen Spoortrein. AANVANG 1 OCTOBER 1868. (*Winterdienst*)

	Ligting der Brievenbus aan 's Rijks-kleeding-magazijn.	Ligting d. brieven bussen aan het Begijnhof en de Bijbelsbrug.	Ligting der Brievenbus aan het Postkantoor.	Vertrek van het Postkantoor.	Ligting der Brievenbus aan het Stations-gebouw.	Vertrek der Brieven met den Spoortrein naar:
1	6 uur 35 min.	6 uur 45 min.	6 uur 55 min	7 uur 5 min.		Rotterdam 7-15.
					7 uur 25 min.	Amsterdam 7-30.
2	10 " 15 "	10 " 25 "	10 " 35 "	10 " 45 "	10 " 50 "	" 10 55.
					11 " 3 "	Rotterdam 11-08.
3	12 " 40 "	12 " 50 "	1 " — "	1 " 10 "	1 " 14 "	" 1-18.
4	3 " 20 "	3 " 30 "	3 " 40 "	3 " 50 "	3 " 55 "	Amsterdam 4 u.
			4 " — "	4 " 10 "		Rotterdam 4-21.
5	6 " 5 "	6 " 15 "	6 " 25 "	6 " 35 "	6 " 40 "	Amsterdam 6-45.
					6 " 55 "	Rotterdam 7 u.
6	8 " 53 "	9 " 3 "	9 " 13 "	9 " 23 "	9 " 28 "	" 9-33.

Het Kantoor is geopend van des morgens 7 tot des namiddags 4, en van des avonds 6 tot 9 ure, behalve des Zondags, als wanneer het Kantoor van 8 tot 10 en van 2 tot 6 ure gesloten is. Ook zullen op dien dag alleen de ligtingen der hulpbussen No. 1, 3 en 5 plaats hebben.

De afgifte en uitbetaling van Postwissels geschiedt alleen van 's morgens half 10 tot 3 ure, uitgezonderd des Zondags. De aanteekening van brieven geschiedt van 's morgens half 10 tot kwartier over 3, en 's avonds van 6 tot kwartier voor 9 ure. Dienstbrieven mogen niet in de bus geworpen worden.

Vertrek der Mail naar Oost-Indië.

OVER MARSEILLE:

Vrijdags om de 14 dagen.

Van Antwerpen voormiddags 12 u. 35 minuten.
Van Delft de volgende Donderdagen, 's avonds 9 uur.
8 en 22 October.
5 en 19 November.
3, 17 en 31 December.
14 en 28 Januari.
11 en 25 Februari.
11 en 25 Maart.
8 en 22 April.
6 en 20 Mei.
De Fransche Mail den 16den van elke maand.

Port: Brieven . *f* 0,70.
Drukwerk » 0,10 per 40 w.

OVER SOUTHAMPTON:

Vrijdags om de 14 dagen.

Van Antwerpen 's namiddags 4 u. 35 minuten.
Van Delft de volgende Vrijdagen, 's voormiddags 10 u. 45 min.
2, 16 en 30 October.
13 en 27 November.
11 en 25 December.
8 en 22 Januari.
5 en 19 Februari.
5 en 19 Maart.
2, 16 en 30 April.
14 en 28 Mei.

Port: Brieven . *f* 0,75.
Drukwerk » 0,10 per 40 w.

OVER TRIEST:

Woensdag om de 14 dagen.

Van Delft de volgende Woensdagen, 's namiddags 3 u. 45 min.
7 en 21 October.
4 en 18 November.
2, 16 en 30 December.
13 en 27 Januari.
10 en 24 Februari.
10 en 24 Maart.
7 en 21 April.
5 en 19 Mei.

Port: Brieven . *f* 1,00.
Drukwerk » 0,15 per vel.

Naar West-Indië.

Over SOUTHAMPTON, den 14den en voorlaatsten van iedere maand. Port *f* 0,65.
» ST. NASAIRE, » 6den » » » » » 0,65.

DIENST VAN VAN GEND EN LOOS.

Deze firma belast zich met de expeditie van alle goederen, alsmede met alle incasseringen door het geheele Rijk, zoowel over de Spoorwegen met alle treinen, als van de punten, waar die eindigen, met alle Stoombooten, Schepen en Diligences.

De Diligences corresponderen dagelijks op geheel Duitschland, langs den Rijn, Pruissen, Wurtemberg, Beijeren, Saksen, geheel Oostenrijk, Denemarken, Zweden en geheel Rusland.

Het kantoor dezer onderneming is voor Delft gevestigd bij G. A. de Haak, Binnenwatersloot W. 3, No. 18.

Alle Donderdagen vertrekt des morgens een diligence van Monster en 's Gravesande naar Delft. Deze diligence vertrekt des namiddags ten 1 ure weder van Delft naar bovengenoemde plaatsen.

Kantoor te Delft bij den heer de Boer, Heeren-Logement, nabij de Haagbrug.

GEREGELDE SCHROEFSTOOMBOOTDIENST

VOOR PASSAGIERS, GOEDEREN EN VEE, TUSSCHEN DELFT OVERSCHIE EN ROTTERDAM, IN CORRESPONDENTIE MET DE RAILROUTE EN VOLKSSCHUITEN TUSSCHEN DELFT EN 'S GRAVENHAGE.

Winterdienst van 15 October 1868.

Vertrek van Delft.		Aankomst te Rotterdam.	
Dagelijks.			
voormiddag	5 uur.	voormiddag	6 u. 30 m.
"	7 "	"	8 " 30 "
"	10 "	"	11 " 30 "
middag	12 "	namiddag	1 " 30 "
namiddag	2 "	"	3 " 30 "
"	4 "	"	5 " 30 "
"	6 "	"	7 " 30 "
"	8 "	"	9 " 30 "

Vertrek van Rotterdam.		Aankomst te Delft.	
Dagelijks.			
voormiddag	5 uur.	voormiddag	6 u. 30 m.
"	7 "	"	8 " 30 "
"	10 "	"	11 " 30 "
middag	12 "	namiddag	1 " 30 "
namiddag	2 "	"	3 " 30 "
"	4 "	"	5 " 30 "
"	6 "	"	7 " 30 "
"	8 "	"	9 " 30 "

AGENTEN. Te Delft, in «Bellevue» bij den heer Wigmans; te Overschie A. Knoop; te Rotterdam M. Hofland, Schiekade, waar een ligter gereed ligt om de goederen in ontvang te nemen.

AANLEGPLAATSEN. Te Delft voor het Koffijhuis «Bellevue», en te Rotterdam aan de oostzijde der Schiekade.

☞ De goederen worden te Delft in ontvang genomen bij de Heeren van Baerle, Koornmarkt; Berkel, Oude Delft, bij de Rotterdamsche Brug, en bij C Maatje Czn, Oude Delft bij de Pepersteeg. *Aanteekenen vrij.*

SCHIPPERSBOOTEN.

VERVOER VAN PASSAGIERS, GOEDEREN EN VEE, TUSSCHEN DELFT, OVERSCHIE EN ROTTERDAM, IN CORRESPONDENTIE MET DE VOLKSSCHUIT EN TRAMWAY TUSSCHEN DELFT, EN 'S GRAVENHAGE.

Winterdienst van 1 October 1868.

Van Delft naar Rotterdam.		Van Rotterdam naar Delft.	
's voorm.	6 uur.	's voorm.	6 uur.
"	9½ "	"	9½ "
"	11½ "	"	11½ "
's namidd.	1½ "	's namidd.	1½ "
"	3½ "	"	3½ "
"	5½ "	"	5½ "

AGENTEN. Te Overschie Stoopman & Knoop; te Rotterdam H. van Wingerden, Haagsche Veer.

BESTELHUIZEN. Te Delft, Mej. Wed. J. van Weert, Rotterdamsche Poort en den Heer I. Caminada, Korenmarkt, Amsterdamsche Veerhuis; te Rotterdam, aan den Ligter vóór de Romein.

AANLEGPLAATSEN. Te Delft aan de Bellevue aan het Rotterdamsche schuitenveer; te Rotterdam aan de westzijde der Schiekade, vóór de «Kleine Romein.»

Aanteekenen vrij.

DELFTSCHE SCHROEFSTOOMBOOT-MAATSCHAPPIJ.

SCHROEFSTOOMBOOTEN

WILLEM DE ZWIJGER

EN

HUGO DE GROOT.

Geregelde dienst van:

AMSTERDAM VIA GOUDA OP ROTTERDAM, SCHIEDAM, VLAARDINGEN EN DELFT EN TUSSCHENLIGGENDE PLAATSEN, VICE VERSA, VOOR PASSAGIERS, GOEDEREN, GELDSWAARDEN EN VEE.

Afvaartdagen:

MAANDAG, WOENSDAG en VRIJDAG,

Van Amsterdam en Delft 's morgens vroeg.

De vrachtprijzen worden zeer billijk berekend. De goederen kunnen dagelijks bezorgd worden. Bij overeenkomst worden partijen afgehaald en bezorgd.

"Er worden geen aanteekengelden geheven."

Nadere informatiën geven de Agenten:

te Amsterdam J. C. H. TEEMANS, Oude Turfmarkt bij de Doelenbrug (Beurs, pilaar 14).

" Gouda J. VAN AALST, Vest.

" Rotterdam JOS. DE POORTER, Wijnhaven bij de Vischsteeg.

" Schiedam P. S. ENGERING, Langehaven en Hoofdstraat.

" Vlaardingen J. VAN DER MEIJDEN AZ.

" Delft bij de DIRECTIE, Stationskade.

ALGEMEENE NEDERLANDSCHE RAILROUTE-MAATSCHAPPIJ.

LIJN: 's GRAVENHAGE—DELFT.

UREN VAN VERTREK.

Van 's Gravenhage naar Delft van 8 uur 's morgens tot 9 uur 's avonds, elk uur.

Van Delft naar 's Gravenhage, van 8 uur 's morgens tot 9 uur 's avonds elk uur.

Op Zon- en Feestdagen in beide rigtingen een reis 's avonds om 10 uur.

PRIJZEN DER PLAATSEN.

Van 's Gravenhage (Huijgensplein) tot de Hoornbrug.

Eerste klasse . . . . . *f* 0.20.
Tweede klasse . . . . . 0.10.

Van 's Gravenhage tot Delft.

Eerste klasse . . . . . *f* 0.35.
Tweede klasse . . . . . - 0.20.

Abonnement: 20 kaartjes 1e klasse *f* 5.—
20 " 2e " - 3.—

NB. Op ieder punt van den weg kunnen passagiers opgenomen en afgelaten worden.

Naar Scheveningen en het Badhotel zullen bij gunstig weder en des Zondags op de gewone uren omnibussen rijden.

ORDE OP HET VERTREK DER TREK- EN PAKSCHUITEN.

Van Delft op 's Gravenhage.

De Trekschuit: 's morgens 7½ uur tot 's avonds 7½ uur, alle uren op het half uur. Informatien te bekomen bij den heer A. C. Landheer, gemeente-begraafplaats buiten de Haagpoort.

De pakschuit: Maandag, Woensdag en Vrijdag, respectievelijk ten 6, 10 en 11 ure des voormiddags van Delft naar 's Hage. Maandag, Woensdag, Vrijdag, den eersten dag 's namiddags ten 2 ure, de beide anderen ten 4 ure van 's Hage naar Delft. Informatien te bekomen bij den pakschipper A. H. Maatje.

van 's Gravenhage op Delft.

De Trekschuit: van 's morgens 7½ uur tot 's avonds 7½ uur, alle uren op het half uur.

van Delft op Leiden en terug.

Trekschuit: van Delft, 's morgens 9 uur, en van Leijden 's namiddags 2½ uur.

Pakschuit: Dingsdag, Donderdag en Vrijdag naar Leiden. Van Leiden, Woensdag, Vrijdag en Zaturdag.

van Schiedam naar Delft.

Donderdags des morgens ten 6 ure en terug 's namiddags ten 3 ure.

van Delft op Maassluis.

Van 1 April tot 31 October 's morgens ten 6 ure, 's namiddags ten 2 ure en 7 ure. Van 1 November tot 31 Maart, 's morgens ten 8 ure en 's namiddags 4½ ure.

van Maassluis op Delft.

Van 1 April tot 31 October, 's morgens ten 5 ure, 's morgens ten 8½ ure, 's namiddags ten 5 ure, van 1 November tot 31 Maart, 's morgens ten 8½ ure, en 's namiddags ten 4 ure.

Bestellingen worden aangenomen bij den Commissaris P. G. Croes, Buitenwatersloot.

van Delft op Vlaardingen.

Van 1 Maart tot 30 September, 's namiddags ten 4 ure en van 1 October tot 28 Februarij ten 3 ure des namiddags.

van Vlaardingen op Delft.

's Morgens ten 6 ure, dagelijks.

van Delft op Amsterdam.

Dingsdag, Donderdag en Zaturdag, des namiddags ten 3 ure.

van Amsterdam op Delft.

Op dezelfde dagen en uren.

van Haarlem naar Delft en Schiedam, en terug.

Alle Woensdagen van Haarlem, 's namiddags ten 4 ure; aankomst te Delft Donderdag morgen. — Vertrek van Delft naar Schiedam, Donderdag namiddag

ten 1 ure; van Schiedam terug, Zondag in den voormiddag. Van Delft naar Haarlem 's namiddags ten 3 ure.

van Schiedam door Delft op Utrecht en terug.

Naar Utrecht Woensdag 's morgens ten 10 ure, en van Delft 's morgens ten 11 ure; aankomst te Delft van Utrecht Zondags 's morgens.

van Vlaardingen door Delft op Utrecht.

Woensdag namiddag van Vlaardingen en Donderdag morgen ten 10 ure van Delft; terug te Delft, Zondag 's morgens, en vertrekt denzelfden dag naar Vlaardingen. Deze schuit neemt ook goederen mede voor Amersfoort en omliggende plaatsen in de provincie Utrecht.

NB. Voor genoemde plaatsen worden bestellingen aangenomen bij den Commissaris J. P. Tasseron, Voorstraat, Wijk VI no. 200, alsmede aan het veer van de Leidsche marktschuit, naast de Luthersche Kerk.

De schuiten naar Alphen, Oudshoorn, Waddingsveen, Boskoop, Hazerswoude, Noordwijk, Noordwijkerhout, Zwammerdam, Bodegraven en Voorschoten vertrekken Dingsdag des namiddags. Bestellingen tot 's namiddags half 5 ure bij P. Hesse, nabij de Haagbrug.

---

1 OCT. Helder—Amsterdam—Rotterdam.

1 kl.	2 kl.	3 kl.			2	A	14	24
			Helder	V.	6.35	8.—	12.10	6.30
0.60	0.45	0.30	Anna Paul.		6.55	8.20	12.30	6.50
1.05	0.85	0.50	Schagen		7.13	8.38	12 48	7. 8
1.50	1.20	0.75	N.-Scharw.		7.29	8.54	1. 4	7.24
1.75	1.40	0.85	Hugowaard.		7.39	9. 4	1.14	7.34
2.10	1.65	1.05	Alkmaar	A.	7.51	9 16	1.26	7.46
			Alkmaar	V.	7.55	Alleen Vrijdags en Zaturdags.	1.30	7.50
2.70	2.15	1.35	Castricum		8.15		1.50	8.10
2.90	2.30	1.45	Uitgeest		8.23		1 58	8.18
3.20	2.55	1.60	Beverwijk		8.35		2.10	8.30
3.60	2.85	1.80	Zandpoort		8.48		2.23	8.43
3.80	3.05	1.90	Haarlem	A.	8.55		2.30	8.50
4.05	3.25	2.—	*aank. Amsterd.*		9.25		3.—	9 23
6.—	4.80	3.—	*" 's Gravenh.*		10.46		4. 2	10. 2
7.15	5.75	3.60	*" Rotterdam*		11.35		4.45	10.45

1 OCT. Rotterdam—Amsterdam—Helder.

					B	9	A	19	25
Vertrek van Rotterdam.						7.—		2.20	6 15
" " 's Gravenhage.						7.49		2.53	7. 4
" " Amsterdam.						8.50		3.27	8.15
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Haarlem	V.	Alleen Donderdags.	9.30	Alleen Vrijdags en Zaturdags.	4.—	8.50
0.25	0.20	0.15	Zandpoort			9.39		4. 9	8.59
0.60	0.45	0.30	Beverwijk			9.53		4.23	9.13
0.90	0 70	0.45	Uitgeest			10. 3		4.33	9.23
1.10	0.90	0.55	Castricum			10.11		4.41	9.31
1.70	1.35	0.85	Alkmaar	A.		10 30		5.—	9.50
			Alkmaar	V.	8.20	10.34	1.40	5. 4	9.54
2.05	1.65	1.—	Hugowaard		8.33	10.47	1.53	5.17	10. 7
2.30	1.85	1.15	N.-Scharw.		8.43	10.57	2. 3	5.27	10.17
2.75	2.20	1.35	Schagen		9. 1	11.15	2.21	5.45	10.35
3.20	2.55	1.60	Anna Paul.		9.17	11.31	2.37	6. 1	10.51
3.80	3.05	1.90	Helder	A.	9.36	11.50	2.56	6.20	11.10

Te Oude Sluis stoppen Donderdags trein 2 van Helder en trein 9 van Alkmaar, en Vrijdags en Zaturdags de treinen A van Helder en Alkmaar. — Te Zijdewind stoppen Donderdags trein B van Alkmaar en trein 14 van Helder, en Vrijd. en Zaturd. de treinen A van Helder en Alkmaar.

Dagelijks Retourbilletten van en naar alle Stations.

1 OCT.

Amsterdam – 's Gravenhage – Rotterdam.

Aank. Rijnsp.			1	3	5*	7	11	13	15	17	19	21 †	23	25	27	29
							9 25			1.25	2. 5		5 35			8.40
1 kl. 2 kl. 3 kl.	Amsterdam	V.			8 —	8.50	10.—	11.—		2.35	3.27	4.30	7.15	8.15	8.35	9.25
0.60 0.45 0.25	Halfweg				door	9. 5	door	11.15		door	3.42	door	7.30	door	door	door
1.— 0.70 0.45	Haarlem	A.			8.21	9.18	10.25	11.28		2.57	3.55	5.—	7.43	8.40	8.57	10.—
	Haarlem	V.			8.24	9.23		11.33		3. 1		5 6	7.48		9 1	
1.40 1.10 0.70	Vogelenzang				door	9.38		11.48		door		5.21	8. 3		door	
1.60 1.25 0.80	Veenenburg				door	9.49		11.59		door		5.34	8.14		door	
1.90 1.50 1.—	P. Gijzenbrug				door	9.59		12. 9		door		5.45	8.24		door	
2.20 1.75 1.10	Warmond				door	10 9		12 19		door		5.56	8.34		door	
2.40 1.90 1.20	Leijden	A.			8.56	10.15		12.25		3.39		6. 3	8.40		9.39	
	Leijden	V.			8.59	10.20		12.30		3 42		6. 9	8.45		9 42	
2.70 2.10 1.30	Voorschoten				door	10.30		12.40		door		6.19	8.55		door	
3.10 2.50 1.50	's Gravenhage	A.			9.17	10.46		12.56		4. 2		6.36	9.11		10. 2	
	's Gravenhage	V.	7 —	8 30	9.20	10.51		1. 1	2.—	4. 6		6.42	9.16		10. 6	
3.20 2.60 1.60	Rijswijk		door	8 37	door	10.57		1. 7	door	door		door	9.22		door	
3.50 2.80 1.70	Delft		7 15	8.48	door	11. 8		1.18	2.15	4.21		7.—	9.33		10.21	
4.— 3.20 2.—	Schiedam		7.32	9. 7	door	11.27		1.37	2.32	4.38		7.21	9.52		10.38	
4.20 3.40 2.10	Rotterdam	A.	7.40	9.15	9.50	11.35		1.45	2.40	4.45		7.30	10.—		10.45	
Vertrek Rijnsp.			8.55		10.40	12.15		2.20	3.10	5.55		8.15				
" *Staatsp.*			8.—			12.15				5.20						
" *Gr. Belg. Centr.*			8. 5			12.15				5.15						

Trein 23 stopt ook te Hillegommerbeek. — De sneltreinen 5, 17 en 27 vervoeren geene andere goederen dan bagage en aan de stations gebragte spoedbestellingen. — † Trein 21 is een goederen-pers.-trein en minder zeker van juist op tijd aankomen aan de tusschenstations. — * *Trein 5 alleen 1 en 2 kl.* — Dagelijks Retourbiljetten.

Op de werkdagen loopt een trein van Schiedam naar Rotterdam nam. 12 u. 10 m.

Rotterdam—'s Gravenhage—Amsterdam.

8 OCT.

				2	4	6	8	10	12	14	16	18*	20†	22	24	26	28
aank. Rijnsp.							10.—		11.20			2 —	2.25	4.45		7.10	10.15
" Staatssp.							10.—						3.—			8 —	
" Gr. Belg. Centr.									11.55				2.40			7.55	
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Rotterdam V.		7.—	8.55	10.25		12.25		1.35	2.20	3.30	6.15		8.25	10.40
0.40	0.30	0.20	Schiedam		7.11	9. 5	10 36		12.36		1.46	door	3 41	6.26		8.35	10.50
0.90	0.70	0.40	Delft		7.30	9 22	10.55		12.55		2. 5	door	4.—	6 45		8.52	11. 8
1.10	0.85	0.60	Rijswijk		7.39	door	door		1. 4		door	door	4. 9	6.54		door	door
1.20	1.—	0.60	's Gravenhage A.		7.44	9.34	11. 9		1. 9		2.20	2.50	4.14	6.59		9. 4	11.20
			's Gravenhage V.		7.49	9.38	11.14					2.53	4.24	7. 4		9. 8	
1.75	1.40	0.85	Voorschoten		8. 6	door	11.31					door	4.42	7.21		door	
2.—	1.60	1 —	Leiden A.		8.15	9.58	11 40					3.11	4.51	7.30		9.28	
			Leiden V.		8.20	10. 1	11.45					3.14	4.57	7 35		9.31	
2.10	1.70	1.10	Warmond		8.27	door	11.52					door	5. 5	7.42		door	
2.40	2.—	1.20	P. Gijzenbrug		8.37	door	12. 2					door	5 16	7.52		door	
2.70	2.20	1.30	Veenenburg.		8.49	door	12.14					door	5 29	8. 4		door	
3.10	2.50	1.50	Vogelenzang		8.58	door	12.23					door	5.40	8.13		door	
3.40	2.70	1.70	Haarlem A.		9.12	10.39	12.37					3.46	5.54	8.27		10. 9	
			Haarlem V.	9.—	9.17	10 43	12.42	1.30		2.35		3.50	6.—	8 32	8.55	10.13	
3.80	3.—	1.90	Halfweg	door	9.31	door	12.56	door		door		door	6.15	door	9. 9	door	
4.20	3.40	2.10	Amsterdam. A.	9.25	9.45	11. 5	1.10	1.55		3.—		4.10	6.30	8.57	9.23	10.35	
			vertr. Rijnsp.		11.10	12.35		2.35		4.35		6.25	8.25				

Op de werkdagen loopt een trein van Rotterdam naar Schiedam, des middags ten 11 u. 55 m. — Trein 4 stopt ook te Hillegommerbeek. — De sneltreinen 6, 18 en 26 vervoeren geene andere goederen dan bagage en aan de stations gebragte spoedbestellingen. — † Trein 20 is een goederen-personentrein en minder zeker van juist aankomen op de tusschenstations.

* *Trein* 18 *alleen* 1 *en* 2 *kl.*

Amsterdam—Utrecht—Rotterdam.

Zaturdags houdt trein 6 te Harmelen op.

De Expr.-treinen bevatten rijtuigen voor 1, 2 en 3 kl.; de prijzen op Expr. treinen zijn circa 20 pCt. hooger dan op gewone treinen.

Gew. trein. 1 kl.	2 kl.	3 kl.			1	2	4	5E	6E	7	8	9E
			Aank. Holl. Sp.				9.45	11. 5	1.55	3.—	4.10	6.30
0.60	0.45	0.30	Amsterdam	V.	7.10	9.20	11.10	12.35	2.35	4.35	6.25	8.25
0.90	0.70	0.50	Abcoude		7.25	9.35	11.21	door	door	4.47	6.39	8.38
1.—	0.80	0.55	Vreeland		7.33	door	11.29	door	door	4.55	6.47	door
1.20	0.90	0.60	Nieuwersluis		7.39	9.42	11.35	12.54	2.53	5. 1	6.52	8.48
1.40	1.10	0.70	Breukelen		7.46	9.49	11.41	door	door	5. 6	6.59	door
1.80	1.40	0.90	Maarssen		7.54	9.58	11.52	door	door	5.15	7.11	door
			Utrecht	A.	8.15	10.15	12.15	1.15	3.15	5.35	7.30	9.10
			Vertrek naar Arnhem		8.20	10.20	12.20		3.25	5.40	7.35	
			" " Kampen		8.25		1.40		3.45		7.55	
			Aank. van Arnhem		8.15	10.15	12.15	1.15		4.40	7.30	
			" " Kampen			9.40 expr.	12.—		3.— gw.tr.			8.50
Van Utrecht.												
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Utrecht	V.	8.25	10.25	12.25	1.20	3.25	5.40	7.40	9.15
0.60	0.45	0.30	Harmelen		8.42	door	12.41	door	door	5.55	7.55	door
0.80	0.60	0.40	Woerden		8.49	10.37	12.49	1.38	3.46	6. 2	8. 5	9.30
1.10	0.85	0.55	Oudewater		8.58	door	12.59	door	3.55	6.10	8.15	door
1.60	1.20	0.80	Gouda		9.16	10.53	1.17	1.57	4.13	6.28	8.36	9.46
1.90	1.45	0.95	Moordrecht		9.25	door	1.25	door	door	6.35	8.43	door
2.10	1.60	1.05	Nieuwerkerk		9.32	door	1.33	door	4.28	6.42	8.50	door
2.30	1.75	1.15	Cappelle		9.39	door	1.43	door	4.38	6.52	8.57	door
2.70	2.05	1.35	Rotterdam	A.	10.—	11.20	2.—	2.25	4.55	7.10	9.15	10.15
			Vertrek Holl. Sp.		10.25	12.25	2.20	3.30	6.15	8.25	9.55	10.40
			" Staatssp.			12.15			5.20			
			" Gr. Belg. Centr.			12.15			5.15			

Rotterdam – Utrecht—Amsterdam. 1 OCT.

Gew. trein. 1 kl.	2 kl.	3 kl.			1	2	4	5E	6E	7	8	9E
			aank. Holl. Spoorw.			7.40	9.50	11.35	1.45	2.40	4.45	7.30
			" Staatsspoorwegen				10 —			3 —		8. —
			" Gr. Belg. Centr.					11.55		2.40		7.55
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Rotterdam	V.	6.45	8.55	10.40	12.15	2.20	3.10	5.55	8.15
0.40	0.30	0.20	Cappelle		6.54	9. 5	10.50	door	door	3.20	6. 5	door
0.60	0.45	0.30	Nieuwerkerk		7. 1	9.11	10.58	door	door	3.26	6.12	door
0.80	0.60	0.40	Moordrecht		7. 9	door	11. 5	door	door	3.33	6.19	door
1.10	0.85	0.55	Gouda		7.19	9.24	11.13	12.35	2.40	3.40	6.30	8.35
1.60	1.20	0.80	Oudewater		7.33	9.38	11.29	door	door	3.57	6.45	door
1.90	1.45	0.95	Woerden		7.42	9.48	11.39	12.52	2.55	4. 6	6.53	8.50
2.10	1.60	1.05	Harmelen		7.48	door	11.45	door	door	4.14	7. —	door
2.70	2.05	1.35	Utrecht.	A.	8.15	10.15	12.15	1.15	3.15	4.40	7.30	9.10
			Vertrek naar Arnhem		8.20	10.20	12.20		3.25	5.40	7.35	
			" " Kampen		8.25			1.40	3.45		7.55	
			aankomst van Arnhem		8.15	10.15	12.15	1.15		4.40	7.30	
			" " Kampen			9.40 expr.	12.—		3.— gw.tr			8.50
Van Utrecht:												
1 kl.	2 kl.	3 kl	Utrecht	V.	8.20	10.20	12.20	1.25	3.30	4.45	7.35	9.15
3.20	2.45	1.60	Maarssen		8.29	door	12.32	door	3.40	4.55	7.47	door
3.30	2.55	1.65	Breukelen		8.35	door	12.40	door	3.48	5. 3	7.55	door
3.50	2.65	1.75	Nieuwersluis		8.44	10.34	12.47	1.40	3.54	5. 8	8. 2	9.34
3.60	2.75	1.85	Vreeland		8.50	door	12.53	door	3.59	5.14	8. 8	door
3.90	3.—	1.95	Abcoude		8.58	door	1. 3	door	4. 9	5.23	8.18	9.44
4.20	3.40	2.10	Amsterdam	A.	9.25	11.—	1.25	2. 5	4.30	5.45	8.40	10 —
			Vertrek Holl. Spoorw.		10.—		2.35	3.27		7.15	9.35	

De Expr.-treinen bevatten rijtuigen 1, 2 en 3 kl.; op Expr.-treinen is de vracht circa 20 pCt. hooger dan op gewone treinen.

Retourbilletten dagelijks van en naar alle stations. — Voor de Retourbilletten van Amsterdam n. Rotterdam v. v. wordt geene verhooging voor sneltreinen berekend.

Utrecht—Arnhem—Emmerik.

Gew. trein. 1 kl.	2 kl.	3 kl.			3*	1	2	4	6E	7	8
			aank. van Rotterdam			8 15	10 15	12.15	3 15	4 40	7.30
			" " Amsterdam			8.15	10.15	12.15	3.15	5.35	7.30
			" " Centraalsp.				9.40	12.–	3 —		
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Utrecht	V.		8.20	10.20	12.20	3 25	5.40	7.35
0.60	0.50	0.30	Driebergen			8.35	10.39	12 38	3 37	5.55	7.50
1.20	0.90	0.60	Maarsbergen			8.49	10.57	12.53	3.47	6.10	8. 5
1.70	1.40	0.90	Veenendaal			9. 5	11.16	1.13	4.—	6 27	8.25
2 10	1.70	1.10	Ede			9.15	11.29	1.25	door	6.37	8.30
2.60	2.10	1.35	Wolfhezen			9.27	11.44	1.40	door	6.50	8.40
2.90	2.40	1.50	Arnhem	A.		9.50	12.10	2 —	4.30	7.10	9. 5
			Vertrek Staatssp.			9 56		2.15	4.35	7.25	9.50
			Arnhem	V.	6.40	10 —		2.10	4.40		9.15
3.15	2.50	1.60	Westervoort		7.10	10 11		2.20	door		9 25
3.40	2.60	1.70	Duiven		7.25	10.19		2.30	door		9.32
3.60	2.70	1.80	Zevenaar	A.	7.45	10.30		2.40	5 —		9.40
			vertrek naar Kleef			10.49		2.54	5.24		
			Zevenaar	V.	8.—	10.35		2.45	5. 8		9.45
1.—	3.10	2.—	Elten		9. 5	11.—		3.10	5.20		10.15
4.50	3.40	2.25	Emmerik *Amst. t.*	A.	9.35	11 15		3 25	5.30		10.30

De Expr.-treinen bevatten rijtuigen voor 1, 2 en 3 kl.; op Expr.-treinen is de vracht circa 20 pCt. hooger dan op gewone treinen.

* Trein 3 is een goederen-personen-trein en kan daardoor minder regelmatig aankomen en vertrekken dan de gewone treinen. — Retourbilleten dagelijks van en naar alle stations.

Emmerik—Arnhem—Utrecht. 1 OCT.

Gew. trein. 1 kl.	2 kl.	3 kl.			1	3*	2E	4	5E	7	8
			Emmerik *Amst. t.*	V.		6.45			10.50	1.15	4.30
0.50	0.40	0.25	Elten			7. 5			door	1.27	4 39
0.90	0.70	0.45	Zevenaar	A.		7.25			11.15	1.45	4.50
Aankomst van Kleef									11 11	1.44	4.59
			Zevenaar	V.		7.50			11.30	2.—	5.10
1.10	0.85	0.55	Duiven			7.57			door	2 10	5.17
1.30	0.95	0.65	Westervoort			8. 4			door	2.21	5.25
1.60	1.20	0.80	Arnhem	A.		8 20			11.55	2.40	5 40
Vertrek Staatssp.						9.56			2.15	4.35	7.2
			Arnhem.	V.	6.35		9. 5	10.10	12 5	2.50	5 50
2.—	1.50	1.—	Wolfhezen		6.48		door	10.25	door	3. 5	6. 5
2.40	1.80	1.20	Ede		7 1		door	10.42	door	3.21	6.20
2.80	2.10	1.40	Veenendaal		7.13		door	10.57	12.30	3 35	6 33
3.—	2.60	1.50	Maarsbergen		7.31		9.40	11.20	door	3.56	6.50
3.90	2.90	1.95	Zeist-Driebergen		7.47		9.53	11.40	12.53	4.12	7. 5
4.50	3.40	2.25	Utrecht	A.	8 15		10.15	12.15	1.15	4.40	7.30
Vertrek naar Amsterdam					8.20		10.20	12.20	1.25	4.45	7.35
" " Rotterdam					8.25		10.25	12.25	1.20	5.40	7.40
" Ned. Centraalsp.					8 25				1 40		7.55

De Expr.-treinen bevatten rijtuigen 1, 2 en 3 kl. op Expr.-treinen is de vracht circa 20 pCt. hooger dan op gewone treinen.

* Trein 3 is een goederen-pers.-trein en kan daardoor minder regelmatig aankomen en vertrekken dan de gewone treinen.

Utrecht—Zwolle—Kampen.

				1	3	5	7
Aank. Rijnsp. v. Amst.				8.15	1.15	3.15	7.30
" " *Rott.*				8.15	1.15	3.15	7.30
" " *Arnh.*				8.15	1.15		7.30
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Utrecht	V	8.25	1.40	3.45	7.55
0.50	0.35	0.25	Bilt		8.37	1.56	door	8. 9
0.90	0.60	0.40	Soest		8.46	2. 7	4. 7	8.21
1.25	0.85	0.55	Amersfoort		8.58	2.26	4.20	8.36
1.80	1.25	0.80	Nijkerk		9.13	2.49	4.35	8.54
2.20	1.60	1.00	Putten		9.24	3. 3	4.46	9. 6
2.70	1.95	1.20	Harderwijk		9.42	3.22	5. 4	9.25
3.05	2.20	1.35	Hulshorst		9.51	3.33	door	9.35
3.40	2.40	1.50	Nunspeet		10. 4	3.44	5.23	9.45
3.85	2.80	1.75	Elburg-Epe		10.16	4.—	5.36	9.58
4.35	3.15	1.95	Wezep		10.31	4.16	5.52	door
4.60	3.30	2.05	Hattem		10.37	4.25	5.59	10.19
4.85	3.50	2.20	Zwolle	A.	10.48	4.38	6.12	10.32
			Zwolle	V.	10.56	4.48	6.21	10.41
5.20	3.75	2.35	Mastenbroek		11. 6	4.59	6.31	door
5.60	4.00	2.50	Kampen	A.	11.15	5.10	6.40	11.—

Kampen—Zwolle—Utrecht.

				2	4	6	8
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Kampen	V.	6.50	8.45	11.40	6.—
0.40	0.25	0.15	Mastenbroek		7. 1	8.56	door	6.11
0.75	0.50	0.30	Zwolle	A.	7.10	9. 5	11.59	6.21
			Zwolle	V.	7.19	9.16	12.10	6.29
1.00	0.70	0.45	Hattem		7.27	9.28	12.20	6.37
1.25	0.85	0.55	Wezep		7.34	9.35	door	6.44
1.75	1.20	0.75	Elburg-Epe		7.49	9.52	12.41	6.59
2.20	1.60	1.00	Nunspeet		8. 1	10. 7	12.55	7.11
2.55	1.80	1.15	Hulshorst		8.10	10.18	door	7.20
2.90	2.05	1.30	Harderwijk		8.23	10.32	1.19	7.32
3.40	2.40	1.50	Putten		8.36	10.48	1.34	7.45
3.80	2.75	1.70	Nijkerk		8.46	11. 1	1.52	7.56
4.35	3.15	1.95	Amersfoort		9. 3	11.18	2.17	8.13
4.70	3.40	2.10	Soest		9.12	11.28	2.28	8.23
5.10	3.65	2.30	Bilt		9.22	11.39	door	8.33
5.60	4.—	2.50	Utrecht	A.	9.40	12.—	3.—	8.50
Vertrek Rijnsp. n. Amst.					10.20	12.20	3.30	9.15
" " *Arnh.*					10.20	12.20	3.15	
" " *Rott.*					10.25	12.25	3.25	9.15

Voor Zwolle—Zutphen en Zwolle—Heereveen, zie bl. 50 en 51.

Retourbiljetten: Dagelijks van Kampen en Zwolle naar Amsterdam en Rotterdam; op Zon- en feestdagen van en naar alle stations.

1 OCT. Nieuweschans—Harlingen.

1 kl.	2 kl.	3 kl.							
			Nieuweschans V.		5.35	7.50	12.10	6.25	
v. Winschoten:			Winschoten		5.55	8.15	12.30	6.42	
0.25	0.20	0.10	Scheemda		6. 2	8.21	12.38	6.50	
0.60	0.50	0.30	Zuidbroek		6.17	8.35	12.54	7. 5	
0.95	0.75	0.50	Hoogezand		6.27	8.46	1. 7	7.17	
1.70	1.35	0.85	Groningen		6.50	9. 5	1.34	7.43	
1.95	1.55	1.—	Vierverlaten *		7.—		1.43	7.51	
2.30	1.85	1.15	Zuidhorn		7.13		1.54	8. 1	
2.65	2.10	1.30	Grijpskerk		7.26		2. 5	8.14	
3.20	2.55	1.60	Buitenpost		7.45		2.21	8.30	
3.70	3.—	1.85	Veenwoude		8.10		2.41	8.58	
3.95	3.15	1.95	Hardegarijp		8.20		2.51	9. 9	
			Tietjerk *		8.25		2.56	9.15	
4.40	3.55	2.20	Leeuwarden	6.35	8.45		3.20	9.35	
4.60	3.70	2.30	Deinum	6.44	8.54		3.29	9.42	
4.95	3.95	2.50	Dronrijp	6.55	9. 5		3.40	9.52	
5.25	4.20	2.65	Franeker	7. 6	9.16		3.51	10. 2	
5.75	4.60	2.85	Harlingen A.	7.25	9.35		4.10	10.20	

Alleen Dingsdags en Vrijdags.

1 OCT. Harlingen—Nieuweschans.

1 kl.	2 kl.	3 kl.						
			Harlingen V.	7.45		2.20	6.—	8.30
0.50	0.40	0.25	Franeker	7.58		2.34	6.15	8.43
0.80	0.60	0.40	Dronrijp	8.11		2.47	6.29	8.56
1.10	0.90	0.55	Deinum	8.23		2.59	6.42	9. 8
1.30	1.05	0.65	Leeuwarden	8.46		3.20	6.58	9.20
			Tietjerk *	8.57		3.30	7.11	
1.80	1.45	0.90	Hardegarijp	9. 2		3.35	7.17	
2.—	1.60	1.—	Veenwoude	9.11		3.43	7.27	
2.55	2.05	1.25	Buitenpost	9.27		3.58	7.46	
3.10	2.50	1.55	Grijpskerk	9.47		4.17	8.14	
3.45	2.75	1.70	Zuidhorn	9.58		4.27	8.27	
3.75	3.—	1.90	Vierverlaten *	10. 9		4.37	8.37	
4.—	3.20	2.—	Groningen	10.24	1.50	4.51	8.50	
4.80	3.80	2.40	Hoogezand	10.47	2. 9	5. 9	9. 9	
5.10	4.10	2.55	Zuidbroek	11.—	2.21	5.21	9.21	
5.50	4.40	2.75	Scheemda	11.12	2.32	5.33	9.32	
5.75	4.60	2.85	Winschoten	11.33	2.55	5.48	9.53	
			Nieuweschans A	11.50	3.12	6. 5	10.10	

Alleen Dingsdags en Vrijdags

* Aan deze halten houden de treinen alleen stil, wanneer aldaar reizigers moeten worden in- of uitgelaten.

Arnhem—Salzbergen. 1 OCT.

		B					
aank. v. Utrecht.			9.50	2.—	4.30	7.10	9 5
Arnhem V.		8.—	9.56	2.15	4 35	7.25	9 50
Velp		8.12	10. 3	2.26	4.41	7.35	10.—
De Steeg		8 52	10.12	2.37	4.48	7.44	10.11
Dieren		9 8	10.21	2.47	4.54	7.53	10.20
Brummen		9 27	10 31	2 57	5. 6	8. 6	10.29
Zutphen A.		9.50	10.43	3.10	5.20	8.20	10.40
aank. te Zwolle			12. 5		6.45	10 5	
vertr. v. Zwolle.			9.10		2.20	6.45	
Zutphen V.		11.10	10.48		5 25	8.28	
Laren.		11 32	11.—		5 37	8.41	
Lochem		11.51	11. 8		5.47	8.53	
Markelo		12.11	11 18		5.58	9. 4	
Goor		12 32	11.27		6 7	9.13	
Delden		1.12	11.39		6.19	9.29	
Hengelo A.		1.30	11.47		6.28	9.40	
aank te Enschede		3 31	12.10		6.52	10. 7	
vertr v. Enschede		2.33	11 10		5.51		
Hengelo V.		3.18	11.52		6.32		
Oldenzaal		4.41	12. 4		6 48		
Gildehaus		5 15	12.16		7 2		
Bentheim		6.34	12.32		7.21		
Schüttorf		6 42	12.38		7.28		
Salzbergen A.		7.10	12.50		7.42		

B is goederen-trein met gemengd rijtuig 1, 2, 3 kl.; de uren van aank. en vertrek zijn slechts approximatief.

Arnhem—Leeuwarden. 1 OCT.

vertr. v. Arnhem.			9.56		4.35	7.25	
Zutphen V.		8 30	10.50		5.30	8.35	
Gorsel		8 44	11. 2		5.42	8.49	
Deventer		9.—	11.16		5.56	9 5	
Diepenveen *		9. 8	11.23		6. 3	9 14	
Olst		9.20	11.34		6.14	9.25	
Wijhe		9.34	11.44		6 24	9 40	
Windesheim *		9.48	11.53		6 33	9.54	
Zwolle	6.10	10. 3	12 15		7 —	10. 5	
Dedemsvaart	6.31	—	12 42		7.21	—	
Staphorst	6.43		12 54		7.33		
Meppel	6.53		1. 4		7.42		
Nijenveen *	7. 3		1.14		7.52		
Steenwijk	7 15		1 28		8. 3		
Peperga *	7 24		1.38		8.12		
Wolvega	7 34		1.48		8.22		
Oude Schoot *	7.44		1 58		8.32		
Heerenveen	8 —		2.15	5.50	8.49		
Akkrum	8.13		2 32	6. 6	9. 2		
Gouw	8 21		2.42	6.18	9 10		
Wirdum	8 29		2.54	6.32	9.18		
Leeuwarden A.	8.40		3. 5	6 50	9.30		

* Op deze halten stoppen de treinen alleen, wanneer daar reizigers moeten worden opgenomen of uitgelaten.

1 OCT. Salzbergen—Arnhem.

				A			
Salzb. *Amst. t.* V.	5.50			9.10	1.52		
Schuttorf	6.—			9.31	2. 5		
Bentheim	6. 9			10.50	2.16		
Gildehaus	6.14			10.58	2.21		
Oldenzaal	6.40			1.10	2 53		
Hengelo A.	6.50			1.30	3. 7		
aank. te Enschede	7.12			3.31	3 31		
vertr. v. Enschede.	6.30			11.10	2.33	5.51	
Hengelo V.	6.54			2.15	3.11	7 10	
Delden	7. 1			2.27	3.20	7.19	
Goor	7.12			2.55	3.33	7.33	
Markelo	7 21			3.54	3.42	7 45	
Lochem	7.31			4.26	3 53	7.56	
Laren	7.41			4.51	4. 5	8 8	
Zutphen A.	7.54			5.15	4.20	8 25	
aank. te Zwolle.	10. 3			6.45	6.45	10. 5	
Zutphen V.	7.59	10.55	12.35	6.15	4.30	8.30	
Brummen	8.12	11. 7	12.47	6.32	4.43	8.43	
Dieren	8.21	11.17	12.58	6.50	4.54	8.54	
De Steeg	8.29	11.26	1. 8	7. 5	5. 6	9. 5	
Velp	8.38	11.36	1.18	7.53	5.18	9.16	
Arnhem A.	8.50	11.48	1.30	8.20	5.33	9.30	
Vert. n. Utrecht	9. 5	12. 5	2 50		5.50		
" " Emmer.	10.—		2.10		9.15		

A. is goederentrein met gemengd rijtuig; de uren van vertrek en aankomst zijn slechts approximatief.

1 OCT. Leeuwarden—Arnhem.

Leeuwarden V.		6.25	8.50		3 25	9.40	
Wirdum		6.35	9. 2		3.37	9.50	
Grouw		6.45	9.14		3.49	10 1	
Akkrum		6 54	9.25		4. 2	10.10	
Heerenveen		7 18	9.50		4.27	10.25	
Oude Schoot *		7.25	9.58		4.35	—	
Wolvega		7.35	10. 9		4.45		
Peperga *		7.46	10.20		4.55		
Steenwijk		7.56	10.31		5. 5		
Nyenveen *		8. 9	10.45		5.18		
Meppel		8.16	10.54		5.26		
Staphorst		8.28	11. 7		5.39		
Dedemsvaart		8.40	11.20		5.52		
Zwolle	6.30	9.10	11.50	2.20	6.45		
Windesheim *	6.41	9.22	—	2.32	6.56		
Wijhe	6.53	9.35		2.46	7. 7		
Olst	7. 5	9.50		3. 3	7.18		
Diepenveen *	7.15	10. 1		3.20	7.30		
Deventer	7 21	10. 7		3.28	7.38		
Gorsel	7.37	10.25		3.53	7.56		
Zutphen A.	7.50	10.40		4.12	8.10		
aank. te Arnhem.	8.50	11.48		5.33	9.30		

* Op deze halten stoppen de treinen alleen, wanneer daar reizigers moeten worden opgenomen of uitgelaten.

14 Almelo—Enschede (Glanerbeek). 1 OCT.

1 kl.	2 kl.	3 kl.			34	36	38	40	42
			Almelo	V.	6.16	11.14	2.35	5.52	9. 9
0.50	0.40	0.25	Borne		6.33	11.31	2.51	6. 9	9.26
0.80	0.60	0.40	Hengelo	A.	6.44	11.45	3. 2	6.20	9.37
	aank.		*te Salzbergen*			12.50	7.10	7.42	
	"		*" Arnhem*		8.50		5.33	9.30	
			Hengelo	V.	7.—	11.58	3.16	6.40	9.55
1.20	0.95	0.60	Enschede		7.12	12.10	3 31	6.52	10. 7
1.50	1.20	0.75	Glanerbeek	A.	7.25	12.23	3.47	7. 5	

(Glanerbeek) Enschede—Almelo. 1 OCT.

1 kl.	2 kl.	3 kl.			33	35	37	39	41
			Glanerbeek	V.		10.56	2.22	5.40	8.57
0.30	0.25	0.15	Enschede		6.30	11.10	2.33	5.51	9. 8
0.75	0.60	0.35	Hengelo	A.	6.42	11.40	3.—	6.18	9.35
	aank.		*te Arnhem*		8.50		5.33	9.30	
	"		*" Salzbergen*			12.50	7.10	7.42	
			Hengelo	V	7. 2	11.57	3.20	6.42	9.45
1.00	0.80	0.50	Borne		7.12	12. 7	3.32	6.52	9.55
1.50	1.20	0.75	Almelo	A.	7.30	12.25	3.54	7.10	10.13

Goes—Roosendaal. 1 NOV.

1 kl.	2 kl.	2 kl.						
			Goes	V.	6. 5	9.30	1.40	5.55
0.25	0.20	0.15	Biezelinge		6.14	9.39	1.49	6. 4
0.55	0.45	0.30	Kruiningen		6.26	9.52	2. 1	6.17
0.90	0.70	0.45	Krabbendijke		6.38	10. 4	2.13	6.30
1.55	1.25	0 75	Woensdrecht		6.58	10 24	2.33	6.53
1.85	1.45	0.90	Bergen op Z.		7.10	10 35	2.45	7. 5
2.15	1.70	1.05	Wouw		7.23	10.50	2.58	7.18
2.50	2.—	1.25	Roosendaal	A.	7.35	11. 5	3.10	7.30

Roosendaal—Goes. 1 NOV.

1 kl.	2 kl	3 kl						
			Roosendaal	V.	8.45	11.45	4.40	8.30
0,35	0 25	1 15	Wouw		8.54	11.54	4.50	8 39
0,65	0 50	0 30	Bergen op Z.		9. 5	12. 5	5. 1	8.50
0.95	0.75	0.45	Woensdrecht		9.20	12.20	5.16	9. 5
1.60	1 25	0.80	Krabbendijke		9.40	12.41	5.37	9 26
1.90	1.55	0.95	Kruiningen		9.53	12.54	5.50	9.39
2.20	1.80	1.10	Biezelinge		10. 5	1. 7	6. 5	9.51
5·20	2.—	1.25	Goes	A.	10.20	1.20	6.15	10. 5

1 NOV. Rotterdam — Antwerpen.

1 kl.	2 kl.	3 kl.		1	2	3	4
			aankomst Holl. sp.		7.40	11.35	4.45
			" Rijnspoor			11.20	4.55
			Rotterdam V.		8. 5	12.15	5.15
0.80	0.70	0.44	Dordrecht		9.15	1.25	6.25
1.84	1.48	0.92	Moerdijk	6.20	10.38	2.48	7.48
2.10	1.67	1.04	Zevenbergen	6.30	10.48	2.58	7.58
2.50	2.—	1.25	Oudenbosch	6.45	10.59	3. 9	8. 9
2.95	2.36	1.46	Roosendaal A.	7.—	11. 9	3.19	8.19
			vertrek n. Breda	8.55	11.35	4.50	
			" " Goes	8.45	11.45	4.40	8.30
			aank. v. Breda	7.45	11.—	3.10	7.10
			" " Goes	7.35	11. 5	3.10	7.30
			Roosendaal V.	7.50	11.15	3.25	8.25
3.34	2.66	1.67	Esschen	8.20	11.45	3.55	8.55
3.65	2.90	1.81	Calmpthout	8.31	11.56	4. 6	9. 6
4.02	3.13	2.00	Cappellen	8.43	12. 8	4.18	9.18
4.14	3.27	2.07	Eeckeren	8.50	12.15	4.25	9.25
4.51	3.50	2.21	Antwerpen A.	9.—	12.25	4.35	9.35
			Aank. te Brussel	10. 3	2. 4	5.50	10.51
			" " Parijs		8.45	v5.15	
			" " Gent	12.40	4.15	9. 5	

Antwerpen—Rotterdam. 1 NOV.

(in francs)				1	2	3	4
			vertrek van Parijs (via Hautm.)	n8.15.		7.30	
			" " Brussel	v6.—	9.20	2.40	
			Antwerpen V.	7.35	10.20	3.37	6.15
0.65	0.50	0.30	Eeckeren	7.46	10.31	3.48	6.28
1.—	0.70	0.50	Cappellen	7.53	10.38	3.55	6.37
1.80	1.30	0.85	Calmpthout	8. 5	10.50	4. 7	6.53
2.50	1.80	1.50	Esschen	8.20	11. 5	4.22	7.15
3.35	2.45	1.55	Roosendaal A.	8.30	11.15	4.32	7.25
			vertrek n. Breda	8.55	11.35	4.50	7.40
			" " Goes	8.45	11.45	4.40	8.30
			Roosendaal V.	8.50	11.35	4.52	8.25
4.30	3.25	2.05	Oudenbosch	9. 1	11.46	5. 3	8.38
5.15	3.90	2.45	Zevenbergen	9.12	11.57	5.14	8.49
5.65	4.35	2.75	Moerdijk	9.40	12.25	5.40	9.—
7.70	5.95	3.75	Dordrecht	10.40	1.25	6.40	
9.60	7.45	4.70	Rotterdam A.	11.55	2.40	7.55	
			vertrek Holl. spoor	12.25	3.30	8.25	
			" Rijnspoor	12.15	3.10	8.15	

Trein 4 is een goederen-pers.-trein.

Venlo—Gladbach.

Van Venlo naar Gladbach	5.10	10.13	2.55	7.10
" Gladbach naar Venlo	9. 5	12.53	4.27	9.40

Rotterdam—Eindhoven—Maastricht. NOV.

1 kl.	2 kl.	3 kl.		1	3	A Goed.-pers. trein.	5	7	9
			aankomst Holl. Spoorw.				7.40	11.35	4.45
			" Rijnspoorw.					11.20	4.55
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Rotterdam V.				8.—	12.15	5.20
0.60	0.40	0.20	Dordrecht				9.15	1.30	6.30
1.50	1.—	0.60	Moerdijk A.				10.15	2.30	7.40
			Moerdijk V.			6.—	10.30	2.45	7.55
1.80	1.25	0.75	Langeweg			6.11	10.39	2.55	8. 3
2.25	1.55	1.—	Breda			6.30	10.53	3.11	8.16
			Breda V.			6.55	10.58	3.16	8.21
2.65	1.85	1.20	Gilze-Rijen			7. 8	11.10	3.31	8.32
3.10	2.20	1.40	Tilburg			8.15	11.30	3.52	8.49
3.45	2.45	1.60	Oisterwijk			8.28	11.42	4. 4	8.59
3.80	2.75	1.75	Boxtel		7.10	9. 5	12. 1	4.24	9.14
4.20	3.—	1.95	Best		7.24	9.25	12.14	4.37	9.28
4.60	3.30	2.15	Eindhoven A.		7.40	10. 6	12.30	4.53	9.42
			aank. te Hasselt.				2.12	6.37	
			Eindhoven V.		7.50	11.20	12.35	5.—	9.47
4.80	3.45	2.25	Nuenen		7.57	11.30	12.42	5. 8	9.54
5.15	3.75	2.40	Helmond		8.11	11.54	12.56	5.21	10.10
5.50	4.—	2.60	Deurne *		8.26	12.40	1.12	5.35	
6.05	4.40	2.85	Horst		8.52	2.10	1.36	6. 4	
6.35	4.65	3.05	Venlo A.		9.10	3. 7	1.53	6.25	
			Venlo V.	5.50		4.15	2. 3	6.50	
6.50	4.75	3.10	Tegelen	5.57		4.28	2.11	6.58	
6.75	4.90	3.20	Reuver	6. 6		4.55	2.21	7. 8	
6.90	5.05	3.30	Swalmen	6.15		5.20	2.30	7.17	
7.05	5.15	3.40	Roermond	6.24		5.42	2.39	7.26	
7.20	5.25	3.45	Maasbracht	6.39		6.32	2.53	7.40	
7.30	5.35	3.50	Echt	6.47		6.52	3. 2	7.49	
7.40	5.40	3.55	Susteren	6.54		7.19	3.12	7.57	
7.55	5.55	3.60	Sittard *	7. 5		7.50	3.24	8. 9	
7.70	5.65	3.70	Beek-Elsloo	7.19		8.50	3.38	8.23	
7.85	5.75	3.80	Bunde	7.28		9.13	3.48	8.33	
8.—	5.85	3.85	Maastricht A.	7.40		9.30	4.—	8.45	
			aankomst te Luik.	9.—			5.50	10. 5	

* Tusschen Deurne en Horst, en Sittard en Beek-Elsloo stoppen de treinen aan de halte Helenaveen en Geleen, wanneer reizigers moeten worden opgenomen of uitgelaten.

's Hertogenbosch—Boxtel.

		's Hertogenbosch V.	5.33	8.20	10.30	3.20	8.35
0.20	0.15	0.10	Vught	5.41	8.28	10.38	3.28	8.43
0.50	0.40	0.25	Boxtel A.	5.57	8.45	10.55	3.45	9.—

NOV. Maastricht—Eindhoven—Rotterdam.

1 kl.	2 kl.	3 kl.	* B goederen-personen-trein.		2	B*	4	6	8
			vertrek van Luik				6.10	10.35	3.25
0.30	0.20	0.15	Bunde			6.25	7.20	11.50	5 —
0.55	0.40	0.30	Beek-Elsloo			6.40	7.29	11.59	5. 8
0.90	0.65	0.45	Sittard *			7.10	7.42	12.12	5.19
1.15	0.85	0.60	Susteren			8. 7	7.57	12.26	5.32
1.30	1.—	0.65	Echt			8.40	8. 6	12.37	5.42
1.55	1.15	0.80	Maasbracht			8.58	8.13	12.46	5.50
1.90	1.40	0.95	Roermond			9.23	8.22	12.56	5.59
2.10	1.55	1.05	Swalmen			9.49	8.33	1. 7	6. 9
2.35	1.75	1.20	Reuver			10.32	8.44	1.18	6.21
2.65	2.—	1.30	Tegelen			10.55	8.53	1.28	6.30
2.80	2.10	1.40	Venlo	A.		11.21	9. 3	1.40	6.40
						11.55	9.12	1.50	6.50
						nam.	's m	nam.	nam.
			Venlo	V.		2.10	9.30	2.—	7. 5
3.30	2.45	1.65	Horst *			2.36	9.44	2.17	7.22
4.—	3.—	2.—	Deurne			3.28	10. 5	2.40	7.50
4.25	3.20	2.15	Helmond			3.55	10.16	2.54	8. 5
4.55	3.40	2.25	Nuenen			4.31	10.28	3. 8	8.19
4.65	3.50	2.35	Eindhoven	A.		4.48	10.36	3.17	8.30
			aank. te Hasselt			6.37	2.12	6.37	
			Eindhoven	V.	5.35	6.15	10.41	3.22	8.35
4.95	3.70	2.50	Best		5.47	6.35	10.54	3.35	8.48
5.25	3.95	2.65	Boxtel		6. 2	7.16	11.10	3.53	9 —
5.50	4.15	2.75	Oisterwijk		6.13	7.34	11.19	4. 5	—
5.70	4.25	2.85	Tilburg		6.27	8.46	11.33	4.23	
5.90	4.40	2.95	Gilze-Rijen		6.40	9. 9	11.49	4.37	
6.10	4.55	3.05	Breda	A.	6.55	9.30	12. 1	4.51	
			Breda	V.	7.—	10.—	12. 6	4.56	
6.30	4.75	3.15	Langeweg		7.13	10.18	12.18	5.10	
6.50	4.85	3.25	Moerdijk	A.	7.25	10.35	12.30	5.21	
7.40	5.45	3.65	Dordrecht		8.45	—	1.45	6.30	
8.—	5.85	3.85	Rotterdam	A.	10.—		3.—	8.—	
			vertrek Rijnspoor		10.40		3.10	8.15	
			" Holl. spoor		10.25		3.30	8.25	

* Tusschen Sittard en Beek-Elsloo, en Horst en Deurne stoppen de treinen aan de halte Geleen en Helenaveen, wanneer reizigers moeten worden opgenomen of uitgelaten.

Boxtel—'s Hertogenbosch.

		Boxtel	V.	6.10	9.—	12. 6	4.30	9.20
0.35	0.25	0.20	Vught		6.25	9.15	12.20	4.45	9.35
0.50	0.40	0.25	's Hertogenbosch	A.	6.35	9.25	12.30	4.55	9.45

Rotterdam—Luik. NOV.

			1	3	5			
		aankomst Holl spoor		7.40	11.35			
		" Rijnspoor			11.20			
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Rotterdam V.		8.—	12.15		
4.60	3.30	2.25	Eindhoven A		12.30	4.53		
			Eindhoven V.	5.10	12.37	4.58		
5 —	3.85	2.50	Waalre	5.23	12.47	5. 8		
5.10	3.90	2.55	Valkenswaard	5.35	12.55	5 16		
5 30	4.10	2.65	Achel *Bruss. t.*	6. 3	1.14	5.37		
5 75	4.35	2.85	Wijchmael	6.55	1.41	6. 3		
6.—	4.55	3.—	Hasselt A.	7.50	2.12	6.37		
			Hasselt V.	8. 3	2.16	6.45		
6.20	4.70	3.10	Tongeren	8.52	3. 2	7.29		
6 30	4.80	3 15	Liers	9.17	3.27	7.54		
6.40	4 90	3.20	Luik A.	9.45	3.53	8.17		

Luik—Rotterdam. NOV.

			2	4	6	8		
(in francs)		Luik V.	7.25		2.10	8.20		
0.80	0.60	0.40	Liers	7.48		2.35	8.42	
2.—	1.50	0.95	Tongeren	8.14		3. 3	9.13	
3.60	2.70	1.75	Hasselt A.	8.56		3.50	10.—	
			Hasselt V.	8.59	9.50	3.55		
5.50	4.10	2.70	Wijchmael	9.33	11. 3	4.35		
6.30	5 10	3.35	Achel *Amst. tijd*	10.—	12. 5	5. 4		
7.50	5.70	3.70	Valkenswaard.	10.18	12.54	5.30		
7.90	5.90	3.90	Waalre	10.26	1.10	5.38		
8.40	6.30	4.15	Eindhoven A	10.36	1.22	5.50		
			Rotterdam A.	3.—		8.—		
		vertrek Rijnspoor		3.10		8.15		
		" Holl. spoor		3.30		8.25		

Roosendaal—Breda. NOV.

			1	2	3	4		
1 kl.	2 kl	3 kl.	Roosendaal V.	8.55	11.35	4.50	7.40	
0.71	0 56	0.34	Etten	9.21	12. 1	5.16	8. 6	
1.16	0.92	0.57	Breda A.	9.35	12.15	5.30	8 20	

Breda—Roosendaal. NOV.

			1	2	3	4		
1 kl.	2 kl.	3 kl	Breda V.	7. 5	10.20	2.30	6.30	
0.45	0.36	0 23	Etten	7.20	10.35	2 45	6.45	
1 16	0 92	0.57	Roosendaal A.	7.45	11.—	3.10	7.10	

1 NOV. Tilburg—Aerschot

			1	3	5			
		aankomst van Rotterdam.		11.27	3.49			
		" " Eindhoven.		11.30	4.20			
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Tilburg V	6.10	12.10	5.35		
0.30	0.25	0.15	Riel	6.21	12.21	5.46		
0.65	0.50	0.30	Alphen	6.33	12.33	5 58		
0.90	0.70	0 45	Baarle-Nassau	6.46	12 46	6.11		
1.20	0.95	0 60	Weelde-Merxpl.	7. 4	1. 4	6.29		
1.50	1.20	0.75	Turnhout	7.20	1.20	6.45		
2.25	1.75	1.15	Herenthals	7.49	1.49	7.14		
3.05	2 35	1.50	Aerschot A.	8.20	2.20	7.45		

Aerschot—Tilburg. 1 NOV.

			2	4	6			
(in francs).			Aerschot V.	9 15	3.—	7. 1		
1.80	1 40	0.90	Herenthals	9.49	3.34	7.35		
3 20	2.50	1.60	Turnhout	10 20	4. 5	8. 6		
3.80	2 90	1.90	Weelde-Merxpl.	10.36	4.21	8.22		
4.50	3 50	2.30	Baarle-Nassau.	10.54	4.39	8.40		
5.—	3 90	2.50	Alphen	11.04	4.49	8.50		
5.70	4.40	2 90	Riel	11.16	5. 1	9. 2		
6.40	4.90	3.20	Tilburg A	11.25	5.10	9.11		
			vertrek naar Eindhoven.	11.30	8.49			
			" " Rotterdam.	11.33				

Maastricht—Luik. 1 NOV.

			1	3	5	11	7	9
(in francs).			Maastricht V.		7.50	12 20	4.40	8 55
0.80	0.40	0.25	Gronsveld		7.59	12.29	4.49	9. 4
0.80	0.60	0.40	Eysden		8. 7	12.37	4.57	9.12
1 20	0.90	0.55	Visé	5.10	8.23	12.53	2.30	5.13	9 28
1.35	1.—	0 70	Argenteau	5.17	8.31	1. 1	2.38	5 21	9.36
1.60	1 20	0.80	Cheratte	5 22	8.37	1. 7	2.44	5.27	9.42
1.75	1.30	0.90	Wandre	5 28	8.43	1.13	2.50	5.33	9.48
2.—	1.50	1.—	Jupille	5.34	8.49	1.19	2.56	5.39	9.54
2.40	1.80	1 20	Luik(Longd.)A.	5.45	9.—	1.30	3. 7	5.50	10. 5

Luik—Maastricht. 1 NOV.

			2	4	12	6	8	10
(in francs).			Luik(Longd).V.	6.10	10.35	1.45	3.25	7.30	10.25
0.40	0.30	0.20	Jupille	6.18	10.43	1.53	3.33	7 38	10.33
0 65	0.50	0 30	Wandre	6.24	10.48	1.58	3 39	7.43	10.39
0 80	0 60	0.40	Cheratte	6 29	10.53	2. 3	3 44	7.48	10.45
1 05	0.80	0 50	Argenteau	6.34	10 58	2. 8	3.49	7.53	10.51
1 30	0.95	0 65	Visé	6.42	11. 6	2.15	3.57	8. 1	11.—
1.60	1.20	0.80	Eysden	6.55	11.19		4. 9	8.14	
2.—	1.50	1.—	Gronsveld	7. 3	11.27		4.17	8.22	
2.40	1.80	1 20	Maastricht A.	7.15	11.40		4.30	8.35	

Utrecht—Waardenburg. 1 NOV.

			1	3	A*	5
	vertrek van Zwolle			7.19	9.16	12.10
	" " Arnhem			9. 5	12. 5	2.50
	" " Rotterdam			8.55	12.15	3.10
	" " Amsterdam			9.20	12 35	4 35
	Utrecht	V.	6.30	10.45	1.45	6. 5
0.40 0 35 0.20	Houten		6 43	10.58	1.57	6.18
0.60 0.50 0.30	Schalkwijk		6 51	11. 6	2. 4	6.26
0.90 0.70 0 45	Kuilenburg		7. 9	11.24	2.18	6.44
1.30 1 — 0.65	Geldermalsen		7.25	11.40		7 —
1.55 1 25 0 80	Waardenburg	A.	7.35	11.50		7.10

* Trein A is facultatief. Alleen op Zaturdagen.

Crefeld—Cleve—Zevenaar. 1 NOV.

			1	3	5	7	9	11
	vertrek van Keulen.		7.—	9 45	11.30	1.45	2 50	5.30
in thaler	Crefeld	V.	8.35	11.20	12.47	2 55	4.15	6 55
0.9 0.7 0.5	Kempen	A.	8.50	11.35	1. 2	3. 9	4.30	7.10
	vertrek naar Venlo.		8.52		1. 7		5 45	8 15
	Kempen	V.	8.51	11.36		3.10	4.37	7.12
0.15 0 12 0 7½	Aldekerk		9. 2	11.47		door	5.—	7 23
0 18 0.14 0 09	Nieukerk		9 8	11.53		door	5.12	7.29
0.24 0 18 0.12	Geldern		9.20	12. 5		3 30	5.42	7.41
1.— 0 22½ 0.15	Kevelaer		9.32	12 17		door	6.15	7.53
1.6 0.27 0 18	Weeze		9 41	12.26		door	6.35	8 2
1.12½ 1.1 0 21	Goch		9.51	12.36		3.55	7.—	8 11
1.15 1.2½ 0.22	Pfalzdorf		9 56	12.41		door	7.10	8 16
1 22 1.9 0.26	Cleve	A.	10.10	12.55		4.10	7.40	8.30
	vertrek naar Nijmegen.		10.15			4.25		8.35
	Cleve	V	10.20	1.—		4.15		
2.16 1.22 1.5	Elten		11. 6	1 38		4.53		
2.22 1.27 1 8	Zevenaar *Amst.t*		11.11	1.44		4.59		
	vertrek naar Arnhem.		11.30	2.—		5.10		

Venlo - Kempen. 1 NOV.

			1	3	5	7
in Silbgr	Venlo *holl. t*	V.	7. 9	9.54	2. 4	6.54
4 2½ 2	Kaldenkirchen		7.40	10.24	2.34	7.24
8 6 4	Lobberich		7.50	10.33	2.43	7.33
12 9 6	Grefrath		8. 3	10.44	2.54	7 44
16 12 8	Kempen	A	8.15	10.55	3. 5	7.55
	aank. te Nijmegen		10.49		4.59	

1 NOV. Waardenburg—Utrecht.

			2	B †	4	6
		Waardenburg V.	8 —		3.15	7.45
0.30	0.25	0.15	Geldermalsen	8. 9		3 24	7.54
0 65	0.55	0.35	Kuilenburg	8.23	2.26	3.38	8. 8
0 95	0 75	0.50	Schalkwijk	8.38	2.40	3.53	8.23
1.15	0 90	0.60	Houten	8.46	2.47	4. 1	8.31
1.55	1 25	0.80	Utrecht A.	9.—	3 —	4.15	8.45
			aankomst te Amsterdam.	11.—	4.30	5.45	10.—
			" " Rotterdam	11.20	4.55	7.10	10.15
			" " Arnhem	12.10	4.30	7.10	
			" " Zwolle	4.38	6.12	10.32	

† Trein B is facultatief. Alleen op Zaturdagen.

1 NOV. Zevenaar—Cleve—Crefeld.

				2	4	6	8	10	12
			aankomst van Arnhem			10.30		2.40	5.—
1 kl.	2 kl.	3 kl.	Zevenaar *Amst.t*			10 49		2.54	5.24
0.50	0.41	0.26	Elten			11.24		3.34	5.59
1.40	1.02	0.70	Cleve A.			11 55		4. 5	6.30
			aankomst van Nijmegen			11.53			6.35
			Cleve V.	7.—	7.30	12 —		4.10	6 40
2.22	1 40	0 93	Pfalzdorf	7.15	8.—	door		4 25	6.55
2.33	1.46	0.99	Goch	7 20	8.10	12.16		4.30	7.—
2.68	1 75	1.17	Weeze	7.29	8 30	12 25		4 39	7.12
2.98	1.90	1.28	Kevelaar	7.37	8.45	door		4 47	7.23
3.36	2.28	1.52	Geldern	7.50	9.30	12.43		5.—	7.39
3 72	2.52	1 70	Nieukerk	8.—	9.55	door		5.12	7.50
3.84	2.63	1.76	Aldekerk	8. 6	10.10	door		5 18	7.56
4.20	2.92	1.93	Kempen	8.18	10.35	1. 4		5.30	8. 6
			aank. van Venlo	8.15	10.55		3. 5		7 55
			Kempen V.	8.20	11.—	1. 5	3.10	5 32	8. 8
4.78	3 33	2.22	Crefeld A	8.35	11.15	1.20	3.25	5.50	8.25
			aankomst te Keulen	10.15	12.50	2.30	4.55	7. 5	9.55

Kempen—Venlo. 1 NOV.

				2	4	6	8
			vertrek van Nijmegen.		11. 5		5.45
in	Silbgr.		Kempen V.	8.52	1. 7	5.45	8.15
6	4½	3	Grefrath	9. 3	1.18	5.57	8.27
11	8	5½	Lobberich	9.14	1.29	6. 9	8.39
15	11	7½	Kaldenkirchen	9.24	1.41	6.21	8 51
16	12	8	Venlo *holl. t.* A.	9.26	1.44	6.24	8.54

Nijmegen—Cleve. 1 NOV.

			Keulsche tijd	1	2	3		
			Nijmegen V.	8.35	11. 5	5.45		
0.53	0.41	0.23	Groesbeek	8.49	11.18	5.59		
0.82	0.61	0.41	Cranenburg	9.10	11.39	6.20		
1.40	0.99	0.70	Cleve A.	9.25	11.53	6.35		
			aankomst Venlo		1.50	9.—		
			aankomst Keulen	12.50	2.30	9.55		

De Keulsche tijd maakt met Nijmegen een verschil van eenige m., zoodat de treinen eenige *min. vroeger* van Nijmegen vertrekken dan boven wordt aangegeven.

22 Cleve—Nijmegen. 1 NOV.

† Alleen 2 en 3 klasse.				1†	2	3S	4		
			vertrek van Keulen		7.—	1.45	5.30		
			" " Venlo		7.15	2.10			
sgr.	sgr.	sgr.	Cleve V.	6.30	10.15	4.25	8.35		
9	7	4½	Cranenburg	7.—	10.35	4.45	8.55		
13	10	6½	Groesbeek.	7.15	10 42	4.52	9. 2		
24	17	12	Nijmegen A	7.45	10.55	5. 5	9.15		

Aken—Maastricht—Hasselt. 1 NOV.

				1	5	7	9		
in th	en sgr.		Aken V.	6 —	11.10	4.30	7 10		
0.10	0 8	0 5	Simpelveld	6.24	11.34	4.54	7.34		
0.17	0 13	0.9	Wylre	6 34	11.44	5. 4	7.47		
0.23	0.18	0.12	Valkenburg	6.43	11.53	5.13	8.—		
0.28	0.23	0.14	Meerssen	6.52	12. 2	5.22	8.12		
1.2	0.26	0.17	Maastricht	7. 9	12.19	5.41	8.20		
1.7	0.29	0.19	Lanaeken	7.28	12.38	6. 1			
1.19	1.7	0.25	Diepenbeek	7.56	1. 6	6.29			
1.22	1.11	0 27	Hasselt A	8. 5	1.15	6.39			
			vertrek naar Aerschot	8.10	1.20	6.45			

Hasselt—Maastricht—Aken. 1 NOV.

				2	4	8	10		
			aankomst van Aerschot		9.33	3.53	7.50		
in francs.			Hasselt V.		9 44	3.58	7.55		
0.60	0.40	0 30	Diepenbeek		9.54	4 8	8. 5		
1.80	1.40	0.90	Lanaeken		10.26	4 38	8.37		
2 60	2.10	1 30	Maastricht	8 —	10.45	4.55	8 56		
3.10	2 50	1 60	Meerssen	8.11	10.54	5. 3	9. 4		
3.70	2.90	1.90	Valkenburg	8.22	11. 4	5.12	9.13		
4.40	3.40	2.20	Wylre	8.35	11.14	5 21	9.22		
5.00	4.00	2.50	Simpelveld	8.50	11.29	5.35	9.36		
6.40	5 00	3.20	Aken A.	9.15	11.54	6.—	10. 1		

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

Het bestuur der Polytechnische School is opgedragen aan een Directeur en een Raad van Bestuur, zamengesteld uit de Hoogleeraren der School.

De Directeur is Voorzitter van den Raad.

De Secretaris wordt jaarlijks door den Raad uit zijn midden gekozen.

DIRECTEUR

DR. L. COHEN STUART.

Secretaris van den Raad van Bestuur

DR. A. C. OUDEMANS JR.

HOOGLEERAREN.

In de zuivere en toegepaste Wiskunde.

DR. G. F. W. BAEHR. — *Langendijk.*
F. J. VAN DEN BERG. — *Zuidwal.*
DR. L. COHEN STUART. — *Oude Delft.*
DR. R. W. VAN GOENS. — *Spoorcingel.*

In de Wiskunde en in het ijken van Maten en Gewigten.

DR. F. J. STAMKART. — *Binnenwatersloot.*

In de toegepaste Natuurkunde.

DR. H. G. VAN DE SANDE BAKHUIJZEN. — *Voorstraat.*

In de kennis van werktuigen en mech. Technologie.

D. GROTHE. — *Voorstraat.*

In de schoone Bouwkunde.

E. GUGEL. — *Oude Delft.*

In de Waterbouwkunde.

E. STEUERWALD. — *Voorstraat.*
Ingenieur van de Waterstaat, tijdelijk belast met de lessen in de Waterbouwkunde.
N. W. HENKET. — *Oude Delft.*

In de Scheepsbouwkunde.

B. J. TIDEMAN. — *Amsterdam.*

In de Scheikunde.

Dr. A. C. Oudemans Jr. — *Koornmarkt.*

In de Mineralogie, Geologie, het Mijnwezen.

Dr. H. Vogelsang. — *Oude Delft.*

LEERAREN.

In de Werktuigbouwkunde.

A. Huët. — *Wijnhaven.*

In de Scheikunde en scheikundige Technologie.

Dr. L. C. Levoir. — *Oude Delft.*

In het Boetseren.

E. Lacomblé. — *Jacob Gerritstraat.*

In de Burgerlijke Bouwkunde.

G. J. Morre. — *Oude Delft.*
(Adsistent: C. Muysken. — *Camaretten.*)

In het maken van Modellen en Werktuigen.

G. Reuvekamp. — *Binnenwatersloot.*

In het Handteekenen.

P. Tetar van Elven. — *Koornmarkt.*

In de Staathuishoudkunde en Administratief Regt.

Mr. J. van Gigch. *'s Hage*, tijdelijk belast met het waarnemen der functiën van leeraar in de Staathuishoudkunde enz.

AMBTENAAR VAN ADMINISTRATIE.

H. L. VERSCHOOR. — *Markt.*

CONCIERGE.

C. P. WIES. — *In het gebouw.*

PORTIER.

H. SEEGERS. — *Westvest.*

PROGRAMMA DER LESSEN

WELKE

gedurende het jaar 1868—1869,

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL

ZULLEN GEGEVEN WORDEN.

Beschrijvende meetkunde.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. Bol. Perspectief en schaduw van ligchamen door platte en eenvoudige gebogen vlakken begrensd. Eerste gedeelte van de theorie der kromme lijnen en gebogen oppervlakken.

4 u. 's weeks, waarv. 2 u. teekenen.

Ingenieurs B^1.

Tweede deel. Voortzetting van de theorie der gebogen oppervlakken, met toepassing op perspectief en schaduw. 3 u. 's weeks, waarv. 2 u. teek

Ingenieurs B_2.

Analytische meetkunde.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. In het platte vlak. 2 u.

Ingenieurs B_1.

Tweede deel. In de ruimte. 1 u.

Ingenieurs B_2.

Cursus in de beginselen 1 u.

Technologen B_1.

Bolvormige driehoeksmeting.

Ingenieurs B_2.

2 u. na Kersmis.

Analyse.

Hoogere stelkunde, differentiaal- en integraalrekening. Eerste deel van den tweejarigen cursus. 5 u.

Ingenieurs B_1.

Tweede deel. 4 u.

Ingenieurs B_2.

Waarschijnlijkheidsrekening.

Algemeene beginselen. Methode der kleinste quadraten. 1 u.

Theoretische mechanica.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. Cynématik. Beweging van een stoffelijk punt. Evenwigt van vaste ligchamen en beweegbare stelsels. 2 u., na Kersmis 3 u.

Ingenieurs C_1.

Tweede deel. Beweging van vaste ligchamen. Evenwigt en beweging van vloeistoffen 3 u., na Kersmis 2 u.

Ingenieurs C_2.

Toegepaste mechanica.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. Leer der

veerkracht. Wederstand van bouwstoffen in hout- en ijzerconstructien. 2 u., na Kersmis 3 u.

Ingenieurs C_1.

Tweede deel. Wederstand van bouwstoffen in hout- en ijzerconstructien, vervolg. Bekleedingsmuren. Gewelven. 2 u.

Ingenieurs C_2; voor de werktuigkundige ingenieurs tot Paschen.

Theorie der moteurs 2 u. tot Paschen.

Civiele en werktuigkundige ingenieurs C_2; voor de werktuigkundige ingenieurs voortgezet na Paschen

Beginselen van theoretische en toegepaste mechanica.

Tweede deel van den tweejarigen cursus. Vervolg van de beweging van vaste ligchamen. Evenwigt en beweging van vloeistoffen. 2 u.

Technologen B_2.

Toegepaste natuurkunde.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. Electriciteit en magnetisme. 3 u.

Ingenieurs B_1 en technologen B_1.

Tweede deel. Licht. Warmte. 3 u.

Ingenieurs B_2 en technologen B_2.

Interferentie, polarisatie en dubbele breking van licht. 1 u.

Theoretische en anorganische scheikunde.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. 2 u.

Technologen B_1 en mijnen-ingenieurs B_1.

Tweede deel.

Technologen B_2 en mijnen-ingenieurs B_2.

Organische scheikunde.

2 u., na Kersmis 3 u.

Technologen.

Scheikundige analyse.

Qualitative analyse. 1 u.

Ingenieurs B_1, en technologen B_1.

Quantitative analyse. 1 u., na Kersmis.

Technologen B_1 en mijnen-ingenieurs B_1.

Scheikunde der bouwstoffen.

Ingenieurs B_2. 1 u.

Oefeningen in het scheikundig laboratorium.

Qualitative en quantitative analyse en het maken van praeparaten. 9 u.

Technologen.

Qualitative en quantitative analyse. 6 u.

Mijnen-ingenieurs.

Qualitative en quantitative analyse der bouwstoffen. 2 u.

Ingenieurs B_2.

Delfstofkunde.

Algemeene kristalleer. Mineralogie 4 u.

Mijnen-ingenieurs B_1.

Mineralogische oefeningen 4 u.

Mijnen-ingenieurs B_2.

Paleontologie. 1 u.

Mijnontginning.

Herhaling. 2 u.

Mijnen-ingenieurs C_2.

Werktuigbouwkunde en werktuigkundig teekenen.

Inleiding. 2 u.

Werktuigkundige ingenieurs B_1.

Onderdeelen van werktuigen. Tweede deel van den driejarigen cursus. 2 u.

Werktuigkundige ingenieurs B_2, C_1 en C_2.

Stoomwerktuigen. Tweede deel van den tweejarigen cursus. Locomotieven en locomobilen. 2 u.

Werktuigkundige ingenieurs C_1 en C_2.

Teekenen. 9 u.

Werktuigkundige ingenieurs B. en C.

Kennis van werktuigen.

Tweede deel van den tweejarigen cursus. Moteurs, vervolg. Vervoer. 2 u.

Ingenieurs C_1 en C_2 en technologen B_2 en B_3.

Mechanische technologie.

Eerste deel van den driejarigen cursus. Bewerking van metalen. 3 u.

Technologen B_1 en werktuigkundige ingenieurs B_1.

Tweede deel. Glas- en aardewerkfabricatie. Houtbewerking. Spinnen. 3 u.

Technologen B_2 en werktuigkundige ingenieurs B_2 en C_1.

Scheikundige technologie.

Tweede deel van den tweejarigen cursus. Technologie der organische stoffen. 3 u.

Technologen.

Burgerlijke bouwkunde en bouwkundig teekenen.

a Bouwstoffen en onderdeelen van gebouwen.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. Houtconstructien. 8 u., waarv. 2 u voordragt.

Civiele en bouwkundige ingenieurs B_1.

Tweede deel. Houtconstructien, vervolg. Steen- en ijzerconstructien. 8 u., waarvan 2 u. voordragt.

Civiele en bouwkundige ingenieurs B_2.

b. Schoone bouwkunst.

Geschiedenis der bouwkunst 1 u. voordragt.

Civiele en bouwkundige ingenieurs C_1.

Stijloefeningen. 2 u.

Bouwkundige ingenieurs C_1 en C_2.

Oefeningen in het ornament. 2 u.

Bouwkundige ingenieurs C_1 en C_2.

c. Projecteren.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. 1 u. voordr.

Civiele en bouwkundige ingenieurs C^1.

Tweede deel. 1 u. voordragt, na Kersmis.

Civiele en bouwkundige ingenieurs C_2.

Oefeningen. 4 u.

Civiele ingenieurs C_1 en bouwkundige ingenieurs C_1 en C_2.
Civiele ingenieurs C_2 en bouwkundige ingenieurs C_1 en C_2.
4 u.

d. Beginselen.

Technologen B_2 en B_3, werktuigkundige ingenieurs C_1 en C_2.
en mijnen-ingenieurs C_2. 3 u.

Waterbouwkunde en waterbouwkundig teekenen.

a. Beginselen.

Bouwstoffen. Beschoeijingen en bekleedingsmuren. Duikers. Vaste houten bruggen. 3 u., waarv. 2 u. teek.

Civiele en bouwkundige ingenieurs B_2.

Voor de civiele ingenieurs B_2.

na Paschen 6 u., waarvan 5 u. teek.

Bestratingen, kaaijen, bruggen, sluizen.

Bouwkundige ingenieurs C_2.

b. Eigenlijke waterbouwkunde.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. Hydrographie van Nederland Vaste waterkeeringen. Oeververdedigingen. Rivieren en rivierwerken 2 u. voordr.

Civiele ingenieurs C_1.

Tweede deel. Kanalen. Sluizen. Reeden en havens. Dokken. Polderwerken. 9 u., waarv. 6 u. teekenen.

Civiele ingenieurs C_2.

c. Wegen en bruggen.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. Vervolg van de vaste houten bruggen. Gewone wegen en spoorwegen. Gedeeltelijk de vaste ijzeren bruggen.

8 u., waarvan 6 u. teekenen.

Civiele ingenieurs C_1.

Tweede deel. Beweegbare houten bruggen. Steenen bruggen. IJzeren vaste en beweegbare bruggen.

8 u., waarv. 6 u. teekenen.

Civiele ingenieurs C_2.

In den cursus over burgerlijke bouwkunde, over eigenlijke waterbouwkunde en over wegen en bruggen is begrepen het maken van ontwerpen, bestekken en begrootingen.

Scheepsbouwkunde en scheepsbouwkundig teekenen.

Eerste deel van den tweejarigen cursus. 1 u. voordr.

Teekenoefeningen. 4 u.

Scheepsbouwkundige ingenieurs.

Landmeten en waterpassen.

Theorie. 4 u., na Kersmis 2 u.

Civiele en bouwkundige ingenieurs C_1 en mijnen-ingenieurs C_2.

Praktische oefeningen met instrumenten.

Civiele en bouwkundige ingenieurs C_1.

Geodesie.

Uitbreiding van den cursus over het landmeten, met het oog op groote opmetingen. Sterrekundige bepalingen. Kaartenprojectien. 1 u.

Civiele ingenieurs C_2.

Situatieteekenen.

Civiele ingenieurs C_1. 2 u.

Meten en wegen.

In verband met den ijk der maten en gewigten. 4 u.

Staathuishoudkunde.

Verschillende onderwerpen van theoretische staathuishoudkunde in verband met den oeconomischen toestand van Nederland. 2 u.

Handelsregt.

De groote beginselen van het Nederlandsche handelsregt. Voorname punten van internationaal handelsregt. 1 u.

Administratiefregt.

Algemeene beginselen. 2 u., tot Kersmis.

Ingenieurs C_2.

In betrekking tot waterstaat en openbare werken. 2 u., na Kersmis.

Civiele ingenieurs C_2 en gedeeltelijk bouwkundige ingenieurs C_2.

In betrekking tot fabrieken en werktuigen. 1 u., na Kersmis.

Werktuigkundige ingenieurs C_2.

In betrekking tot het mijnwezen.

Mijnen-ingenieurs C_2.

Handteekenen.

Meetkundige ligchamen en voorwerpen naar de natuur, tevens oefening in het wasschen. 2 u.

Onderdeelen van het menschelijk ligchaam. 4 u.

Ornament. 4 u.

Landschapteekenen. 2 u.

Boetseren. 6 u.

Gelegenheid tot praktische oefeningen in het bewerken van hout en metalen zal op daartoe aan te wijzen tijden open staan.

TOELICHTING.

Bij het vaststellen van dit programma is ondersteld:

dat allen, die van het onderwijs aan de Polytechnische School gebruik maken, in het bezit zijn van de kundigheden, welke aan eene hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus kunnen verkregen worden, voor zooverre namelijk die kundigheden betrekking hebben op de vakken waarop zij zich wenschen toe te leggen;

ten andere, dat allen, die zich aan de Polytechnische School tot *technoloog* of *ingenieur* wenschen te bekwamen en een *diploma* als zoodanig wenschen te verwerven, de kundigheden bezitten, die bij het examen A, vermeld in art. 59 der wet van 2 Mei 1863, Staatsblad nº. 50, zijn voorgeschreven.

Voorts is het programma er op ingerigt dat laatstgemelden:

door het volgen van een *driejarigen cursus* zich de kundigheden kunnen eigen maken, die gevorderd worden bij het examen B, art. 60, waardoor het diploma van *technoloog* verkregen wordt;

en door het volgen van een eersten *tweejarigen cursus* de kundigheden, welke gevorderd worden voor een der examens B, artt. 61—65, en daarna door het volgen van een tweeden *tweejarigen cursus*, die welke verder vereischt worden voor het overeenkomstige examen C, waardoor een diploma van *ingenieur* verkregen wordt.

In het belang van eene doelmatige verdeeling van den tijd over de verschillende vakken is aangenomen, dat de eerste tweejarige cursus voor bouwkundig, werktuigkundig en mijnen-ingenieur, zich ook over enkele vakken, die eerst in het examen C voorkomen, behoorde uit te strekken.

Voor zoo verre de lessen eene bepaalde plaats in dit leerplan innemen, is deze in het programma aangewezen. De lessen aangeduid door B_1, zijn meer bepaald bestemd voor het *eerste*, die aangeduid door B_2, voor het *tweede* voorbereidingsjaar voor examen B. Gelijke beteekenis hebben C_1 en C_2, met het oog op examen C

De cursus in meten en wegen is bijzonder bestemd voor hen, die zich aan de Polytechnische School voor de betrekking van arrondissements-ijker der maten en gewigten wenschen te bekwamen.

Aldus vastgesteld ter algemeene vergadering van Leeraren en Hoogleeraren der Polytechnische School, op heden den 29sten Mei 1868.

(Get.) L. COHEN STUART,
Voorzitter.

A. C. OUDEMANS Jr.,
Secretaris.

REGLEMENT

voor het gebruik van de

Bibliotheek der Polytechnische School.

---

1. De bibliotheek is geopend, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, iederen namiddag van 12 tot 4 ure en iederen avond, behalve des Zaturdags, van 7 tot 10 ure; in de Kers- en de Paaschvacantie iederen namiddag van 12 tot 4 ure; in de zomervacantie iederen Maandag en Donderdag namiddag van 2 tot 4 ure.

Op deze uren zal altijd een assistent tegenwoordig zijn, bereid tot het verschaffen van inlichtingen en hulp.

Docenten der Polytechnische School staat het bezoeken van de bibliotheek, buiten de genoemde uren, van des voormiddags 9 tot 12 ure vrij.

2. In de bibliotheek is een catalogus voorhanden, benevens een register van later bijgekomen boeken. Zij mogen niet van de voor hen bestemde plaats worden weggenomen.

De door de bezoekers in handen genomen boeken moeten door hen met zorg weder op hunne juiste plaats worden geborgen.

3. Docenten en leerlingen der Polytechnische School kunnen voor hun eigen gebruik werken uit de biblio-

theek, tegen behoorlijk ontvangbewijs, ter leen bekomen; laatstgenoemden op persoonlijke aanvraag.

Voor personen, die niet tot de School behooren, wordt daartoe eene bijzondere vergunning van den directeur of van den bibliothecaris vereischt.

4. De gewone tijd, waarvoor boeken uitgeleend worden, is veertien dagen.

Indien na verloop van dien tijd het werk nog langer begeerd wordt, kan de termijn van teruggaaf door den bibliothecaris verlengd worden, echter slechts ingeval het werk door niemand anders verlangd wordt, en onder verbindtenis van onverwijlde terugzending, zoodra zulks het geval mogt zijn.

5. Van de uitgeleende werken wordt door den bibliothecaris een register gehouden, dat steeds in de bibliotheek voorhanden zal zijn.

In de bibliotheek wordt gelegenheid gegeven tot het schriftelijk aanvragen van uitgeleende werken. Aan dergelijke aanvraag wordt, nadat het verlangde werk weder is ingekomen, zoo spoedig mogelijk voldaan, en wel, indien hetzelfde werk door meer dan een persoon verlangd wordt, in de volgorde waarin de aanvragen zijn geschied.

6. Niemand mag meer dan tien banden te gelijk ter leen hebben, zonder vergunning van den directeur of van den bibliothecaris.

7. Teekeningen, kaarten, platen, plaatwerken, handschriften, woordenboeken, losse nommers van tijdschriften of vervolgwerken kunnen niet dan bij uitzondering worden ter leen verstrekt, ingevolge eene bijzondere vergunning van den directeur of van den bibliothecaris, aan wie de beslissing toekomt of eenig werk onder de bepaling van dit artikel valt.

8. De tijdschriften moeten gedurende de twee eerste maanden nadat zij zijn ingekomen steeds van Maandag ochtend 9 tot Zaturdag namiddag 4 ure in de bibliotheek aanwezig zijn.

De bibliothecaris heeft echter de bevoegdheid om bij uitzondering en voor zoolang hiertegen door geen van de docenten bedenking wordt gemaakt, de nieuw ingekomen nommers van tijdschriften, die meer bepaaldelijk op het vak van een der docenten betrekking hebben, aan dien docent, alvorens zij in de bibliotheek ter lezing worden gelegd, voor den tijd van eene week ten gebruike te geven.

9. De afgifte en het wederom in ontvang nemen van werken geschiedt alleen des avonds en Maandag en Donderdag namiddag van 1 tot 4 ure.

De bibliothecaris heeft echter de bevoegdheid hiervan af te wijken.

10. Van 1 tot 10 Julij kan geen aanspraak worden gemaakt op het ter leen bekomen van boekwerken. Vóór 1 Julij moeten alle uitgeleende werken terug bezorgd worden. In bijzondere gevallen, ter beoordeeling van den bibliothecaris, moeten, op diens schriftelijke aanvraag, de uitgeleende werken ook binnenstijds onmiddellijk terug bezorgd worden.

11. Ieder is verantwoordelijk voor de schade aan eenig door hem ontvangen werk, terwijl het in zijn bezit was, toegebragt, en is gehouden bij verlies of bederf, de waarde van het geheele werk — van tijdschriften den geheelen jaargang — te vergoeden, in zooverre namelijk geene enkele deelen of nommers te bekomen zijn. Echter kan in bijzondere gevallen met eene mindere schadevergoeding genoegen genomen worden.

Vergoeding is opvorderbaar van ieder, die, na tweemaal schriftelijk door den bibliothecaris daartoe te zijn uitgenoodigd, nalatig blijft in het terugzenden van eenig werk.

De beslissing of vergoeding behoort te worden gevorderd; en zoo ja, de bepaling tot welk bedrag, staat aan den bibliothecaris.

Zoolang aan de vordering tot vergoeding niet is voldaan, worden den betrokken persoon geene werken uitgeleend.

12. In de bibliotheek mogen geene overjassen, hoeden, rottingen en dergelijken worden medegebragt, er mag niet dan op fluisterenden toon gesproken en niet gerookt worden.

13. In gevallen waarin dit reglement niet voorziet, beslist de directeur, zooveel mogelijk in overleg met den bibliothecaris.

Ontworpen in overleg met den Raad van Bestuur,

DELFT, den 19 November 1867.

De Directeur der Polytechnische School,

(Get.) L. COHEN STUART.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 30 November 1867, nº. 222, 5e Afdeeling.

NAAMLIJST DER LEDEN

VAN HET

STUDENTENCORPS,

DIE INGESCHREVEN ZIJN AAN DE POLYTECHNISCHE SCHOOL.

T.	beteekent	Technoloog.
C. I.	"	Civiel Ingenieur.
B. I.	"	Bouwkundig Ingenieur.
S. I.	"	Scheepsbouwkundig Ingenieur.
W. I.	"	Werktuigkundig Ingenieur.
M. I.	"	Mijnen-Ingenieur.
IJ.	"	IJker.
V. S.	"	Verschillende studievakken.

A.

A. B. Albers,	C. I. de Koning,	*Hypolitusbuurt.*
L. E. Asser,	C. B. I. Nijenhuis,	*Binnenwatersloot.*

B.

J. H. Backer,	C. B. I. Steenbeek,	*Voorstraat.*
E. F. van de Sande Bakhuyzen,	W. I. zijne Moeder,	*'s Hage.*
J. F. van Beek,	C. S. I. Zelisse,	*Voorstraat.*
W. Beijerinck,	V. S. Mevr. Logger,	*Oude Delft.*
H. E. van Berckel,	C. I. zijne Moeder,	*Oude Delft.*
J. I. E. van Bergen,	C. I. Ahsman,	*Voorstraat.*
B. J. van den Berkhof,	C. B. I. van Leeuwen,	*Markt.*
J. H. C. Blaauw,	V. S. van der Valk,	*Markt.*
C. J. N. Blok,	V. S. zijne Ouders,	*'s Hage.*
J. W. Boom,	S. W. I. Rosen,	*Turfmarkt.*
J. C. de Bruijn,	C. I. zijne Moeder,	*Oude Delft.*
C. L. Brunings,	C. B. I. Visser,	*Kolk.*
J. J. Brutel de la Rivière,	C. B. I. Mevr. Wellan,	*Oude Delft.*

C.

H. van Capellen,	C. I.	zijn Vader,	*Oude Delft.*
J. Cardinaal,	W. I.	zijne Ouders,	*Rotterdam.*
R. J. Castendijk,	C. B. I.	Duffels,	*Binnenwatersloot.*
T. C. Colenbrander,	C. I.	Geerts,	*Oude Delft.*
J. W. Le Comte,	C. I.	zijne Ouders,	*Oude Delft.*
J. H. B. Cox,	W. I. T.	Karis,	*Voorstraat.*

D.

M. C. Dannenbargh,	V. S.	Gauert,	*Turfmarkt.*
J. H. L. van Deinse,	W. I.	Moerman,	*Vrouwenregt.*
J. C. Dibbetz,	V. S.	zijne Moeder,	*Oude Delft.*
S. P. H. van Diggelen,	C. B. I.	zijne Ouders,	*'s Hage.*
N. van Dissel,	W. I.	de Vries,	*Binnenwatersloot.*
K. Willekes Macdonald,	V. S.	Sar,	*Markt.*
P. J. E. van Driest,	C. B. I.	Oversluis,	*Oude Delft.*
J. Drost Jr.,	C. B. I.	van Heunen,	*Oude Delft.*
J. D. Donker Duijvis,	C. B. I.	Moone,	*Jacob Gerritstraat.*
A. Deking Dura,	C. I.	Scholten,	*Voorstraat.*

E.

P. E. Ekama,	C. B. I.	Foppe,	*Voldersgracht.*
J. M. Esche,	V. S.	Link,	*Nieuwstraat.*

F.

P. J. W. Feith,	W. I.	Begelingen,	*Oude Delft.*
R. Fennema,	M. I.	Marinas,	*Kolk.*
D. H. Fraenkel,	V. S.	zijne Ouders,	*Oude Delft.*

G.

W. O. Gallois,	C. B. I.	Olifiers,	*Burgwal.*
E. A. O. F. W. C. Gasinjet,	V. S.	van der Brugge,	*Oude Delft.*
W. J. van Geer,	C. B. I.	Dielwart,	*Nieuwstraat.*
A. Gorter,	C. B. I.	van der Stuijt,	*Markt.*
J. F. van de Griendt,	S. W. I.	Meijer,	*Oude Delft.*
J. F. Groll,	C. I.	Karis,	*Voorstraat.*
H. P. Gutteling,	C. I.	zijne Ouders,	*Koornmarkt.*

H.

J. P. Hammann,	W. I.	van der Stuijt,	*Markt.*
H. G. C. M. Hamming,	C. I.	van Alphen,	*Binnenwatersloot.*
M. H. Hartogh,	C. I.	Karis,	*Voorstraat.*
B. T. W. van Hasselt,	V. S.	Vermeulen,	*Oude Delft.*
J. van Hasselt,	C. B. I.	Vermeulen,	*Oude Delft.*
W. H. van Haselt,	C W. I.	Borski,	*Choorstraat.*
T. Heemskerk,	C. B. I.	zijne Ouders,	*'s Hage.*
G. de Heer,	V. S.	zijne Ouders,	*Oude Delft.*
A. W. Hein,	C. B. I.	Dabertrand,	*Burgwal.*
H. Hendriks,	C. B. I.	van Ree,	*Oude Langendijk.*
T. W. C. Herckenrath,	C. I.	Meijer,	*Oude Delft.*
A. Hesselink,	C. B. I.	van Noorden,	*Markt.*
D. E. Siegenbeek van Heukelom,	T.	Westhoven,	*Voorstraat.*
B. M. H. Heuveldop,	V. S.	Pijpers,	*Camaretten.*
J. P. E. Hoeufft,	V. S.	van Hulst,	*Markt.*
M. Hofland,	C. B. I.	Mevr. Logger,	*Oude Delft.*
J. A. Hooze,	M. I.	Reichert,	*Markt.*
C. J. Hudig,	W. I.	Addink,	*Markt.*

I.

S. G. Intveld,	V. S.	van den Berg,	*Oude Delft.*
J. A. Roessingh van Iterson,	C. I.	Peserse,	*Jacob Gerritstraat.*

J.

C. J. de Jaager,	C. B. I.	Fauel,	*Papestraat.*
F. B. s'Jacob,	C. B. I.	Penders,	*Nieuwstraat.*
H. de Jong van Beek en Donk,	W. I.	zijne Ouders,	*Oude Delft.*
C. J. de Jong van Beek en Donk,	C. I.	zijne Ouders,	*Oude Delft.*
D. de Jongh,	M. I.	Wed. Wagner,	*Markt.*

K.

S. Karsten,	C. B. I.	Planke,	*Markt.*
R. E. Kerkhoven,	T.	van der Drift,	*Brab. Turfmarkt.*
A. Keurenaer,	C. I.	zijne Ouders,	*Oude Delft.*
W. H. W. de Kock,	V. S.	van Hulst,	*Markt.*

D. J. Korteweg,	w. i. van Ruijven,	*Voorstraat.*
A. F. N. Kraft,	v. s. zijne Moeder,	*'s Hage.*

L.

I. G. Levert,	c. i. Besteman,	*Oude Delft.*
D. R. J. van Lijnden	c. b. i. van den Bogerd,	*Vrouwenregt.*
A. E. Lindo,	c. b. i. zijne Ouders,	*'s Hage.*
B P. C. Luykx,	c. b. i. Voet,	*Oude Delft.*

M.

J. van der Mandele,	c. b. i. zijne Ouders,	*Oude Delft.*
H. van Meerten,	c. b. i. Ahsman,	*Voorstraat.*
A. W. Mees,	c. b. i. Leclerq.	*Oude Delft.*
F. W. Westerouen van Meeteren,	c. b. i. van Rijn,	*Oude Delft.*
J. E. de Meijier,	c. i. van Alphen,	*Binnenwatersloot.*
H. P. Mensinga,	c. b. i. van der Drift,	*Brab. Turfmarkt.*
W. C. Metzelaar,	c. b. i. zijne Ouders,	*Spoorcingel.*
W. Molenaar,	c. i. zijne Moeder,	*Oude Delft.*
M. Mouw A. Hzn.,	w. i. Ahsman,	*Oude Delft.*
J. Mulder,	c. i. Schaap,	*Koornmarkt.*
A. T. L. Rouwenhorst Mulder,	c. b. i. Ahsman,	*Voorstraat.*
F. G. N. Haitsma Mulier,	c. i. Brouwer,	*Wijnhaven.*

N.

H. W. Nachenius,	b. i. Vermeulen,	*Oude Delft.*
E. R. van Nes van Meerkerk,	c. i. Rosen,	*Turfmarkt.*
F. J. Nieuwenhuis,	c. i. Ahsman,	*Voorstraat.*
R. P. J. Tutein Nolthenius,	c. b. i. van Tol,	*Koornmarkt.*
J. M. G. Numans,	v. s. Hoop,	*Choorstraat.*
J. T. L. van Nunen,	v. s. van Hees,	*Voorstraat.*

O.

J. van Oldenborgh Wz.,	v. s. Virnly,	*Geer.*
S. J. G. van Overveldt,	c. i. Wolf,	*Burgwal.*

P.

J. D. Pasteur,	c. b. i. Wed. Breetveld,	*Oude Delft.*

A. F. Pflughaupt,	C. I. Begelingen,	*Oude Delft.*
W. A. M. Piepers,	W. I. van Stratum,	*Oude Delft.*
M. M. E. A Hollingerus Pijpers,	C. B. I. Dabertrand,	*Burgwal.*
A. L. van Plettenberg,	V. S. zijne Moeder,	*Vlamingstraat.*
A. van der Ploeg,	C. B. I. zijne Moeder,	*Oude Delft.*
S W. van der Ploeg,	C. B. I. zijne Moeder,	*Oude Delft.*
A. J. Pluijgers,	V. S Dikhoff,	*Binnenwaterslool.*
A. Portielje,	C. B. I. Katan,	*Jacob Gerritstraat.*
H. Post van der Burg,	IJ.	*Palmen Markt.*

R.

N. S. Rambonnet,	C. B. I. van Leenwen,	*Markt.*
E. R. van Welderen Rengers,	C. B. I. Vermeulen,	*Oude Delft.*
O. J. A. Repelaar,	C. W. I. Esselink,	*Oude Delft.*
J. C. Ribbers,	C. B. I. zijne Ouders,	*Scheepmakerij.*
C. P. E. Ribbius,	C. B. I. van Eersel,	*Oude Delft.*
L. C. T. J. Rieber,	C. B. I. zijne Moeder,	*Oude Delft.*
H. J. Rink,	C. I. Contze,	*Voldersgracht.*
J. A. Roest van Limburg, Azn.	C. B. I. van Hees,	*Voorstraat.*
J. G. M. Roijnards,	C. I. Wigmans,	*Zeidwal.*
J. A. Royer,	C. B. I. Mevr. Graswinckel,	*Voorstraat.*
Th. A. M. Ruijs,	C. B. I. Schaap,	*Koornmarkt.*

S.

T. Sanders,	C. B. I. Nobel,	*Pepersteeg.*
G. J. du Marchie Sarvaas Jr.,	C. I. zijne Ouders,	*Oude Delft.*
H. J. van der Schalk,	W. I. Gauert,	*Turfmarkt.*
C. J. van Schelle,	M. I. Romein,	*Voorstraat.*
C. M. Schols,	C. B. I. Hoop,	*Choorstraat.*
B. Scholten,	C. B. I. Lammens,	*Voldersgracht.*
C. B. Schuurman,	C. I. zijne Ouders,	*Rijswijk.*
P. F. Sijthoff,	V. S. van Vliet,	*'s Hage.*
E. J. Sillem,	T. Le Comte,	*Oude Delft.*

L. H. Slinkers,	c. i.	Hesius,	*Nieuwstraat.*
H. C. Sprenger,	w. i.	Pijpers,	*Camaretten.*
A. F. Steers,	c. b. i.	zijne Ouders,	*'s Hage.*
C. van der Sterr,	v. s.	Houtzager,	*Choorstraat.*
G van Genderen Stort,	v. s.	van den Berg,	*Oude Delft.*
A. A. F. van Stuivenberg,	c. b. i.	Berkel,	*Oude Delft.*
A. L. de Sturler,	t.	Huijgens,	*Oude Delft.*
J. Swart,	v. s.	van Nooten,	*Jacob Gerritstraat*
J. M. Sweep,	c. b. i.	van Essen,	*Breedsteeg.*

T

A. H T. K. Thissen,	c. i.	Olifiers,	*Burgwal.*
S. W. Tromp Jr.,	v. s.	Wennemer,	*Markt.*
G. Turk,	c. s. i.	zijne Ouders,	*'s Hage.*

V.

K. de Vidal de Saint Germain,	c. b. i.	Boussu,	*Papestraat.*
W. de Vogel,	v. s.	zijne Ouders,	*Binnenwatersloot.*
P. D. Vreede,	v. s.	Reijnders,	*Koornmarkt.*

W.

E. A. F. Weber,	v. s.	zijne Ouders,	*Achterom.*
N A Wellen,	c. b. i.	Karis,	*Voorstraat.*
J. R. M. Wiegel,	c. i.	Hesse,	*Noordeinde.*
J. van Wijk,	v. s.	de Groot,	*Oude Delft.*
R. Witte,	w. i.	Link,	*Nieuwstraat.*
H. J. Wolter,	w. i.	den Hengst,	*Koornmarkt.*
H. L. Woltersom,	c b. i.	Moeskops,	*Markt.*
W. van der Worff,	c. i.	zijne Moeder,	*Oude Delft.*

Z.

M. E. P. Zeper,	c. b. i.	Sar,	*Markt.*

NAAMLIJST

der Ingeschrevenen aan de Polytechnische School die geen Lid zijn van het Corps.

V. M. W. R. A. d'Ablaing, van Giessenburg	C. B. I. Six,	*Voorburg.*
C. A. Besier,	C. B. I. zijne Ouders,	*'s Hage.*
F. A. van den Berg,	B. I. zijne Ouders,	*Oude Delft.*
S. L. G. Birnie,	M. I. Jenje,	*Markt.*
W. G. Dixon,	T. zijne Moeder,	*Koornmarkt.*
Mr. H. Hartogh Heijs van Zouteveen,	V. S.	*Oude Delft.*
M. H. Helderman,	V. S. Schouten,	*Oude Delft.*
H. van Heumen,	W. I. zijn Vader,	*Oude Delft.*
F. van Heumen,	T. zijn Vader,	*Oude Delft.*
H. J. W. Jonker,	M. I. Jonker,	*'s Hage.*
L. A. L. Kortman,	W. I. zijne Ouders,	*Rotterdam.*
H. A. Mansfeldt,	M. I. zijne Ouders,	*'s Hage.*
E. A. V. A. van der Meer,	V. S. zijne Ouders,	*Lakenlaan.*
H. J. Nijenhuis,	V. S. zijne Ouders,	*Binnenwatersloot.*
B. F. Plasschaert,	V. S.	*Achterom.*
J. W. Rasch,	V. S.	
B. Reiger,	V. S. Mej. de Groot,	*Oude Delft.*
W. Schook,	LJ. Hederik,	*Houttuinen.*
A. Serton,	C. S. I. Burghard,	*Voldersgracht.*
J. J. A. Visser,	V. S. Sar,	*Markt.*
D. van Vliet,	S. W. I. Verschoor,	*Markt.*
H. C. B. Willemsen,	V. S. Absman,	*Oude Delft.*
P. Zeeman,	C. B. I. van Essen,	*Breedsteeg.*

GETAL DER INGESCHREVENEN

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

Voor Technoloog	7
Voor Civiel Ingenieur	98
Voor Werktuigkundig Ingenieur	22
Voor Bouwkundig Ingenieur	62
Voor Scheepsbouwkundig Ingenieur	6
Voor Mijnen Ingenieur	7
Voor verschillende studievakken	37
Voor IJker	2
Totaal	241
Voor meer dan 1 vak ingeschreven	69
Totaal der ingeschrevenen	172

Voldoend examen B is afgelegd door:

ART. 61—62.

A. B. Albers.
J. J. E. van Bergen.
J. C. de Bruijn.
Th. W. C. Herckenrath.
C. J. de Jong van Beek en Donk.
J. E. de Meijier.
J. G. M. Roijaards.
G. Turk.
J. W. Le Comte.
J. F. Groll.
M. H. Hartogh.
W. C. Metzelaar.
A. F. Pflughaupt Jr.

Art. 63.

G. Turk.

Art. 64.

E. F. van de Sande Bakhuijzen.
J H. L. van Deinse.

Het examen ter verkrijging van het Diploma is voldoende afgelegd.

Voor Civiel Ingenieur,

door de Heeren:

A. A. Bekaar.
W. J. Brender à Brandis.
A. Schram de Jong.
R. A. J. Snethlage.
J. A. Snijders.
M. Sijmons.
W. Verweij Az.

Voor Bouwkundig Ingenieur,

J. P. E. Hoeufft.

Voor Scheepsbouwkundig Ingenieur,

B. Kruijs, Cz.

Voor Werktuigkundig Ingenieur,

D. J. A. Drost.
H. A. Ravenek.

Voor Mijnen-Ingenieur,

J. P. A. Renaud.

Voor Technoloog,

J. Hartsen.

COMMISSIEN UIT DE STUDENTEN.

SENAAT.

. . . . . *Pres.*

S. W. Tromp Jr., *Secr.*

W. O. Gallois.

E. R. van Nes van Meerkerk.

J. W. Boom.

Commisie tot Redactie van den Almanak voor 1869.

A. Déking Dura, *Pres.*

J. W. Le Comte, *Secr.*

H. J. van der Schalk, *Vice-Pres.*

L. E. Asser.

J. M. Esche.

Commissie voor den Schouwburg.

T. W. C. Herckenrath.

M. Mouw A. Hz.

A. W. Hein.

BIJZONDERE COMMISSIEN.

Commissarissen der Societeit

PHOENIX.

A. J. Pluijgers, *Pres.*

A. W. Hein, *Secr.*

E. R. van Nes van Meerkerk, *Vice-Pres.*

S. Karsten, *Thes.*

C. J. van Schelle, *Vice-Secr.*

Commissarissen van het Muziek-Gezelschap

APOLLO.

P. D. Vreede, *Pres.*
M. H. Hartogh, *Secr.*
E. R. van Nes van Meerkerk, *Vice-Pres.*
R. J. Castendijk.
L. C. F. J. Rieber.

Vaandeldrager.

W. Beijerinck.

Afdeeling Werkende Leden.

. . . . . *Pres*
. . . . . *Secr.*

Orchest-Directeur.

H. Boers (*Eere-Lid.*)

Commissarissen van het Scherm- en Gymnastiek gezelschap

ODIN.

A. F. Pflughaupt, *Pres.*
J. W. Le Comte, *Secr.*
C. J. Hudig, *Vice-Pres.*
J. W. Boom, *Vice-Secr.*
R. Fennema, *Commissaris.*

Vaandeldrager.

R. J. Castendijk.

Schermmeester.

Oosterhoff.

Dispuut-Gezelschap

VRIJE STUDIE.

P. D. Vreede, *Pres.*
L. E. Asser, *Secr.*
A. Portielje, *Vice-pres.*
C. J. van der Mandele.
D. J. Korteweg.

Leesgezelschap

MINERVA.

C. J. Hudig, *Pres.*
W. Molenaar, *Secr.*
H. van Capelleu, *Comm.*

Leesgezelschap

BALDUR.

D. J. Korteweg, *Pres.*
J. A. Roessingh van Iterson, *Secr.*
R. Fennema, *Comm.*

DEBATING-CLUB.

Prof. Mr. J. L. DE BRUYN KOPS, *Eere-Voorz.*
J. A. Roessingh van Iterson, *Pres.*
A. L. van Plettenberg, *Secr.*
A. Déking Dura, *Comm.*

Bijzondere Gezelschappen en Disputen.

O. K. W.

E. R. van Nes van Meerkerk, *Pres.*
M. C. Dannenbargh, *Secr.*
. . . . . *Thes.*

F. C. Q. D.

D. E. Siegenbeek van Heukelom, *Pres.*
F. W. Westerouen van Meeteren, *Secr.*
O. J. A. Repelaar, *Comm.*

Theorie en Praktijk.

J. van Oldenborgh Wz., *Pres.*
L. C. F. J. Rieber, *Secr.*
H. J. Wolter, *Thes.*

* H_3.

N. van Dissel, *Pres.*
K. de Vidal de St. Germain, *Secr.*
P. D. Vroede, *Thes.*

* BERZELIUS.

A. T. L. Rouwenhorst Mulder, *Pres.*
J. M. Esche, *Secr.*
G. van Genderen Stort, *Thes.*

* BRUGMAN.

B. M. H. Heuveldop, *Pres.*
G. de Heer, *Secr.*
E. A. O. F. W. C. Gasinjet, *Thes.*

* Rygezelschap MAZEPPA.

W. Beijerinck, *Hetman.*
S. G. Intveld, *Schatbewaarder.*

* HET ZEVENGESTERNTE,

ONDER DE ZINSPREUK:

„DE GROOTE BEER."

Alioth (Ursa major), *Pres.*
Benetnasch, *Secr.*
Mizar, *Comm.*

* VACANTIE GEZELSCHAP.

W. B. V. M.

Sibelleum, *Voorzitter*,
Si boeroeng, *Hoofd-comm.*
Toean, *Comm.*
Siebes, *Vaandeldrager.*

* KLETSCLUB.

Burger Ouzin, *Pres.*
Inktvlak, *Secr.*
De valsche Munter, *Thes.*
O neen, *Censor.*
Schillewagchie, *Comm.*

* INDISCHE BITTERCLUB.

Petrus, *Castelijn.*

* QUADRILLE-CLUB.

Spadille, *Pres.*
Basta, *Secr.*

NB. De met * geteekende gezelschappen zijn niet door den Senaat erkend.

VERVOLG VAN DE

GESCHIEDENIS

VAN HET

DELFTSCHE STUDENTENCORPS.

(Van September 1867 tot September 1868.)

Met een bevende hand nemen wij de pen van zoo veel voorgangers op, om een bladzijde aan de geschiedenis van het Delftsche Studenten-Corps toe te voegen en het jongst verleden onder de aandacht te brengen.

De taak valt ons niet licht, een jaar te schetsen zoo rijk aan gebeurtenissen, een toestand te malen waar het Corps de kritische blikken van het geheele land op zich gevestigd zag. Allen in het algemeen dank zeggende voor wenken en aanwijzingen, en den heer van Capellen in het bijzonder voor de hulp, die zijn zaakrijk verslag ons aanbiedt, hopen wij onzen arbeid met naauwgezetheid te verrigten.

Alweder heeft de 2e September Delftsch Muzenzonen uit hunnen gezelligen familiekring

naar de bakermat der technische wetenschappen heen geroepen; alweder ontvangt de grijze stad hen en ontwaakte uit haren vacantie-slaap.

Het is een prettige tijd, die eerste dagen van wederzien als de een de weelde der natuur, de ander den rijkdom van zijn vaders beurs genoten heeft, als deze vervuld is van schoone ideën, zooals alleen de jeugd zich schept, en gene gebukt gaat onder een vracht vaderlijke vermaningen, waarmede hij volstrekt geen weg weet.

Doch niet allen verheugden zich in „das freie Leben."

Een vijftigtal ingeschrevenen, die den 10n Sept. de ernstige toespraak van den President aanhoorden, zagen zich gedwongen door de meest eigenaardige instelling van dien aard, om drie weken lang ver beneden het A. P. van schooljongen te vertoeven en dan gereinigd weder boven te komen om uit te rusten in het eervolle kleed van Delftsch Student.

Achtereenvolgens kwamen verscheiden klachten het bewijs leveren, dat men het oneens was over de juiste grens tusschen de bevoegdheid van opleggen van oud- en die van weigeren van candidaat-leden.

Een van hen kreeg zelfs verlenging van noviciaat (dat echter later ingetrokken werd) en een lid, geen genoegen nemende met de uitspraak van den Senaat, om Art. 11 der Corpswet

hier niet toe te passen, gaf aanleiding, dat een Commissie van enquète van 5 Leden benoemd werd.

Deze bragt daarop in een zeer geestig verslag aan het licht, dat alles duister was in die zaak, daar geen der punten van beschuldiging bewezen konden worden.

De beschuldigden werden daardoor van alle blaam ontheven; het candidaatlid nam echter zijn ontslag.

De plegtige installatie der nieuwe leden werd den 5n Oct. in den Doelen gevierd, waar door de goede zorgen van den Hoofd-Commissaris, den heer van Plettenberg en de H.H. Commissarissen van Dissel, Pflughaupt, Deking Dura, van Nes en Dannenbargh in de beste orde gedronken, gezongen en de broederhand gereikt werd.

Den volgenden avond werd de luisterrijke rijpartij besloten door een optocht met fakkels door de stad, waarna allen zich aan de *Phoenix* toevertrouwden. Om verschillende redenen konden een 6tal jongelui eerst later geinstalleerd worden.

Kon zich alzoo het Corps verheugen in de toetreding van een groot aantal studenten, een pijnlijk incident verminderde dien indruk spoedig; op de algemeene vergadering toch van 22 Oct. stelde de Senaat de roijering voor van een lid, dat van deloijale handeling overtuigd, onzen goe-

den naam in gevaar bracht en moest het Corps, hoewel met leedwezen, dit ten volle beamen.

In den loop van dit jaar viel aan Prof. Vogelsang de onderscheiding ten deel, tot lid der Koninklijke Academie van Wetenschappen benoemd te worden.

Inmiddels waren de openstaande Hoogleeraarszetels ingenomen geworden door de Prof. van de Sande Bakhuyzen en Stamkart, aan wie door het Corps een serenade werd aangeboden, waarvoor echter eerstgenoemde heer meende te moeten bedanken.

Den 21 Nov. had deze optogt plaats bij fakkellicht en onder de opwekkende begeleiding der muziek. Na allerhartelijkst door den heer Stamkart ontvangen te zijn, bragt de stoet een ovatie aan Dr. van Vloten, die dien avond een spreekbeurt op Vrije Studie vervulde en reeds vroeger bewijzen van zijne vriendelijke gezindheid voor ons Corps gegeven had.

Vervolgens werd hem een souper, door eenige jongelui aangeboden, waar hij door vrienden omringd, den avond verder gezellig doorbragt.

St. Nicolaas kwam met zijn lekkernijen, cadeaux en surprises, en met hem de belangrijkste van alle surprises, de Almanak.

Met groote ingenomenheid werd hij door allen ontvangen en gelezen.

Echter mogt ook de rechtmatige vreugde der Redactie-Commissie niet onvergald zijn, daar

eenige sterk gekleurde uitdrukkingen in een stukje van het mengelwerk, den heer van Berckel noopten, zijne afkeuring daaromtrent openlijk te betuigen.

Ten gevolge van een motie op dezelfde Corps-Vergadering aangenomen, dat de plaatsing van dat stukje betreurd werd, traden 4 leden der Redactie-Commissie af, en kon een reeks van stemmingen slechts twee plaatsvervangers aanwijzen: de H.H. v. d Schalk en Le Comte.

De staatkundige bewegingen van ons vaderland in de maand Februarij bleven niet zonder invloed op de P. S. Prof de Bruyn Kops, tot lid der Tweede Kamer gekozen, werd ten gevolge van een ministerieel besluit, dat aller verontwaardiging opwekte, op nonactiviteit gesteld. ZEd. verliet ons niet, dan na ons in het groot auditorium een hartelijk tijdelijk vaarwel toegeroepen te hebben.

De Dies werd door het uitsteken der vlaggen en het houden van een rijpartij feestelijk herdacht.

Inmiddels waren 4 leden van den nieuwen Senaat gekozen, de H.H. van der Kemp, Pflughaupt, Pluygers en van Dissel, die echter, ten gevolge van een motie van den heer van Plettenberg, eerst na afloop der Feesten zouden optreden.

De stem-commissie bestond uit de H.H. Herekenrath, Hein en Mouw.

Op de vergadering van 1 Julij werd een voor-

stel behandeld van den heer Plettenberg om aan de Luiksche, Brusselsche en Antwerpsche Studentenvereenigingen (de Gentsche was reeds geinviteerd) uitnoodigingen voor de feesten te zenden, welk voorstel, door den Senaat als een inconsequentie beschouwd, wegens een vroeger verworpen voorstel tot invitatie van alle bevriende corpsen, na een allerhevigste discussie werd aangenomen. Ten gevolge van het voorgevallene op deze vergadering trad de Senaat af, en werd de President door de vruchtelooze stemmingen, voor een Senaat gedurende de feesten, genoopt voor te stellen, dat de Senaat het huishoudelijk bestuur zou blijven waarnemen en zijn andere functien aan de Feest-Commissie opdragen, dat met acclamatie werd aangenomen.

Terzelfder tijd bedankten twee leden van den reeds vroeger benoemden Senaat, waarover de stemmingen, gelijk met die voor de Redactie, echter eerst na de vacantie zouden hervat worden.

Reeds vóór deze kwestie op de Corpsvergadering verscheen, waren er twee meetings door eenige jongelui bij elkander geroepen, waarop de verschillende verkiezingen van den Senaat en van de Redactie-Commissie behandeld werden.

Deze druk bezochte vergaderingen veroorzaakten buitengemeen veel animo bij de stemmingen.

Intusschen vielen de examens B en C in;

de uitslag van het eerste veroorzaakte algemeen verslagenheid, die van het tweede gaf meer voldoening, en nadat deze tijd met zijn voor velen zoo onaangename gevolgen voorbij was, begonnen de feesten, waarmede het bestaan van ons Corps gedurende $\frac{1}{5}$ van een eeuw gevierd zouden worden.

Men veroorlove ons hier een oogenblik terug te gaan, om tot een meer aaneengeschakeld geheel te komen.

De Mascarade-Commissie had haren taak volbragt. Het was gebleken, dat een som van *f* 2300 vereischt werd, om de voorstelling van den vooruitgang der beschaving in Nederland, een zegefeest van zeven eeuwen, te verwezenlijken; het Corps deinsde terug voor die uitgave en misschien teregt, want ook die som kon de veilige verzekering niet mede brengen, dat de wankelende weegschaal der publieke opinie tot ons voordeel zou overslaan. Een Feest-Commissie verving daarop de vorige, bestaande uit de H. H. Levert, Pres., Haitsma Mulier, Thissen, Hamming, Schram de Jong, Pflughaupt, en van de Poel, de drie laatstgenoemde heeren als respectivelijke vertegenwoordigers van *Phoenix*, *Odin*, *Apollo*, allen gezelschappen, die meer dan *f* 250 in de feestkas gestort hadden.

Deze Commissie stelde een reglement voor en ontwierp vervolgens een plan, waaraan het Corps zijn goedkeuring schonk.

Spoedig daarna nam de Senaat het initiatief tot het benoemen eener Reunie-Commissie, die zich ten doel stelde een bijeenkomst van oudleden te bewerken, ter opluistering van het 4e lustrum van ons Corps.

Eindelijk dan, na een langen tijd van zorg en arbeid, van beslommering en inspanning, na honderde hinderpalen uit den weg geruimd, bezwaren overwonnen, verbeteringen aangebragt te hebben, in wier onderdeelen het overbodig is dieper door te dringen, na met een ijver en belangstelling, volkomen de schoone zaak waardig, zich al de moeite, al de teleurstellingen getroost te hebben, die de voorbereiding voor zulk een feest overmijdelijk in haar gevolg telt — eindelijk dan, zeggen wij, had de Commissie de kroon op haar werk gezet, de 13e Julij brak aan en te gelijk begon het glansrijkste tijdperk, waarvan wij in tal van jaren kunnen gewagen.

Een vrolijke Julijzon begroette de stad, die zich feestelijk met de geliefde driekleur had getooid.

Met alle treinen kwamen de Reunisten in menigte aan, die zich omstreeks 1 uur in de Polytechnische School verzamelden, waar hun door den President van de Feest-Commissie een hartelijk welkom werd toegeroepen.

Nadat de President der Reunie-Commissie, de heer van Limburg Stirum, in zijn antwoord zijne groote ingenomenheid en warme belang-

stelling betuigd had met den voorspoed van ons Corps, begaf men zich in optogt met muziek en vaandels naar het feestterrein op den Doelen, waar een heerlijke middag werd doorgebragt, opgeluisterd door de vrolijke muziek der huzaren.

De handdrukken, die daar tusschen ouderen en jongeren werden gewisseld; de hartelijke woorden, die een lang verbeid wederzien op aller lippen riep, het vrolijk gejuich, dat overal opsteeg, waren even zooveel bewijzen van de banden van harmonie en vriendschap, welke bestonden tusschen hen, die reeds de Maatschappij waren ingetreden en de Studerende Jongelingschap, die zich daartoe voorbereidde.

De nederige Doelen, met zijn smaakvollen tuin — hij was niet meer te herkennen.

Daar toch verhief zich de kolossale feesttent, waaraan de heer Bonart en de Brusselsche Feest-decorateur Ricard al hunne krachten hadden besteed.

Door vijf groote deuren met dubbele gordijnen behangen trad men binnen [1]); al het houtwerk was door draperie bedekt, behalve het orchest, waar dat ter wille van de acoustiek was nagelaten; de sierlijke kroonen, lustres en candelabres, de groote spiegels, die tusschen de penanten geplaatst, door bloemen omgeven waren,

---

[1]) De zaal was lang 54 en breed 22 Ned. ellen.

de vaandels en vlaggen, overal aangebragt, de schitterende feestkleuren, waarin de geheele zaal was uitgedoscht — dit alles vormde een prachtig geheel, waar de harmonie geen oogenblik werd gestoord, waar de moeijelijke eischen voor het gehoor en het gezigt, gelijktijdig bevredigd werden.

Toch zou de indruk nog niet volkomen geweest zijn, indien de heer Stuart niet met de meeste bereidwilligheid de schoonste exemplaren der beeldengallerij en collectie werktuigen aan ons had afgestaan; dit alles werd tot een geheel opgebouwd, dat niets aan smaak of schoonheid te wenschen overliet.

Het Reunie-diner nam ten zes ure een aanvang in de concertzaal, die men insgelijks gepoogd had sierlijk te draperen, en kenmerkte zich door de meest gewenschte gezelligheid en feestvreugde. De hartelijke dronken, die gebragt en toegejuicht werden, zijn daarvan de sprekendste getuigen. Deze dag, zoowel als de drie volgende, werd besloten door een soirée musicale op *de Phoenix* onder leiding van den heer de Boer.

Door de welwillendheid der Besturen van *de Phoenix*, *de Standvastigheid* en *de Eensgezindheid*, die de leden gedurende de feestweek wederzijds toegang verleende, waren die avonden zeer geanimeerd.

Dingsdagavond begon het muziekfeest. De

ruime feestzaal door tal van kroonen met een zee van licht overgoten bevatte een groote schare belangstellenden.

Aan weerszijden van het orchest hadden de kooren plaats genomen; voor de sopranen bevonden zich de solisten en geheel vooraan, alles goed kunnende overzien, stond de held van dit feest, de heer Boers.

Met een ademlooze stilte werden de Jubelouverture van Weber en het meesterstuk van Haydn, de Schepping ontvangen, met een donderend applaudissement werden zij besloten.

De diepe, gevoelvolle, basstem van den Heer Carl Hill en zijne onovertrefbare opvatting en voordragt, het zilveren, schoone sopraan-geluid van Mejufvrouw Scheuerlein en de krachtige, heldere tenortoonen van Dr. Gunz — geen woorden kunnen den indruk van deze drie vereenigd, weergeven. De talentvolle wijze, waarop de heer Boers dirigeerde, en het schoone ensemble van kooren en orchest droeg hiertoe niet weinig bij.

Het vrolijke „sans adieux" dat elkeen bij het verlaten de zaal scheen toe te roepen, getuigde van het gretig verlangen, om den feestbeker tot den bodem toe te ledigen. Dezelfde schitterend verlichte tent, dezelfde schare, dezelfde feestvreugde, dezelfde ademlooze stilte en het zelfde donderend applaudissement.

Gisteren Haydn's schepping, heden Beetho-

vens ouverture: „zur Weihe des Hauses" en marsch met koor uit „die Ruinen von Athen" Händels Alexandersfest, Haydn's motet: „des „Staubes eitle Sorgen" en, last not least, Boers ouverture. Die avonden — ze waren schoon met den onvergelijkelijken ijver, waarmede het orchest maar vooral de koren zich van hunnen moeijelijken taak kweten, dien wedstrijd om den eerepalm tusschen de Solisten, dat meesterschap, waarmede de heer Boers dirigeerde. De welverdiende bloemen- en kransen-regen, die op hem neer viel na de uitvoering van zijn ouverture, hield den vleijendsten lof in voor onzen grooten voorganger op muziekaal gebied. Dat tijdstip zij een der schoonste van zijn leven, er knoopen zich even zooveel dierbare herinneringen aan vast, als het ons aangename oogenblikken verschaft heeft.

Een zeer geanimeerd bal volgde, dat tot vroeg in den ochtend voortduurde. Het prachtige weder, dat de paren veroorloofde, zonder eenigen voorzorg, den snellen dans voor de rustige wandeling in den verlichten tuin te verwisselen, bragt er niet weinig toe bij, het feest een schier tooverachtig aanzien te geven.

Hiermede was het toppunt van het feest bereikt, al het volgende was draperie om het geheel schooner te maken, het waren schakeringen, om het lichteffect nog meer te doen uitkomen.

De matineé musicale, die de heer Boers den

volgenden dag in den tuin van Stads Doelen gaf, lokte op nieuw een groote menigte derwaarts, niettegenstaande de felste Julijzon steeds met hoopelooze hardnekkigheid bleef voortblakeren.

Het orchest gaf op nieuw blijken van den lust en den ijver, waarmede het tot opluistering van de gedenkwaardige week meêwerkte en van de uitmuntende leiding, die het ontving. Het begin van den avond werd besteed met het oplaten van luchtballons, door den heer Ricard, dat zeker onder algemeene vrolijkheid, misschien niet tot ieders voldoening geschiedde. Later werd een vuurwerk afgestoken dat zeer voldeed. Indien de wind den rook wat beter had weg gedreven, die nu rondom de stukken bleef hangen, zou het effect eerst regt goed geweest zijn.

Hadden *Apollo* en *Phoenix* reeds bewezen waartoe zij in staat waren, niet minder roem verwierf zich *Odin* Vrijdagavond.

Nadat het gunstig bekende muziek-corps van den heer W. Stumpff uit Amsterdam zich onder de grootste bijvalsbetuigingen, had doen hooren, vereenigden zich des avonds de feestvierenden in de zaal waar het grootste gedeelte van den nacht aan de Godin Terpsichoré werd gewijd.

Hiermede is de rij van feesten besloten, ter eere van het 20jarig bestaan van ons Corps gevierd, maar wij moeten nog spreken van den

18 Julij, een waardig slotakkoord op het feestgeschal. Wij bedoelen de partij, door een tal van ingezetenen den jongelui aangeboden.

Nadat wij door den President der feest-commissie den heer van der Leeuw, op hartelijke wijze verwelkomd waren, hoorden wij gedurende het eerste gedeelte van den avond de meesterlijke muziekuitvoeringen van den heer Dunkler met zijne kapel aan. Vooral verwierven „La méditation, adoptée au 1e prélude de Bach", de Turksche marsch uit de „Ruïnes d'Athène" en bovenal de groote fantaisie op Faust, het schitterendst juweel aan de kroon van Dunkler, aller goedkeuring in hooge mate.

Vervolgens schaarden wij ons om den heer Burgemeester, die in gepaste taal er op wees, dat wij de schoonste vruchten plukten van ons besluit, om met de traditie te breken en den verouderden maskaradenmantel aan den kapstok te hangen om met iets nieuws voor den dag te komen. ZEd. besloot zijn toespraak met een heildronk op ons Corps.

Hoe allen met dien welmeenenden wensch instemden!

De heer Levert was de tolk aller gevoel.

Een tweede toast, door den heer van Kuyk uitgebragt op den „Grooten Boers," werd met niet minder warmte geuit, dan door allen toegejuicht en met eerewijn beklonken. Daarna begon het bal, dat in de grootste vrolijkheid en

harmonie afliep Ook dezen avond was de tuin à la giorno verlicht, terwijl de met geuren bezwangerde lucht vervuld was van de feesttoonen van Völlmars Kapel.

Op deze wijze werd de week op waardige wijze besloten en de band tusschen de jongelui en Delfts ingezetenen op nieuw versterkt.

Deze feesten zullen, als een époque in het leven, bij allen in dankbare herinnering blijven voortleven, beter dan eenig ander Studentenfeest, en immer zullen wij de bemoeijingen der feest Commissie, vooral den voorbeeldeloozen ijver van den heer Thissen, de medewerking van den heer Boers, de zoo noodige ondersteuning van den Raad der Stad en in het bijzonder van den heer Burgemeester, de welwillendheid en zamenwerking van koren en orchest en eindelijk de hulp ons door de heeren Vigelius, Wap, Nicolaï en door Mejufvrouw Donnadieu verleend, met erkentelijkheid herdenken. Indien allen niet met de meest gewenschte eensgezindheid de handen ineen hadden geslagen ter bereiking van het groote doel, zouden wij nooit in staat zijn geweest, datgene te volbrengen, wat ons nu veroorlooft het jaar 1868 met trotsche pen in onze annalen aan te stippen. *(Zie verder bijlagen)*

GEZELSCHAPPEN.

Openen wij de rij met de Societeit *Phoenix*

die wij dezen voorrang gaarne gunnen, als wij ons de talrijke gezellige uren te binnen brengen, daar onder vrienden doorgebragt. Geleid door een Bestuur, dat moeite noch arbeid ontziet om haren vooruitgang te bevorderen, verheugt zich dit Gezelschap in klimmenden bloei. De pogingen, om door verandering van lokaal dien voorspoed in de hand te werken, zullen eindelijk, naar wij hopen, met goeden uitslag bekroond worden.

Weldra toch zal een nieuw gebouw weergalmen van onzen blijden welkomstgroet en de *Phoenix* uit zijn asch herrijzen!

Odin mag zich steeds in een talrijk ledental verblijden en biedt allen beminnaars van lichaamsoefening ruimschoots gelegenheid aan, zich in de gymnastiek en den wapenhandel te oefenen. Door het aankoopen van werktuigen, wordt hoe langer hoe meer aan het doel van het gezelschap beantwoord.

Apollo's naam was dit jaar op aller lippen, daar het geen gering aandeel had in den luister der feestweek; zonder twijfel zal het ook in het vervolg zijn ouden roem weten te handhaven.

Door mannen van naam krachtdadig ondersteund, schonk *Vrije Studie* aan zijne leden tal van genotvolle avonden.

De menigvuldige schoone voordrachten, daar gehouden, wekten aller belangstelling in hooge mate op, en alhoewel langzamerhand van het

oorsponkelijke doel afgedwaald, belooft dit gezelschap, door de nieuwe wet gesteund, veel voor de toekomst Een sierlijk, keurig bewerkt vaandel, prijkende met het beeld der Verlichting, door de meesterhand van den Heer Lacomblé vervaardigd, dat aller bewondering opwekte, en met eene teekening van den heer van Lennep werd door dezen namens Mevrouw zijne moeder aan *Vrije Studie* geschonken en met ondubbelzinnige blijken van erkentelijkheid ontvangen

De leden der Debating-Club waren dikwijls in de gelegenheid belangrijke discussiën over verschillende onderwerpen aan te hooren.

Bij het tijdelijk vertrek van Prof de Bruyn Kops vereerde ZEd. het gezelschap een even onverwacht als gracieus cadeau, een sierlijk bewerkten presidents-hamer.

Als een bewijs van erkentelijkheid werd Z. H G. door de leden een exemplaar aangeboden van Dante's Inferno, geillustreerd door G. Doré.

Minerva verheugt zich in een welverdienden voorspoed; ook *Baldur*, een nieuw opgerigt literarisch leesgezelschap, wordt met eer genoemd.

O K. W. en H_3 nemen steeds met eer de plaats in, die zij zoolang onder de disputen bekleed hebben. Zoowel leden als introducés gewagen met grooten lof van hunne vergaderingen.

Hetzelfde mag men zeggen van *Theorie en Praktijk* en *Berzelius*, die grootendeels in jongere handen zijn overgegaan.

Het veelzijdige nut der disputen, vooral wat de bevordering der ontwikkeling aangaat, zal, hopen wij, steeds velen aansporen, hun bloei op alle mogelijke wijzen bevorderlijk te zijn.

De Gezelschappen F C. Q D. en *Gambrinus* hulden zich in deftig stilzwijgen.

De rij is nog vermeerderd geworden met *Mazeppa*, dat in equestrische oefeningen zijn nut en uitspanning zoekt.

Een plotseling invallende dooi wierp ook weder dit jaar alle plannen der IJsclub in het water. Door de uitbreiding die zij onderging kan zij geen eigenlijk studentengezelschap meer genoemd worden.

Eindelijk heeft men in den loop van het jaar ook in Delft gevolg gegeven aan de algemeene zucht om 's lands weerbaarheid te bevorderen.

De studenten hebben zich aangesloten aan de afdeeling der burgers tot een vereeniging *Frederik Hendrik*, die zich ten doel stelt, haar leden de gelegenheid te geven, zich te oefenen in de behandeling van geweer en geschut.

Gaan wij over tot de recensie der colleges.

COLLEGES.

Bij de behandeling van het landmeten en waterpassen wist Prof. Cohen Stuart altijd de hoofdzaken op den voorgrond te plaatsen, zonder

evenwel de bijzonderheden uit het oog te verliezen.

Van de Geodesie gaf ZHG. ons een voor aanstaande C. I. allezins voldoend overzigt.

De cursus over moteurs zal, ons inziens, nog in belangrijkheid winnen door de voorgenomen splitsing van werkt. ing. en civ. ing. Indien ZHG. de jongelui meer de gelegenheid schonk, zich geregeld in de behandeling der instrumenten te oefenen, zou voorzeker aan veler verlangen voldaan worden.

Zooals gewoonlijk waren ook weder dit jaar velen in de gelegenheid de diepe kennis en den helderen mathematischen blik van Prof. Baehr te bewonderen.

Wij gelooven echter dat zijne collegies veel zouden winnen wanneer ZHG. zorgde zich minder te vergissen, en door een geregelder voordracht de moeielijke onderwerpen duidelijker te maken.

Jammer dat zijne voordrachten over waarschijnlijkheidsrekening, of juister over het afleiden van uitkomsten uit waarnemingen, slechts door weinigen werden aangehoord, daar zij uitstekend waren: zij troffen in dat opzigt het gewone lot van liefhebberij-colleges.

Prof van Goens gaf uitmuntend college in theoretische mechanica en in beschrijvende meetkunde, alhoewel ongelukkig ongesteldheid ZHG. gedwongen heeft zijne behandeling van hydro-

statica en hydrodynamica eenigzins te bekorten.

De colleges van Prof. van den Berg worden met een strengheid, naauwkeurigheid en een juistheid van opvatting gegeven, die daaraan een hooge wetenschappelijke waarde bijzetten, maar tot ons leedwezen een boeijende voordracht missen en over het algemeen niet zeer geregeld gevolgd worden De groote hulpvaardigheid bij het teekenen van de beide laatstgenoemde heeren stellen wij zeer op prijs.

Prof. Stamkart gaf een goed college in de beginselen van theor. en toegep meetk., in den ijk van maten en gewigten en in bolv. drieh. meting.

Bij den aanvang van den cursus trad Prof. van de Sande Bakhuyzen op als opvolger van den Hoogleeraar Grinwis. Algemeen worden zijn colleges geroemd wegens hunne zaakrijkheid en duidelijkheid.

Verder zijn wij ZHG. zeer dankbaar voor de hulp en teregtwijzingen, zoowel na de colleges als in de uren aan practische toepassing gewijd, aan ons verstrekt.

Prof. Oudemans draagt een naam, die goed klinkt, niet alleen in de kleine wereld der P. S. maar ook in de grootere daar buiten. Wij waren andermaal in staat zijne degelijke, boeijende wijze van doceren te bewonderen en waarderen in hem een der sieraden van onze inrichting. Hierbij betuigen wij ZHG. onzen dank

voor het vrijwillig gegeven college in quantitative analyse.

De zorg, door Prof. Grothe aan zijn colleges over Mech. Techn. besteed, kan door ons niet genoeg geroemd worden en maakt dat zij met de grootste belangstelling gevolgd worden

Met de kennis der werktuigen is men sedert verleden jaar een geheel anderen weg ingeslagen, zoodat de speciale behandeling van één onderdeel vervangen is door een, volgens ons, zeer nuttig overzigt van dat uitgebreide vak. Prof. Grothe bragt door een groot aantal zelf vervaardigde teekeningen veel bij tot de duidelijkheid van zijn collegie. Wij drukken ons bescheiden verlangen uit, dat ZHG. aan zijn voornemen om over dit vak een handboek te schrijven, gevolg geve. De technische uitstapjes onder zijne leiding ondernomen hebben ons zeer aan ZHG. verpligt.

Wij zouden wenschen dat de collegezaal van ZHG. meer in overeenstemming was met het aantal toehoorders.

Het eerste gedeelte van den cursus over Staathuishoudkunde en administratief regt werd op grondige wijze gegeven door Prof. de Bruyn Kops, toen eene verandering van werkkring ongelukkig daaraan een einde maakte. Zijn plaatsvervanger, de heer van Gigh, geeft alle redenen van tevredenheid, zoowel wat zijn voordracht betreft, als zijn bereidwilligheid om aan te vullen,

wat er aan de kennis van staatsinstellingen nog mogt ontbreken.

De colleges van den Hoogleeraar Vogelsang blijven als altijd een eerste plaats innemen onder degene, die aan deze inrichting gegeven worden.

Het zoo gewichtige onderdeel der waterbouwkunde, de constructie van wegen en bruggen, werd door Prof. Henket op een wijze gegeven, die onze belangstelling daarvoor verhoogde. Wij zijn zeer ingenomen met zijne praktische opvatting van dit vak, zijn hulp gedurende de teekenuren en den aangenamen omgang, die de jongelui op de technische reizen van ZHG. hebben ondervonden.

De Pol. Sch. is dit jaar van een zijner meest gevierde docenten beroofd geworden Om redenen van gezondheid heeft Prof. Lebret zijn ontslag genomen uit de betrekking, die hij zoolang met zulk een ijver en naauwgezetheid vervuld heeft. Het hartelijke vaarwel, dat wij ZHG. naroepen, moge getuigen van onze dankbaarheid voor zijne degelijke lessen, uitnemend geschikt om den lust tot eigen onderzoek bij ons op te wekken. We hopen, dat de heer Steuerwald ons dat verlies zal vergoeden.

Een boeijend college over de geschiedenis der bouwkunde werd door Prof Gugel gegeven, die het talent heeft den smaak der jongelui te ontwikkelen en hun ijver aan te moedigen.

Indien zijne ZHG. een tweede uur ter zijner beschikking konde krijgen zoude hij ons zeer verpligten door ons iets meer mede te deelen omtrent de geschiedenis der middeneeuwsche en nieuwere bouwkunst. Ook de teekenoefeningen beantwoorden goed aan hun doel.

Door een hoogst nuttige verandering, waardoor Prof. Gugel geheel alleen met de oefeningen in het projecteren, hem zoo wel toevertrouwd, belast is geworden, zijn den heer Morre de handen ruimer gelaten. Zijn colleges die goed zijn zullen nog in nut winnen, als een belangrijk onderdeel daarvan besteed wordt aan een grondige behandeling van ijzer-constructies en gewelvenbouw, waartoe tot heden de tijd ontbrak. Zijn bereidwilligheid bij het teekenen laat niets te wenschen over; de moeite, die ZEd. zich gegeven heeft om, ten behoeve van hen die eindexamen wenschten te doen, onderdeelen van gebouwen nog eens te herhalen en zijn systematische behandeling van bestekken en begrootingen verdienen in alle opzigten onze erkentelijkheid.

De colleges van den heer Huet zijn in den regel hoogst verdienstelijk; naar ons inzien houdt ZEd. zich echter te veél met onderdeelen bezig, waardoor hoofdzaken dikwijls minder op den voorgrond treden. Aan den grooten omvang van het vak, die het doceeren door één persoon bijzonder moeijelijk maakt, is het voornamelijk

toe te schrijven dat alle onderwerpen niet even volledig kunnen besproken worden.

Overigens zijn wij ingenomen met de duidelijkheid, die ZEd. bij de beschrijving van werktuigen tot in de fijnste onderdeelen aan den dag legt.

De lessen van den heer Levoir waren degelijk en van veel praktisch nut.

De heeren Tetar van Elven, Lacomblé en Reuvekamp dragen door hunne bekwaamheid en aangename wijze van omgaan met de jongelui onze sympathie in hooge mate weg.

Door de benoeming van den heer Tideman tot hoogleeraar in de scheepsbouwkunde werd de werkkring van den heer van Loo gesloten, wiens verblijf aan de P. S. altijd met genoegen door ons zal herdacht worden.

Ten slotte een paar woorden over de inrigtingen aan de P. S. verbonden

Het chemisch laboratorium is door de zorgen van de heeren Oudemans en Levoir zoo goed ingericht als overeen te brengen is met de bestaande localiteit, die intusschen zeer veel te wenschen overlaat. De uren, die wij daar werkzaam zijn, worden door de hulpvaardigheid der genoemde heeren zeer aangenaam gemaakt.

Met lof moeten wij gewagen van het physisch cabinet, dat ons streven om ook op natuurkundig gebied te experimenteeren zeer be-

vordert vooral door de uitstekende leiding van Prof. van de Sande Bakhuizen.

De Bibliotheek gaat vooruit, waartoe vooral de flink zamengestelde catalogus bijdraagt. De goede zorgen van den Bibliothecaris en zijn assistent doen ons veel voor de toekomst hopen. Het is te betreuren dat ten gevolge van het nieuwe reglement het bezoek der Bibliotheek niet is toegenomen.

De verzameling modellen is op verre na niet op de hoogte van den tijd. Daarin wordt echter zooveel mogelijk voorzien door het maken van nieuwe modellen, die in de zalen der verschillende docenten geplaatst worden, waar zij, gelooven wij, het best aan hun doel beantwoorden.

De mineralogische en geologische cabinetten kunnen met den meesten lof vermeld worden.

Nog een enkel woord met betrekking tot de nieuwe wijze van betalen. Deze werd door velen omslachtig gevonden. Wij weten niet in hoeverre hierin verandering zal kunnen gebragt worden. Een groot bezwaar zou intusschen weggenomen zijn indien de betaling in plaats van in den Haag, in Delft konde geschieden.

En hiermede zijn wij weder aan het einde van onze taak. Niettegenstaande sommige minder aangename herinneringen kunnen wij met voldoe-

ning op het afgeloopen jaar terugzien. Wij hebben door de feesten getoond, wat weinigen tot stand kunnen brengen, wanneer zij slechts eendrachtig de handen inéénslaan. Die feesten hebben op nieuw het bewijs geleverd van den krachtigen geest, die het Delftsche Studentencorps bezielt. Vol vertrouwen kunnen wij dan ook de toekomst te gemoet gaan.

BIJLAGE.

FEESTWIJZER *voor de viering van het* 20-*jarig bestaan van het Delftsche Studentencorps van* 13—18 *Julij* 1868.

De Commissie, belast met de regeling der Reünie-feesten, die gegeven zullen worden, van Maandag 13 Junij tot en met Vrijdag 17 Julij, door de Leden van het Delftsche Studentencorps, bij gelegenheid van het 20jarig bestaan hunner vereeniging, heeft door de uitgave van dit Programma beoogd, een volledig overzigt der Festiviteiten te geven aan het belangstellend publiek, dat van het 4e Lustrum getuige wenscht te zijn.

Tot heden toe, heeft de gelegenheid haar ontbroken, om openlijk hulde te brengen voor het welwillend hulpbetoon en de hartelijke medewerking, welke wij bij velen hebben mogen ondervinden.

De Commissie meent, dat zij hier de plaats gevonden heeft, om namens het Corps haren dank en erkentelijkheid te betuigen aan Mr. J. van Kuyk, Burgemeester dezer stad, in het bijzonder, en aan het Gemeentebestuur; aan den heer J. C. Boers, den Auteur van het

Feest, die noch moeite, noch ijver gespaard heeft, om, gesteund door de heeren Nicolaï en Vigelius, zijn denkheeld ten uitvoer te brengen; aan Dr. Wap, die door zijn goeden raad de Commissie ten goede gids diende; en, last not least, aan allen, Dames en Heeren, die een integrerend deel uitmaakten van het geheel, dat strekte, om door degelijke feesten het bestaan van ons Corps, en daardoor de prachtige Instelling van het middelbaar onderwijs, onze Polytechnische School, feestelijk te gedenken.

De Feestcommissie,

H. G. LEVERT, *President.*
A. H. T K. THISSEN, *Secretaris.*
A. SCHRAM DE JONG, *Vice-President.*
H. G. C. M. HAMMING, *Thesaurier.*
F. G. N. HAITSMA MULIER.
G. J. G. VAN DE POEL.
A. F. PFLUGHAUPT.

INLICHTINGEN

VAN ALGEMEEN EN BIJZONDER BELANG.

BEPALINGEN

betreffende de Studenten-Societeit Phœnix en de Societeiten Standvastigheid en Eensgezindheid.

Van 13 tot en met 18 Julij is de Societeit *Phoenix* opengesteld voor alle Studenten en Oud-Studenten der Delftsche Akademie. De

Leden der Societeiten *Standvastigheid* en *Eensgezindheid*, benevens de Leden der bevriende Studenten-corpsen, hebben insgelijks, gedurende dien tijd, vrijen toegang.

Ingezetenen of Vreemdelingen kunnen, door op de gewone wijze geïntroduceerd te worden, toegang bekomen.

Alle ververschingen worden, contant, betaald, volgens de wijnkaart, de spijskaart en het tarief.

Gedurende de Feestweek hebben de Studenten en de Oud-Studenten dezer Academie vrijen toegang tot de Societeit *Eensgezindheid*.

De Societeit *Standvastigheid* is, gedurende de Feestweek, voor de Studenten dezer Academie opengesteld.

BEPALINGEN

BETREFFENDE DE ENTRÉE-KAARTEN.

Zij, die geen introductiekaarten hebben, kunnen de Feesten bijwonen tegen entrée.

De prijzen der toegangskaarten tot een Matinée musicale zijn:

Voor een Heer . . . . . *f* 1,00
„ „ Dame . . . . . „ 0,50

De prijzen der toegangskaarten tot de Concerten van Dingsdag- en Woensdagavond zijn:

Voor de beide dagen . . . *f* 5,00
„ iederen dag afzonderlijk . „ 3,00

De prijzen der toegangskaarten tot het Vuurwerk zijn:

Voor één persoon . . . . . *f* 0.50

De prijzen der toegangskaarten tot Vauxhall en Bal zijn:

Voor een Heer met eene Dame *f* 4,00
„ „ Heer . . . . . „ 3,00
„ „ Dame . . . . . „ 2,00

Toegangskaarten tot al de Feesten zijn te bekomen tegen *f* 10 voor een Heer, en *f* 7 voor eene Dame

De repetities van Dingsdag en Woensdag zijn opengesteld voor allen, die toegangskaarten hebben voor de Concerten, op vertoon er van, tegen betaling van *f* 0.50.

Het bespreken der plaatsen kan geschieden op Woensdag 8 en Donderdag 9 Julij voor de geïntroduceerden, en Vrijdag 10 en Zaturdag 11 Julij voor de niet-geïntroduceerden.

EXTRA-TREINEN.

Dingsdag 14 *Julij en Woensdag* 15 *Julij.*

Na afloop der Concerten vertrekken Extra-treinen naar Schiedam en Rotterdam, naar 's Gravenhage en Leiden.

TABLE-D'HÔTE.

Gedurende de Feestweek, uitgezonderd Maandag, 13 Julij, bestaat er gelegenheid, om in het Feestlocaal, op Stads Doele, te dineren voor *f* 2 het Couvert, met inbegrip van een halve flesch wijn, ten 4 ure 's namiddags. Vóór 6 uur zal het diner moeten afgeloopen zijn.

Kaarten voor het Diner zijn op Stads Doele verkrijgbaar.

Maandag 13 *Julij.*

OPENINGSDAG DER FEESTEN.

INHALING DER REUNISTEN.

Ten 12 ure des middags, vereeniging der Leden van het Delftsche Studentencorps, in de Polytechnische School. Vandaar begeven zij zich, voorafgegaan door den Senaat, naar het Feestterrein.

Volgorde van den Trein.

Muzijk.
De Senaat van het Delftsche Studentencorps.
De Vaandeldrager van het Corps.
De Eereleden van den Senaat.
De Oud-Studenten.
De Banierdrager van het Gezelschap *Apollo.*
De Leden van het Delftsche Studentencorps, met de Banier van *Odin.*

MATINÉE MUSICALE.

Aanvang ten 1½ ure.

Programma afzonderlijk.

Ten 5½ uur des namiddags.

RÉUNIE-DINER,

in het Feestlocaal op Stads Doele.

SOIRÉE MUSICALE,
op de Studenten-Societeit *Phœnix*, onder directie van den heer de Boer.

MUZIJKFEEST,
onder directie van den heer J. C. Boers.

Dingsdag 14 *Julij.*
Repetitie, 's morgens ten 9 ure.
CONCERT,
Aanvang 's avonds ten 7½ ure.
Programma:

1. Jubel-Ouverture . . C. M. von Weber.
2. De Schepping . . . J. Haydn.

SOIRÉE MUSICALE,
op de Societeit *Phœnix.*
Muzijk onder directie van den heer de Boer.

Woensdag 15 *Julij.*
Repetitie 's morgens ten 9 ure.
CONCERT,
Aanvang ten 7½ ure.
Programma:

1. Feest-ouverture . . . . . Beethoven.
2. Alexandersfeest . . . . . Hændel.
3. Ouverture . . . . . Boers.
4. Motet: des Staubes eitle Sorgen bethören unsre Seele . . . . Haydn.

5. Plechtige Marsch met Koor, uit de Ruïne van Athene. . . . Beethoven.

Na afloop van het Concert,

B A L.

Muzijk onder directie van den heer Sablairolle,

en

SOIRÉE MUSICALE,

op de Studenten-Societeit *Phœnix*,

muzijk onder leiding van den heer de Boer.

Donderdag 16 *Julij*.

MATINÉE MUSICALE,

onder directie van den heer J. C. Boers.

Aanvang ten 1½ ure.

Programma:

Eerste deel.

1. Ouverture „Don Juan" . . . Mozart.
2. Romance . . . . . Beethoven.
3. Adagio uit de Synfonie in B . Haydn.
4. Ouverture „Egmont" . . . . Beethoven.

Tweede deel.

5. Ouverture „Eurianthe" . . . Weber.
6. Aria uit „Rinaldo". . . . . Hændel.
7. Allegretto, en
8. Presto uit de VII Synfonie . Beethoven.

OPLATEN VAN LUCHTBALLONS,

door den heer Richard (Feestdecorateur) de stad Delft aangeboden.

(Bij de Nieuwe Laan, des namiddags ten 7 ure.)

VUURWERK,

(bij de Nieuwe Laan, des avonds ten 11 ure.)

I.

HET PYROTECHNISCH TAFEREEL,

aan de gedenkwaardige feestviering gewijd,

wordt aangekondigd door het ratelend knallen van, tot zestienmaal toe, herhaalde donderslagen, voorafgegaan door een straalflikkering van even zooveel bliksemflitsen, in schittrend kleurgemengel, den schemerenden zomer-avondhemel herscheppend tot een zee van louter starrenlicht, waaruit, van lieverlede, zich ontwikkelt het eerste glanstooneel, dat, te regt, vóór alle anderen, wordt gekenmerkt als een vurige

II.

HULDE AAN DE STAD DELFT,

wier eeuwenoud en roemrijk Wapenschild zich vertoont in den gloed van ontelbare gloriezonnen, als zoovele parelen, die een van Hollands oudste en meest-vermaarde Steden omvonkelen en helpen verheffen en aanduiden als een waar kleinood ook der hoogste beschaving van Academische Wetenschap, van nationale Nijverheid en fraaije Kunst.

III.

Eene grootsche tusschenvoorstelling van Chineesch vuur, afgewisseld door kunstig-wentelende vlammen-raderen, en zich oplossende in

daverend kanongebulder, vormt, als jubelend, den schitterenden overgang tot eene vlammende

HULDE AAN HET SCHOONE GESLACHT,

opstijgende en afstroomende uit de bloemfontein der onsterflijke Jeugd, in spiegelwemeling de duizendkleurige telgen van lente en zomer terugkaatsende, als een vredeboog van lust en weelde, over het dagelijksch levenspad, om het op te luisteren als door een snoer van vuurkoralen, tintelend zich vereenigende, om in zachte kronkel-golving weg te vloeijen in een cascade van louter zilver en goud.

IV.

Een aanschouwelijk Vuurbeeld van het Leven wordt hier voorgesteld door ontelbre te zamen en lichtsnel, met allerlei kleurschakering, zich in en door elkaêr bewegende, kruisende, en pijlsnel rondsnorrende vlamwielen, wier diamanten velgen, om zoo te zeggen, den cirkeldans uitvoeren, waarin de wereld der fantazij en der wezenlijkheid zich gloeijend en zwoegend beweegt.

V.

Aan de groote Wereldgeschiedenis wordt vervolgens een zinnebeeldig Vuurtafereel gewijd, onder den naam van DE EGYPTISCHE GIRANDOLA aangeduid, als heenwijzende naar de grijze bakermat der algemeene geestbeschaving, wier tintelende lichtspranken zich, in sterrenpracht,

duizendkleurig, verspreiden en wijd en zijd den valen Volkeren hemel, nabij en van verre, doen opklaren en zich verdartelen als in smaragdkleurigen morgendauw.

VI.

VREDE, VRIJHEID en VOLKSWELVAART vertoonen zich hier, voor Nederland, onder den vorm van een vurigtintelend KLAVERBLAD, als uit een zee van zonnen opschietende, en zich badende in den schoonen vaderlandschen Oranjegloed, die dat heerlijk Drietal weldadig koestert en met verhoogden, onverdoofbaren luister schitteren doet.

VII.

En vandaar dan ook, als een waardige sluitsteen en kroonwerk, op de tinne van het trotsch gebouw onzer Nationaliteit geplaatst, praalt de

HULDE AAN WETENSCHAP EN KUNST,

waarbij de Namen van Geniën, inzonderheid, op het gebied der Toonen, uitschitteren, en aan de daverende toejuiching worden voorgesteld van allen, die zich hebben mogen laven met de verkwikkende stroomen van hunnen geest

***

Ten laatsten blijke van erkentelijkheid en van bewondering hunner gaven, en niet minder van die der bevallige en krachtige Vertolkers hunner schepping, — het edel Dames- en

Heerenkoor, gesteund door een onovertroffen Orchest, — klateren en donderen, ontploffen en sissen, dreunen en schallen, als in wedijver, *te zaam* AL de vulkanen, AL de batterijen, AL de vuurpijlen en ratelslangen, met zeshonderd tegelijk, hemelhoog opschietende, maar langzaam uiteenspattend en neêrdwarrelend over de ruime schouwplaats, waar het einde verkondigd wordt van den schoonen avond, die vooraf gaat den laatsten feestdag der

TWINTIGSTE VERJARING VAN HET DELTSCHE STUDENTENCORPS.

***

Tusschen deze zeven Vuurwerktafereelen in, zal er geen oogenblik voorbijgaan, zonder dat het oog gestreeld wordt door de liefelijkste vormen van het bekoorlijkste licht, terwijl Bengaalsch vuur en feestbommen kwistig zullen meêwerken tot gedurige aanvulling der verschillende tijdruimten, welke deze Kunstvertooning voor de digt zaamgevloeide toeschouwers open laten zou.

SOIRÉE MUSICALE

op de Studenten Societeit *Phœnix*.

Muzijk onder directie van den heer de Boer.

Vrijdag 17 *Julij.*

MATINÉE MUSICALE

onder directie van den heer W. Stümpff.

Aanvang ten 1½ uur.

Programma.

Bij gunstig weder, in den Feesttuin

HARMONIE-ORCHEST.

Eerste afdeeling.

1. Marche triomphale. . . . . Beethoven.
2. Ouverture Oberon . . . . . Weber.
3. Synfonie (G Moll). . . . . Mozart

Tweede deel.

4. Ouverture Zampa . . . . . Herold.
5. Grande fantaisie de l'Opera Don Juan . . . . . Mozart.
6. Souvenir de Balfe . . . . . Heinze.

Bij ongunstig weder, in het Feestlokaal.

STRIJK-ORCHEST.

Eerste deel.

1. Ouverture Oberon . . . . Weber.
2. Sinfonie No. 3. . Mendelssohn Bartholdy.
3. Nachruf an von Weber . . . Bach.

Tweede afdeeling.

4. Ouverture Zampa . . . . . Herold.
5. Grande fantaisie de l'Opera les Huguenots . . . . . Meyerbeer.
6. Une fête à Aranjuez . . Demerssemann.

VAUXBAL EN BAL.

te geven door het Gymnastiek-Gezelschap *Odin.*

CONCERT
onder directie van den heer W. Stümpff.
Aanvang ten 7 ure.

Bij gunstig weder, in den Feesttuin.
HARMONIE-CONCERT.
Eerste deel.

1. En-Avant-Marche . . . Bender.
2. Ouverture Ruy Blas . . M. Bartholdy.
3. Fantaisie aus des Opera Der Freyschutz . . . . . von Weber.
4. Kirchen-Aria . . . . . Stradella.
5. Grande fantaisie de l'Opera Faust . . . . . Gounod.

Tweede deel.

6. Ouverture Guillaume Tell . Rossini.
7. Fantaisie de l'Opera Lucie de Lammermoor . . . . Donizetti.
8. Intermezzo, naar aanleiding van het lied Die Unvergleichliche . . . . . Heinze.
9. Les Papillons Charivarie . Stümpff.

Bij ongunstig weder, in het Feestlokaal.
STRIJK-ORCHEST.
Eerste deel.

1. Ouverture Ruy Blas . . M. Bartholdy.
2. Orpheus, Synphonische Dichtung . . . . . Liszt.

3. Fantaisie Appassionata Vieuxtemps, voor te dragen door den heer Krimaly.
4. Grande Fantasie de l'Opera Faust . . . . . Gounod.

Tweede deel.

5. Ouverture Guillaume Tell . Rossini.
6. Fantaisie de l'Opera l'Etoile du Nord . . . . . Meyerbeer.
7. Ave Maria-lied van Schubert, fantastisch gearrangeerd.
8. Hommage aux Etudians . Joh. M. Coenen.

Het BAL zal ten elf uur een aanvang nemen.
Muzijk onder directie van den heer Sablairolle.

BIJLAGE.

NAMEN VAN DE OUD-STUDENTEN

van de Delftsche Academie en van de Polytechnische School, die aan de Réunie van 13 *Julij* 1868, *hulde brengende aan het twintigjarig bestaan van het Studenten-Corps, hebben deelgenomen.*

J. J. van Kerkwijk . . . . . *'s Hage.*
C. J. de Bruyn Kops . . . *Delft.*
P. van Dijk . . . . . *'s Hage.*
W. van Andringa de Kempenaer *Heerenveen.*
W J. Backer . . . . . *Kralingen.*
P. H. A. Martini Buys . . . *Rotterdam.*
J. van de Wall Bake . . . *Utrecht.*
F. C. Bake . . . . . *Moerdijk.*
Dr. L. Bleekrode . . . . . *'s Hage.*
H. van Wickevoort Crommelin *Haarlem.*
G. W. van der Does . . . *'s Hage.*
J. A. van Dorsser . . . . *Delft.*
J. D. Evers . . . . . *Kuilenburg.*
J. C. Estor . . . . . *Zutphen.*
P. Evekink . . . . . *Zwolle.*
G. A. Escher . . . . . *'s Hage.*
A. G. N. Frantzen . . . . *Delft.*

A. E. G. Goossens . . . . . *Delft.*
G. van Hoëvell . . . . . *'s Hage.*
D. van der Horst . . . . . *Leiden.*
W. Hoeufft . . . . . *Bommel.*
R. van Hasselt . . . . . *Heereveen.*
A. Huët . . . . . *Delft.*
G. de Kuyser . . . . . *Delft.*
L. J. Kesper . . . . . *Bergen-op-Zoom.*
N. G. H. Kleyn van Willigen *Delft.*
L. Krom . . . . . *Amsterdam.*
Th. Knottenbelt . . . . . *Delft.*
J. R. de Kruyff . . . . . *Arnhem.*
E. J. J. Kuinders . . . . . *Amsterdam.*
P. H. Kemper . . . . . *Gorcum.*
P. Langerhuizen Lz. . . . . *Delft.*
C. L. Loder C.Lz. . . . . *Hellevoetsluis.*
G. L. Schim van der Loeff . *Amsterdam.*
P. Maas Geesteranus . . . *'s Hage.*
J. P. van Mansfeldt . . . . *Amsterdam.*
P. Merkus . . . . . *Delft.*
C. W. P. Mieling . . . . *'s Hertogenbosch.*
J. C. van Marken Jr. . . . *Amsterdam.*
A. N. van Munster . . . . *Gorcum.*
H. A. van der Maaten . . . *'s Hage.*
H. de Neufville . . . . . *Amsterdam.*
J. R. Naeff . . . . . *Delft.*
A. L. H. Obreen . . . . . *Amsterdam.*

G. F. J. Oosthout . . . . *Delft.*
J. W. M. van de Poll . . . *Haarlem*
C. L. F. Post . . . . . *'s Hage.*
J. Rouppe van der Voort . . *Utrecht.*
G. Rijperman . . . . . *Velzen.*
J. Singels . . . . . *'s Hage.*
J. Menalda van Schouwenburg *Rotterdam.*
J. K. T. Timmerhans v. Abcoude *'s Hage.*
J. M. Telders . . . . . *Utrecht.*
W. A. Viruly Verbrugge . . *Rotterdam.*
J. van der Vegt . . . . . *Brielle.*
W. K. M. Vrolik . . . . . *Maastricht.*
W. F. K. van Verschuur . .
C. Wagtho . . . . . *Utrecht.*
J. W. Welcker . . . . . *Gorcum.*
F. W. J. van Breugel . . . *'s Hage.*
G. Backer . . . . . *Amsterdam.*
C. J. van Doorn . . . . . *Amsterdam.*
C. de Gijselaar . . . . . *'s Hage.*
H. C. Humme . . . . . *Delft.*
L. C. Kniphorst . . . . . *Delft.*
J. de Vogel . . . . . *'s Hage.*
F. van Wageningen . . . . *'s Hage.*
P. J. Mouthaan . . . . . *'s Hage.*
Dr L. Cohen Stuart . . . . *Delft.*
F. J. Belinfante . . . . . *'s Hage.*
W. C. Pasteur . . . . . *Rotterdam.*

L. van Limburg Stirum . . *Breda.*
P. Maas Geesteranus . . . . *Delft.*
E. Witsen Elias . . . . . *Groningen.*
A. J. H. van der Toorn . . *Amsterdam.*
Th. Heyting . . . . . *Heukelom.*
H. G. van de Sande Bakhuyzen *Delft.*
J. J. J. Milders . . . . . *Delft.*
A. N. J. van Hees . . . . *Delft.*
Jac. Enschedé . . . . . *Luik.*
S. Locker de Bruyn . . . . *Brouwershaven.*
H. F. G. N. Camp . . . . *'s Hage.*
H. Linse . . . . . *Dordrecht.*
J. Kluit . . . . . *'s Gravesande.*

MENGELWERK.

BLOEMEN EN DISTELS.

You, Bob! are rather insolent,
you know....

BYRON, DON JUAN.

LIEFDEKLANKJES.

(ZEEPBELLEN.)

Neen meisje! waarlijk, 'k had dat woord
Nog nooit met weemoed aangehoord.
Het was voor mij een ijd'le toon,
Die 't inkarnaat niet op mijn koon
Te voorschijn riep, maar in het kleed
Der schaduw zachtkens henengleed. —
Toen leed ik geen onleschbre dorst;
Toen klopte rustig mij de borst,
En toch — ik smachtte naar dien drank,
Dien wonderzoeten tooverklank.

'k Was droevig, daar nog steeds dat woord
Als in mijn boezem bleef gesmoord.
Cupido, Cypris schoot ontvlucht,
Liep dart'lend rond, op wraak beducht:
Hij schoot Adonis in het hart,

En wekte Venus minnesmart;
Maar mij ontzag zijn stalen boog,
Mij trof geen blik uit 't wulpsche oog,
En — hunne liefde bragt den gloed
Niet in mijn langzaam stroomend bloed.

Goddank! toch werd 't bedwelmend woord,
Mij door het boefje diep geboord
In 't hart, dat trilde bij de vracht,
Die steeds zoo vrucht'loos was verwacht. —
Als 'k aan uw boezem nederlag,
Van liefde dronken, naar u zag,
Dan dankte ik Cupido voor 't lot
Dat hij mij toezond door zijn schot.
'k Zag u, veel schooner nog dan 't al
Dat schoon is in dit schoon heelal!

Door u heb ik dat heerlijk woord
Voor 't eerst in al zijn kracht gehoord;
Uw blik bragt vuur mij in de ziel,
Waar 't als een werpschicht nederviel;
Uw liefde deed mijn koud gemoed
Als Phoebus, blaak'ren door zijn gloed,
En brandde met de zachtste hand
Het felste vuur in de ingewand.
O! de geheele wereldboog
Draait in een zwijmel voor mijn oog,
Als 'k aan uw voeten nederzink,
Onleschbaar uit uw blikken drink,
Die van het innigst hemelblaauw,
Bevochtigd zijn door liefdedaauw.

Als ik het schalksche lachje zoek,
Dat ergens wegschuilt in een hoek,
En door zijn kerker lang bekneld,
Op ligte wiekjes henen snelt.
Als zoet vergift 't wellustig hart
Doortrilt met onverklaarbre smart;
Uw mondje gulzig 't zoet geniet,
Dat 't lieve kussenspel u biedt,
En ik met gretig blij gejuich
De honig van uw lipjes zuig!
Als 't blosje, waar uw hals meê prijkt,
Bedeesd voor 't gloeijend purper wijkt
Dat Amors almacht daarop schiep,
Toen hij mij naar uw zijde riep.
Als dan uw zilv're stem ontsnapt,
Mij 't dierbaar hartgeheim verklapt,
En woordekes van liefde zuist,
Zoo zacht als 't speelziek beekje ruischt....
. . . . . .
Dan duizel ik bij dat geluid,
Dan roep ik half aamechtig uit:
«Om Godswil zwijg! ja, Hébé, 'k zwicht
«En kniel ter neer; uw heerlijk licht
«Omgeeft, bestraalt, betoovert mij;
«'k Aanbid uw magt, uw heerschappij!....»
Mijn ongeduldig smachtend hart
Wordt heel vervuld met liefdesmart.

Kom Hébé, reik me uw frisschen mond,
Waar ik dat lieve woord op vond.

EEN BERIJMD VERHAAL.

Een jongman, buiten staand', op Mina's mond belust,
Had, brandende van min, diens purp'ren gloed gekust,
Als niet de oude Heer dien stouten purperschaker
Geweerd had van haar mond, gelijk een trouw bewaker;
Maar hij, Cupido's pijl niet kunnende weerstaan,
Vraagt met bezielden blik: Mien, wil voor 't venster gaan.
Nu kunnen zij zich toch in 't lippenspel verblijden,
Maar — Amor pleng een traan! — het glas was tusschenbeiden.

OP ZEKERE TAFEL.

Eens liep een oude poes u bijna van de beenen,
Maar sints at men konijn — nu is de kat verdwenen.

---

* * *

Zeer Hoog Geleerde Heer! gij moest dat spreken laten,
Ik kan, parole d'honneur, niet slapen door uw praten.

KLABAK!

't Is waar: gerechtigheid heeft steeds een doek voor de oogen,
Daardoor kan dees klabak zoo goed het kwaad gedoogen.

ZWANENZANG.

Mijn spel is uit, ontstemd zijn al de toonen;
Niet langer raak ik mijne snaren aan,
Maar geef mijn lier aan jonger muzenzonen,
Of wel — 'k laat haar door ouderdom vergaan.

'k Ben eind'lijk moe van al dat berg bestijgen;
Toch heb ik den Parnas' van ver bespeurd,
Nu zijg ik neer en moet naar adem hijgen:
Apollo's gunst heb ik voor goed verbeurd.

Geen krans past meer om mijn besneeuwde slapen,
Mijn schorre stem stokt weif'lend in mijn keel,
Als grijsaard dan ga ik de sprokkels rapen
Van godengunst, tevreden met mijn deel.

En gij, Erato, neem mijn lier weer over:
Mijn stoffig dichterkleed hangt aan den wand,
Ik vlei mij neer bij t sidd'rend wilgenloover
En hoor het tokk'len van een jonger hand.

Maar kon mijn lied weleer een enkel hart verwarmen
En warmte brengen, waar steeds koude had gewoond,
Dan sta ik nu mijn plaats met blijmoed af aan and'ren;
Ik acht mij rijkelijk voor al mijn zorg beloond.

October, 1868. PIP.

GOETHE'S „PROMÉTHEUS."

Wanneer wij onze begrippen omtrent het schoone en ware wenschen uit te spreken, zoo ter opwekking als ter overtuiging, dan gevoelen wij de neiging die aan te sluiten of gedeeltelijk te ontleenen aan de uitingen van eenig groot dichter. Daardoor stellen wij ons tevens in de gelegenheid te wijzen op schoonheden in den dichter onzer sympathie, en inniger zal onze taal —, krachtiger ons betoog zijn wanneer deze zijn beeldende kracht met gunstig gevolg heeft beproefd aan onderwerpen die ons na aan 't hart liggen; dan is hij ons niet alleen de opwekker van het dichterlijke gevoel, maar ook de vormer van het oordeel en door hem is het tot stand komen van een behoorlijk evenwigt tusschen deze beiden mogelijk.

Voor velen is Goethe die man; dezulken verwijlen, bij 't dwalen door de dreven der Poëzie, het liefst aan zijne voeten, overtuigd met een verjongd gemoed, gereinigde hartstogten en gezuiverden smaak terug te keeren.

Van hem bezitten wij een fragment, dat met regt onze volle waardeering eischt: „de Prométheus." [1])

De mythe van den Griekschen Prométheus heeft door alle eeuwen heen de belangstelling van velen opgewekt en meermalen de stof tot dichterlijken arbeid geleverd. Maar Goethe is

---

[1]) De Prométheus der Grieken behoorde tot het geslacht der Titanen, die door hen als personificatiën der natuurkrachten werden vereerd. Bij de geweldige worstelingen en onttrooningen, welke in hunne Godenwereld plaats hadden, werden de Titanen en onder hen de Oppergod Saturnus, door een jonger Godengeslacht overwonnen en in den Tartarus geworpen. De Titan Prométheus was de eenige, die daarvan verschoond bleef en gehandhaafd werd in zijne oude regten. De goede verstandhouding tusschen den nieuwen Oppergod Zeus en den Titan werd echter spoedig verbroken, daar deze, tegen den wil van Zeus, zich het lot aantrok van de diep ellendige menschheid. Toen Prométheus Zeus niet kon overreden aan dien ongelukkigen toestand een einde te maken, besloot hij met list het menschdom te hulp te komen; hij verschafte hun namelijk het hemelsche vuur, hetwelk hij uit de werkplaats van Vulcanus roofde. Zeus, vertoornd over die daad, deed den Titan tot straf aan eene rots kluisteren en liet hem daar aan de ondragelijkste smarten ten prooi. Eeuwen lang duurde die foltering, doch de Titan bleef standvastig weigeren zich te onderwerpen; eindelijk gelukte het Hercules hem te bevrijden en een verzoening tusschen Zeus en Prométheus tot stand brengen.

de eerste die Prométheus verhief tot een philosophische type.

Over dit werk zijner jongelingsjaren zweeft de bezielende adem van jeugd en hartstogt; jongelingsovermoed en kunstenaarsgevoel hebben op dit drama hunnen stempel gedrukt; datgene wat ons onweerstaanbaar aantrekt in den denker in 't tijdperk zijner volste ontwikkeling (in Faust), dat doet ons ook het oog rigten op den jeugdige die zich zelven den weg tot het vrije denken heeft opengesteld. Daar beider strijd in 't naauwste verband staat tot onze eigene vorming, zoo gevoelen we door hunnen invloed een sterken prikkel tot vergelijking, en worden daardoor gedrongen de hechtheid der grondslagen onzer eigene opinie op nieuw te beproeven.

Geen gezonde menschenziel is meer denkbaar zonder eene periode in zijn leven waarin zijn individualiteit te voorschijn is getreden, waarin de geleende begrippen aan een grondig onderzoek zijn onderworpen. Voor hen, die alsdan niet blijven staan waar het toeval der geboorte hen geplaatst heeft, voert de toenemende zelfkennis tot eene hoogere achting voor den mensch dan hun geleerd is. Dit verschil leidt tot twijfel, en waar die twijfel voert tot verwerping van het onwettige gezag, daar volgt een beroep op eigen kracht; grootere krachtsinspanning en derhalve grootscher resultaten

zijn dan het gevolg van het onderzoek. Dat heeft Goethe ook bij zich zelven waargenomen en daarom was het hem behoefte, maar daarom was het hem ook alleen mogelijk zijn streven in beeld te brengen; daartoe viel zijne keuze op Prométheus; laat ons zien op welke wijze hij daarvan heeft gebruik gemaakt.

In de allereerste scène, waar wij Mercurius en Prométheus zien optreden, worden wij reeds verplaatst in het hart van 't drama, terwijl de dichter ons vooralsnog in het onzekere laat omtrent de aanleiding van de verwijdering tusschen Prométheus en de Goden. Mercurius, die hem als afgezant der Goden de eischen van Jupiter komt voorstellen, verneemt uit den mond van den getarten Titan de woorden:

Ich will nicht, sag' es ihnen!
Und kurz und gut, ich will nicht!
Ihr Wille gegen meinen!
Eins gegen eins,
Mich dünkt es hebt sich!

Dit trotsche antwoord verbaast den dienaar der Goden; deze laat ook niet na hem te wijzen op de pligten der dankbaarheid wegens den bijstand door de Goden hem in zijne jeugd betoond, maar bitter klinkt het:

Dafür hatten sie Gehorsam meiner Kindheit,
Den armen Spröszling zu bilden
Dahin, dorthin, nach dem Wind ihrer Grillen.

Ze hadden hem slechts behoed voor gevaren die zij vreesden.

Haben sie das Herz bewahrt
Vor Schlangen die es heimlich neidschten?
Diesen Busen gestählt
Zu trotzen den Titanen?

Hebben ze hem bestand gemaakt tegen den strijd des levens? Verontwaardigd wijst nu Mercurius op de almagt, de eeuwigheid der Goden. „Göttern?" luidt het antwoord:

Ich bin kein Gott,
Und bilde mir soviel ein als einer.
Unendlich? — Allmächtig? —
Was könn't ihr?
Könnt ihr den weiten Raum
Des Himmels und der Erde
Mir ballen in meine Faust?
Vermög't ihr zu scheiden
Mich von mir selbst?
Vermög't ihr mich aus zu dehnen,
Zu erweitern zu einer Welt?

En wanneer Mercurius erkent dat slechts het Fatum daartoe in staat is, zendt Prométheus hem naar Jupiter terug met de woorden:

Anerkennst du des Schicksals Macht?
Ich auch! —
Geh! ich diene nicht Vasallen.

Hier treedt de beweegreden voor Prométheus' verzet in 't juiste daglicht, en tevens blijkt dat de held der grieksche wereld eenige eeuwen

ouder geworden is, dat nu een philosophenmantel zijne forsche lendenen omgeeft. En bedriegen we ons niet, dan weerklinkt in die taal ook de stem van Goethe tegen het Deisme van zijn tijd, door welk inzigt het mogelijk wordt eenigzins den sluijer op te heffen die over Goethe's godsdienst ligt.

Bij hetgeen nu volgt heeft Goethe gebruik gemaakt van een andere mythe dan Aeschylus; deze toch laat Prométheus slechts de begunstiger, Goethe doet hem ook de schepper der menschen zijn.

Prométheus vormt in zijn eenzame werkplaats menschenbeelden uit klei. Wie erkent hier niet de greep van den kunstenaar? Of voldoet ons die geleidelijke ontwikkeling, dat achtereenvolgend volmaken van het schepsel niet meer en beter dan de met een magtwoord te voorschijn geroepen voltooide figuur; wij zien toch zoo gaarne den kunstenaar bezig met zijnen arbeid, ons verheugende in den aanblik van hetgeen reeds is, méer nog in de verwachting van hetgeen nog worden kan.

Zoo is dan de vorm voltooid, onberispelijk misschien, maar iets ontbreekt toch nog „het leven." Innig spreekt Prométheus het werk zijner handen toe:

Meine Kinder!
Was es auch ist das euren Busen regt,
Der Busen sollte mir entgegen wallen!

Das Auge spricht schon jetzt!
Sprich, rede liebe Lippe mir!
O, könnt' ich euch das fühlen geben
Was ihr seid!

Nu komt Epimétheus, zijn broeder, tot hem met eenen nieuwen voorslag der Goden:

Mein Bruder! Alles was Recht ist!
Der Götter Vorschlag
War diesmal billig.
Sie wollen dir Olympus' Spitze räumen,
Dort sollst du wohnen,
Sollst der Erde herrschen!

Prométheus, geene gunsten van de Goden verlangend, voert hem te gemoet:

Ihr Burggraf sein
Und ihren Himmel schützen? —
Mein Vorschlag ist viel billiger:
Sie wollen mit mir theilen und ich meine,
Dass ich mit ihnen nichts zu theilen habe.
Das was ich habe, können sie nicht rauben,
Und was sie haben, mögen sie beschützen.
Hier Mein und Dein,
Und so sind wir geschieden.

En op de vraag van Epimétheus:

Wie vieles ist denn dein?

is zijn zoo waarachtig antwoord:

Der Kreis den meine Wirksamkeit erfüllt!

Dit merkwaardige woord wijst op een eigenaardigheid van Goethe; zoolang de prikkel der werkzaamheid in hem zetelde, zoolang hij zich

in staat gevoelde neer te schrijven wat hem bezielde in de oogenblikken, waarin hij zich dichter, profeet gevoelde, zoolang was zijn zelfvertrouwen stijgend, niet geschokt door zwakheid en steeds gepaard met juiste zelfkennis. Het geheim van Goethe's eeuwig-jeugdig levensgenot ligt in zijn productiviteit.

Nog eene laatste poging wendt Epimétheus aan, door op 't gevoel van den Titan te werken:

Du stehst allein!
Dein Eigensinn verkennt die Wonne
Wenn die Götter, du,
Die Deinigen und Welt und Himmel all'
Sich ein innig Ganzes fühlten.

De wanklank der snaar, die hier aangeroerd wordt, heeft menigeen, wien slechts ten halve de oogen geopend waren en wien het aan de noodige geestkracht ontbrak, terug doen keeren onder de vaan van 't gezag.

Alléen zult ge staan, zonder ergens de overeenstemming in ideen te vinden, zoo noodig om niet te vertwijfelen aan de waarheid van de moeijelijk verworven opinie; sluit u liever aan bij 't heerschende; erken zijn magt! Wat is het antwoord van den sterken Prométheus? Met een verachtend „Ich kenne das!" zendt hij zijn broeder naar Jupiter terug, en verdiept zich op nieuw in 't beschouwen zijner kunstgewrochten.

Hier meine Welt, mein All!

Hier fühl' ich mich;
Hier alle meine Wünsche
In körperlichen Gestalten.
Meinen Geist so tausendfach
Getheilt und ganz in meinen theuren Kindern.

Noch de woorden van Mercurius, noch die van Epimétheus hebben Prométheus' wil kunnen buigen; nu echter zenden de Goden een hunner: Minerva tot hem, die haar wezen onthult in de woorden;

Ich ehre meinen Vater,
Und liebe dich, Prométheus.

Ze tracht in plaats van door bestraffende, gebiedende door zachte wijze taal op hem te influenceeren. Prométheus' antwoorden ademen eenen anderen toon dan zijne vorige; sympathie voor Minerva vermindert zijn heftigheid; spoedig echter ontlokt verbittering hem weder de woorden:

Und welch ein Recht
Ergeizen sich die stolzen
Bewohner des Olympus
Auf meine Kräfte?
Sie sind mein und mein ist ihr Gebrauch.
Nicht einen Fusstritt
Für den obersten der Götter mehr!

Wanneer Minerva hem tot het erkennen van Jupiters magt aanspoort en tot gewillige overgave dan luidt zijn verwijt:

Hast du mich nicht oft gesehn
In selbsterwählter Knechtschaft

Die Bürde tragen, die sie
In feierlichem Ernst auf meine Schultern legten?
Hab' ich die Arbeit nicht vollendet
Jedes Tagwerk, auf ihr Geheiss
Weil ich glaubte
Sie sähen das Vergangene, das Zukünftige
Im Gegenwärtigen,
Und ihre Leitung, ihr Gebot
Sei uranfängliche
Uneigennützige Weisheit?

Was dit zoo geweest dan zou nimmer zijn hemelbestormende taal weerklonken hebben; nog zou hij godendienaar zijn. Zucht tot gezagsverwerping was niet zijn drijfveer; alleen de aandrift tot een onderzoek naar de gegrondheid van al zijne daden, had hem op zijn tegenwoordig standpunt gebragt. En wanneer Minerva den Goden: eeuwigheid, magt, wijsheid en liefde toeschrijft, roept hij uit:

Wir alle sind ewig! —
Meines Anfangs erinner' ich mich nicht,
Zu enden hab ich keinen Beruf,
Und seh das Ende nicht.
Drum bin ich ewig, denn ich bin! —
Und Weisheit —

Zich bewust van zijn genie wijst hij op zijn kunstproducten, en vooral op dat waarop zijn blik met het meeste welgevallen rust: op Pandora, de vrouw, die hij getooid heeft met al het schoone en liefelijke waarvan het begrip binnen zijn bereik viel.

Nu meent Minerva het gunstigste oogenblik gekomen om hare last te ontvouwen; zij deelt hem mede dat Jupiter aan Pandora en al zijne schepselen het leven wil geven, wanneer Prométheus de eischen van den Oppergod inwilligt.

Hoewel nu Jupiter zijne eischen klaarblijkelijk al lager en lager stelt, wil Prométheus van geene bevrediging weten:

Das war das Einzige was mich bedenken machte.
Allein -- ich sollte Knecht sein
Und — wie Alle —
Anerkennen droben die Macht des Donnerers?
Nein!
Sie mögen hier gebunden sein
Von ihrer Leblosigkeit;
Sie sind doch frei
Und ich fühl ihre Freiheit.

Minerva, bewogen door de standvastigheid van den Titan, stelt hem in de gelegenheid zijn schepselen te voltooijen; ze leidt hem tot de bron des levens.

De volgende scene verplaatst ons op den Olympus en stelt ons in de gelegenheid de beteekenis van Prométheus' daad van uit een ander standpunt te bezien, omdat wij daar de magt, waartegen hij zich aankant, zelve zien optreden.

Mercurius boodschapt aan Jupiter wat Minerva bewerkt heeft en verlangt een vreeselijke straf over de vermetelen. Jupiter's antwoord is van dien aard dat het noodig schijnt daarover

eenigzins uit te weiden. Hier toch begint Goethe zich te verwijderen van 't voetspoor, hetwelk Aeschylus in zijn drama heeft gevolgd. [1]) Zonder de minste verontwaardiging klinkt Jupiters woord:

Sie sind! und werden sein!
Und sollen sein!
Uber alles was ist
Unter dem weiten Himmel,
Auf der Unendlichen Erde
Ist mein die Herrschaft.
Das Wurmgeschlecht vermehrt
Die Anzahl meiner Knechte.
Wohl ihnen wenn sie meiner Vaterleitung folgen;
Weh ihnen wenn sie meinem Fürstenarm
Sich widersetzen.

Zijne bedreigingen zijn slechts gerigt tegen de schepselen van Prometheus, in geval van weerbarstigheid, niet echter tegen den schepper zelven.

Die stilzwijgende berusting van den Dondergod bewijst niet dat hij de wettigheid van Prométheus' daad erkende; daarentegen veeleer dat het óf niet in zijn voornemen, óf niet in zijn vermogen lag den Titan te straffen. Wenden wij het oog van het kunstwerk naar den kunste-

[1] Wie omtrent de «Prometheus» van Aeschylus nadere uiteenzetting verlangt, leze Pierson's «Over de Grieksche Tragedie» (Tijdspiegel 1865 dl. 1) Het oorspronkelijk drama is bovendien door da Costa uit het Grieksch vertaald.

naar dan merken wij op dat deze waarschijnlijk van Prométheus eene tragische figuur wilde maken; daar nu Prométheus alsdan moet lijden en dat wel door toedoen van Jupiter, zoo moet deze daartoe het vermogen bezitten en derhalve lag het toen nog niet in zijn voornemen Prométheus te straffen. Onderzoeken of dit later het geval zou zijn, zou tevens aantoonen of Goethe onmagtig dan wel onwillig was zijn fragment te voltooijen. Wij wenschen later hierop terug te komen.

Beschouwen wij verder nog 't tooneel op den Olympus. De gedienstige Mercurius verzoekt van Jupiter de gunst, diens grootheid en goedheid aan het nieuwe menschengeslacht te gaan verkondigen; doch Jupiters waardig-antwoord luidt:

Noch nicht! in neugeborner Jugendwonne
Wähnt ihre Seele sich göttergleich.
Sie werden dich nicht hören, bis sie dein
Bedürfen. Uberlass sie ihrem Leben!

Wij zijn nu genaderd tot de Paradijsbeschrijving.

De legenden omtrent den ideelen gelukstaat der eerste menschen zijn op verschillende wijzen opgevat, al naar de periode waarin de dichter leefde en naar zijne eigene wereldbeschouwing.

Onder alle paradijsbeschrijvingen is de Bijbelsche ongetwijfeld de schoonste door haren eenvoud; wij hebben de heerlijke poëzie in dat verhaal zoo innig gevoeld en begrepen, dat wel-

ligt geene legende omtrent eigene voorouders onze belangstelling zoo boeijen kan als juist die onder een oostersche zon gekweekte mythe. De meeste dichters, die haar bewerkten, hebben dan ook de historie zelve in hare waarde gelaten en niet getracht ze te vervangen door eene nieuwere, omdat ze begrepen dat zij ingeweven is in de geschiedenis van ieder menschenhart, en het daarom dierbaar is.

Niet alzoo Goethe, die reeds de Grieksche mythe omtrent de Godenwereld met vrucht gebruikt had; hij *wilde* bovendien de bijbelsche mythe niet getrouw blijven, omdat de leer der erfzonde, hoe naïf ook als poëtisch onderwerp voorgesteld, hem toch walgde door hare gevolgen. Deze toch, begreep hij teregt, had het menschelijk karakter 't meest schade gedaan en zijn geheele streven bij 't bewerken der „Prométheus" was juist de oorspronkelijke kracht bij den mensch weder op te wekken. Daarom laat het zich reeds vermoeden dat Goethe's paradijsbeschrijving niet het karakter zal dragen van rust, maar veeleer van beweging, minder van een tijd*stip* dan van een tijd*perk*; biedt ook de eerste de schoonheid van het beeld, de tweede wijst de realiteit zelve aan; ook hier is Lessing's woord van toepassing: „Reiz ist Schönheit in Bewegung" en als zoodanig bevat Goethe's drama wel dien Reiz die 't meest roert en dus 't meest doeltreffend is.

Prométheus, trotsch op zijn voltooiden arbeid en vol verachting voor de werkeloosheid der Goden, roept hen te gemoet:

Sieh nieder Zeus,
Auf meine Welt: sie lebt.
Ich habe sie geformt noch meinem Bilde,
Ein Geschlecht das mir gleich sei,
Zu leiden, weinen, zu genieszen und zu freuen sich
Und dein nicht zu achten
Wie ich!

Na de hemeltergende woorden van den Titan, na zijn beroep op eigen kracht, wijsheid en werkzaamheid gevoelen wij hem slechts dan onze sympathie en achting waardig, wanneer wij die kunst en wijsheid in werking zien en de gevolgen dier werkzaamheid nader aanschouwen. Dit drukte Goethe uit door ons tevens een blik te doen werpen in de nieuw geschapen menschenwereld, door Prométheus te midden zijner schepselen te schetsen, de ontwikkelde naast de naïf onkundigen. Het is eene andere zijde van Prométheus' karakter die wij daarbij beschouwen, eene zijde waarvoor de Grieksche dichter wel oog gehad heeft maar die hij niet zoozeer op den voorgrond heeft gesteld als Goethe. Dat is het wat wij in iederen Prométheus van onzen tijd meer ontwikkeld wenschen, en wat eerst het rebelliepredikeu regtvaardigt, 't karakter heiligt van den rebel.

De innige verhouding tusschen Prométheus

en zijne schepselen komt 't duidelijkst uit bij het tooneel in het dal; hier komt ons een aangenaam gewoel van bedrijvigheid te gemoet: de krachtsinspanning der mannen ter verzameling der materialen voor hunne hutten, gepaard met het bloemenplukken en kransenvlechten der meisjes, hetwelk alles verlevendigd en verhaast wordt door onderlingen wedijver, geeft ons een zoodanigen indruk dat onze phantasie zelve de omgeving in hare schoonste vormen en kleuren er bijvoegt, zoodat het ware ideaal van zulk eenen toestand bij ieder in 't bijzonder bereikt wordt. Geweld wisselt af met onderling hulpbetoon en Prométheus is bij alles de raadgevende of de genezende.

Dat de menschenwereld van Prométheus' schepping vele elementen met de onze gemeen heeft, blijkt ten duidelijkste uit de woorden waarmede hij haar toespreekt:

Ihr seyd nicht ausgeartet meine Kinder,
Seid arbeitsam und faul,
Und grausam mild,
Freigebig, geizig,
Gleichet all' euren Schicksalsbrüdern,
Gleichet den Thieren und den Göttern.

Hieraan sluit zich onmiddelijk eene lyrische passage aan welke een helder licht werpt over 's dichters doodsbeschouwing. Ze komt voor in 't gesprek tusschen Prométheus en Pandora, en deze verschilt zoozeer van de heerschende, stelt

zoozeer den persoon zelf en zijne daden op den voorgrond, dat wij ook dit gedeelte van het drama gerust met dezelfde philosophie doorwrocht kunnen noemen, waarvan de taal van Prométheus tegen de Goden het kenmerk draagt

De Paradijs- en Doodsbeschrijving, beide geheel van 's dichters vinding, getuigen van die blijmoedige wereldbeschouwing die de bron van Goethe's levenswijsheid is; deze deed hem reeds in zijn jeugd de middeneeuwsche voorstelling van den dood vlieden; ze deed hem meer overhellen tot de Grieksche, die hem voorstelt als eenen engel met omgekeerden fakkel, broeder van den slaap; ze deed hem den dood niet alleen beschouwen als einde, maar ook als punt van overzigt van een dadenrijk leven. Zijn dichterlijke phantasie steide zich den stervende voor als berekend eenen alles omvattenden blik te werpen over het eigene verleden en met juistheid eigen daden te schatten, hetgeen slechts weinigen vergund is. Ze gaf hem de woorden in:

Und alles löst sich endlich auf in Schlaf,
So Freud' als Schmerz.
Da ist ein Augenblick der alles erfüllt,
Alles was wir gesehnt, geträumt, gehofft,
Gefürchtet, Pandora, — Das ist der Tod.

En verder:

Wenn aus dem innerst tiefsten Grunde
Du ganz erschüttert Alles fühlst
Was Freud' und Schmerzen jemals dir ergossen,

Im Sturm dein Herz erschwillt.
In Thränen sich erleichtern will,
Und seine Gluth vermehrt,
Und alles klingt an dir und bebt und zittert,
Und all die Sinne dir vergehn,
Und du dir zu vergehen scheinst
Und sinkst
Und alles um dich her versinkt in Nacht
Und du, in immer eigenstem Gefühl,
Umfassest eine Welt:
Dann stirbt der Mensch.

Een krachtig beroep op onzen eerbied doet wel 't genie van den wordenden kunstenaar wiens gemoed zulk eene voorstelling kan doen geboren worden. Zoo ooit iemand, dan is hij met zijn voleindigde geestesontwikkeling wel 't meest in staat geweest op 't sterfbed de waarheid te gevoelen van hetgeen hem als jongeling voor den geest zweefde.

En Pandora, die *straks* haren angst bij 't sterven harer vriendin zoo hartstogtelijk uitdrukte in de woorden:

Ihr Busen schlug
Als wollt er reissen,
Ihre Wangen glühten,
Es lechtzt' ihr Mund,
Und tausend Thränen stürzten.
Und ihre Küsse, ihre Gluth
Hat ein neues unbekanntes Gefühl
Durch meine Adern gegossen.

Innig omhelst ze *nu* haren vader en smeekt:

O Vater, lasz uns sterben!

Nog is echter die tijd niet gekomen; echter na den dood:

Wenn Alles — Begier und Freud und Schmerz —
In stürmendem Genusz sich aufgelös't,
Dann sich erquickt, in Wonne schläft, —
Dann lebst du auf, aufs jüngste wieder auf,
Von neuem zu fürchten, zu hoffen, zu begehren.

Het begin van het derde bedrijf, tevens het slot van het fragment, is de bekende Monoloog van Prométheus.

Wanneer men, na als kind met stil vertrouwen de wereldbeschouwing der ouderen in het hart opgenomen te hebben, tot jongeling gerijpt is, de ernst des mans op juiste waarde begint te schatten en slechts op eigene vermogens leert vertrouwen, dan wordt 't hart bitter bij 't herdenken van de aanmatiging van het onwettige gezag en — 't verwijt ligt op de lippen. Als zoodanig is ook de taal van Prométheus tegen de Goden te beschouwen. Zij getuigt van een diepe verachting voor de Goden en geringschatting hunner magt, maar als kenschetsend beginsel moet men het verwijt aan de magt beschouwen. Kon het ook anders! Had hij niet een deel zijner krachten verspild in hunne dienst! Hadden ze hem niet tot slaaf verlaagd, terwijl hij vrijgeborene was! Had hij niet het regt hunne werkeloosheid te verachten, vooral daar zijn eigen werkzaamheid bleek uit de schepping

om hem heen. Daarom vinden vele woorden van Prométheus weerklank in ons gemoed.

In de eerste strophe stelt hij de vernielzucht der Goden, die hij vergelijkt met knapenmoedwil, tegenover zijne eigene scheppingslust, en tart hen zijne hut, zijn haard, om wiens gloed zij hem benijden, te verdelgen; daartoe strekt zich hunne magt niet uit:

Ich kenne nichts Aermeres
Unter der Sonn, als euch, Götter!

Bij de herinnering aan zijne jeugd wordt zijne taal zachter; het te voorschijn treden van indrukken uit dien teederen leeftijd vermindert de oogenblikkelijke verontwaardiging, doch kan de aanklagt niet doen zwijgen:

Da ich ein Kind war
Nicht wuszte wo aus noch ein,
Kehrt' ich mein verirrtes Auge
Zur Sonne, als wenn drüber wär'
Ein Ohr, zu hören meine Klage,
Ein Herz, wie mein's,
Sich des Bedrängten zu erbarmen.

Die zwakheid in zijn kindschheid, in tegenstelling met de kracht die hem nu bezielt, legt hem de vraag op de lippen naar den bewerker van die verandering:

Wer half mir
Wider der Titanen Uebermuth?
Wer rettete vom Tode mich
Von Sklaverei?

en in heilige geestdrift roept hij, zich zelven bewust, uit:

Hast du nicht alles selbst vollendet,
Heilig glühend Herz?
Und glühtest jung und gut,
Betrogen, Rettungsdank
Dem Schlafenden da droben?

Toch erkent hij, dat hij niet geheel zijn eigen karakter gevormd heeft, dat eene hoogere magt hem bijgestaan heeft welke verheven is boven de olympische Goden:

Ich dich ehren? Wofür?
Hast du die Schmerzen gelindert
Je des Beladenen?
Hast du die Thräne gestillet
Je des Geängsteten?
Hat nicht mich zum Manne geschmiedet
Die allmachtige Zeit
Und das ewige Schicksal,
Meine Herren und deine?

En nogmaals terugkomend op zijn jeugd, na voor zich zelven de overtuiging erlangd te hebben dat geene Goden zijn krachten hebben ontwikkeld maar ze veeleer verzwakt, dan klinkt het:

Wähntest du etwa,
Ich sollte das Leben hassen,
In Wüsten fliehen,
Weil nicht alle
Blüthenträume reiften?

een woord, gerigt tot allen, die, na gezagsver-

werping, bedroefd staren naar de idealen hun vroeger voorgespiegeld, in plaats van in het reële leven, dat zich voor hen dan eerst ontsluit, in de gezonde ontwikkeling van alle menschelijke vermogens datgene te zoeken wat die idealen hun niet konden verschaffen: een standvastig geloof in eigen kracht, verhelderd door eene blijmoedige levensbeschouwing.

Als slot der Monoloog verschijnt nogmaals het woord, dat zoo geheel zijn daden motiveert:

Hier sitz' ich, forme Menschen
Nach meinem Bilde,
Ein Geschlecht das mir gleich sei,
Zu leiden, zu weinen,
Zu geniessen und zu freuen sich
Und dein nicht zu achten,
Wie ich!

Hier eindigt 't fragment, en de vraag ligt ons op de lippen: waarom slechts fragment? Het is zeer gewaagd een oordeel uit te spreken omtrent de redenen van het fragmentarische, vooral daar Goethe niet door vroegtijdigen dood in de voltooijing werd verhinderd

Welligt ware het volgende aan te voeren:

Het drama, waarvan Goethe volgens zijn eigen woorden [1] geen plan gemaakt had, was op grieksche motieven gebouwd en toch doorwrocht met eene philosophie die aan de nieuwere eeuwen uitsluitend toebehoort. De Grieksche inzigten

[1] Zie «Wahrheit und Dichtung.»

konden het ketenen van Prométheus aan eenen rots regtvaardigen; voor ons is zulk een daad geene voorstelling van een geweldige straf; wij kennen grooter lijden, dieper smart dan ligchaamssmart; zijn verlatenheid, de lange duur, de stremming zijner werkzaamheid mogen aan de straf van Prométheus iets van dit karakter ontnemen, 't physieke lijden treedt daar toch op den voorgrond. Ons oog ziet welligt in de grootste straf die de Goden Prométheus op konden leggen: onderdrukking van zijn schepselen, vernietiging van zijn kunstproducten

Of de omstandigheid dat Goethe die nieuwere wereldbeschouwing niet in harmonie wist te brengen met de mythe, waaraan hij zich eenigzins verbonden had getrouw te blijven, de hoofdoorzaak voor 't fragmentarische van 't drama is, valt moeijelijk te beslissen; dat het een der redenen is laat geen twijfel over.

Bovendien leidt eene naauwkeurige beschouwing van de wijze van zamenstelling van het drama tot hetzelfde resultaat. Het eerst verscheen de Monoloog als proeve, terwijl nog andere grootsche en nimmer voltooide plannen hem voor den geest zweefden; [1]) veel later voegde hij het overige er bij, hetgeen zijn plan tot voltooijing duidelijk maakt; deze arbeid werd weder afgebroken en als zoodanig bestaat hetgeen we nu bezitten.

---

[1]) « Der ewige Jude. » « Mahomet. »

Eenigen tijd later werkte hij weder aan een nieuw drama, „Pandora" genaamd dat, zelf ook niet voltooid, eene soort van voortzetting van den Prométheus zou geworden zijn.

Hieruit put ik met nagenoeg volle zekerheid de overtuiging dat Goethe onmagtig was de karakters, waaraan hij zich gewaagd had, volledig te schilderen; daarom blijft Prométheus een figuur in aanleg; gelijk de Engelsche biograaph teregt zegt:

„It lies there among his works like the „torso of the Theseus enough to prove the great„ness of the artist, if not enough to satisfy „the spectator."

En ja, het beschouwen van Goethe's Prométheus voldoet ons Hij is de jeugdige, de krachtige die reeds gebroken heeft met de traditiën, waarmede zijne kindschheid zich heeft gevoed, en die, betreurend de krachten in de jaren der dienstbaarheid verloren gegaan, in de volheid der teleurstelling aan zijn afkeer voor de Goden lucht geeft. Individualiteit, godenverachting en scheppingskracht staan hem op het voorhoofd te lezen en aldus is hij de type van den zelfbewusten jongeling, wien hij tevens aanwijst wat hem te doen staat wanneer de vrijheid des geestes is verworven; hij wijst hem op: ontwikkeling in de rigting der kunst. Prométheus blijft de Goden honen en weigert hun oppergezag te erkennen — doch vormt tevens de

ruwe klei tot beelden en imiteert rusteloos met kunstenaarshand zijn eigen vormen; wij hooren te gelijk met de woorden van den profeet — den beitel des kunstenaars; de trotsche Monoloog wordt uitgesproken — in zijn werkplaats, waar de producten zijner handen om hem heen zijn verzameld; dit alleen belet dat zijn woord ijdele grootspraak zou kunnen genoemd worden.

De edelste kern der Duitsche natie beaamde dit woord ten volle. Velen, wier gemoed nog heftig bewogen werd door den strijd om eene zelfstandige overtuiging, werd het bij dat woord helder *wat* ze zochten en *hoe* ze het doel van hun streven konden bereiken; anderen, die, peizensmoede hunne denkkracht, hun onderzoek hadden aan banden gelegd en vervangen door een koel scepticisme, gevoelden weder de lust ontwaken tot helder doordenken en logisch besluiten; hun eindelijk, die, ofschoon in 't bezit eener gevestigde overtuiging, tot nog toe gevreesd hadden haar wereldkundig te maken, moest de stem des jeugdigen dichters als een verwijt in de ooren klinken; onder deze behoorde Lessing. Zooals toch bekend is had 't verschijnen der „Prométheus" eene spinozistische geloofsbelijdenis uit zijnen mond ten gevolge; zoo vermogt de bezielende taal van den dichter aan den voorbedachten denker eene bekentenis te ontlokken, welke hem, zelfs te midden zijner hevigste strijdvoeringen, op letter-

kundig, wijsgeerig en godsdienstig gebied, niet ontsnapt was.

De greep van den philosooph in het hart van den dichter kan niet anders dan bezielend werken. Zoo ontleende Goethe de bezieling voor zijn ontwerp „Prométheus" aan de philosophie van Spinoza. Goethe daarom als een volkomen Spinozist te beschouwen is zijn originaliteit ten zeerste miskennen; Spinoza behoefde geen totale omkeer teweeg te brengen in 's dichters denkwijze; eenerlei wereldbeschouwing was de vrucht van ieders overdenkingen; daarom is Goethe minder de zoon, dan wel de broeder van Spinoza, die diens grootsche denkkracht paarde met eene gevoelswereld, welke hem nader bragt tot het doorgronden der zachte neigingen der menschheid. Toch bestaat, welligt dientengevolge, een karakteristiek verschil tusschen beide; terwijl namelijk Spinoza tot aan zijn laatste ademtogt getrouw is gebleven aan zijne philosophie, welke geen vrees voor miskenning hem deed verzwijgen, heeft Goethe, na in zijn jeugd ronduit zijne zienswijze geopenbaard te hebben, bij 't klimmen zijner jaren al meer en meer die uitspraak geschuwd, en door een overdreven zucht voor mystiek, aan 't regt begrip zijner werken eene groote schade berokkend. Toch kunnen we ons niet genoeg er in verheugen dat eindelijk de man verschenen was die zijn kunstproducten doordringen zou met

den zuurdeesem der wijsheid van Baruch d'Espinosa. Niet langer miskenning van dien grooten denker, sints een dichter zijne waarde erkent, zijne uitspraken in beeld gebragt, en aldus krachtiger beroep had gedaan op den onderzoekingsgeest der menschen. Was het wonder dat de menschheid, doof gebleven voor de waarheid toen zij door een philosooph in formule werd gebragt, bij de roepstem des dichters met vuur die waarheid aangreep; dat er aldus een volkomen omkeer in zienswijze tot stand kwam, die tot gevolg had de verlichting waarin wij ons mogen verheugen? Neen, geen wonder mogen wij het noemen, vooral wanneer wij bedenken dat de Prométheus het afdruksel is eener jeugd, die de oude Goethe eens terugriep met de woorden:

So gieb mir auch die Zeiten wieder,
Da ich noch selbst im Werden war.
Da noch ein Quell gedrängter Lieder
Ununterbrochen sich gebar.
Gieb ungebändigt jene Triebe:
Das tiefe schmerzenvolle Glück
Des Hasses kraft, die Macht der Liebe,
Gieb meine Jugend mir zurück!

Augustus 1868. x.

HET VIOOLTJE.

Een klein viooltje bloeide in 't gras
Waaronder 't haast verscholen was;
't Bezat een hart dat bloempje.
Daar kwam een jonge herderin
Met ligten tred en blij van zin
Voorbij, voorbij,
Al zingende voorbij.

Ach! dacht 't viooltje was mijn dos
Zoo schit'rend als der rozen blos;
Ach! 't zou dan niet lang duren,
Tot 't liefje mij had afgeplukt
En aan haar boezem had gedrukt,
Ach slechts, ach slechts
Een klein kwartiertje lang.

Het meisje kwam en zong haar lied
En zag het need'rig bloempje niet,
Vertrad ons arm viooltje.
Het valt en sterft, verheugt zich nog:
Al sterf ik nu, zoo sterf ik toch
Door haar, door haar,
Aan hare voeten toch.

Naar GOETHE.

UIL EN ADELAAR.

„Wie naar de zon der waarheid streeft,
En voor geen hinderpalen beeft,
Om tegenspoed noch smarten geeft —
Hoe dikwijls — dat hij er bij sneeft:
Daarom wil 'k liefst de uilen maar gelijken,
Die doodbedaard hun vlerken er voor strijken;
"De waarheid, zeggen ze, is toch niet te bereiken."

In 't duistre eikenwoud,
Waar onder hooge boomen,
In 't mulle, witte zand
De heldre beekjes stroomen,
Daar woonde eens — Het was
In overoude tijden,
'k Laat, omtrent tijd en plaats,
De Geologen strijden. —
De Hooggeleerde Uil,
Die uren in het rond,
In kennis noch in smaak
Zijn wedergade vond,
En — eenmaal in de week
Vloog uit de gansche streek,
Al wat maar vleugels voerde,
Naar zijn college toe;
En 't dartle vedervolkje
Werd nimmer 't luist'ren moê.

Wat hij hun daar dan leerde,
Dat was ook lang niet mal,
Hij toonde en expliceerde
De zamenstelling van 't heelal:
Hij kende ze de wereldbollen,
Die om de zware zon
In groote kringen rollen,
't Was met dat hemellicht
Dat hij zijn les begon.
Een denneappel — wel niet rond,
Maar 't was het eerste wat hij vond,
Moest zijn verbaasd gehoor
Dat wereldwonder toonen.
Een eikel — groen en glad — fungeerde voor
't Planeetje waar wij wonen.
Liet hij die beide nu
In groote kringen zweven;
En zoo hij dan bedacht
Wat overgroote macht
Hij zich — 't was in verbeelding — had gegeven,
En hoe hij met een enkle greep
Al wat hier adem heeft en leven,
«In zijn verbeelding» kon doen sneven,
Dan kon hij 't aklig denkbeeld niet weerstaan,
En stiet dan de eikel tegen de appel aan.
Al zocht hij dan zijn wellust te verheelen,
Toch kwam een fijne lach hem om den snavel
Een van 't gehoor — ik weet niet wie, [spelen.
Riep — dat is wereldironie.

Maar als ik zoo aan 't draven blijf
Door dik en dun,
Dan heeft mijn vers niet veel om 't lijf.
Dus wat ik mij vergun,
Niet al te ver meer afgedwaald,
Zoo blijft het tusschen ons bepaald.
Professor Uil — dat moet ik dan bekennen —
Is niet mijn hoofdpersoon;
Die ik nu voor ga stellen
Maakt lang zoo geen geleerd vertoon. —

't Luidruchtig snaatrend vooglenheer
Zet zich gezellig naast elkander neêr;
Maar, eenzaam, van discours verstoken,
Zit ver van hen een jonge adelaar,
Die gast bleef lang niet onbesproken;
Zijn somber, ongezellig wezen,
Waar woestheid en hooghartigheid
Bij moed en kracht op stond te lezen,
Dat moest wel opspraak geven.
Zijn krachtig, vrome blik
Verzachtte wel den schrik,
Maar ieder bleef toch voor hem vreezen:
Toch — allen keken op naar hem —
Toen eind'lijk onze uil met klem
Van reden aan te toonen wist,
Wat iedereen reeds had gegist.
De onmooglijkheid voor vogels
Te stijgen tot de felle zon,
(Waartoe 't hen eig'lijk te betoogen;

Of was er ooit een half zoo hoog gevlogen?)
En hoe zelfs de arend dat niet kon.
Wat zagen ze dien allen aan,
Dat denkbeeld scheen hun aan te staan,
Dat zich ook de arend in dat lot moest voegen,
Dat deed hun dan ontzettend veel genoegen.
De arend zwijgt — doch naar omhoog
Rigt zich onrustig 't vlammend oog;
De felle vuurgloed lokt hem aan;
Hij kan die aandrift niet weêrstaan;
Hij kan, hij wil niet langer dralen;
Hij moet zich koestren aan die stralen;
Eén oogwenk, en reeds voert zijn vlerk
Hem hoog in 't zwerk.
Wat slaat hem nu de borst aan 't koken?
't Is hem, als schuilde daar een tweede zon,
Die, uit haar kluisters losgebroken,
Slechts naar haar bruigom snellen kon.

Vol overmoed —
Die felle gloed,
Die werken doet
Of spelen moet —
Begint hij voort te snellen;
Hoe fier, hoe sterk
Draagt hem zijn vlerk
Door 't blaauwe zwerk,
Of paal noch perk
Hem waar' te stellen.
Weg alle vrees,

Nu spier en pees
Nog onvermoeid hem dragen;
Nu hoop en lust,
Na lange rust,
Zijn krachten schragen;
Nu booze nijd
En stil verwijt
Hem niet meer plagen.

Maar ied're gloed
Vergloeijen moet;
Vermoeidheid doet
Zijn hoogen moed
Toch eindelijk verdooven;
Hoe fier zijn vlerk
Nog slaat door 't zwerk —
Hoe ijzersterk —
Aan paal en perk
Begint hij te gelooven:
Hem kwelt de vrees
Dat spier en pees
Hem gaan begeven;
Maar toch geen rust;
Zijn wilde lust
Moet hem doen sneven.
Toch voort altijd,
Vervolgd den strijd;
Wat telt hij 't leven?

Zijn kracht verdwijnt.
Zijn moed verkwijnt.
Hoe hij zich pijnt --
Nog krachtig schijnt —
Hij kan niet hooger stijgen.
Zijn slappe vlerk,
Verlamd door 't werk,
Is niet meer sterk,
En, hoog in 't zwerk,
Begint hij neer te zijgen;
Der wanhoop macht
Geeft hem weer kracht,
Maar zonder hoop van slagen.
Nu nog een slag, —
Zoo hij 't vermag —
Zijn vleugels weig'ren 't dragen.
Uit is de strijd.
Hij daalt altijd;
Maar zonder klagen.

Zoo daalt hij altijd sneller neêr,
En poogt hij ook al keer op keer
Zijn vlerken uit te steken,
Door 't duiz'lig vallen half verdoofd,
Door moêheid van zijn kracht beroofd,
Kan hij zijn val niet breken.

Zoo komt hij neer op 't eikenwoud;
Daar 't loverdak hem niet weerhoudt
Verscheuren hem de takken:

Ze groeven voren in zijn romp —
Voortaan een vormelooze klomp —
Terwijl zijn vlerken knakken.

Daar ligt hij bloedend nu ter neêr;
Zoo vinden hem de vogels weer,
Die hoogst gevaarlijk schrikken.
Ze kermen, klagen nu geducht,
Of geven hun ontroering lucht
Door zenuwachtig snikken.

Alleen Professor hield zich knap;
Hem troostte hier der wetenschap
Verheffende victorie!
Zijn groote oogen schoten vuur;
Zijn heele aanzigt, anders zuur,
Bestraalde nu de glorie.

«Hadt gij de wetenschap geloofd,
Dan laagt ge nu zoo niet beroofd
Van kracht, misschien van 't leven.
Zoo gaat het, wie haar van zich stoot;
Toch moet ik aan uw vroegen dood
Een traan ten beste geven.»

Wel komt nog meester Ooijevaar,
Beroemd Chirurg en daadlijk klaar
Zijn wonden te verbinden;
Ook priester raaf komt aangesneld
Bij tijds — zijn dagen zijn geteld;
Hij kan geen baat meer vinden.

Hij rukt zijn windsels uit elkaàr
(Geknakt bleef toch zijn vleuglenpaar)
  Hij wil niet meer genezen.
Te sterven, na volbragten strijd,
Dat kan hij, zonder wrok of spijt
  En zonder angstig vreezen.

Maar hij, die op zijn breede vlerk
Zich ophief bergen hoog in 't zwerk,
  Zou hij nu blijven kruipen; —
Die over woud en zeeën vloog,
En mijlen ver in 't ronde toog —
  Door struik en distels sluipen.

Verbaasd zag priester raaf hem aan,
Begon ontzettend door te slaan
  Om de arend te overtuigen, —
Hoe ak'lig naar zijn lot mogt zijn,
Hoe vol van smartelijk venijn —
  Hij zich er voor moest buigen.

Hij zwijgt, terwijl zijn kracht vergaat,
Zijn hart hem altijd zachter slaat
  En de adem gaat verflaauwen;
En eindelijk staat alles stil;
Verdwenen is zijn sterke wil,
  Zaàm — trekken zich zijn klaauwen.

En eerder zal deez' aard vergaan,
Eer uil of raaf ooit zal verstaan
  Wat arenden doet strijden.

Hoe of ze zich in koelen moed,
Om 't streven naar wat waar en goed,
  Aan duizend smarten wijden.

En hoe zoo menig adelaar,
In 't zoeken naar die dure waar,
  In 't worstlen om het weten,
Gestort heeft 't beste hartebloed.
Genot, gezondheid, wereldsch goed.
  Zoo roekloos heeft versmeten.

OXIDE.

DE COMMENSAAL VAN BAKKER BLEEK.

I. Plannen.

— „Neen! zoo kan het niet langer blijven. Als men een zaak op een manier aanpakt en die manier deugt niet, zoodat de zaak stil staat of achteruitgaat, is dat een bewijs, dat de zaak verkeerd wordt aangepakt, en er verandering moet komen, om alles weer terecht te brengen. Dit zult gij mij, hoop ik, toegeven"?

Jufvrouw Bleek, door deze toespraak eenigszins warm geworden, keek haar man met een onverbiddelijk gezicht aan, volkomen overtuigd, dat haar al, wat zij wilde, zou moeten toegegeven worden.

Het vertrek waar zij zich bevond, was een achterkamer met twee ramen op een binnenplaatsje uitziende, waar een treurige goudenregen op onverklaarbare wijze tusschen de steenen was opgegroeid en bladeren gekregen had, die peinzend naar beneden hingen, als

zochten zij zich hun eigen bestaan te verklaren.

De kamer was verder niet groot, eenvoudig gemeubileerd met een ronde tafel, matten stoelen, een paar notenhouten kastjes en eenige platen in lijsten, en diende blijkbaar als woonkamer voor een burgerlijk gezin.

Voor de tafel zat Jufvrouw Bleek naar een antwoord op hare vraag te wachten. Hare kleine grijze oogen, door langharige reeds verbleekende wenksbraauwen half verborgen, keken langs een nieuwsgierig opgewipte neus regt naar de toekomst heen. Haar mond hield zij zorgvuldig digt gesloten, waardoor zij een eenigszins onvolledige collectie tanden verborg en een geleerd uiterlijk verkreeg. Een grillig opgesierd mutsje dekte dit hoofd, als een deksel een doos vol gewigtige bevindingen en het hoofd, zoo als het daar geplant stond op een klein, in een gebloemde jurk gestoken persoontje, werd in de geheele buurt gehouden voor een hoofd, waar veel in stak, en waar ook veel uitkwam, nadat het door den molen van haar verstand fijngemalen en geschikt gemaakt was, door minder bevoorregte hoofden te worden opgenomen. Zij scheen er altijd op uit te zijn, iemand iets te laten toegeven en dan geheimzinnig haar mond te sluiten, alsof zij nu aan het fijnmalen ging.

Regt tegen haar over zat Mijnheer Bleek, bakker van beroep, die het bakken van goed

brood tot zijn levensdoel stelde, en in reden tot zijn brood stond, ongeveer als zijn vrouw tot hem Hij was een oud, goedhartig man, maar zwak en sufferig. Over het geheel was hij onder den indruk van het meel gekomen, dat hij kneedde; zijn gezicht was er mede bepoederd en had een nevelachtig aanzien even als zijn bruine jas en blaauwe broek, en zijn stem stokte nu en dan een poos, even als of die over een bergje meel in zijn keel moest heen klimmen.

Terwijl zijn vrouw gesproken had, had hij geknikt, alsof hij de zaak duidelijk begreep, en toen zijn vrouw ophield met spreken, hield hij op met knikken, als of de zaak was afgedaan en hem verder niet aanging.

— „Geef je het mij toe — ja of neen? Je wilt me toch wel antwoorden, zou ik denken"?

De bakker knikte eens, alsof hij ook zoo dacht en zeide: „Als gij het zegt Betje, is het zeker waar. Als wij eenvoudig willen zijn en het gaat niet — kunnen wij niet anders, dan niet eenvoudig zijn, om het te laten gaan. Wat moet er gedaan worden en hoe moet dat gedaan worden — dat zijn de vragen; wat denkt gij er van Betje?" — Mijnheer Bleek wuifde met de hand, ten teeken dat hij de zaak hiermede zooveel mogelijk had voortgeholpen en zette een vergenoegd gezicht, omdat er iets gewigtigs uit het hoofd zou loskomen.

— „Beste Fred, want je weet, dat je een goedige marmot ben, van wien ik veel houd, het gaat slecht, bitter slecht met de bakkerij. Dat komt, omdat wij te eenvoudig zijn, veel te eenvoudig; we zijn wel vijf en twintig jaar bij andere menschen achter. De haan moet voor den vervloekten (hier zakten de langharige wenksbraauwen naar beneden) broodtrommel onderdoen. En die schande overleef ik niet — nooit — het is een spijker aan mijn doodkist. Dat is het!" Jufvrouw Bleek hield even op, terwijl een traan haar ontviel.

— „Geen spijker, maar een verzilverde schroef, als God belieft", merkte Fred zacht berispend aan.

— „Neen! geen schroef, maar een oude vuile spijker", stoof Jufvrouw Bleek op, „want als het zoo doorgaat, houden wij niet zóóveel over, kijk (zij blies over hare hand om te toonen, hoe leeg die was, ongelukkig viel er juist een traan op). Niet zooveel, niets", herhaalde zij, toen zij haar hand had afgeveegd en er nog eens op blies. „Dit zult gij mij moeten toegeven?"

Mijnheer Bleek keek eenigzins verbijsterd naar de donkere toekomst en geraakte in een beneveld gepeins over de vraag, of het een spijker dan wel een schroef zoude zijn.

— „Maar bakker"! — dit was een klaar bewijs, dat er een kleine mijn van toorn in het hoofd sprong, — „wat doet, waar denkt ge aan? Zijt ge suf? Ik zal u waarachtig mijn middeltje toe-

dienen." Jufvrouw Bleek sloot hare vuist, alsof zij daarin het middeltje had, kwam op haar man af en begon Freds hoofd te schudden en er op te trommelen en het te wrijven, alsof het een gesloten vat was en zij zocht te weten te komen, of er bij geval iets in was.

— „Ik ben wakker, Betje, volmaakt wakker. Zóó ben ik tot je dienst, beste."

De bakker sprong met veel vlugheid op, om te toonen hoe goed haar middeltje gewerkt had en stapte naar den spiegel, waarboven een vergulde cupido zeer ernstig gestemd scheen, om een pijl op zijn hart af te schieten. Daar hij echter zijn hart geheel en al vol liefde en bewondering aan zijn Betje had afgestaan, vreesde hij den schutter niet, maar bragt het overschot van zijn met meel bepoederd haar in orde.

Daarna wierp hij Betje een dankbare handkus toe en zette zich in zijnen ouden notenhouten leunstoel, aandachtig luisterende naar het hoofd, dat hem aanraadde de oude eenvoudigheid te laten loopen en meer even als alle anderen te doen, daar het alle anderen veel beter ging. „Wij moeten," zeide jufvrouw Bleek, „onzen winkel laten vernieuwen en den haan laten vergulden, dan kan die dien ouden vervloekten broodtrommel de oogen uitpikken!"

Fred keek verwonderd bij hare laatste meening, maar eensklaps viel hem wat in: „Altijd bij wijze van spreken, niet waar Betje? Beeldspraken!"

— „Juist, Fred, Zoo is het. En als wij het huis vernieuwd hebben, laten wij op de mooije bovenvoorkamer een student wonen. Zoo'n student, weet ge, maakt veel goed. Wat zegt ge er van?"

Freds gezicht was weder beneveld geworden, en nadat hij een oogenblik had voortgedroomd, vroeg hij, een toon of drie lager: „en onze dochter, Betje? Waar moet die heen, als de oude eenvoudigheid weggaat en er een student voor in de plaats komt?"

Mijnheer Bleek koppelde altijd de volgende twee gedachten aan elkander vast: hij leefde in alle eenvoudigheid voort, volgens zijn hartewensch, gelijk zijn voorouders, allen bakkers, dat gedaan hadden, waarschijnlijk ook in overeenstemming met hun hartewenschen en slechts onder die omstandigheden kon zijn Doortje gelukkig zijn, en met een braven eeuvoudigen bakker, de bakkerij tot eer en gerief van de geheele buurt voortzetten. Nu echter de eenvoudigheid weg zoude gaan, geraakte 's mans bepoederde geest versuft en keek hij verbijsterd naar de overstelpende toekomst, waarin Doortje en de geheele bakkerij zouden ten gronde moeten gaan. Of er al of niet een student in zoude betrokken worden, kwam hierbij vooreerst niet op aan.

Jufvrouw Bleek besteedde het volgende half uur van hun echtelijk zamenzijn, om hem om

te praten, zeggende, dat zij met de eenvoudigheid veel spoediger te niet zouden gaan, dan zonder de eenvoudigheid; hoe reeds drie menschen uit de straat de haan hadden verlaten, om uit den vervloekten broodtrommel der Prikkers te gaan putten en dat zij, al werd het voorhuis ook vernieuwd, nooit vergeten zouden vier kop water in een maatje meel te doen, om het brood te verkrijgen, waarvoor de haan van ouds was beroemd geweest. In het kort, er kwam zooveel uit het hoofd los, dat Fred er niets tegen te zeggen vond en met een zucht besloot, de eenvoudigheid in een oude meeltrog te begraven. Vooral haalde hem de beschouwing van den student over, als een vogel, dien men met gemak veel fraaije veeren zou kunnen uittrekken.

Nu alles geschikt was, keek Betje hem met bewondering aan, omdat hij zoo goed wakker gebleven was en haar zoo goed begrepen had, ongeveer als een docter de uitwerking van een recept bij een patient gadeslaat. Inmiddels sloeg een pendule, waarop een andere cupido met een pijl gereed stond, vijf uur, en Jufvrouw Bleek zette de koffij klaar, die men gezamenlijk dronk. Weldra ging dan ook de porte brisée open, die toegang tot den winkel gaf en kwam Doortje binnen, een achttienjarig, heel aanvallig meisje, met een frisch lachend gezicht, door donkere krullen omgeven, die bij elke

beweging heen en weder bengelden en het van pret schenen uit te gieren, en een lief blaauw japonnetje aan, dat haar uitmuntend stond. Naast haar liep haar jonge broer Kees, een jeugdige bakker van drie voet lengte, met een vrij ondeugend gezicht en een blaauwe kiel en grijze broek aan. Tegelijk dook een hoofd uit den grond op, door een erg bestoven lichaam gevolgd, alles toebehoorende aan Josef, den eenigen knecht van bakker Bleek. Neeltje de meid bleef achter, te midden van haar blinkend koperwerk, waar zij beurtelings eenige steken breidde, haar poes streelde en in haar geest een standbeeld poogde te zamen te stellen van een langen blinkenden grenadier op wien zij smoorlijk verliefd was. Dit huisgezin, zooals ik het u nu kort beschreven heb, had altijd op dezelfde wijze in stille genoegelijkheid voortgeleefd, — behalve zekere veertien dagen, toen Doortje bij een oude tante te Amsterdam gelogeerd had, en daar verward was geraakt in de strikken van zekeren geheimzinnigen schilder, die nu en dan op raadselachtige wijze bezoeken bij die oude tante bragt. Daarover echter later.

II. Gekomen.

Indien alle bewoners uit de buurt astronomen waren geweest, die met kijkers gewapend, een

komeet bekeken, welke langzamerhand in een monster of iets dergelijks veranderde, hadden zij zich niet meer ontzet of verbaasd kunnen aanstellen, dan het geval was, nu zij dagelijks getuigen waren van de omkeeringen in het huis van bakker Bleek. Vol nieuwsgierigheid bogen zich alle hoofden en knikten en fluisterden elkander toe dat het nu niet langer te betwijfelen viel, of de trommel moest ver voor den haan onderdoen. Door een timmerman, die altijd bevreesd scheen op zijn levenspad uit te glijden en zijn hart met een soort schootsvel van stille vroomheid had omhangen, was dit wonder tot stand gebragt.

De oude voordeur was weg, de vensters met de kleine smerige ruitjes waren weg, de oude haan was weg, alles was te gader met de eenvoudigheid in de meeltrog begraven. Het huis pronkte nu met een netten gevel, door een sierlijke kroonlijst besloten, met een deur en twee ramen beneden, met drie vensters met ijzeren balconhekjes boven en op het glas van de deur was een splinternieuwe haan geschilderd met een bloedroode kam, gouden vleugels en dreigende sporen. Hij kraaide op alle mogelijke wijze victorie over de Prikkers met hunnen gemeenen ouden broodtrommel.

Jufvrouw Bleek besloot den nieuwen winkel eer aan te doen door een nieuwe muts op te zetten en een nieuwe japon aan te trekken,

alles met veel fladderende linten voorzien, die om haar heen krulden of voornitschoten of achterbleven en overal kennis uit schenen te zuigen, die zij dan naar het hoofd bragten om fijngemalen te worden. Zij wandelde gedurig op straat, genadige knikjes gevende en vriendelijk knikjes ontvangende, en bij het huis der Prikkers een heel verbijsterd gelaat toonende, alsof zij voor het eerst van het bestaan van die meelknoeijers kennis kreeg.

Het ontzettende afbreken, opbouwen, hameren en bonsen had Fred niet veel kwaad gedaan, alleen was er op zijn voorhoofd een rimpel meer verschenen als een hulde aan de de eenvoudigheid, die begraven was; de tijd had een nieuwe kerf gesneden op den kerfstok en zou voortgaan bij verschillende gelegenheden kerven in te snijden, tot hij den stok op het laatst zou doorsnijden. Hij ging voort met 's ochtends vroeg naar beneden te duiken en met zijn knecht brood te kneden en brood te bakken en zich te bepoederen; hij droomde voort over zijn voorouders en er kwam langzamerhand een glimpje hoop in zijn slaperig gemoed, dat Doortje misschien nog wel te regt zou kunnen komen.

Toen de timmerman ongeveer met zijn werk gereed was, ging bakker Bleek door middel van een bordje aan het hengelen naar een commensaal. Dit was het sein tot een stelsel van

spionneeren in de geheele buurt. Elke sterveling, die men den winkel zag binnengaan, en er zonder een aanmerkelijke aanwinst van brood uitkomen, werd als verdacht aangezien en toen, nadat Fred de sleutels der herbouwde vesting, als kommandant ontvangen had, het bordje verdween, alsof de visch gebeten had en gevangen was, ontstond een groote verscheidenheid van gevoelens en werd de buurt als een zee door verschil van meeningen bewogen en zocht elkeen naar de juiste vuurbaak en kon niemand die in de algemeene woeling vinden.

Zou het een student zijn, zou het een officier zijn, zou het een ongetrouwde, bejaarde of niet bejaarde jufvrouw zijn of een gepensionneerden dienaar van den staat? Uit al de dwarrelingen ontstonden eindelijk twee partijen: voor den student en voor de ongetrouwde Jufvrouw. De familie Bleek had hierin kunnen beslissen, maar zij zweeg over dat punt en derhalve bleef de beslissing uit.

Eindelijk, nadat het laatste zweempje eenvoudigheid onder een dikke laag verf bedolven was geraakt en al die verf, die drie dagen lang iets slangachtigs aan de bewegingen der huisgenooten gegeven had opgedroogd was, even als alles door de hand des tijds opdroogt, kwam bakker Bleek en de zijnen tot adem en besloten zij de gebeurtenis door een feestje gepast te vieren.

Een gezellige kamer en een vroolijk gezelschap! Buiten was het koud, de wind droeg koude en vochtigheid met zich voort en legde die in alle niet goed gesloten woningen neder. Maar binnen bij bakker Bleek merkte men niets daarvan; daar snorde het kacheltje gezellig voort en scheen den barren winter uit te lachen, daar heerschte vrolijkheid — ik zal u zeggen hoe dat kwam. In zijn oude leunstoel zat Fred, van alle meelindrukken ontheven. Deftig in het zwart gedoscht, keek hij genoegelijk om zich heen, blijkbaar voornemens, volstrekt niets met slaperigheid te doen te hebben. Naast hem zat zijn Betje, omfladderd door linten, druk bezig de laatste partij opmerkingen fijn te malen, die heden avond moesten loskomen Nu en dan keerde zij zich naar een belangwekkend jongmensch, dat naast haar zat, en bij den naam Nicolaas flaauwe teekenen van leven gaf. Deze jongeling sleet het grootste gedeelte van zijn leven in een groot duf kantoor, waar hij met verschrikkelijk veel andere klerken den geheelen dag over verschrikkelijk weinig werk gebukt ging; hij had zijn wezen verfraaid door een geele spanbroek, boorden met lange punten en een groene das. Aldus voortgaande op zijn levenspad, steeds zoekende naar een ideaal, dat zijn geheele voorraad verliefdheid wel wilde overnemen, maar niemand vindende, die dát aandurfde, verschrompelde zijn gemoed langzamerhand en geleek hij een

soort wissel, waarmede het gevaarlijk was te speculeeren.

Naast hem vertoonde zich Mejufvrouw Mietje Dorre, de achttienjarige dochter van een kruidenier, die er met hare bolle wangen, dikke lachende oogen, korte gestalte en vreeselijken overvloed kleederen uitzag, alsof zij met zemelen was opgevuld en men nog wel een half uur aan het uitpakken kon blijven, alvorens hare natuurlijke gedaante te zien, gesteld dat dit gebeuren kon, zonder haar te beschadigen. Even nadat zij binnengekomen was en gehoopt had dat allen welvoeren, vloog de deur met geweld open, om doortocht te verleenen aan een persoon, die dadelijk uitriep: „Hoera voor de familie Bleek! God zegen je allen. Goeden avond. Hoe vaart ge?" Daarna, muts en mantel in een hoek werpende en op Jufvrouw Bleek afkomende: „Hoe gaat het Betje? Best, niet waar. Goddank dat het zoo is. Je ziet er van avond kostelijk uit, prachtig, kijk (hij nam haar gelaat tusschen zijne handen en bekeek het, als ware het een schilderij), zoo jong en frisch als ooit," hier gaf hij de schilderij een kus en liet die los. Daarna, Mijnheer Bleek schertsende een prik op de borst gevende, en Kees een klap om zijn ooren die klonk, sprong hij naar Doortje toe en deed een wanhopige poging om zijn gerimpelde mond tot een rond glad zuigtoestelletje te vervormen; hiermede drukte hij de liefste

lipjes, die men zich denken kan, keek diep, heel diep in die van levenslust glinsterende oogjes en zeide: „Niet waar, Doortje, van avond zie ik er zóó uit, dat ik best je vader had kunnen wezen? Zeg neen als je durft. Dag, lieve meid. Wacht! ik kom naast je zitten." Hij maakt voor de overigen een buiging en ging toen tusschen de twee meisjes in zitten.

— „Mijnheer Lefort, gebruikt u suiker en melk?" — vroeg Doortje.

„Ja, beste en thee ook. Een lekker kopje, hoor."

Doortje zag er dien avond allerliefst uit; behalve de gewone levenslust schitterde een onbestemde nieuwsgierigheid in hare oogen, die zich ook onder allerlei vormen in haar geest ophield maar zich voornamelijk bepaalde tot twee koffers, die 's middags bezorgd waren geworden, met twee groote R's van koperen spijkertjes er op. Zij had een mooi theeblad voor zich staan en naast haar op den grond gonsde een theeketel, alsof hij ergens raad voor wist en stuurde kleine rookwolkjes op haar af, als om haar dien raad aan te bieden.

Aan de andere zijde van den ketel zat de kleine Kees met een lakensch pak en een glimmende riem aan, die zijn kiel en zijn gemoed omklemde en hem tot het bewustzijn bragt van recht zitten en zoet zijn, of anders van naar bed gaan zonder eenigen kans op de lekkernijen, die komen zouden. Hij speelde met de

pink van Josef, die in een hagelnieuw pak gestoken de rij personen, om de tafel heen, besloot.

Mijnheer Bleek praatte over politiek, oorlog en vrede, belangrijk nieuws en afgrijselijke ongelukken met allen die over die onderwerpen iets op het hart hadden.

Als men Jufvrouw Bleek naar hare meening vroeg en het gewichtige hoofd antwoordde: „och, gunst, wat weet ik daarvan," keek men haar met zeker wantrouwen aan, ongeveer als men een geladen kanon zoude doen, en als er dan iets fijngemalen en losgekomen was, klaarden de gezichten op, alsof men door het schot was opgebeurd en werd zij naar verdiensten bewonderd.

Maar het vrolijkste van allen was die lange, magere man, met dat grijzende hoofd, maar met dat onverdoofbaar vuur in zijn blikken, met dien langen knevel, waarvan de einden er als gerafeld touw uit zagen, met die breede borst en reusachtige handen, — was sergeant Lefert, stram geworden, in dienst van den staat (nu gepensioneerd) en wiens hart zoo met liefde en trouw was opgevuld, dat er geen plaats overschoot voor de ondeugden, die hier strijd en woeling veroorzaken.

Waarom hij er als de vader van zijne lieve vriendinnetjes wilde uitzien? Omdat hij lang geleden een engelachtig vrouwtje verloren had en dat hem een kleine troost verschafte, die elkeen hem gaarne gunde.....

Hij zong en lachte en praatte en stuurde rookwolkjes naar boven die den zolder in een nevelachtig blaauw hulden. Die wolkjes, zoo rustig met elkander spelende en om elkander heen krullende, gedroegen zich vreemdsoortig voor de liefste oogjes der kamer; voor hen schenen zij woest op en neder te schieten en gedurig de twee R's van koperen spijkertjes na te bootsen! Ook klopte één hartje, in tegenstelling met alle anderen, zoo onstuimig, alsof het ver ten achteren was en met zijn dagtaak niet klaar kon komen

Waarom deden die oogjes en dat hartje zoo vreemd? En waarom was Jozef de eenige, die dat opmerkte, al vermoedde hij de oorzaak niet?

Buiten was het koud en donker. De wind floot om de hoeken der straten heen en droeg de sneeuw en zwenkte daarmede woest tusschen de schoorsteenen en daken door. De geheele buurt was dien avond in spanning. Men had 's middags twee groote koffers gezien, die bij bakker Bleek waren bezorgd, en een kleine jongen, die met het bericht voor den dag kwam, dat er twee R's van koperen spijkertjes opstonden, werd voor zeer schrander gehouden als iemand die tot veel goeds deugde. Daar zich nu de vraag voordeed, of iemand ooit een meisjesnaam gehoord had, beginnende met een

R, en niemands geest zich daarop durfde beroemen, werd de partij van de ongetrouwde Jufvrouw algemeen uitgelachen en groeide die van den student sterk aan.

Veel verder op het veld gleed door den donker een slang met groote snelheid voort; de wind belette dat men het ratelen zijner ringen hoorde, maar men zag zijne schitterende oogen en zijn adem, die hij hijgend uitstiet. Terwijl de slang op de stad afkwam, vormde zijn adem een breed donker spoor door de lucht heen en groeide tot een groote wolk aan, die insgelijks op de stad afkwam. Niemand dacht hier echter aan, behalve het gewichtige hoofd, welks kleine grijze oogjes tot diep in de duisternis schenen door te dringen Daarop bemerkende, dat bakker Bleek voor een oogenblik met zijn slaperigheid gecapituleerd had, wekte Betje hem door haar middeltje een weinig op.

Fred dankte haar voor hare liefderijkheid en hield daarop de volgende aanspraak: „Mijn lieve vrienden, ik wil u even voorbereiden op hetgeen gebeuren zal. De bovenvoorkamer is verhuurd; de koffers van mijn — van mijn — hm....

— „Commensaal, liefste," zeide Jufvrouw Bleek.

— „Juist, Betje, van mijn commensaal zijn gekomen, maar niemand, behalve Betje, weet zijn naam. Wie zou het zijn? En hoe is zijn naam? Dat zijn de vragen."

— „Een student met lange veeren!" riep

Kees uit, die zijn moeder eens over zulk een vogel had hooren spreken. Mijnheer Bleek wuifde echter met de hand, als verzocht hij het gezelschap, na zulk een staaltje maar niet verder te raden en zeide: „Betje zal u allen verrassen Zij zal het zeggen." Deze leidde daarop uit, dat die persoon schilder van beroep was, dat een oom, die om geheimhouding verzocht had, de kamer voor hem gehuurd had, om hem uit het woelige Amsterdam te verwijderen, waar hij, zeide oom, niets goeds uitvoerde, en dat zijn naam was Rudolf Randon!

Het kleine hartje had al harder en harder gebonst; nu deed het een ruk, alsof het breken zou en Doortje gaf dien ten gevolge een gil. Te gelijk echter trok zij hare hand terug, alsof zij zich gebrand had aan den ketel met bisschop voor zich en verklaarde dat het niets was en haar hand geen letsel had gekregen. Zekere veertien dagen vlogen haar met bliksemsnelheid door den geest; het was nu geen nieuwsgierigheid meer, het was ongeduld, brandend ongeduld! Elk oogenblik keek zij naar de klok, alsof zij bevreesd was dat de tijd het eensklaps opgegeven had, altijd door de uren en minuten af te tellen en schrikte dan terug voor de dreigende cupido, er boven op.

Men verkeerde een oogenblik onder den indruk van het gehoorde. Jongeheer Nicolaas verloor, tot zijn schrik, de plaats, die hij in het

hart van Mietje had veroverd die op eens hare dikke lippen te zamen trok, alsof zij vreesde zemelen te verliezen. Mijnheer Lefort draaide aan zijn knevel en deed zijn best om een onbestemd en geheel onverklaarbaar gevoel van ontevredenheid te smoren; Kees stelde zich een schilder met lange veeren voor den geest en Jufvrouw Bleek werd door Doortje geholpen in de aanstalten voor het soupé. Dit soupé werkte den gouden haan op een ontzaggelijke manier in de hoogte en de Prikkers met hunnen gemeenen broodtrommel er geheel onder. Er kwamen kleine broodjes en groote broodjes, langwerpige, vierkante en ronde broodjes en broodjes met krenten er op. Hierdoor werden de gasten zeer genoegelijk gestemd en Kees veroorloofde zich dit insgelijks. Nu en dan bekroop hem echter een oogenblik van vrees, als de scherpe oogen van zijn moeder, door zijn kiel en alles heen tot in zijn maag schenen door te dringen, om te zien of hij met het verbruikte wel behoorlijk huis hield.

Onder het soupé, ging de blinkende schel over en Neeltje liet een erg bepakt heer binnen, die aan de porte brisée klopte, en na bekomen verlof binnentrad. Het was Rudolf Randon. Zijn verschijnen had een oogenblikkelijke stilte veroorzaakt. Maar bakker Bleek kuchte eens, stond op en heette hem hartelijk welkom. Hij werd aan het gezelschap en het gezelschap aan

hem voorgesteld. Eensklaps was de schilder verbleekt, alsof hij door een verschijning verschrikt was. Terwijl hij zich echter van jas en valies ontdeed, vond hij den tijd zijn zelfbeheersching terug te bekomen en niets verried een oogenblik daarna zijn aandoening toen hij op zachten toon zeide: „Goeden avond, hoe vaart ge?" Hij gaf alle aanwezenden de hand. „Dit is zeker", vervolgde hij, „Jufvrouw Bleek, zeer aangenaam met u kennis te maken. En dit Jufvrouw Doortje, die elk portret te schande zou maken, en zijn maker tot een knoeijer. En dit uw zoontje, niet waar? Aardig kereltje. En verder, gasten; goeden avond, heeren en dames, uw dienaar. Geneer je niet. Ik ga mij met uw welnemen eens even warmen."

Hiermede ging hij bij de kachel staan en overzag het geheele gezelschap. Ontegenzeggelijk zag hij er goed uit, met zijn slanke gestalte, krullende lokken en schitterende oogen. Hunne uitdrukking werd echter getemperd door een zeker onbestemd waas, dat men in zijn blikken bespeuren kon. Ditzelfde vreemde waas merkte men op in zijne houding, in de wijze waarop hij sprak, kortom, hij was er geheel maar naauwelijks merkbaar mede overtogen.

Toen daarop Mijnheer Bleek met zijn duim tegen de kurk van een champagneflesch aandrukte, zoodat zij er knappend afsprong, was het alsof hij de verdwenen eenvoudigheid nog

een laatste schot nastuurde. Hij schonk allen in en allen deden Mijnheer Rudolf bescheid.

Hierna liep de partij spoedig ten einde. Jongeheer Nicolaas bracht Jufvrouw Dorre naar huis, die weinig sprak en hem van geen sprankje verliefdheid wilde afhelpen. Hij zwoegde dan ook verschrikkelijk onder den last daarvan.

Mijnheer Lefort sloeg den weg naar zijn kasteel in (zoo noemde hij zijn woning) recht genoegelijk gestemd, behalve een plekje van onverklaarbare onrust in zijn hart.

Reeds was het nieuws de buurt doorgevlogen en had alles in opschudding gebragt. Maar toen men naar de partij van den student zocht, om die op haar beurt uit te lachen, bleek het, dat die partij niet bestond en zocht elkeen heel ijverig naar iets, waarvan het dwaasheid was te denken, dat het ooit bestaan had. Elkeen verklaarde nooit anders gedacht te hebben, dan dat het een schilder zou wezen!

Eindelijk, toen alles reeds sliep, waren de liefste oogjes van de geheele buurt nog open, die op een vreemde wijze schitterden en naar een menigte R's van koperen spijkertjes keken, die gedurig heen en weder dansten! Het hartje klopte onstuimig voort, door ongeduld, verlangen, vrees bestormd, die elkander voortdurend afwisselden en het geen rust lieten.

III. Lief en leed.

Den volgenden dag was de schilder vroeg op. Reeds had hij de vreemde positie, waarin hij verkeerde, bedaard overwogen. Vroeger, de liefde van Doortje lichtzinnig opgewekt hebbende, dacht hij er nu geen oogenblik aan, dat meisje gelukkig te maken, en door tusschenkomst van zijn oom bij bakker Bleek gekomen zijnde, besloot hij vooreerst niets te doen dan toekijken. Hij beloofde zich genoegen van het drama, dat zou gespeeld worden, ook al was er misschien levensgeluk mede gemoeid. Toen hij zich luchtig gekleed en zijn kamer wat op orde gebracht had, keek hij eens uit het raam naar het weefsel van daken, gevels en schoorsteenen, dat zich onder zijn oogen uitbreidde. Het scheen hem toe, dat de weerhanen bogen en zwaaiden en op hem wezen en alles elkander toefluisterde, dat er weer een nieuweling in de stad was gekomen. Een rank torentje met een neuswijs klokje er in (door de ochtendstralen der zon beschenen) nam voor allen het woord op en heette hem welkom.

Hierdoor uitgelokt, sloeg Mijnheer Randon een mantel om en ging de straat op. Een frissche morgenlucht kwam hem te gemoet. Hij zag melkboeren, groentevrouwen, een pastijbakker, die zijn vensterluiken wegnam, een sufferige kantoorklerk, een fluitende straatjongen (dat goed

groeit overal) en verder, waar hij kwam, twee rijen nette huizen, nog niet bestraald door de morgenzon. Deze kwam langzamerhand en bescheen de sneeuw, die op de daken lag uitgespreid en de schaduwen van den nacht weken overal voor haar terug en kropen langzamerhand naar beneden en verzonken in den grond: het was een schoone wintermorgen!....

Op eens echter verdoofde het schildersvuur, dat in Rudolfs oogen een oogenblik geschitterd had; zijn gelaat betrok en werd op nieuw overtogen door dat vreemde waas van iets anders.

— „Een beroerd stille stad," zeide hij, „zien wat voor lui er zijn."

Toen hij eindelijk weder den haan bemerkte, lachte hij eens, alsof hem dat genoegen gaf en monpelde half hoorbaar: „Zij is anders geen onaardige meid — maar geld — daar zit juist de knoop — Neen, ik moet haar vergeten. Die andere moet alles goedmaken Ja, dan ben ik zeker geborgen." En hierover peinzende, kwam hij te huis. Op deze wijze maakte hij kennis met de stad en begon zijn verblijf aldaar. Voor de familie was hij beleefd en voor Doortje veroorloofde hij zich soms kleine attenties, die echter altijd een vlaag van koude in het bonzende hartje veroorzaakten. Zorgvuldig vermeed hij echter alleen met haar te zijn, als zekere veertien dagen....

Hij schilderde weinig (nu en dan kleine

stukjes, niet zonder talent, maar vreemd — ook hierover lag het waas verspreid, dat men bij hem opmerkte). Daarentegen kreeg hij spoedig vrienden, die de buurt door hun geschreeuw ontstelden, als zij uit de ramen der mooije bovenvoorkamer, maan of sterren aanriepen en Neeltje, de keukenmeid, werd veel meer in hare wangen geknepen dan noodig was, om die rood te doen worden.

Den haan ging het echter ontegenzeggelijk goed en dit troostte Jufvrouw Bleek over veel verdriet. Het hoofd had waarlijk op zulk een commensaal niet gerekend en bakker Bleek had al zijn slaperigheid noodig, om in staat te zijn vrij rustig ten minste, het leven door te dommelen. Nu en dan wierp hij ter sluiks een blik in de meeltrog, als zocht hij iets.

Het arme Doortje kwijnde intusschen weg; zij was bleek en ter neer gebogen; een pijnlijke zenuwachtige trek zweefde onophoudelijk om haren mond; hare lange lokken golfden om haar heen, als om haar tegen aanvallen van buiten te beschermen, terwijl het hartje daar binnen onophoudelijk bonsde en tikte, als was een worm bezig het te vermalen en geheel te laten vergaan.

Altijd, altijd de twee groote R's van koperen spijkertjes!....

Doortje zat in het uitkijkje (een lang smal

vertrekje naast den winkel) over eenig naaiwerk neergebogen. Jozef stond voor haar en keek naar het portret van een der leden van het aloude bakkersgeslacht, dat ernstig op hem neerzag. Terwijl Jozef jaren achtereen brood had gekneed, en bestoven was geraakt, als een meelzak dien men vergeet uit te kloppen, had hij tegelijk zijn hart gekneed en vervormd tot een ideaal, waar hij met zijn geheele ziel aan hing. Zóó lang en zóó ijverig was hij hiermede bezig geweest, dat zijn hart, als tot een harde klomp was aaneengebakken, op het uiterlijk zoo vast als steen, maar werkelijk zoo broos, dat een schok het als droog meel zou kunnen doen verstuiven!

— „Jufvrouw Doortje...."

Doortje schrikte op en zag Jozef aan met een benevelden blik, alsof zij in de verte gekeken had en nu dichtbij gelegen voorwerpen moeielijk onderscheidde.

— „Wat is er Jozef? Heeft mijn vader — of iemand anders mij noodig?" Tegelijk stond zij op en pakte haar naaiwerk zamen Maar Jozef hield haar terug en zeide met een zachte, eenigszins onvaste stem: „Ik bid u, Jufvrouw Doortje, blijf zitten. Mijnheer heeft niemand noodig. Daarom kwam ik niet. Maar ..." hier daalde de stem, als was zij moe en verlangde zij een stootje om verder te komen. Doortje gaf haar het verlangde stootje, door op een vroolijken toon (echter slechts een treurigen nagalm van haren vroolijken toon van

vroeger) tot hem te zeggen: „Wel ja, dat vind ik goed. Hebt ge me wat te zeggen, van vader of.... van iemand anders? Neem een stoel en kom bij mij zitten."

Jozef deed zulks en toen hij zat, keek hij naar hare vlugge vingertjes, en wenschte dat hij vlug kon zeggen wat hem op het hart lag.

— „Jufvrouw Doortje, niet waar, ik ben altijd een trouwe knecht in den haan geweest, hm. Als kind ben ik behandeld geworden. — Ja, dat is het, als kind in huis, hm. Niemand kan zooveel op het gedrag van Jozef, op de zedelijkheid van Jozef, op de trouw van Jozef zeggen." Hier knipte hij met zijne vingers, alsof hij iets onzichtbaars wegknikkerde en vervolgde treurig: „maar elkeen kan wat zeggen op de manieren van Jozef! En dat doet hem leed, meer leed dan misschien iemand vermoed. Kan dat niet, Jufvrouw Doortje?" Hier had de stem weder een stootje noodig.

— „Ja Jozef, dat kan heel goed", zeide Doortje, veel zachter, dan misschien noodig was, „maar niemand zal ooit eenige aanmerking kunnen maken over —"

— „Och", viel Jozef in, „dat komt er ook verder niet op aan. Dit is, waar ik op komen wilde: al mijn leven, pogen en doen, hebben een doel, weet ge. Elks leven, pogen en doen hebben dat, zou ik denken — hm. Dat streven staat in verband met de omstandigheid, dat —

hm — Mijnheer Bleek geen volwassen zoon heeft en — —"

Doortje begon te begrijpen. Een vluchtig rood gleed over haar gelaat heen. Ditmaal gaf zij de stem geen stootje, maar keek integendeel naar verdediging om.

— „Ge weet," vervolgde de stem, voortsuklende, „hoe ik u allen lief heb — en daarom Doortje — —"

— „Jufvrouw!" viel zij in, een dam opwerpende.

— „Ge hebt gelijk Jufvrouw Doortje!" zeide Jozef, iets treuriger, maar toch over den dam heenspringende, „ge hebt gelijk. Neem mij niet kwalijk. Zal ik zeggen, waar dat streven op moet uitloopen? Zal ik het maar doen? — hm. — Ik wilde u verzoeken, bij al de liefde, die ik u toedraag — —"

— „Vriendschap!" riep Doortje, een hoogen muur optrekkende.

— „Neen! Neen! geen vriendschap!" hernam de man woest, den muur omverhalende, lang bedwongen aandoeningen niet meer meester, „geen vriendschap, maar liefde! Belangelooze liefde! Indien gij wildet — o, Doortje, we konden zoo gelukkig zijn! En al heeft Mijnheer geen volwassen zoon — toch zou de zaak voortgezet kunnen worden." —

Doortje was opgestaan; zij legde hare hand zacht op zijn arm en keek hem aan met haren helderen blik, waarin echter een diep medelijden

tintelde: — „Mijn goede Jozef, ik heb altijd als een oprechte vriendin van u gehouden." —

Dat verschrikkelijke „oprechte vriendin!"

— „Neem als zoodanig mijn raad aan. Vergeet alles, wat gij zooeven gezegd hebt, blijf aan mij als uw vriendin denken. Verstaat ge? Alléén als uw vriendin, want deed gij anders, het zou uwe ellende vergrooten!" — Zij stak hare hand uit en hij legde de zijne daarin; zij drukte die hand en hij voelde het en het was hem, als beukte men op den brozen steenklomp!

— „Ik dank u", zeide de stem, zoo zacht, als een zucht, „voor uwe oprechtheid. Vaarwel, Doortje! Voor dezen éénen keer mag ik het Juffrouw wel weglaten, niet waar? Ja, ja, zóó is het ook goed — Alles is goed zoo. — Wat komt het er verder op aan." — Hier liet hij hare hand los en ging wankelend naar de deur, knikkende en mompelende en droomerig voor zich uitziende, als naar een onbestemd verschiet van wanhoop en lijden!

Doortje was alleen. „Arme Jozef," snikte zij, terwijl alle voorwerpen in kromme lijnen voor haar heen schoten, door hare tranen, „arme Jozef! Indien hij wist — of vermoedde — wat ik zelf lijd — hij zou mij misschien minder hard beoordeelen." Zij vergiste zich hier, want Jozef beoordeelde haar volstrekt niet hard. En, terwijl zij in het vertrekje zat, sidderend ineen gebogen, met dien

hopeloozen blik, dat bleeke gezichtje, door spookachtige schaduwen omgeven, voelde zij zich zoo eenzaam, zoo verlaten, alsof elke uitkomst, tegelijk met Jozef, het vertrek had verlaten.

Beneden in een ruimte, vol ovens en tafels, meelbuilen, troggen en zakken meel stond bakker Bleek; hij kneedde brood tot eer en gerief van de geheele buurt en gedroeg zich juist als zijn voorouders zich op diezelfde plaats zoo lang gedragen hadden. Hij hoorde Jozef den trap afkomen met een loomen zwaren tred, alsof hij een groote last met zich voerde. Fred keek om, om te zien, wat Jozef droeg, maar bleef verstijfd staan, toen hij het bleeke gezicht gewaar werd en die gestalte, die langzaam binnentrad. Jozef scheen pijn op de borst te hebben.

— „Om godswil! Wat is er? Jozef! Wat hebt ge? Wat moet er gedaan worden? — Dat zijn de vragen." Bakker Bleek schoot op Jozef af en wilde zijn gezicht met water bevochtigen.

— „Ik heb niets, mijnheer, dank u volstrekt niets Ik kwam eenvoudig afscheid van u nemen. Om gewichtige redenen, ja — hm zeer gewichtige redenen, ga ik den haan verlaten en een goed heenkomen zoeken. Het spijt mij, maar ik kan niet anders — ik zal uw vaderlijke vriendschap nooit vergeten!" Hier zweeg hij, maar voegde er iets levendiger bij: „Niet waar Mijnheer, gij blijft het beste van mij denken?"

Fred was bijna even loodkleurig geworden als zijn knecht; ook hij wankelde en voelde pijn in de borst.

— „En de haan dan, waar moet die heen? Als ik sterf en mijn kleine Kees nog te jong is, moet dan de haan ook sterven, omdat mijn knecht die niet hebben wil — God in den hemel, Jozef, gij zijt, geloof ik, krankzinnig!" Hier begon de oude man te snikken, zoodat zijn verbleekende haren op en neder wiegden, boog zijn hoofd en verborg zijn gelaat in zijn handen. Dit kon Jozef niet aanzien, tot zijn geluk kon hij het niet. Ook zijn oogen werden vochtig en het was, als schonken hem zijn tranen verlichting!....

Een half uur later werkten bakker Bleek en Jozef stilzwijgend naast elkander voort. De laatste zou ten minste zoo lang blijven, tot hij een plaatsvervanger had gevonden. Het geheele hart van Jozef, met al de opoffering, waartoe het in staat was, sprak uit dat besluit — het had hem veel gekost.

Noch Fred, noch Betje vermoedden de oorzaak van dit alles; zij begonnen echter al minder met het antwoord terecht te kennen op de vraag, of alles niet veel beter was, nu de eenvoudigheid begraven lag.

IV. De wolk trekt op.

De winter was verdwenen; de lente was in

zijne plaats gekomen en had de boomen bekleed en den hemel helderblaauw gekleurd; alles had gebloeid en vruchten gedragen en men had geoogst, tot eindelijk andermaal de najaarswind was komen aanzetten, kil en huiverig, alsof hij over een reusachtig kerkhof, vol kille grafzerken had gestreken en had koude, dorheid en armoede meegebracht. Aldus, al om en om wentelende, was de aarde voortgegaan op hare loopbaan, den een er op, den ander er onder werkende en allen heendragende naar de toekomst, die zij langs verschillende paden zouden bereiken. In de buurt werd de schilder met algemeene verachting aangezien; het scheen dat zijn komst een wolk van misnoegen verspreid had en gretig verlangde men naar het oogenblik, dat zij van zijn tegenwoordigheid zou verlost worden, opdat de algemeene tevredenheid en vroolijkheid weder kon terugkeeren. Niemand, zelfs de schrandere jongen niet, die tot veel goeds deugde, kon dat oogenblik aangeven.

Het meeste van allen echter werd Rudolf Random gehaat door Sergeant Lefort. Deze was geheel onwillens in het vertrouwen van den schilder gekomen, die hem een paar malen bezocht en met de bijzonderheden van zijn dubbelzinnig bestaan bekend had gemaakt. De waardige man was daardoor in een moeielijken toestand geraakt. Aan de eene zijde verbood hem

zijn soldateneer (een ruwe, maar kostbare diamant) het vertrouwen te schenden, dat hem opgedrongen was; aan de andere zijde voorzag hij wat er gebeuren zou en huiverde hij bij de gedachte aan Doortje. Vandaar den droevigen trek om zijn mond en de sombere stilzwijgendheid die hem overal volgde.

Het gewichtige hoofd had in dezen staat van zaken moeite om niet geheel van streek te raken. Hoe verstandig zij echter ook was, hare onervarenheid had haar een dwaling doen begaan, die zij duur betalen zou! Als namelijk haar commensaal geld noodig had, om dreigende schuldeischers tevreden te stellen, leende zij het hem, rekenende op den Amsterdamschen oom, die zijn neef bij haar gebracht had en zonder twijfel diens kleine uitgaven zou bestrijden. Eindelijk echter, was die som tot een vrij aanzienlijk bedrag opgeloopen en Jufvrouw Bleek besloot de rekening op te zenden. Toen dit verstandige voornemen fijngemalen en losgekomen was, had Fred toestemmend geknikt en daarmede de zaak weder zooveel hij kon voortgeholpen.

Met bekommering werden Doortje en Jozef nagezien. De laatste had alles om den wille van zijn genegenheid voor Mijnheer Bleek opgeofferd — hij was gebleven en zocht steeds naar een geschikten plaatsvervanger. Sommige menschen poogden een volzin te lezen, waarvan het begin op het eene, het einde op het tweede

gelaat stond, maar niemand was daarin geslaagd. Met algemeen medelijden werd de haan, waar alle vroolijkheid uit geweken was, gekoesterd.

Eens, dat er boven gebeld was en Neeltje zich brommende gereed maakte om naar de bevelen van „dien vreeemden snoeshaan" te gaan hooren, verklaarde Doortje zelf even te willen gaan Haar moeder was hierover ten uiterste verbaasd, daar Doortje nog nooit op de bovenvoorkamer was geweest, maar toen zij haar naar de reden vragen wilde, was Doortje reeds weg en Neeltje tot haar koperwerk teruggekeerd.

Het hijgen van haren boezem moest geweten worden aan den moeielijken trap. Het trillen harer lippen daar van daan komen, dat zij de vraag zachtjes opzeide, die zij boven doen zou. Het flikkeren harer oogen veroorzaakt worden door het schelle licht van een venster met matglas, uitziende op een muur, drie voet verder! Zóó stond Doortje ten minste boven op den kleinen overloop, terwijl zij met kloppen talmde, alsof zij niet wist met welken vinger dat te doen. Eindelijk echter trad zij de kamer binnen. Het was een groot vertrek, netjes behangen en geverfd. Er hingen eenige platen, maar meer studiën en schilderijen aan den wand, een ronde tafel vol glazen en flesschen was op zijde geschoven, een schrijftafel met een wapenrusting

daarnaast stonden in een hoek geplaatst en drie of vier schilderezels waren hier en daar verspreid. De schilder zat op een stoel bij het venster, druk bezig zijn nagels te poetsen. Toen hij de deur hoorde opengaan, wees hij met zijn duim over zijn schouder heen naar de tafel, en zeide gramstorig: „Hoe is het, moet dat boeltje den geheelen dag zoo blijven staan!" Het arme Doortje sidderde bij deze woorden en hield met moeite hare tranen in. „Mijnheer," zeide zij zacht, „de meid heeft nog geen . . .

De schilder was plotseling verschrikt opgesprongen en staarde haar aan, terwijl hij van kleur verschoot en het onbestemde waas hem als een sluier omhulde. „Neem mij niet kwalijk, Jufvrouw Doortje," stotterde hij, „ik kon moeielijk gissen, wie hier was." Mijnheer Random verschoot nog eens van kleur, greep zijn wijsvinger, schuurde dien, alsof hij hem slijpen moest en vervolgde, verlegen glimlachende: „och, die ongelukkige geschiedenis met die glazen. Ik wilde, dat er gisteren niemand bij mij was geweest, om ze vuil te maken."

Doortje antwoordde niet, maar trad naar de tafel, om de glazen weg te nemen. De schilder voorkwam haar echter: „Ik bid u! Laat dat staan. Het heeft volstrekt geen haast. Van middag kan de meid ze wel even halen. Gij zijt ook niet —" hij zweeg plotseling stil, als was zijn gedachte hem in eens ontschoten.

— „Hebt ge anders niets, Mijnheer Random waarmede ik u — van dienst kan zijn? Niets?

— „Neen, zoo ver ik weet — niet. Dank u."

De schilder zette zich aan zijn schrijftafel en Doortje ging langzaam naar de deur.

Nooit kon men beter opmerken, dan juist nu, hoe afgemat, hoe moegestreden zij was, hoe zij zwoegde, onder al die last van smart en teleurstelling, hoe zij leed onder dat onophoudelijke knagen van dien worm in haar hart!

Nu stond Doortje in de deur; twee malen weigerde hare stem, alsof die medelijden met haar had, maar eindelijk stootte haar adem woest de woorden uit: „Werkelijk niets?"

— „Dank u, nogmaals neen — werkelijk niets."

Dit was te veel! Haar hart, waaraan de worm zoo lang had geknaagd, werd verbrijzeld door het zware gewicht van lijden, dat zij zoo lang getorscht had Alle smart, alle gevoel, alle hoop, alles vlood heen, en in de hopelooze duisternis, die haar omringde, vloden het besef en de heerschappij over haar hart weg, even als alles, wat hoop, jeugd, liefde en schoonheid opgekweekt hadden, gevloden was! Op eens vloog ze naar de secretaire toe en viel voor den schilder neder: „Mijn God, Rudolf! waar zijn uw eeden? Zijt gij dan alles, alles vergeten? Gij vermoordt ons geluk en trapt het met voeten!" Toen zij haren wanhopigen blik ophief en die vestigde op het ijskoude gelaat

van den schilder, deinsde zij terug. De sluier, die hem steeds omgaf, was geweken; niets verborg op het oogenblik de laagheid, de eerloosheid en al de ondeugden, die haren verderfelijken invloed overal, waar hij was, deden gevoelen! Zij hoorde een stem die sprak van een vervlogen droom vol geluk, van een zonnig verleden — van teleurgestelde verwachtingen, zij hoorde alles, maar geen straal van hoop drong door in de duisternis, die haar omgaf. Een rilling ging haar over de leden, alsof zij een ondier zag — daarop snelde zij heen ...

. . . . . .

Doortje zat alleen in het uitkijkje met haar hoofd neergebogen op de tafel. Bij elken polsslag ineenkrimpende, als was het van pijn en snikkende — elken keer met een klok in haar keel, gonsde het haar in de ooren, alsof men luidde over het afsterven van haar eigen hart. De spookachtige R's van koperen spijkertjes hadden beteekenis gekregen — alles was als een naklank van vervlogen geluk!

Zij bemerkte niet, dat een neus tegen het venster werd platgedrukt, zoodat daarop een witte plek werd gevormd, dat die neus dadelijk daarop verdween en de kamer zelf binnen kwam.

— „Doortje! wie is het? zeg het mij — is 't Random, die knoeier? Zeg — is hij het niet?"

Sergeant Lefort had dit met vreeselijken

haast gezegd en verschrikkelijk hard, omdat de smart van dat meisje hem als een mes getroffen had en hij behoefte gevoelde, om alles wat hij deed hard te doen, om de pijn te kunnen uitstaan.

Doortje keek langzaam op. Zij bedacht zich een oogenblik, blijkbaar niet wetende, wat te antwoorden.

— „Ach, waarom zou hij ...." begon zij.

— „Dat doet mij genoegen, dat hij het is!" schreeuwde de sergeant; hij liet haar niet uitspreken, maar vloog de kamer uit. Het kleine vlekje van ongenoegen, was tot een orkaan van woede aangewakkerd, die hem nu naar boven voortzweepte.

Hij lette niet op Jufvrouw Bleek, die met een geopenden brief in de hand geweldig stond te knikken en te malen en alle teekenen van de hoogste verbolgenheid vertoonde. Hij lette niet op kleinen Kees, maar liep dien omver en stormde naar boven.

— „Jou schobbejak! Godvergeten ellendeling!" donderde het den schilder in de ooren. Te gelijk grepen vijf, naar het scheen, ijzeren haken hem in zijn kraag en werd hij zoo geweldig geschud, dat hij elk oogenblik gevaar liep, den hals te breken. Sergeant Lefort bemerkte, dat de lichaamsoefening hem goed deed en dat hij den orkaan moest laten uitwoeden, om tot rust te komen. Daarom kreeg hij er

zulk een liefhebberij in, dat hij maar voort bleef schudden, tot het gewichtige hoofd op eens tusschenbeide schoot!

— „Mijnheer Random! de rekeningen betalen, of mijn huis uit! Hier staat het — hier in de brief, dat je oom niet voor je opdraaien wil. Ellendige verfknoeier!"

Jufvrouw Bleek zocht in haar geest rond naar een uitdrukking, die haar voor deze gelegenheid krachtig genoeg scheen.

Fred, die tegelijk met zijn vrouw was binnen gekomen, keek grimmig naar den verbluften schilder.

— „Zal je betalen? En waarvan zal je betalen — dat zijn de vragen. God geve dat hij betaalt — maar in alle gevallen moet hij den drempel over. Is het niet Betje? Ja — hij moet den drempel over!"

Op eens gaf sergeant Lefort zijn vijand een vuistslag en begon daarop genoegelijk te lachen, alsof dit hem zeer verkwikt had en hij nu volkomen bedaard was.

Hij gedroeg zich als een schooljongen, of als iemand die niet wel bij het hoofd is of alle macht over zijn persoon verloren heeft, maar volstrekt niet als een gepensioneerd soldaat, als iemand, die de vader van het ongelukkige Doortje had kunnen zijn.

De schilder begreep, dat er een eind aan

moest komen en hij er zich zoo goed mogelijk moest zien uit te redden.

— „Jelui zullen die ellendige twee honderd guldens hebben — al is het op het oogenblik niet. Mijnheer Lefort spreek ik later — als ik met een man van fatsoen kan spreken!" Hij keerde zich naar zijn schrijftafel, alle vrees voor de vuisten van den soldaat zorgvuldig verbergende. Niemand gaf hem antwoord, Jufvrouw Bleek duwde de twee mannen de kamer uit. Een oogenblik daarna was hij alleen, even als een uur geleden, en twee dagen later was de buurt voor goed van hem verlost.

Na korteren of langeren tijd zal misschien de rust in den haan hersteld en de rust in de buurt dat eveneens zijn. Dan zal Betje weder gewichtig worden en zaken laten loskomen, waar niemand aan denkt; Doortje opflikkeren onder de gezamenlijke warmte en genegenheid van de geheele buurt (uitgezonderd de Prikkers met hunnen gemeenen broodtrommel); Jozef zijn voornemen om weg te gaan, als er een plaatsvervanger gevonden is, laten verflaauwen en verdwijnen; dan zal bakker Bleek weder als gewoonlijk 's ochtends in het gewelf staan om brood te kneden en te bakken tot eer en gerief van velen, juist gelijk te voren, behalve

dat het verdriet een spoor op zijn gelaat heeft achter gelaten en zijn haren te gelijk verdunnen en verbleeken, even alsof die een doel hadden: hem eindelijk één enkel sneeuwwit haar over te laten.

Als hij dan voor zijn trog staat en het stuivend meel als een wolk voor hem opvliegt, zal hij daarin misschien een zonnig tafereel met licht en schaduw meenen te zien:

Een lief vrouwtje, veel bedaarder en ernstiger dan een meisje, dat hij eens kende, met een braven man en twee oude luidjes die bij hen inwonen. Een aankomende bakker en een grijsaard met een lintje in het knoopsgat en een onuitputtelijke bron van liefde in het hart, die een heel kleinen jongen op zijn knie paard laat rijden en er precies als diens grootvader uit wil zien. Dat is het licht.

Verder op, iets onduidelijker, een ingepakte Jufvrouw die de liefde van zeker jongmensch ten laatste heeft aangenomen, zoodat zij den wissel, hij de kleederen met zemelen en al gekregen heeft en beiden tevreden zijn.

Dit zijn de tinten van het tafereel.

Eindelijk — nog veel verder, in een groeselige troebele wolk — een gevangenis en daarin iemand met een bekend gezicht, of een andere poel van ellende even troosteloos, en altijd daarin die iemand met het bekende gezicht. Dit is de schaduw.

Misschien ook zal de bakker niets van dit alles zien, maar om zijn geest goed wakker te houden en het niet te vergeten, nergens anders aan denken, dan aan de spreuk der familie: vier kop water in een maatje meel, om goed brood te krijgen.

September 1868. PIP.

TEGENSTRIJDIGHEID.

Wit is het symbool der onschuld:
Maar als men een dame ziet,
Die zich altijd in het wit hult,
Is die juist zoo rein nog niet.

KLAGT VAN MARIA STUART,

BIJ DEN AANVANG DER LENTE.

Nu hangt natuur weêr 't groene kleed
Op elken boom en plant,
En wit is 't madelief-tapeet,
Gespreid op 't zonnig land.
Nu spiegelt Phoebus in den stroom
En vrolijk is de lucht,
Maar niets verblijdt de arme hier,
Die in den kerker zucht.

Nu groet de leeuwerik den dag
Hoog boven 't eikenhout,
De merel, 's middags in haar nest
Wekt de echo's van het woud.
Dan zingt de lijster met zijn lied
De moede dag ter rust,
Met liefde en vrijheid in 't verschiet
Zijn zij geen smart bewust.

Nu wast de lelie aan den vloed,
De klaproos op het duin,
De meidoorn in het dal geurt zoet
En schijnt een bloesemtuin;
De minste knaap van 't gansche land
Dwaalt blijde door de dreven,
Maar ik, van Schotland de vorstin,
Moet hier gevangen leven.

Van Frankrijk was ik Koningin,
En daar was 't mij zoo goed,
Zoo luchtig rees 'k daar 's morgens vroeg,
Des avonds sliep 'k zoo zoet;
Daarna zat ik op Schotlands troon,
Door laag verraad bestreên,
En nu lig ik in vreemden boei,
Heb zorgen, als niet één.

Wat u betreft, gij valsche vrouw,
Mijn wreede vijandin,
Het zwaard, door strenge wraak gewet,
Gaat nog uw boezem in.
Het teêre bloed van 't vrouwenhart
Was nooit aan u bekend,
Noch balsem voor de wond der smart,
Die 't vrouwenoog soms plengt.

Mijn zoon, mijn zoon, dat beter ster
Uw levensweg geleide,
En uw bestuur kroon' met 't geluk,
Dat ik vergeefs verbeidde;

God houde uws moeders vijand af,
Of breng' hem op uw zij
En waar ge uws moeders vriend ontmoet
Herinner hem aan mij!

Want weldra zal de zomerzon
Niet meer voor mij verrijzen,
De herfstwind zal niet meer voor mij
Door 't gele koren suizen.
Laat dan om 't enge doodenhuis
De winterstormen gieren,
Of bloemen door de lent' geteeld
Mijn eenzaam graf versieren!

Naar ROBERT BURNS. *f.*

BLADVULLING.

Elk dichter moet *vóór*al zich daarop toe gaan leggen
Om in gerijmde taal niets ongerijmds te zeggen.

FELIX.

DE DRIE VRIENDINNETJES.

Er waren voorheen drie vriendinnen,
Vriendinnen, die van af haar jeugd
Elkaar haar geheimen verhaalden
En deelden haar smart en haar vreugd.

Zij spraken van allerlei zaken,
Als gold dit het heil van den staat,
Wanneer z'elken middag eendrachtig
Zich samen vertoonden op straat.

Of kwamen zij s'avonds te samen,
Door niets werd hun praatlust gestuit,
Tot dat zij al hare geheimen
En ideën hadden geuit.

Dan sprak men van menigen jongling,
De eene was lief en charmant,
De andere was onuitstaanbaar,
De derde oninteressant.

Dan spraken zij dikwijls te zamen
Van liefde, van vriendschap, van trouw,
En wat, zoo een man ze eens minde,
Elk hunner wel antwoorden zou.

De jongste en mooiste van allen
Zei, dat ze weldra hare hand
Zou schenken den vragenden jongman
Begaafd met gemoed en verstand.

De tweede zei: liever niet trouwen
Dan schenken mijn hand aan een man,
Die niet, tot in 't verre verleden,
Zijn adeldom aanwijzen kan.

De oudste der meisjes beweerde:
De jongling moet smachten naar eisch,
En als ik niet beter kan krijgen
Dan schenk ik hem eindlijk den prijs.

De jongste trad spoedig in 't huwlijk,
En dat paartje gaf een bewijs
Hoe dat men zich van deze aarde
Kan vormen een aardsch paradijs.

Want, werd soms, wat licht kan gebeuren,
Door de een iets onaangenaams gezegd,
Zoo werd zonder lang redeneeren
Het pleit met een kusje beslecht.

De tweede vriendin en de rijkste
Wees menigen jongeling af,
Tot z'eindlijk haar hand en vermogen
Een doodarmen edelman gaf.

't Vermogen was spoedig verdwenen,
En daarmeê zijn liefde en trouw;
Hij zocht steeds naar ander gezelschap
En vergat daarbij, snood, zijne vrouw.

Zoo huwden dan twee der vriendinnen,
De derde slechts bleef ongetrouwd;
In 't laatst had zij elk wel genomen,
Toen echter vond elk haar te oud.

Zoo werd ze dan een oude vrijster,
En zocht in den bijbel haar troost,
Beminde haar schoothondje vurig,
In plaats van een ega en kroost.

Dit was nu het lot der vriendinnen,
Der meisjes die van af hun jeugd
Elkaar hun geheimen verhaalden
En deelden hun smart en hun vreugd.

FELIX.

INDRUKKEN EENER REIS NAAR BADEN-BADEN.

De herinnering is het eenige paradijs, waaruit wij niet kunnen verdreven worden. Zelfs onze eerste ouders waren daar niet uit te jagen.

Gedachten van JEAN PAUL.

INLEIDING.

Mijn reisplan dank ik aan een man, die Engeland, Frankrijk, België, Duitschland, Zwitserland, Italië, Zuid-Afrika en meer landen heeft bezocht. Ziet, dat geeft zoo'n air van voornaamheid, als men met zoo iemand gesproken heeft over het verkieslijke van den Schwarzwald boven den Harz.

Een tijdsverloop van anderhalf jaar is sedert mijne terugkomst van de reis vervlogen. Met genoegen zie ik terug op dat drietal weken, waarin ik mij vrij gevoelde van alle zorgen, vrij om te doen en te laten, wat mij goeddacht, vrij van al de kleine kribbelingen,

waartoe het familie-leven — hoe aangenaam anders ook — aanleiding kan geven; die weken, waarin ik ruimschoots in de gelegenheid was een vreemde natuur en nieuwe werken van kunst te bewonderen; in één woord, waarin ik elken morgen opstond met de gedachte: „o, wat is toch het leven schoon."

Ik had twee reiscompagnons, waarvan de een het systeem had gehuldigd van zoo snel mogelijk te reizen en zoo weinig mogelijk te zien, en waarvan de ander vrij onverschillig was, terwijl hij in geval van botsing tusschen mijn eerstgenoemden reisgenoot en mijn persoon zich dan voor en dan weêr tegen mij verklaarde; over 't algemeen beijverde hij zich echter de harmonie tusschen ons beide zoo veel mogelijk te helpen bewaren.

Ik zou nu nog kunnen spreken over het eigenaardige gevoel, als men den dag voor het reizen zijn koffer inpakt en zich dien nacht ter ruste begeeft; voorts kon ik spreken over de schoone heiden, tusschen Utrecht en Arnhem; over den Duitscher, die naast mij zat en morde dat er zoovele menschen in een wagen moesten zitten, terwijl hij meer dan eens uitriep: „man musz sich wehren"; over het minachtende „pfui" dat hij uitsprak, toen hij bij Arnhem eenige Hollandsche kanonnen zag; over de antipathie, die ik hoe langer hoe meer tegen Pruissen kreeg, toen we de grenzen van het geliefde

Nederland achter den rug hadden; over het schroomvallige waas, dat mij overtoog, als onze Duitscher mij om vuur vroeg en als ik, dit later ook willende doen, peinsde of „darf ich um Feuer bitten" wel verstaanbaar Duitsch was. Nog over andere zaken kon ik spreken; maar ik zwijg er over.

ELTEN.

Nu was ik dan buiten Nederland en ik moet zeggen, dat ik door de korte kennismaking met de Eltensche stationsbeambten geheel van mijne antipathie tegen Pruissen zou teruggekomen zijn, zoo zij niet ware wakker gehouden door een brutalen hond, die op Bismarck geleek en mij zijne tanden toonde, toen ik hem wilde aanhalen.

De stationsbeambten te Elten zijn, in vergelijking met de Hollandsche, zeer beleefd. Aan het buffet was er een, die den slag van Königgrätz had bijgewoond; hij was door een kogel getroffen en verkreeg later, tot zalving der wond, eene herinneringsmedalje. Met vuur kon hij over den strijd spreken, zonder het „eere wien eere toekomt" uit het oog te verliezen. De herinnering aan Sadowa is in de Rijnstreken buitengewoon sterk.

Wij bezochten met ons drieën een kroeg. Aan den wand rechts hingen de portretten van

al de Pruissische koningen, vooraan kon men den grooten keurvorst zien; voor een gedeelte van den muur — links — stond een rij van lanzen, bestemd voor de oefeningen van de Landwehr; ter weerszijden hiervan hingen twee groote lijsten met de namen der Landwehrmannen van het dorpje Elten, — genoeg bewijzen dat de Rijn-Pruissen militairen zijn in hun hart en verkleefd aan hunne vorsten. De Jan van de kroeg, een jongen van ongeveer dertien jaar, sprak Hollandsch, pochte op Pruissen en beweerde, dat ons land voor Oostenrijk de zege had gewenscht, ter wille zijner coupons. Uit dit staaltje kan men de algemeene gedachte van de bevolking van de streken afleiden: knapen zijn echo's van mannen; wat ouderen zeggen, geven die echo's terug.

Herr Fritsch.

Op den spoortrein maakten wij kennis met Herr Fritsch; zooals hij zelf in mijn zakboekje schreef „aus Uedem, Kreis Cleve". Vergun mij u dezen man voor te stellen; hij is de kennismaking wel waard.

Fritsch is de type van den Rheinländer van zijne goede zijde: het woord „gemüthlich" geeft zijn geheele karakter en wezen te kennen; zijn goedig gelaat, zijne grijze haren zijn welmeenende lach, zijne spraak, zijn gang — gelijk

aan dien van een poelepetaat — zelfs zijn embonpoint, — alles ademt „Gemüthlichkeit". Wij, Hollanders, kunnen dit woord niet volkomen teruggeven; gemoedelijk, vermeerderd met de attributen hupsch en vrolijk — zonder juist „witzig" te zijn — en met een smaak, die den Rijnschen wijn boven alles verheft, ziedaar „Gemüthlichkeit" omschreven.

Wij hebben alle drie beweerd dat er nergens op aarde iemand zou te vinden zijn, die in staat was ons zoo gauw voor zich in te nemen, als Herr Fritsch. De liefde en bezorgdheid, die hij voor zijne eveneens bejaarde vrouw koesterde, met wie hij den Rijn was opgegaan tot Wiesbaden; het verhaal, dat hij deed, om den rijkdom van tapijtenverkoopers te bewijzen, welk verhaal zich telkens resumeerde door „also" (der König von Preuszen hatte eine liebenswürdige Tochter, — also er hatte eine Tochter); zijne onloochenbare beweering ook aan chemie gedaan te hebben, toen hij vertelde, dat koolzuur uit koolstof en zuurstof bestond; zijn lof op van Wageningen in Rotterdam, die hem zoo gastvrij had ontvangen; zijne waarschuwingen om in Keulen toch voorzichtig te zijn voor zakkenrollers; de toon, waarop hij, uit den waggon stappende, ons zeide: „wir müssen beisammen bleiben", — dit alles is onuitwischbaar in mijn geheugen gegrift.

DE KEULSCHE DOM.

De dom, van binnen gezien, maakte op mij niet den indruk, dien ik er van verwacht had. Het gebouw imponeerde mij 't meest, toen ik het uit de verte zag; 't was mij bijna onmogelijk de oogen er van af te wenden, zoo hartverheffend was mij zijn aanblik. De bouwheer wilde ontegenzeggelijk iets meer dan een gebouw voor de uitoefening der godsdienst doen verrijzen: hij was doordrongen van de waarde, die aan zijn werk moest gehecht worden; het moest uitdrukken, wat hij gevoelde en zijn gemoed was innig vroom — daarom werd zijn gewrocht eene onsterfelijke hymne in steen. Ik weet niet, hoe hoog de dom is; maar ik weet wel, dat toen ik boven was, de sissende spoorwagen mij even groot toescheen als de miniatuurwagentjes, waarmede ik als kind speelde, en dat de menschen beneden nog kleiner waren dan mijne toenmalige blikken soldaatjes; en ik weet ook, dat ik God niet genoeg danken kon, dat ik vrij was van den lust, dien sommige menschen hebben om naar beneden te springen, als zij op eene hooge plaats zijn.

Het stijgen gaat langs een wenteltrap, eene poos klimt men in den donker en, als men dáár komt, waar 't licht kan doordringen, gaat men rusten èn om de vermoeidheid, èn omdat men

eerst dan 't licht leert waardeeren, als men eenigen tijd in het duister heeft geloopen, op gevaar af van te suizebollen door de draaiingen van den wenteltrap.

Boven gekomen, zagen we beneden ons de grijze bisschopsstad en in de verte het Zevengebergte; het geheel werd als 't ware doorsneden door de kronkelingen van den Rijn

Naast mij stond eene schoone vrouw, vergezeld van iemand, die òf haar bediende òf haar vader moest zijn; zijne kleeding deed het eerste veronderstellen en de wijze, waarop hij zich tegenover de jonge vrouw gedroeg, het laatste. Drie dagen later ontmoette ik deze twee weder en verstoutte mij den man te vragen, of zij zijne dochter was; maar hoe werd ik te leur gesteld, toen hij antwoordde, dat zij beide hunne huwelijksreis deden. Eene zucht ontsnapte mijne borst: ik erger mij over u, menschelijke onrechtvaardigheid, die in 't beschaafde Westen vergunt, dat eene vrouw in hare lentejaren de sulamite mag worden van iemand, wiens zomer ten einde neigt en die haar vader konde zijn. Vervolgens de jonge vrouw van top tot teen beschouwende, kwam ik tot de overtuiging, dat Lessing eene *tastbare* waarheid heeft gezegd in de woorden, die hij Odoardo Galotti in den mond geeft:

«Die Natur wollte das Weib zu ihrem Meisterstücke machen.»

HET ZEVENGEBERGTE.

Van Keulen tot Rolandseck genoten wij nog van het gezelschap van Herr Fritsch. Na de table d'hôte op laatstgenoemde plaats namen we van hem afscheid, in de hoop elkander te Coblenz weder te ontmoeten. Dit gebeurde dan ook werkelijk; als men bij elkander hoort, dan is er steeds een goede genius, die ons op wonderlijke wijze weder te zamen brengt.

Terwijl ik langs de kade van Rolandseck wandelde, hield ik bij mijzelf de volgende speech — misschien wel een gevolg van slechte spijsvertering:

„Rijn! thans heb ik u bereikt en gelijk Regulus eenmaal tot Afrika zeide „ik houd u vast, o Afrika", zeg ik tot u „ik houd u vast, o Rijn!" Gij zijt voor het Germaansche volk de schoonste en beste plek op aarde:

o Rhein, o Rhein, o geliebter mein,
An dir will ich sterben und begraben sein. [1]

dat volk hebt gij beurtelings bezield met de liefelijkste en met de stoutste ontboezemingen; nu eens:

Am Rhein, am Rhein da wachsen unsere Reben,

en dan weder:

Sie sollen ihn nicht haben, den freien Deutschen Rhein;

[1] Altes Volkslied.

als afstammeling van dat volk breng ik u mijne hulde.

Mijn landgenoot Elias Annes Borger heeft u eenmaal doen blozen, „tranen met uw wateren gemengd en u met dien zilten vloed belast — die tolken zijner menschelijkheid" — omdat hij te lam was om zelf naar Katwijk te gaan. O Rijn, jonkvrouwelijke stroom, ontembare titan; ik vraag u vergeving voor den dooden dichter en voor allen, die zijn gedicht waardeeren. Over mij zult ge niet te klagen hebben; ik zal glazen ledigen en liederen doen weêrgalmen, ter uwer eere.

Rolandseck mag met het volste recht schoon genoemd worden, zoo als het daar licht, omgeven door dichtbewassen hoogten, aan de overzijde van den Rijn het Zevengebergte met den stout om zich heen zienden St Petersberg, en meer op den voorgrond het bevallige Nonnenwerth.

Dit laatste is een eiland dat den indruk maakt van de plaats te zijn, waar de legende voorviel van den jongeling, die in een groen bosch omdoolde en in 't midden daarvan eene woning zag, waarin tal van schoone vrouwen waren. Nonnenwerth is uitsluitend bewoond door vrouwen, nonnen en meisjes, die er op kostschool zijn. Geen man mag er komen zonder van eene vrouw vergezeld te zijn. Deze bepaling heeft haar ontstaan te danken aan het

feit, dat eens eenige Bonnsche studenten de maagden op haar eiland verrast hebben toen deze bezig waren zich te baden; de vrome zusters werden door de studenten achtervolgd, terwijl zij (de zusjes) zoo goed als naakt waren. Dit werd mij verteld door den man, die ons naar het overliggende dorp roeide, dat aan den voet van de Drachenfels ligt.

Mijne twee kameraden reden te paard, terwijl ik bij gebrek aan een derde in de noodzakelijkheid was een muilezel te bestijgen. Wat heb ik mijn arm dier beklaagd, als het struikelde. Zwitsersche reizigers mogen met minachting neêrzien op een berg van 800 voet, die — zoo als zij zeggen — goed is om door dames beklommen te worden; maar de Drachenfels is soms bijzonder steil. Het karakter van het Zevengebergte verschilt van dat der bergen van den Schwarzwald: daar wordt 't oog gestreeld door de zachte overgangen van de kleuren der dennen, hier is 't rotsachtig, er groeien meest veelkleurige boomen en struiken, terwijl tusschenbeide een nederig bloempje den reiziger bespiedt; dit geldt vooral van de St. Petersberg, het hoogste en in mijn oog schoonste gedeelte van het Zevengebergte. Boven op de Drachenfels is een lommerrijk plateau, waar men verwijlt om te genieten van het schoone uitzicht van Godesberg tot Remagen. Overal, waar reizigers stilhouden, is eene kraam met photografiën van

de omstreken en met snuisterijen, die veel geld kosten, waarvan de Engelsche dames veel gebruik maken en welke zij koopen, alvorens iets gezien te hebben. Dit vreemdsoortige en overgevoelige element in vele reizigers overviel ook mij, toen ik van de ruïne terugkeerde, die 't hoogste gedeelte van de Drachenfels inneemt; ik kocht een stuk versteend hout en eene ruwe nabootsing van de ruïne, waarvan de proportiën veel te wenschen overlieten. Deze proeve van bergman's esthetiek is voortdurend bij mij te bezichtigen.

Langs een omweg keerden wij terug, ten einde de trachietsteenen te zien, waaruit de dom te Keulen wordt gebouwd. Zoo kwamen we in eene ruimte, omsloten door hooge zuilen, die eene grijsblauwe kleur hebben; aan den ingang staat eene werkplaats, en menige jongen loopt u na om een Pfennig voor een stukje echt trachiet.

Deze trachietrotsen spreken eene verschrikkelijke taal; „wee degenen, die ik onder mijn gewicht verpletter." Zij deden mijne verbeelding pijnlijk aan: ik stelde mij iemand voor, die zich van boven stortte, met dat gevolg, dat.... (ik laat het aan de fantasie van den lezer over deze puntjes te veranderen in geradbraakte ledematen, verbrijzeld hoofd, stroomen bloed, enz. enz.)

IETS OVER REIZIGERS EN REISBESCHRIJVERS.

Als jongen had ik een oom — hij is nu dood, — die een groot aandeel heeft gehad in mijne opvoeding. Hij bezat in groote mate de gave om mijne verbeelding op te wekken; ik kende in die gelukkige dagen geen grooter genot dan met oom te keuvelen; och oom kon zoo aardig vertellen, vooral van de witte wiven. Zoo gebeurde het eens, dat ik op een schoonen avond van de wandeling naar huis keerde, op een vrij ver gevorderd uur. De hemel had zijn witten mantel van zich geworpen en vertoonde zich in zijn onbesmet en maagdelijk blauw, de maan scheen fantastisch, terwijl hare stralen met de flikkerende starren wedijverden om mij de geheimzinnigste verhalen te vertellen; het was koud en telkens, als de wind langs mijne haren woei, was 't me, alsof mijn doode oom mij aan zijn hart drukte; eene rilling voer me dan door het lijf, hoe lief ik oom ook had. In de verte kon ik de heide zien, het was gelijk een meer van zilver; eensklaps klonk de zware voorslag van het middernachtelijk uur en uit gindsch meer doken de witte wiven naar boven drie lange gestalten kwamen met spoed op mij toe, de dwergachtige dennen rezen uit den grond en veranderden zich in kaboutermannetjes en — buiten adem kwam ik t'huis aan. Ik heb toen niet geloopen, maar gevlogen. Als ik nu met

de vakantie naar Assen ga en met de nachtdiligence de heiden voorbij rijd, dan is 't me onmogelijk aan wat anders te denken dan aan witte wiven en kaboutermannetjes.

Nu moet ik zeggen, dat de ruïnen aan den Rijn mij niet hebben aangegrepen als de Drentsche heiden; de legenden van de oevers van dien stroom kende ik maar half en ik zag in die steenen overblijfselen van vroegere geslachten niet, wat nagenoeg alle beschrijvers van den Rijn zagen, die opgeven, welke herinnering aan elke plaats is verbonden; zij zeggen, hoe hunne verbeelding zich toen verhief en ik weet niet wat al meer.... o ja, zij spreken ook nog van een poëtisch, bijgeloovig landvolk. Ik voor mij weet van dat alles niet veel te zeggen; en ik ben innig overtuigd, dat de meesten van deze lieden een indruk beschrijven, dien zij nooit zelve gevoeld hebben, maar van een ander hoorden, welke andere het weder van een ander heeft — zooals in het geestige vers van Heine:

Im Lande der Chinesen
Bin ich niemals gewesen;
Doch hab' einmal Ein gekannt,
Der hat' einmal Ein gekannt,
Der war beinahe da gewesen.

Dit alles is 't meest van toepassing op 't eerste, wat ik hoorde, en dat eene legendaire tint over zich had. Mijn gids wees mij op een nauw hol in de verte en verklaarde: „Das ist der Drachen

höhle." Het deed me denken aan den man, die in de kermis buiten zoo geschreeuwd had om de menschen een raad te geven, die voor hen in dit leven onmisbaar en nog meer dan dat was; en toen de goêgemeente in grooten getale binnen de tent was vergaderd, een stukje hout in de eene en een mes in de andere hand nam, terwijl hij met eene indrukwekkende stem eene redevoering hield die met de praktische conclusie eindigde: „als je snijdt, snij van je af."

Met het bovengezegde komt eenigzins overeen, wat Nikolaas Beets schreef van reizigers, die met een Baedeker in de hand dáár in verrukking staan, waar van schoon sprake is; zij roepen dan uit: „o, hoe schoon!" als 't schoone reeds achter den rug is, terwijl zij hunne oogen op het reisboek hadden gevestigd, toen zij de beschreven plaats voorbijgingen. Iets dergelijks vindt men bij hen, die gedurende de voorstelling van een tooneelstuk hun tekstboek lezen. Onwillekeurig komen hierbij de laatste regels van de „Harzreise" in mij op: „Es ist der erste Mai, der Lumpigste Ladenschwengel hat heute das Recht, sentimental zu werden."

Indien mijn waarde lezer van zijne verontwaardiging over de aanmatigingen dier „Ladenschwengels" is teruggekomen, zal ik hem het volgende in de ooren fluisteren: ik ben nooit in Assen geweest, noch in Drenthe; ik heb

nooit een oom gehad, die mij zulke schoone verhalen kon doen en daarbij mijne verbeelding verheffen; ik heb alleen van een mijner kennissen gehoord, dat hij de heiden zoo mooi vond en dat, als hij 's avonds van de wandeling kwam, het hem toescheen, dat de witte wiven herleefden. Ik heb slechts eene zwakke poging gewaagd om aan te toonen, hoe eenvoudig het soms is toestanden te beschrijven, waarin men zich nooit bevonden heeft en die men van anderen heeft gehoord, dat zij er zich bijna in bevonden.

Coblenz en Ems.

Tegen den avond kwamen wij te Coblenz aan. De geheele stad was in rep en roer, tal van vreemdelingen waren er heen gestroomd om den sultan van Turkije te zien. Het hotêl, waar wij het plan hadden te logeeren, had volgens het zeggen van den Kellner reeds twee honderd menschen weggezonden. Na lang zoekens naar een nachtverblijf, landden wij aan in een logement van den derden rang, waarvan de kastelein de goedheid had ons bij een zijner vrienden te herbergen, terwijl we in zijne Wirthschaft konden eten. Van beide aanbiedingen werd door ons gebruik gemaakt.

De illuminatie in de stad was niet bijzonder schooon, de Rheinstrasze was rijkelijk versierd

met de vlaggen van de meeste natiën. Het duurde niet lang, of wij zagen een viertal rijtuigen; in 't eerste zaten de koning van Pruissen, de sultan en twee turken. Het volk riep hoerra; ik wandelde bedaard verder bij gebrek aan enthousiasme. Eerst den volgenden dag klonk het in mijne borst „hosanna," terwijl wij drieën uit éénen mond riepen: „Sie da, Herr Fritsch!" De slaperige toonen, waarop het volk voor Friedrich Wilhelm hoerra riep, deden mij denken aan de geestdrift van het Hollandsche volk voor zijne vorsten. Het komt mij voor, dat de vreemdelingen ons volk verkeerd beoordeelen; dit geschiedt volgens hetgeen de overlevering van de Broek- en Waterlanders vermeldt; wat ons land betreft, het is overal, in plaats van met spoorwegnetten bedekt, doorsneden met trekvaarten, op het jaagpad strompelt een oud en knokkig paard vooruit, — ziedaar de algemeene voorstelling, sancta simplicitas. Doch laten de vreemdelingen hier komen en zij zullen overtuigd worden — wat het eerste betreft — dat het enthousiasme van het Nederlandsche volk soms aan het ongelooflijke kan grenzen: stel u slechts voor het sterk gekleurde volkskarakter bij Oranjefeesten; waar ergens zal de opgewondenheid zoo groot zijn, dat mannen uit het volk de koninklijke koets tegenhouden en de paarden afspannen om zelf den vorst naar zijn paleis te voeren, als in een zegekar. Wil men oordeelen,

dan oordeele men ook over 't geheel en stelle tegenover de rechte Hollandsche trekvaarten, de dijken, welke de Hollanders opgeworpen hebben, om zich te weeren tegen hun vijand — de zee; tegenover de veerschuitmannen en de lijntrekkers, de breedgeschouderde matrozen en de reusachtige turfdragers. Het is onzinnig om de ceder te beoordeelen naar de ziekelijke planten, die wij in onze broeikassen zien; daarvoor besteige men den Libanon.

Nadat wij Herr Fritsch gesproken hadden, lieten wij onze koffers naar het hôtel, waar deze logeerde, brengen; men kon ons daar nu bergen. Maar eer ik overga tot de gebeurtenissen van den volgenden dag, moet ik nog 't een en ander van den vorigen avond releveeren.

Ik keer terug naar den burger, bij wien wij door bemiddeling van den gemüthlichen Wirth ons nachtverblijf konden krijgen. Toen wij er tegen den nacht aankwamen, was onze gastheer in een druk gesprek gewikkeld met zijn vriend, den kastelein; hij sprak met de meeste pathos en zwaaide met zijne armen, bij wijze van gesticulatie. Ik dacht eerst een groot redenaar in hem gevonden te hebben, toen hij ons in de hartelijkste bewoordingen verwelkomde en zeide, dat hij ons herbergde louter ter wille van zijn vriend, niet om 't geld; maar sterke alkoholdampen drongen in mijn neus en wij spoedden ons naar de slaapvertrekken, welke de vrien-

delijke vrouw des huizes ons aanwees. Zij stond ons de kamers af van haren zoon, die in Bonn studeerde, en deed ons verhalen van de studenten, die zoo fraai konden zingen en op een avond haar piano hadden stuk getrommeld. Op haar verzoek speelde ik er eenige deuntjes op, en deed mijn uiterste best om Beethoven te evenaren, die in zijne oude dagen vol verrukking op een klavier speelde, waarvan de snaren ontstemd waren.

Dien nacht sliep ik in met de stellige overtuiging, dat de uitdrukkingen Hollandsche of Geldersche of Schotsche of Zwitsersche gastvrijheid niets anders waren dan frazen.

Den volgenden dag was mijn eerste werk de kamers van den student op te nemen. De muren van de werkkamer waren geheel beplakt met portretten uit Duitsche journaals, waarvan sommige eenigzins bedekt waren door Duitsche pijpen, van alle mogelijke soorten en vormen; de andere kamer met twee bedden, een vleugelpiano en eenige stoelen als meubilair, was versierd met beelden van heiligen, met herinneringen van een pelgrimstocht naar Aken en met geteekende landschappen. Aan eene zijde van den wand hing het kenteeken van den Duitschen student — het hoofddeksel, dat als model heeft gediend voor hetgeen wij op onze rijjolen dragen. Hoewel verschillend in hoofddeksel, komen de meeste Duitsche studenten

daarin overeen, dat zij er eene buitengewone eer in stellen hun gezicht te verminken en dat zij daarna met een doek gemuilband of gekopband een ieder aanblaffen, die hun maar eenigzins in den weg staat. Ik heb gezegd, dat aan eene zijde van den wand de muts hing; hierboven kon men den ontzaginboezemenden drinkhoorn zien en er om heên portretten van vrienden. Op een viel mijne bijzondere attentie: de jongman had een intelligent en fideel voorkomen, hij leek me zoo recht studentikoos toe. Later bemerkte ik, dat dit portret den besten vriend van onzen student voorstelde; met een innemenden glimlach om den mond wenschte hij mij goeden morgen, en ik herkende in hem dadelijk het aangeduide portret. De natuur onderdrukte mijne lust om een gesprek aan te knoopen; daarentegen gaf zij mij de gelegenheid de opmerking te maken, dat Hollandsche reinheid geen fraze is.

In den voormiddag brachten wij een bezoek aan het fort Ehrenbreitstein. Boven zijnde kan men Coblenz geheel overzien en de Moezel, die zich in den Rijn stort. De soldaten zien er wel niet woest uit; maar zij hebben in hunne gezichten eene uitdrukking van zelfvertrouwen. Ik geloof, dat de Franschen van onzen tijd niet meer in staat zijn datgene te doen, wat de groote Napoleon deed. Als men boven het fort Ehrenbreitstein is en al de bastions

ziet, die het fort van achteren en zijdelings dekken, en daarvóór de hooge en steile rotsen die als 't ware uit den Rijn verrijzen, dan krijgt men ontzag voor Napoleon, die in staat was Ehrenbreitstein voor zich te doen zwichten.

Van Ehrenbreitstein terugwandelende, zagen wij Herr Fritsch. Hij was omringd door een half dozijn vrienden. „O, da sind meine jungen Freunde wieder", en spoedig hadden wij met de andere heeren kennis gemaakt. De arme Herr Fritsch was voor niets in Neuwied geweest; zijn neef bij wien hij dacht te overnachten, was niet t'huis, en in Coblenz was hij niet zoo gelukkig geweest als wij, zoodat de oude man den vorigen nacht onder den blooten hemel op een bank had moeten slapen. Dit vertelde hij ons al lachende; en wij — we zouden tranen hierover gestort hebben, als ons de moed niet ontbroken had. Het is zeker waar, dat sommigen lachen, waar anderen zouden weenen; ga een tooneelstuk zien en ge zult dit dikwijls genoeg bevestigd vinden.

Na table d'hôte gingen wij met de vrienden van Herr Fritsch een uitstapje doen naar de badplaats Ems.

Ems geeft in vergelijking met Baden het effect van een poppekast; alles is daar in ééne lijn uitgestald — gelijk de kramen op de kermis en de chineesche schimmen achter het scherm.

De omgeving alleen kan het verblijf in deze badplaats vergoeden, tenzij men er bepaald heengaat voor zijne gezondheid. De Cursaal is inwendig zeer netjes. Wij waren ongeveer met ons tienen uit Coblenz gekomen; één werd afgevaardigd het geluk te beproeven, ieder gaf hem daarvoor een thaler. Fortuna had zich evenwel van ons afgewend; het was, als wilde zij ons een waarschuwend voorbeeld geven. Hadden wij het maar niet in den wind geslagen, wij zouden op onze terugreis van vele moeilijkheden vrij gebleven zijn.

De speelbanken mogen, even als alle dergelijke speculatiën, eene uitvinding des duivels genoemd worden; Satan heeft van zijne uitvinding de vruchten geplukt, want honderden zijn daardoor in het verderf gestort. Men kan zich geen onzedelijker plaats bedenken dan daar, waar een speelbank is. Bij vele menschen worden alle goede neigingen uitgedoofd door de lust om te spelen; en is men gelukkig geweest, dan is de kans groot om van Scylla in Charybdis te geraken: tal van Sirenen lonken u toe:

En menige sirene
Reeds menigeen verdronk!

Het is een afschuwelijk gezicht zoo'n Tilbury die door Fortuna begunstigd is geweest, door de Cursaal te zien wandelen met eene schoone (?)

grisette; familiën, in haar land onder de fatsoenlijken geteld, hebben met hare jonge dochters in de zelfde zaal plaats genomen. Daar hoort men niets dan geld klinken, het geschuif van de schoppen der croupiers, het gesleep van japonnen en een dof gemompel onder de spelers, — alles onderbroken door het onveranderlijke: „faites votre jeu messieurs" en „rien ne va plus."

Ik had steeds een groot genot om de spelers te begluren; zoo is 't me in Baden gelukt een beeld in mijn geheugen te prenten van een commis-voyageur uit Stuttgart. Ik zal beproeven u eene schets van dat beeld te geven. De Stuttgarter commis-voyageur logeerde in hetzelfde logement als ik, hij was plusminus vijf en twintig jaar oud en bezat in alle mogelijke opzichten de eigenschappen van dat walgelijk slag van volk. Op het oogenblik staat hij bij de spelers in de Cursaal: hij is gereed met zijn „st", als er wat hard gemompeld wordt, gereed om ieder te helpen, die onhandig met zijn geldschop te werk gaat, gereed om bij het verliezen de onverschilligste plooi aan zijn gelaat te geven en zelfs de allures aan te nemen van een vrolijk deuntje te fluiten; zoodra hij evenwel van den croupier zijne winst hoort aankondigen (tusschen haakjes moet gezegd worden, dat hij onder het ronddraaien van het balletje niet hiernaar ziet, wat anders allen doen, maar

naar de kroonen, met eene uitdrukking, alsof hij niets om 't geld gaf), zoodra hij dan van zijne winst hoort, bijt hij zich op de lippen, terwijl hij het geld uiterst flegmatisch naar zich toehaalt, en daarna gaan die lippen open en een glimlach, die in gewone omstandigheden in een lach was uitgebarsten, komt den paillas om den mond.

Een wonderlijk gevoel maakte zich van mij meester, toen ik uit den Cursaal tredende, een allee opwandelde. Eenigzins uit het gewoel zijnde, hoorde ik de toonen van een kerkorgel, vergezeld van een koor, dat onberispelijk schoon was. Het geheel werkte weldadig op mij en ik heb in de kerk nooit indrukwekkender en schooner hooren zingen. Is men in een roes geweest, waarbij hartstochten bruischen en hoort men daarna het gezang van vrome zielen, dan gevoelt men zich wel te moede, dàn zweeft het beeld van eene geliefde om ons heen en de toonen, die zich uit de kerk hemelwaart verheffen, vinden weêrklank in onze ziel:

Leer dan reizen
Met gepeizen
Uit deez' werrelt,
Die zoo dwerrelt.

Tegen den avond keerden wij naar Coblenz terug. Met ons tienen gingen we naar een koffihuis, wij waren uiterst fideel met elkaâr en ik heb mij zelden zoo geamuseerd. Herr

Fritsch kwam op het heerlijke denkbeeld „Bayerisches Bier mit Würste" te bestellen, wij volgden allen zijn voorbeeld; de Kellner had 't ontzettend druk met ons; maar dit verdroot hem geenszins, want hij lachte met ons meê. Onophoudelijk werd bier besteld, de flauwste uijen en nietigheden werden gedebiteerd en om alles werd gelachen; wat mij betreft, ik vertelde werktuigelijk 't een en ander, hoorde niet wat anderen zeiden en lachte, omdat de anderen lachten. — Fritsch, den jongen Kellner tegen de wang slaande: „Du muszt mir noch mal ein Glas Bier bringen, du lieber Jungen"; algemeen gelach — Fritsch had reeds eene respectable quantiteit Beijersch in zijn corpus gestuwd. „Kellner, mir auch und noch eene Portion Würste mit Brod" riep ik; gelach — het was mijne vierde „Portion". „Ein Glas Bier" — gelach, „Ein Glas Bier" — gelach; en zoo werd 't hoe langer hoe onstuimiger; op 't laatst moest de Kellner een groot blad nemen voor al de glazen. Ongelukkig kwam het gesprek op politiek, toen we al aardig gedronken hadden; wij drieën dronken op Neêrlands onafhankelijkheid, op het huis van Oranje en op den kroonprins in 't bijzonder; verder op den kroonprins als schutter, als huzaar, als mensch en als profeet; wij zongen het lied van „Al is ons prinsje nog zoo klein", de kroonprins was onze held; hoe we hiertoe kwamen, weet ik niet. Een der heeren,

een lange burgemeester, begon met hatelijkheden, wij repliceerden. Herr Fritsch was stil geworden, totdat hij ons allen voorstelde af te drinken en naar het hôtel terug te keeren; — het was dan ook wel tijd om naar bed te gaan.

Den volgenden morgen, aan het ontbijt zittende, passeerden een paar compagniën soldaten ons hôtel; wij gingen naar het raam, en de lange burgemeester zeide met een air tegen mij: „Das sind stramme Leute." Ik had geen ambitie hem te beantwoorden; tegenspreken kon ik hem niet, en zeggen, dat de Hollandsche dragonders ook „Stramme Leute" zijn, leek mij wat haarkloverig toe, daar het voor ons drieën tijd werd Coblenz te verlaten. Bedroefd namen we van Herr Fritsch afscheid; we moesten vast beloven hem onze portretten te zenden en hem op te zoeken, als we in Kleef kwamen. De kennissen van Herr Fritsch schudden ons hartelijk de hand tot afscheid.

Stolzenfels.

Met de boot voeren wij naar Stolzenfels. De beroemde wijnbergen, ter weêrszijden van den Rijn, vertoonen zich allengskens en zijn dra in de nabijheid van Stolzenfels op het schoonst. De wijnstok heeft ongeveer de hoogte van een el; de planten hebben al de scha-

keeringen van het groen, van af het geelachtige tot het donkergroene toe. Tusschen die bergen verheft zich bij wijlen eene ruïne, zoodat het geheel een aangenamen indruk op den reiziger maakt.

Na den Mausenthurm en de partij bij Rolandseck, is Stolzenfels in mijn oog het schoonste punt van den Rijn. De ruïne is geheel gerestaureerd; het is een geel bepleisterd slot, waarachter de wijnranken in hare donkerste kleuren te voorschijn komen, terwijl door de glooijingen van den bodem sommige gedeelten bij het zwarte af schijnen; valt de zon er op, dan ziet men andere deelen eene bruinachtige tint aannemen.

Wat de geschiedenis van Stolzenfels betreft, zij is mij onbekend; ik verwijs daarvoor naar het een of ander reisboek. Ik voor mij had, toen ik in 't kasteel was, niet de minste lust zijne geschiedenis in Baedeker op te zoeken; hetgeen ik binnen zag, hield mij genoeg bezig. Als men op de plaats zelve de daaraan verbonden merkwaardigheden leest of hoort, gaat dunkt mij veel voor den beschouwer verloren: er staat bijv. in het reisboek „de voetstappen van het paard kan men nog op die of die rots zien;" dan gaat de reiziger zoeken en de voetstappen gevonden hebbende, gaat hij er over philosofeeren en schudt op 't laatst zijn hoofd over zulke onmogelijkheden. Op

een rotsblok gezeten, geniet ge het heerlijke gezicht: om u heen niets dan dennen, en toch — ge zoudt er wel eeuwig op willen staren. Tegen eene ontzagwekkende hoogte groeien slechts dennen, hierachter verrijst een berg als de vorige, onder u eveneens, — een gansche schakel van bergruggen, alles groen en donkergroen, variëerende, al naarmate de zon er op schijnt; de toppen der meer naar achter gedeinsde bergen zijn blauwachtig, en gelijken lange golven door een tooverwoord tot staan gebracht. In de smalle vallei aan de voeten van het gebergte, vloeit een klare beek, nu eens zacht kabbelend, dan weder zich neêrstortende van het eene steenblok op het andere en kleine cascaden vormende. Links onder u steigt de donkerblauwe rook uit de hut van den kolenbrander omhoog, aan de andere zijde trekken de nevels op; de zon daalt voortdurend, de kruinen der bergen vergulden zich, de hemel daarachter purpert, de opkomende avondwind suist door het woud, de boomen bewegen zich heen en weer, — ach, ge zoudt u wel willen neêrstorten op dat bed van wieglend loof. Nog eenige oogenblikken, en:

«Ueber allen Gipfeln
Ist Ruh;
In allen Wipfeln
Spürest du
Kaum einen Hauch;

Die Vögelein schweigen in Walde.
Warte nur, balde
Ruhest du auch.» [1])

.....de gids opent zijn mond, en de arme reiziger ziet eene jonkvrouw, gezeten op een vurig ros, van den eenen berg naar den anderen den sprong wagen, zij komt gelukkig over; maar de ridder, die haar vervolgt, verdwijnt in den gapenden afgrond; [2]) de klare beek, die aan de voeten van den berg vliet, is rood van bloed, een driedubbele echo herhaalt den doodskreet van den ongelukkigen ridder en — over de schoone omgeving is een sluier geworpen, de idylle van zoo even wordt een somber en bloedig epos.

EEN EN ANDER OVER GESCHIEDENIS EN GOOCHELKUNST.

Voor hen, die bezig zijn met werkzaamheden, welke niet inspannen — o. a. bokking eten of artikeltjes schrijven in een journaal — is het raadzaam, als zij over geschiedenis willen spreken, niet met de feiten te goochelen.

Daar hebt ge o. a. Heinrich Heine, die be-

---

[1]) Deze beschrijving is eene zamenkoppeling van de Kestenklippe in den Oberharz, en de Schmücke in Thüringen.

[2]) De hier aangehaalde legende, aan de Rosztrappe verbonden, is die van ridder Bodo.

weerde, dat 't hem zeer aangenaam was, toen hij, bokking etende, de afkomst van dien naam te huis kon brengen: bokking komt af van Willem Bokking uit Zeeland, die de bereiding van de visch heeft uitgevonden. Holde Ignoranz [1]). Op hoe groote schaal Alexandre Dumas goochelt, is overbekend; de Franschen zijn in dit opzicht de prestidigitateurs bij uitnemendheid; zij worden eenigermate geëvenaard door den redakteur van een in Nederland veel gelezen Dagblad en door Duitsche auteurs, die over Nederlandsche of Ned. Indische toestanden schrijven. [2]). Ik las onlangs in een journaal van 8 *Maart* 1868 de geschiedenis van eene afbeelding van den Pieter Both'sberg op Mauricius: in die verklaring stond, dat de naam afkomstig is van een Engelschman, die 't eerst den berg waagde te besteigen en toen hij den top bijna bereikte, „alors son pied glissa et son corps précipité alla se briser dans l'abîme. Depuis ce jour, ce rocher porte le nom de l'intrépide voyageur, qui avait réussi à le gravir et qui y trouva la mort, pour ainsi dire, en plein triomphe", — nota bene, die „intrépide voyageur" was onze eerste Gouverneur-Generaal Pieter

---

[1]) Jehuda ben Halevy.

[2]) Zimmermann schrijft ergens in een werk over Java, dat men daar met blaaspijpen jacht op tijgers maakt.

Both, wiens schip, op de terugreis, in 't gezicht van Mauricius verging.

Nu spant het schrijven van mijne reisbeschrijving mij wel niet in, maar ik zal 't toch wel laten met de geschiedenis van Stolzenfels te goochelen.

Het eerste, waarop de aandacht valt, als men zich op 't plein van het slot bevindt, is het beeld van den held van het Nevelingen-lied, welk beeld eveneens een goochelstuk is.

Binnen het kasteel is eene zaal met schilderijen, voorstellende de schoonste momenten uit den Duitschen keizerstijd. Deze schilderijen zijn geen werken van een prestidigitateur; zij spreken tot u en ge moet 't zeggen — de kunstenaar had die schitterende feiten met eigen oogen *gezien*, — even als ge tot Victor Hugo zult zeggen: gij dichter, gij hebt u verheven op de wieken van den adelaar, die zweefde boven het laatste bataillon carré van de garde [1]), en gij alleen hebt *gehoord*, wat Cambronne heeft gezegd — „merde" — kort, bondig, rhetorisch en waar klinkt dit woord; het is niet gegoocheld als die dichterlijke frase „la vieille garde meurt, mais ne se rend pas."

---

[1]) Schilderij van Ch. Rochussen.

De namen St. Goar, St. Goarshausen en andere, die ik op de stations las, terwijl ik met den trein voortsnelde, brachten mij te binnen, wat een mijner vrienden mij vertelde van zijne reis langs den Rijn.

Hoe aangenaam 't daar 's avonds was in den zomer: vele menschen wandelen dan langs den Rijn en in den maneschijn varen eenige troepjes op het water; zij zingen en de melodieuse toonen van accompagneerende cythers glijden langs het watervlak. In zulke oogenblikken spreken de ruïnen tot u van een donker verleden — van tournooigevechten en wapengekletter —, een zoele wind suizelt u de zangen van schoone jonkvrouwen en de zuchten van minnende ridders in de ooren, en de rimpels van het water ontdekken u, in hunne geheimzinnige hiëroglyphen, een schat van de schoonste Märchen.

Dezen indruk maakte zijn verhaal op mij; een indruk, dien ik helaas niet aan de werkelijkheid heb kunnen toetsen, daar het in den beginne aangeduide systeem van een mijner reiscompagnons, om zoo snel mogelijk te reizen en zoo weinig mogelijk te zien, zich buitengewoon sterk begon te uiten. Zelfs het schoonste deel van de boorden van den Rijn, den Niederwald, vlogen we met den trein voorbij.

Frankfort.

Het is een niet te beschrijven genoegen, als in 't buitenland, na een tijd lang niets dan de landtaal gehoord te hebben, op eens de moedertaal ons weder in de ooren klinkt.

Dit geval deed zich aan ons voor, toen we in 't hotel Landsberg te Frankfort bezig waren aan een omelet, onder het genot van Adlerberg en in 't vooruitzicht van champagne in ijs. We hoorden Hollandsch spreken, met een Friesch accent; de kennismaking ging zonder eenige introductie en sneller dan ik tijd noodig heb dit te schrijven; het duurde niet lang of Friesland, Holland, Nederland en het vorstenhuis werden met ettelijke glazen zoeten wijns herdacht.

Toen we na 't eten in het Caffee Goldschmidt zaten, zeide de zoo even gemelde reiscompagnon tot mij: „morgen moeten we in Heidelberg zijn; denk toch, dat we al vier dagen op reis zijn; wat moet er toch van Baden-Baden komen, als we zoo voortgaan?"

Ik heb hem zijn wensch ingewilligd. Den volgenden dag rijden wij in volle vaart door Frankfort: standbeelden van Goethe en Schiller, van Guttenberg, het geboortehuis van Rothschild — alles vliegen we voorbij; en eenige uren later blies de trein zijn zwaren ademtocht vóór het station Heidelberg.

Dien dag heb ik, den tijd in aanmerking genomen, te veel gezien; ik heb, om de waarheid te zeggen, geen moed eene beschrijving van Frankfort te geven. Lezer, als uw reisplan u te eeniger tijd daarheen voert, vergeet dan niet de markt te zien, de schoone wijken, de beurs, de wereldberoemde Ariadne in het museum Bethmann, de Jodenbuurt, de Kaisersaal, waarin de keizers door de keurvorsten werden gekozen en waar de portretten van al de Duitsche keizers te zien zijn, — gij zult dan nog wel aan mij denken. Een chaos van beelden en gedachten vormt zich thans in mijn geest; ik zal niet trachten in die verwarring licht te brengen, — het ware vruchteloos.

. . . . . .

De Dajaks op Borneo erkennen een Oppergod, die te voornaam is om door menschen aangebeden te worden. — Ziet lezers, het vervolg van mijne reis is *te* mooi dan dat *ik* 't zou beschrijven; ik heb te veel genoten, het is mij onmogelijk dit alles te schetsen, de minste poging zou heiligschennis zijn en de bloemen eener zalige herinnering martelen.

Hoe zou ik u allen *kunnen* beschrijven:

Heidelberg met uw slot en met uw Oedenwald, wiens voeten door de Neckar omzoomd worden als door eene strook van zilver en aan wiens boezem de witte nevelen rusten.

Hoe zou ik u kunnen beschrijven:

Königstuhl, Allerheiligen, EBERSTEIN-SCHLOSZ en FORBACH.

Met weemoed roep ik u allen toe:

«Indien ik u vergete.» [1])

Delft, 30 Maart 1868. COCO.

---

[1]) Psalm 137.

DROOMEN EN WAARHEID.

Das hat mein Herz erfahren.
BÜRGER.

Te droomen van liefde, van rijkdom, van voorspoed en grootheid,
't Is zalig zoet misschien!
Maar ik heb toch liever van alles een beetjen als waarheid
De zaken wel bezien.

THOMAS.

WIEGENLIED.

Schlumre Kindlein, Mutter wacht
Damit kein Schmerz dich plage;
Schlaf nur ruhig in der Nacht,
Doch fröhlich sei bei Tage.

Schlafe Kindlein, schlaf nur zu
In deinem jungen Leben;
Später kann in einem Nu
Die Ruh von dir sich heben.

Stille schliesz die Augelein
Befreit von bösem Kummer,
Ruf den süszen Schlaf herein
Und sink in tiefen Schlummer

Schlaf nur fort, erwache nicht,
Du hast noch keine Sorgen;
Lasz ein Lachlein dein Gesicht
Bestrahlen bis auf Morgen.

FELIX.

'T CONCERT.

Hoe schoon was de zaal en hoe machtig 't orkest;
Wat spreidden die bloemen een lieflijke geuren!
Die vlaggen, die wimpels, wat heerlijk effekt,
Wat mengsel van schitterende kleuren!
Die solo's hoe roerend en hoe vol gevoel;
Die krachtige kooren als bruisende stroomen,
De zalen doorruischend, hoe wiegden ze ons niet
Den geest in verrukkende droomen!
Dat alles, ja, 't trof mij als zelden te voren;
Doch zat ik met nog zoo'n genoegen te hooren
Naar alle die toonen zoo vol melodie,
Toch zag ik veel meer naar — een roode sortie.

THOMAS.

OP EEN DANSPARTIJ.

Daar in die zaal wordt feest gevierd,
Het licht werpt door het raam zijn glans.
Hoor, hoe opwekkende muziek
De paren uitlokt tot den dans.

En *daar* is *zij* en lacht en danst
Met veel aanbidders om haar heen;
En ik sta hier in 't kille duister,
Ach, als zij wist hoe 'k om *haar* ween.

Hoe of mijn harte vurig smacht,
Om zich aan 't hare te verwarmen;
En breken wil bij 't denkbeeld, dat
Zij wordt omkneld door andere armen.

THOMAS.

EEN PLAAG.

Een ander zinge vrij van Caesars lauwerblâren,
Van Alexanders moed, van Cyrus grootsche daân,
Van mannen, die voorheen eens 's werelds heerschers waren,
Voor wie de nazaat thans bewondringsvol blijft staan;
Maar ik heb voor mijn lied die helden niet verkoren,
De zaak, die ik bezing, is needriger van aard.
Ik zing den wreeden plaag, den jongeling beschoren,
Die hier op kamers woont, ver van zijns ouders haard;
Dien plaag, die hem den moed tot studie doet ontzinken,
Al is zijn lot ook vrij gelukkig op deez' aard,
Die, bij 't welluidend lied van bord- en glasrinkinken,
Hem altijd weer op nieuw verdriet en kommer baart.
Maar stil, mijn zangster zwijg, laat feiten zelve spreken,
Ontsluijer het tooneel van 's jongelings verdriet,
En die bij 't schouwspel dan zijn harte niet voelt breken,
Hij zij een goeije vent, maar meêlij kent hij niet.

Het middaguur vlood heen, men ziet den tijd genaken,
Waarop de burgerschaar courant en werk laat staan,
Om rondom eenen disch bezet met vele zaken,
Vereend met vrouw en kroost eens goed te gast te gaan.

Doch anders is 't gesteld met elk, die zonder zorgen,
Zijn eenzaam pad vervolgt door 's werelds tranendal
Voor wien geen huisvrouw zwoegt om voor den dag van morgen
Te peinzen hoe men 't maal weer toebereiden zal.
Ik meen den jongeling, die aan Minerva's borsten
Den ganschen dag zich laaft met nutte kundigheên,
En voor wien daarom ook, bij Neerlands keukenvorsten
Een goed en deugdelijk maal niet zeer noodzaaklijk scheen.
De jongeling gaat dan met snelle of trage schreden,
Naar 't eenzame verblijf, naar zijne kamer voort,
Hij wacht er soms een uur, en is al zeer tevreden,
Als hij na 'n hallef uur bescheiden tikken hoort.

Op 't haastig antwoord «ja» verschijnt een jonge maagd,
Die, hoewel ovrigens geen stroomgodinne blijkend,
In hare linkerhand een groenen urn draagt,
Ook niet op 't fraaije vat van een Najaad gelijkend.
Zij plaatst hem op den grond, en uit zijn ingewanden
Haalt zij een schoteltal, en zet het op den disch
De jongling neemt van een het deksel in zijn handen
Onttoovring! raad toch eens, wat daar verborgen is.
Een natte blaauwe massa, in draden grof gekorven,
Geen mensch herkent hierin Oud-Hollands roode kool;
Of wel 't is vleesch eens os, eerwaardig oud gestorven,
In taaiheid wel gelijk aan eenen leeren zool.
De derde bergt, van een koolzwarte saus omgeven,
Een biefstuk, vreeslijk rijk aan zenuwen en spier;
Een bak met aardappels vindt zijne plaats daarneven;
En eindlijk eene groent', gelijk aan gras of wier.

Doch zie om met van Haren eens te spreken:
« Ze is maar een schets, deez' rôe, waarmêe men u kastijdt, »
Heil hem, als niet de kok, vervuld van booze streken
Van 't afgekookte vleesch nog runderlappen snijdt,
Of hem heel onbeschaamd een kat voor haas doet smullen,
Of heel of half ziek vleesch brutaal ter tafel brengt.
Ziet, dan is men geneigd het glas met bier te vullen
En met een luiden vloek, dien men op 't kokdom plengt,
Roept men dan uit, gij heir van nieuwere demonen
Schier is de mate vol van al uw euveldaan,
Voortaan zal niemand meer die daden nog verschoonen:
De dag der wrake komt, en gij zult ondergaan.
Want, als men voortgaat dus van uw bedrog te hooren,
Neemt men nog eens 't besluit, van blinde woede gram,
Om in de laatste soep den laatsten kok te smoren,
Door wie bij ons zulk vleesch, als spijs ter tafel kwam.

f.

JOHANNA.

De gezellige wintermaanden zijn voorbij, de haard heeft uitgediend en de trouwe gezellin der korte gure dagen wordt na vijf maanden lang, warmte en vrolijkheid verspreid te hebben, vergeten en in een afgelegen hoekje weggezet als een zwart bewijs van 's menschen ondankbaarheid na ontvangen weldaden.

Blad en knop verkondigen de lente en over dag begint de zon al vrij tyranniek te heerschen. Op de Kantoorgracht te Haarlem zijn sommige kastanjes reeds in hun hoogtijdosch, en werpen lange schaduwen over een weinig water, hier gracht genoemd — de geringe breedte en het vele vuil verklaren dan ook volkomen, het beweren der bewoners: er nooit eene schuit in gezien te hebben

Veel woonhuizen zijn er op de gracht niet, wel zoo als de naam dan ook aanduidt, pakhuizen met kantoren, die nu echter gesloten zijn. Onwillekeurig wordt de aandacht gevestigd op een drietal huizen, bijna op het einde der gracht, en het schijnsel van een lichtje onder den theepot, vergt even onwillekeurig

de attentie voor No. 27. Goede Hollanders, goede thee en in de hoop dat hier goede Hollanders zullen wonen, breng ik u eerst met het huis en dan met de familie van Eiken in kennis. Recht tegenover de voordeur is de glazendeur, die toegang tot den tuin verleent, vóor is de huiskamer, daarachter de keuken, dan een klein plaatsje en de tuinkamer; bovenvóor is de kamer van mevrouw van Eiken, en daarnaast die van Willem, haar eenigen zoon, terwijl Johanna en Gusta, hare dochters, boven de tuinkamer haar zeer eenvoudig boudoir hebben. Alle vier zitten nu rond de theetafel, Willem hangt zoowat op een stoel voor het raam, het is niet licht genoeg om te lezen, en te licht om het reeds lichter te maken; het boek waarin hij gelezen heeft, is van zijn knieën afgegleden en ligt nu op den grond, hij schijnt haast te hebben, de wel wat warme thee op te krijgen en blaast uit al zijn magt Johanna is achttien jaar en eene lieve, vriendelijke blondine. Willem, een jaar jonger, heeft een tenger en bleek voorkomen, juist het tegendeel van Gusta die wat al te gezet is om mooi genoemd te kunnen worden. De meisjes zijn bezig met haken, en voor iemand die de familie goed kent is dat een teeken dat het warme weer op handen is, want tegen het najaar kon men ze steeds breijende vinden. Hoe druk beiden het ook hebben, Johanna

heeft het boek zien liggen en legde even haar werk neer om het op te rapen en een der bladzijden, die door den val wat verkreukeld was, glad te strijken. „*Dankje Jo*" zei Willem, het kopje neerzettende, „*Nog een kopje*" vroeg mevrouw, die bezig was met thee schenken, en dat uitstekend deed, want lang nadat een onbedreven schenker zoude beweerd hebben, dat „de thee af was", schonk zij nog en werkelijk goede kopjes.

Haar man was plattelandsheelmeester geweest en had haar na een gelukkig huwelijk, een tiental jaren geleden verlaten, haar nalatende de drie weesjes — een klein kapitaaltje en een schat van gelukkige herinneringen. — Hoewel achter in de veertig was zij nog, wat men een knappe vrouw noemt, de zachte weemoedige oogen toonden aan, dat zij meer door liefde dan wel door vastheid van wil haar huis bestuurde.

— „Ga je nog uit Willem?" vroeg Gusta.

— „Ja! heb je soms weer boodschappen voor me?"

— „Zeker, een klein briefje bij Marie te brengen en . . . .

—„ Een mooi end — aan den anderen kant der stad, digtbij 't „hout", ik dank je wel, maar zeg wat heb je nu weer te schrijven?"

— „Of ze morgen na het koffij drinken met de naaimachine bij me wil komen; je gaat immers toch uit wandelen en kunt dus wel dien kant uitgaan!"

— „Moet ik op antwoord wachten?"

— „Ja zeker."

— „Dan doe ik het niet!"

Door bemiddeling van Jo werd er gecapituleerd, hij zou het briefje wegbrengen, maar niet op antwoord behoeven te wachten; een kleine verandering van inhoud was echter daardoor noodig en die verandering kon niet geschieden zonder licht, dat door Jo werd opgestoken.

De rose lampekap gaf een warme tint aan de met zorg en smaak maar toch eenvoudig gemeubileerde kamer, bijna alle artikelen van weelde of comfort waren door de meisjes zelve gewerkt; ook de zes vrouwekopjes, die met zooveel welbehagen op het tafereeltje nederzagen, waren door hen geteekend.

— „Met wie ga je wandelen, Wim?"

— „Wel kan je dat niet raden, natuurlijk met den student. Vindt je 't soms niet goed dan moet je 't maar zeggen."

— „Ik" zei Gus, „Gut best — hier heb je het briefje, veel plaisir met hem hoor!"

Hierop verliet Willem de kamer, maar werd door Gus teruggeroepen; even de deur openende vroeg hij: „Wat is er?" — een lagchend: „Denk om het briefje!" volgde en daarop het dichtslaan van twee deuren, waarop alles tot zijne gewone kalmte terugkeerde.

Het theegoed werd door Johanna omgewas-

schen, terwijl mevrouw eenige huiselijke bestellingen ging doen en de kamer verliet. Gus deed ondertusschen de overgordijnen toe en vroeg op eens:

— „Heb je al gezien, dat de Datroi's al weerom zijn?"

— „He! neen, zijn ze al weerom", was het antwoord, dat onmiddelijk weersproken werd, door een hevige blos, die wang en voorhoofd overtoog, maar voor zusje, die steeds met de gordijnen bezig was, onopgemerkt voorbijging.

— „Ja, ze zijn van morgen weerom gekomen, ik heb mevrouw al in de tuin zien wandelen."

— „Kom kinders — laat ons nu gaauw nog eens alles afspreken — riep mevrouw de kamer binnenkomende."

— „Ja — ja, hij is nu toch uit!"

De drie hoofden werden bij elkaar gestoken, en zeker waren het vrolijke plannen en gedachten, die allen bezig hielden — misschien was er een bal op handen en werden de toiletten besproken; Gusta walste ten minste tusschenbeiden de kamer eens rond, terwijl mevrouw van Eiken goedkeurend schudde en beiden luisterden naar Jo, die met stralende oogen en hartelijk lachend het meest haar mondje roerde.

— Ja, het is zeker voor een bal of misschien — maar alles zal zich wel ophelderen.

Het was de liefste hartewensch van Willem

om te mogen studeeren — de omgang met den student Henri had dien wensch niet weinig versterkt. Mevrouw van Eiken had haar klein kapitaaltje zuinig, o zoo zuinig beheerd, zij moest toch ook voor de meisjes zorgen — en had ze al de wenschen, al de begeerten van het drietal niet kunnen vervullen; had zij dikwijls met tranen in de oogen moeten herhalen, als Willem verzocht, smeekte „te mogen studeeren": „Jongen, beste jongen, dat kan bruin niet trekken" — en was hij dan uit zijn humeur, dan gebeurde het dikwijls dat de ongelukkige moeder halve nachten rekende en weer rekende of het dan nog eventjes kon — maar steeds was en bleef het: bruin kan 't niet trekken. Bruin trok genoeg, dikwijls meer dan hij kon; *zij* zuinigde zooveel uit, de kinderen wisten dit en behalve de ernstige Johanna was het of ze niet wilden, niet konden begrijpen, dat ze zoo arm waren. Was dat alleen de schuld hunner zorgelooze jeugd of ook een weinig — heel, heel weinig, moeders schuld; had zij ook te dikwijls hunne te hooge eischen ingewilligd na eerst beweerd te hebben dat het haar onmogelijk was, maar door moederlijke energie en zelfopofferingen tot mogelijk gemaakt, zonder dat de kinderen zulks hadden bemerkt? Ook dikwijls als Willem beweerde dat studeeren zoo veel geld niet kostte en niet zoo heel duur was, begon zij, door zijne vroolijkheid en opgewondenheid medegesleept,

studentengrappen van haar man te vertellen — en versterkte Willem, zonder het te weten en te willen, in 't idee dat hij nog wel eens zijn zin zoude krijgen; dat zijne moeder alleen voor het studentenleven vreesde, en wel kon maar niet wilde dat hij dien zevenden hemel binnentrad.

De meisjes hadden zulke hooge eischen niet: eene nieuwe japon, een aardig kapsel, een keer uit toeren, naar de opera of naar een bal, ziedaar waartoe hunne droomen en wenschen zich bepaalden, en toch waren ze nog te hoog voor de beurs hunner moeder.

Of er misschien nog droomen en wenschen waren die minder openlijk uitgesproken werden— Mevrouw v. Eiken zoude het haast wel gelooven wanneer ze somtijds de beminde dochter, haar oudste, peinzend en droomend, maar nooit treurig vond zitten.

Johanna was de lievelinge van allen, zoowel van de huisgenooten als van hare kennissen. Van wie ooit kwaad werd gesproken, van haar nooit, zelfs personen die nooit van iemand spraken of er kwam een *maar* bij, weidden in haar lof uit. Het was dan ook zedelijk onmogelijk om ooit kwaad of boos op haar te worden. Niemand zou dan ook den moed gehad hebben van haar iets onaangenaams te zeggen of slechts te denken; niemand zoude dat geduld hebben, geen wonder dan ook dat allen te huis haar als op de handen droegen, *zij* dacht steeds aan

het genoegen van hen die haar omringden en hield zich zelven steeds op den achtergrond. [1])

Eenige weken geleden waren zij plotseling verrast geworden door een berigt dat eene oude nicht Mevrouw v. Eiken vier duizend gulden had vermaakt. Nu werd in alle ernst gedacht aan het lievelingsdenkbeeld der familie: dat Willem zoude studeeren; geen oogenblik hadden Jo of Gusta er aan gedacht, dat ze daarbij te kort zouden komen, wanneer dat geld voor Willem werd besteed; door een lieve moeder opgevoed die steeds voorging in zelfopoffering, was zelfzucht hun vreemd gebleven.

Willem was met opzet onkundig gehouden van het legaat en nu eindelijk na veel denken en bepraten het plan was vastgesteld, had de zamenzwering van dezen avond gediend om te bepalen op wat wijze den zoon en broeder, de heugelijke mare medegedeeld zoude worden.

Noch waren ze er niet geheel mede klaar gekomen toen Willem plotseling in haar midden stond. De vreeselijke stilte die op zijne onverwachte verschijning volgde was zoo onnatuurlijk dat, indien hij minder bezig was geweest met denken aan al wat Henri hem had medegedeeld, hij ze zeker zoude opgemerkt hebben.

---

[1] Als zeker meisje hier uit de stad hierin haar portret niet herkent, dan mag ik lijden dat zij nooit meer met mij spreken wil. de Schrijver.

— „Heb je mijn briefje afgegeven?" — Het „beware me, dat heb ik nog vergeten," was zoo natuurlijk en werd zoo gesteund door een greep naar zijn overjas als om het bewuste briefje te zoeken, dat er een oogenblik een zeer verdrietige trek kwam rond de kuiltjes die Gustes wang versierden. Lang kon hij zich echter niet goedhouden en lachende en elkaar plagende zette men zich aan den avonddisch.

II.

— „Wat is het prachtig weêr Jo, ik wou dat we van daag eens gingen rijden," zei Gus toen ze op den morgen van 2 Junij het bed uitstappende even om den hoek der gordijnen naar weer en wind keek.

Jo, die bezig was zich te kappen, antwoordde: „Rijden, hoe kom je daar aan, 't is nog veel te koud voor moê, de noordewind is nog zoo schraal."

— „Noordewind, hoe kom je er aan, dan heb je zoo straks niet goed gezien, 't is oostewind, vlak oost" — weer naar de ramen gaande — „ja, vlak oost, en daar wandelt onze buurman ook al in den tuin, nog wel lezende. Zeg Jo, heb je hem ooit zoo matineus gezien?"

— „Ik heb er nooit naar gekeken. — 't Was beter dat je voort maakte en niet in negligé de heeren uit de buurt stond te begluren."

— „Begluren, heeren uit de buurt? ik keek

naar den wind, je kunt ook wat moois zien van hun tuin, die boomen hinderen geducht."

— „Hinderen? helpen meen je; het zou mooi onvrij voor hen en voor ons zijn als ze er niet waren, pas op maar, hij zal je ook wel kunnen zien!"

— „Ik heb de gordijnen al lang toe; ben je al klaar? nu, ga dan maar eens in den tuin voelen of de oostenwind niet warm is — warm genoeg om te toeren."

— „Denk daar maar niet meer aan, er komt toch niets van."

Zij ging naar beneden, eerst naar de keuken om de meid met eene hoogst pressante boodschap te belasten en toen naar de tuinkamer waar ze haar mama al wachtende vond.

— „Lief best moedertje" zeide ze en zij omhelsde haar moeder hartelijker dan gewoonlijk. „Is Willem al in den tuin?" Gusta die zich vreeselijk gehaast had, kwam nu ook beneden en na hare moeder bijna op dezelfde wijze gegroet te hebben, gingen zij gezamentlijk in den tuin om Willem te roepen en hem met zijne 18den verjaardag geluk te wenschen.

— „Nu moet je loten Willem," zei Gusta, onder het ontbijt.

— „Je moet weten, dat dat veranderd is en van 18 op 20 jaar is gebracht" was het wijze antwoord.

— „We hebben niets om aan je te geven —

wij wisten niets te bedenken", bragt Jo in het midden.

— „Ik wist wel iets wat hij gaarne had."

— „Zoo Gus, en wat is dat dan?"

— „O! bv. een studentenpet."

Eenige dagen geleden had Willem een zeer uitvoerig gesprek gehad met een neef van hem, een koopman, en tusschen hen beiden was bepaald dat Willem met Augustus op zijn kantoor zoude komen. In een oogenblik van edelmoedigheid had hij al zijne droomen opgeofferd en er al zijne luchtkasteelen aan gegeven; te huis had hij er echter nog niet over gesproken, behalve met Jo, want die was altijd ieders vertrouwde, en had daardoor dikwijls vrij wat werk de meest tegenstrijdige geheimen uit elkander te houden. — Hij had dus ook zijn geheim te verbergen, maar ook zonder dat, op een dag als deze zou hij toch niet kwaad geworden zijn, wat er ook gezegd mogt worden.

— „Nu," ging Guste door, „nu wat zeg je er van?

— „Waarvan?"

— „Wel van die pet, zou je die niet graag gekregen hebben?"

— „Ik zou niet weten wat ik er mede doen moest."

— „Ik wel, maar ik weet noch wel meer wat je graag wou."

— „Zeg op maar."

— „Neen, zeggen doe ik het niet, ik zal het je influisteren" en daarop fluisterde zij hem iets in dat — — iedereen verstond. Het was vrij geheimzinnig en niets meer en niets minder dan: van avond Marie naar huis toe brengen. Hoe raadselachtig ook, iedereen scheen het te begrijpen en het werd den jongen zoo lastig gemaakt dat hij genoodzaakt was het slagveld te verlaten; een laatste bom werd hem noch door Jo toegeworpen die hem toeriep: „troostje maar, Marie komt van middag!"

Het koffijuurtje liep rustiger af, de beide zusjes gaven hem hunne kleine geschenken en mama gaf niets; maar na het koffijdrinken werden èn mevrouw èn Gusta èn Willem aangenaam verrast door dat een open tentwagen voor het huis stilhield en eindelijk uitkwam dat Jo hun die verrassing had bereid. De drukte die het aankleeden met zich bracht werd nog vermeerderd door de komst van Henri en Marie, de laatste werd met veel beteekenende blikken door Gusta naar Willem geleid, en filiciteerde *mijnheer van Eiken* wel met zijn verjaardag.

De togt zoude gaan naar de Ruine van Brederode. Mevrouw, Johanna en Marie achterin, Henri, Gusta en Willem achteruit. Naar aller geloofwaardige getuigenis vloog den tijd om en was zoo'n middag veel te kort om den geheelen schoonen omtrek te kunnen bewonderen

Aan tafel ging het niet minder vrolijk toe,

aan 't dessert haalde Gusta een prachtige roode muts te voorschijn en vroeg „of Willem die als student kon dragen" Henri zeide dat hij een kamer voor hem wist, en Jo herinnerde zich dat Marie te L. een tante had wonen en daar wel eens ging logeeren. Mevrouw vertelde zeker voor de honderdste maal de studentenaardigheden van haar man en terwijl allen met liefde luisterden had zij zich bijna versproken, door te zeggen: dat zij hoopte dat Willem zich als student even goed zoude houden en eindelijk daar werd hem het geheim medegedeeld, stuk voor stuk hem de toekomst onthuld, de muts aangenomen, het verzoek aan Henri gerigt de kamer te huren, en de belofte afgelegd zijn vader als voorbeeld te stellen, en na dat alles de thee en daarna de piano, en tegen 12 uur, last not least, het fameuse wegbrengen van Marie (waar Gusta niets van wist, want zij was er immers nooit bij geweest). Henri ging naar zijn huis en dacht in het voorbijgaan van de woning der Datroi's aan de buiging die een heer, voor de ramen staande, had gemaakt toen het rijtuig voorbijging, en aan de buiging en de blik waarmede Johanna die beleefdheid had beantwoord.

Toen allen weg waren zei Gusta tot Jo: „Had ik van morgen nu niet gelijk, is hij niet veranderd?"

— „Ja, hij is veranderd," herhaalde Johanna, onwillekeurig.

— „Was hij niet Oost?"

— „O, ja, vlak Oost." Johanna had aan den wind niet gedacht.

III.

Onder de eerste families te Haarlem werd bijna altijd het eerste genoemd de Datroi's, de bewoners van het hoekhuis op de Kantoorgracht en Nieuwstraat en wier tuin tegen en om het huis van Mevrouw van Eiken heenliep. Mijnheer, een zestiger, met zwakke gezondheid, die in Friesland een tijd lang Gouverneur was geweest en nu in Haarlem door zijn rijkdom en adel, hij was graaf, een eerste rol speelde, was in huis de tweede; numero een was mevrouw de gravin, die in vermogens van verstand en hart haar echtgenoot dan ook verre overtrof.

Onvervalscht adelijk bloed stroomde door hare aderen, van ouder tot ouder, van eeuw tot eeuw kon zij hare adelijke voorouders en die van haar echtgenoot opnoemen, in beider geslachten was eene mesalliance onbekend, geen balk, geen smet ontsierde hunne wapenschilden. Onbevlekt had zij het gekregen, onbevlekt wilde zij het nalaten, alles wilde zij daarvoor opofferen; geld was in hare oogen goed, deugd en afkomst, eer en roem het hoogste; geld kon men verliezen, de eer bleef.

Burgerluidjes zouden nooit zeggen dat ze trotsch was, want zij eerde hun stand en was min-

zaam en beleefd zoo lang ze daarin bleven; ja, zij zouden geen betere steun dan haar kunnen vinden indien hunne regten en vrijheden werden aangerand; maar wee de parvenu die in haar gezelschap een toon aansloeg die hem niet voegde, wee de bluffer die haar mishaagde, een enkel woord, een enkele blik waren voor hen voldoende; de boven hun stand gekleedde en handelende burgermeisjes en burgerheeren waren haar een gruwel, maar niet minder deed haar fijne scherts den jonker of de freule verstommen die, niet met den tijdgeest medegaande, hooghartig en smalend spraken van de verteringen en de uiterlijke praal van den rijken koopman of winkelier — of niet wilden dulden dat de vrouw van een vroegeren scheepstimmerman Mevrouw genoemd werd: zóo was de vrouw, die zich onverzettelijk vasthield aan de verpligtingen die zij meende dat afkomst en stand haar hadden opgelegd. Emile en Louis Datroi waren hare twee kinderen of liever zonen, hadden gestudeerd, waren meester in de beide regten en hadden zich als advocaat te Haarlem nedergezet. Louis, de jongste, was op kamers gaan wonen, terwijl de droomende en dweepende Emile, die volgens Louis geheel aan de leiband zijner moeder liep, het ouderlijk huis als het zijne bleef beschouwen. Louis, die hetzelfde karakter als zijne moeder had en dezelfde principes huldigde, had het niettegenstaande dit

alles, voor zijn carriere beter gevonden het huis te verlaten. Zijne kamers waren dan ook de geliefkoosde verzamelplaats van Haarlems jeunesse dorée. Emile was een goed botanist en amuseerde zich telken morgen met het in orde houden van den uitgestrekten tuin, die naar zijn smaak was aangelegd.

Reeds jaren geleden, hij was nu 25, had hij aan zijne kleine buurmeisjes nu eens planten, dan weer zaden of stekken gegeven en zoo doende was hij de kostelooze leverancier geworden van al wat Mevrouw van Eikens's tuin tot sieraad verstrekte en deed bewonderen.

Dikwijls had hij met genoegen geluisterd naar de verhalen van Johanna over beider lievelingen, de natuurkinderen, maar in het laatste jaar had hij haar maar eens gesproken toen hij haar in het najaar eenige late perzikken had aangeboden, omdat hij gehoord had dat een harer liefste kennissen zoo zwaar ziek was. De geheele winter had de familie Datroi in het noorden van Italië gereisd, en hoe dikwijls Emile al in den tuin was geweest, hij had Johanna nog niet in de nabijheid van de achter de seringen wel wat lage schutting aangetroffen.

IV.

Het was de morgen na den verjaardag van Willem van Eiken dat Emile reeds vroegtijdig met een boek in de hand, den tuin binnentrad en

zijn geliefkoosd zitje, een bank onder eene prachtige treurwilg, dichtbij bovengemelde seringen ging opzoeken.

De tuinman had hem reeds tweemaal attent gemaakt op het bed met nieuwe pelargoniums maar gezien had hij ze nog niet, peinzend zat hij in het boek te staren, toen op eens stemmen in den tuin der v. Eikens hem in zijne mijmeringen stoorden.

— „Hoe komt die nu gebroken" hoorde hij Johanna zacht verwijtend zeggen, „het is de eenige die wij hebben, en jij weet hoeveel plaisir moeder in dat potje had."

— „ 't Is bij ongeluk gebeurd Jo bij 't verzetten!"

— „Jammer, wat zullen wij nu doen, zij zijn ook niet te koop dat soort van fuchsias.

— „Is het er eene van hiernaast?"

— „Ja."

Bij de laatste woorden was Emile opgestaan en stond tegenover broer en zuster, slechts door de lage schutting gescheiden.

— „Het spijt mij dat ik zonder het te weten of te willen voor luistervink gespeeld heb", begon Emile, Johanna aansprekende, „maar aan den anderen kant doet het mij genoegen, dat ik uwen broeder het plaisir kan doen zijn ongeluk te herstellen — ik heb nog van die fuchsias."

Zonder antwoord te wachten haalde hij de bloem, geen acht gevende op de aanmerking

van den tuinman „of mijnheer wel wist dat het de eenige van dat soort was."

—„Ziehier mijnheer van Eiken, nu hoop ik, dat mevrouw de verandering niet eens bemerken zal."

—„Ik dank u," zeide broeder en zuster te gelijk. „U hebt er mij veel genoegen mede gedaan," voegde de laatste er bij en Emile nam op nieuw zijne oude zitplaats in.

In den namiddag wandelde mevrouw van Datroi haar tuin eens rond en zag het boek liggen, dat Emile des morgens scheen vergeten te hebben; hoewel zij niets van die donkere zitplaats hield, rustte zij er nu even. Het was een zeer onvrije hoek, dacht ze opstaande, men kon er alles hooren, wat er gesproken werd in den naastbij zijnden tuin.

Had zij niet duidelijk hooren zeggen, door de jongste der meisjes van Eiken:

.... „ik wil niet hebben dat jij hem voor „den gek houdt, je moet hem dus ernstiger „behandelen, hem wat meer op een afstand „houden, of houd je misschien van hem?"

— „Ik? hoe kom je er aan, in 't geheel niet!" en na eenig fluisteren: „Heet hij niet Emile?" „Ja, en.... Een zeer onvrije hoek, even goed als zij alles kon verstaan, even goed konden de v. Eikens alles hooren, wat er bij hen op die plaats gesproken werd; wat of Emile aan die donkere zitplaats vond, begreep zij niet.

Eenige dagen later kwam Louis eens te huis

thee drinken en in den loop van 't gesprek vroeg hij:

— „Waar zit toch Emile?"

— „In den tuin."

Een oogenblik later, toen hij met Mevrouw alleen was, zeide hij als ter loops:

— „Apropos Mama, wat zou u zeggen als u eens eene schoondochter kreeg?"

— „Dat zou er van afhangen wie het was, of zij mij beviel!"

— „Ik geloof mama, dat het laatste nog al moeijelijk zal zijn."

— „Toch niet, geloof ik, ik zou b. v. niets hebben tegen freule Ernestine of Henriette!"

— „Ernestine houdt een weinig te veel van uitgaan en Henriette is te vroom, gelooft u dat Emile ooit een dier twee zou nemen?"

— „Hoe kom je nu zoo op Emile, daar is hier geen sprake van!"

— „Maar stel eens dat hij wilde trouwen, gelooft u dan dat een van die beiden, de gelukkige zou zijn?"

— „Neen, maar misschien Jeanne, die is zachter."

— „Maar totaal onbeduidend," digter bijschuivende: „mama, als een uwer zonen eens verliefd werd op een burgermeisje?"

— „Dan zoude ik hem raden voorzichtig te zijn; het past geen edelman, arme meisjes het hoofd op hol te brengen."

— „Zoo er sprake was van trouwen, lieve mama."

— „Kom laat ons zwijgen, gij zult zoo'n dwaasheid nooit doen, en Emile kent geen verliefdheid."

— „Maar misschien wel liefde! Ah Papa," zich tot Mijnheer Datroi wendende, die juist weder binnenkwam: „U hebt mij die portefeuille met familiepapieren eens beloofd. Kunt u ze nu geven?"

— „Zeker, ga dan maar eens mede naar de bibliotheek, mama zal ondertustchen de wijn laten klaar zetten!"

— „Ik blijf echter niet, ik heb van avond eene comparitie en moet dus weg, adieu mama, au revoir."

— „Ernestine komt morgen eten, komt ge ook?"

— „Gaarne, tot morgen dus, adieu mama!"

V.

Tot in Augustus ging alles bij de Datroi's den gewonen gang, toen op eens de cholera in Haarlem begon te heerschen en zoo snel toenam, dat alles wat vlugten kon de besmette stad ontvlood. De Datroi's waren van plan geweest eenige dagen op een buiten van een hunner kennissen door te brengen, maar nu bleven zij te huis. Het was volgens mevrouw, niet alleen de pligt der vorstelijke personen, te

blijven in hunne residentieën, ten einde de onsteltenis en de angst der mindere klassen door eene bedaarde houding te verminderen, op alle voorgangers van het volk rustte dien pligt. Dag aan dag brachten hare dienstboden voedsel en hulpe aan de armste lijders en geen dokter die niet wist, waar hij in het uiterste geval over een onbekrompen beurs kon beschikken.

Al die opofferingen werden helaas slecht beloond, eene enkele hevige attaque, en mijnheer Datroi verliet de hem zoo eerende en beminnende betrekkingen.

Zielsbedroefd vertrok mevrouw met Louis naar Hagenstein. Emile had geen lust mede te gaan en bleef achter bij zijne bloemen en boeken.

Of het denkbeeld dat hij alleen te huis was, of het hem getroffen ongeluk de meisjes Eiken vrijmoediger maakte, zij waren ten minste minder schuw, en van tijd tot tijd bracht hij menig half uur pratende met hen door.

Uit dat kalme niets doen werd hij plotseling opgeschrikt door een brief van zijne moeder, die hem meldde dat ze vernomen had, dat een der koninklijke prinsen hem tot kamerheer had gekozen; zij wenschte hem tevens met die eervolle keuze geluk. Dat zij door Louis ingelicht en ongerust gemaakt, door hare invloedrijke betrekkingen die keuze had uitgelokt, vergat zij hem te melden.

De betrekking was zoo uitstekend geschikt

om Emile uit Haarlem te verwijderen en hem in eene omgeving te plaatsen, waarin voor zijne verliefde droomerijen geen plaats was.

Langen tijd zat hij met dien brief in zijne handen. Moest hij kamerheer worden, hij, de vrije, onafhankelijke man; zijne geliefkoosde schrijvers en meest beminde dichters, wier portretten zijne kamer versierden schenen hem uit te lachen. Hij kamerheer.

Had hij wel eens niet van een ander levensdoel gedroomd, en in zijne droomen kwamen geene prinsen of koningen voor Was hij royalist of republikein, geloover of niet geloover. Wat ben ik? Wat wil ik? waren vragen die door zijn brein vlogen — maar dat was zeker, hij werd geen kamerheer. Maar den volgenden morgen, toen hij den brief zijner moeder op nieuw overlas, toen hij er uit zag, hoe ingenomen zij met zijne benoeming was, toen hij las hoe zij er op wees hoe nuttig hij in die betrekking kon werkzaam wezen — toen besloot hij de benoeming dan maar aan te nemen.

Toen een weinig later Johanna haar tuin binnentrad en even voor hem zichtbaar door de bladeren heen, de schoone oogen liet ronddwalen en even, bijna onmerkbaar even op de treurwilg richtte, toen vergat hij al de sleutels en sleuteldragers, om met hart en ziel het verlangen te koesteren, te mogen zoeken naar den sleutel van Johanna's hart. De gedachte aan

haar bezit was wel eens bij hem opgekomen, ook had hij tusschenbeiden gemeend haar te beminnen, maar nooit was zijne liefde zoo sterk geweest als op dat oogenblik bij de gedachte aan scheiding. Zou zij ook van hem houden? Hij geloofde van ja, maar eenig bewijs dat zijn verstand voldeed, kon hij niet vinden — hoe hij ook in zijn geheugen zocht en al de gesprekken voor den geest riep die ze in de laatste dagen of weken te zamen hadden gehad.

Maar dit wist hij dat er vermogens in hem lagen die slechts een prikkel, een doel behoefden om te voorschijn te treden, hij was niet in de wieg gelegd om voor kamerheer te spelen, daar was zooveel dat hij, de rijke en gevierde advocaat, met goed gevolg kon aanvallen en hervormen, zooveel waarvoor anderen, vurige geesten, waren bezweken niet door gebrek aan overtuiging of wilskracht, maar de positie van die strijders had hun den langen oorlog doen opgeven; hij met haar vereenigd, en onwillekeurig zocht zijn oog in de courant de plaats waar eens te lezen zoude zijn als hij met haar verbonden was, en even daarboven las hij, dat het Z. M. behaagd had, hem bij Prins.... tot kamerheer te benoemen. De gedachte: dan ligt de benoeming zeker al te Hagenstein, brak den stroom zijner gedachten af. Het heeft Z. M. behaagd, maar behaagt het mij?.... neen het behaagt mij niet; en met enkele regels schreef hij Me-

vrouw Datroi, dat hij niet van plan was de benoeming aan te nemen.

Twee dagen daarna was Mevrouw weer te huis; te verstandig om hem naar de reden van zijn besluit, die zij vermoedde, te vragen wist zij te bewerken dat hij er zich nogmaals op bedenken zou, daar hij voor den eersten October geen dienst behoefde te doen. Hare gezondheid was zoo slecht, dat hij er niet aan dacht, haar dit in zijn oog volkomen billijk verzoek, te weigeren, en dag aan dag was hij voor haar de teedere zoon, en zij voor hem de liefhebbende moeder, en hoewel ze over alles en allen spraken, Johanna's naam kwam nooit over hunne lippen, en toch vervulde de lieve blondine onbewust beider gedachten.

Eindelijk brak de tijd aan dat hij moest beslissen, en in een vertrouwelijk oogenblik opende hij geheel zijn hart voor zijne moeder.

— „Ge weet het, ik ben nooit zwak, maar ik weet dat zij mij gelukkig kan maken!"

— „Kindlief, het spijt mij dat gij uwe keuze juist op haar gevestigd hebt, ik zoude geen regt hebben mijne toestemming te geven; als de jeugd eens voorbij is, en die liefderoes is over, dan zoudt gij mij verwijten zwak en toegevend geweest te zijn, en voor die verwijten wil ik mij hoeden — gelukkig behoef ik geen neen te zeggen, want zij houdt niet van u" en hierop vertelde zij hem wat ze eens

in den tuin had gehoord en waarvan de zin en de beteekenis haar eerst duidelijk waren geworden na de mededeelingen van Louis. Het oudste nufje Johanna, was daardoor niet in hare achting gerezen

— „Is dat waar moeder?" lag hem op de lippen, maar hij bespaarde haar die beleediging — ging kalm, maar treurig naar zijn kamer en schreef en hij was kamerheer.

Dien avond zag hij Johanna voorbij wandelen met hare zuster, reeds leek zij hem minder schoon en lief toe, de hoop en de verwachting bemind te zijn, doet het beminde voorwerp door een gekleurd glas bezien, en dit was nu wel door een zachte hand, maar in elk geval het was weggenomen — en in plaats van zich de zoete toonen harer stem te herinneren, dacht hij aan de woorden, die zij volgens zijne moeder gezegd had „in 't geheel niet" en aan den kouden groet die zij hem had toegeworpen, toen zij op 2 Julij (de datum herinnerde hij zich zeer goed) voorbij kwam rijden.

VI.

In den tuinkamer zit Johanna voor de piano; zij is alleen en schijnt te phantaseeren, terwijl ze met hare prachtige alt heel zachtkens de vreemde akoorden begeleid. Het waren woorden uit een spaansch liedje, die zij zong; zij beteekenden zoowat het volgende:

Ik wandel en weet niet of ik zal rusten;
Daar is mij een geest uit den hemel verschenen.
O! dat ik vliegen kon, vleugels ontbreken mij.
Ik ben op de aarde en kom uit den hemel.
Ik heb gerust, — hij heeft mij gezien!
Ik ben heengegaan, hij is gebleven.
Hij heeft mij mijn hart ontnomen.
O dat ik vliegen kon, vleugels ontbreken mij.
Ik zie den hemel, — ik zie hem!
Ik zie op de aarde, — ik zie hem!
Ik zie in de lucht, -- ik zie hem!
Hij komt, hij kan mij gelukkig maken.
Zoo hij hoort wat ik zing.

Een enkel oogenblik rustte het hoofd op de regterhand, terwijl de linker in het wild eenige toetsen aansloeg, een enkel oogenblik maar want, bijna onmiddellijk daarop kwamen moeder en zuster binnen, en verzochten haar iets te spelen. Bereidwillig voldeed ze aan het verzoek en onder de vroolijke muziek verdwenen de laatste treurige gedachten. — En wat had ze ook voor redenen om treurig te zijn — vraag haar naar eene en zij zal u er geene weten op te noemen; dat hij gisteren weg was gegaan, koud en koel; een kaartje met p. p. c. er op was het eenige bewijs, dat hij aan haar, neen aan hen had gedacht, dat kon de aanleiding niet zijn, wat had zij voor reden om over zijn vertrek treurig te wezen? Had zij integendeel niet alle reden om opgeruimd te zijn en al sliep zij dien nacht ook niet, Gusta sliep des te beter en ontwaakte des morgens

vrij laat, zoo laat dat ze niet had kunnen zien, hoe Johanna in den vroegen morgenstond bij het laatste geschenk van mijnheer Datroi had gestaan, alsof ze al het mooi van die bloem had willen afzien.

Ondertusschen had in de familie Datroi eene groote gebeurtenis plaats gegrepen: Louis was getrouwd. Alles was nog al spoedig in zijn werk gegaan; waarop zoude het huwelijk dan ook wachten?

Was Datroi rijk, freule Ernestine de Leere was nog rijker en had zooveel connecties en invloed dat de goede kennissen van Louis gingen gelooven dat hij werkelijk de waarheid had gesproken, toen hij eens zeide: „uit liefde trouw ik nooit, wel om invloed of om eer."

Was Mevrouw Datroi eerst nog al ingenomen met het huwelijk, hare sympathie verminderde spoedig, en de koele wijze, waarop hare schoondochter haar behandelde, maakte haar zoo van streek, dat ze de oude geliefde woning bijna niet meer verliet.

Het bleef voor allen een raadsel, hoe het kwam dat Johanna er zoo slecht uit ging zien; zelf begreep zij het niet; ziek was ze niet, alleen een weinig lusteloos. Om haar wat afleiding te bezorgen en haar eens andere lucht te laten inademen, had Mevrouw eene invitatie aangenomen van Marie, de oude getrouwe vriendin, wier ouders thans op een buiten in de nabijheid

van den Haag waren gaan wonen en hoewel een weinig tegen het uit logeeren gaan opziende zat Jo een veertien dagen later gezellig met Marie te keuvelen vooral over de oude kennissen en zoo kwam van zelf het gesprek op de familie Datroi.

Marie vertelde haar dat Emile wel eens een visite kwam maken en hoewel dit berigt haar een weinig ontroerde, was zij het met zich zelf niet eens of ze naar zulk een bezoek verlangen of er voor vreezen moest. Het waren kalme daagjes die zij zamen sleten; met de kersvacantie kwamen Henri en Willem in de kleine familiekring eenige drukte brengen en voor Nieuwjaar werden Mevrouw van Eiken en Gusta verwacht om dien dag gezamentlijk te vieren. Even na de Kersdagen werd de geheele familie met de logées uitgenoodigd op eene soirée dansante, bij een der kennissen van Marie en onder de eerste heeren die aan Jufvrouw van Eiken uit Haarlem werden gepresenteerd bevond zich Emile Datroi.

VII.

Bijna drie maanden had Emile zijne betrekking als kamerheer waargenomen, met open armen door zijne familie ontvangen had hij tal van kennissen gemaakt, bij elkeen was de rijke schoone graaf wel gezien, en bij elkeen verveelde hij zich.

Geen der vrouwen vond hij zoo verstandig

als zijne moeder, geen der meisjes zoo mooi of zoo lief als Johanna, en de bloemen die hij op bal of feest zag dragen, waren valsch en de kamerheer die slechts te kiezen had om te trouwen, vond niemand zijner waardig, en zoo hij somtijds een belangwekkender figuurtje ontdekte, dan bleek het bijna altijd dat hij daar de uitverkorene niet meer konde worden. Zijne positie bracht mede dat hij uit ging, hij profiteerde dus van alles en daarom bevond hij zich dien avond ook op de soirée dansante.

Hij wist niet dat Johanna er zoude komen, naauwelijks had hij gehoord dat zij in den Haag logeerde, en zonder dat hij er om gevraagd had had de gastvrouw hem gepresenteerd.

Enkele vriendelijke woorden bragten haar spoedig op haar gemak en een geruimen tijd bleef hij met haar praten. Hij danste niet en sprak haar verder op den avond ook niet meer aan. Mevrouw van Randon, die een zeer lang gesprek met hem had, klaagde over zijne verstrooidheid en vroeg: of hij een diplomaat was geworden „Ik denk over annexaties mevrouw", was het koele antwoord.

— „In 's hemels naam, mijnheer Datroi; er komt toch geen oorlog, geen strijd?

— „Zoo die voorkomen kunnen worden, zal het geschieden, ik vrees echter dat het niet in vrede zal afloopen." Mijnheer Randon speculeerde den volgenden dag à la baisse.

Het toeval of voor hen die in alles de wegen der voorzienigheid zien, de voorzienigheid wilde dat Datroi aan 't souper naast Johanna kwam te zitten. Ignoreeren was dus verder onmogelijk en de man van de wereld voltooide wat de buurman en de botanist begonnen waren. Allengs nam hun gesprek een intimer wending en onder het spreken over personen en toestanden in Haarlem, was menige uitdrukking, waarvan de beteekenis aan de anderen ontsnapte. Hoeveel moeite Johanna ook deed om zich aan de betoovering te onttrekken, het was haar onmogelijk en met gebonden handen gaf zij zich eindelijk geheel over aan het zoet genot van naar hem te luisteren.

— „Weet u nog wel, jufvrouw Eiken, hoe ik u eens beluisterd heb?" Of ze het wist — die fuchsia zou wel nooit uit hare gedachten gaan. Zonder antwoord te wachten ging hij voort — „Maar hoe dikwijls zijt gij het misschien niet, zonder het te weten?"

— „Er was, geloof ik, nooit veel te hooren, mijnheer Datroi, misschien een kinderdwaasheid?"

— „Een kinderdwaasheid? denkt u dat" en hierop verviel Datroi in eene mijmering waar het opstaan der gasten hem eerst in stoorde.

Toen het rijtuig van de ouders van Marie werd afgeroepen, scheen hij toevallig naast Johanna te staan, hij verzocht haar, haar naar het rijtuig te mogen geleiden — een onmerk-

baar oogenblik aarzelde zij, maar hij had het bespeurd en de blik die hij op haar sloeg, deed haar haasten de aarzeling goed te maken. Aan allen gaf hij aan 't rijtuig de hand, en toch scheen het Johanna toe dat hij het alleen om haar had gedaan. In de kussens neerzinkende neuriede zij onder het rijden den laatsten regel van haar lievelingslied: „Hij kan mij gelukkig maken, zoo hij hoort wat ik zing."

Onbegrijpelijk vrolijk ging het Kersfeest om. Henri verklaarde Johanna nooit zoo gekend te hebben en was op alle feesten haar getrouwe cavalier. Willem was wanhopend dat Marie hem zoo ernstig behandelde en toen Gusta, medelijden met hem krijgende, Marie over hare vermakelijke koelheid onderhield, vroeg deze ondeugend: „Maar Gus, herinner jij je strafpredikatie niet meer bij jou in den tuin, en dat ik hem niet voor den gek mocht houden?"

— „Ja, maar ik dacht dat je nu een beetje meer van hem houden zoudt!"

— „Nu, ik verzeker je dat ik nu *niets* meer van hem houd als toen." Willem klaagde echter niet meer en wist later, veel later, dat zij de waarheid sprak, maar toen ook al genoeg van hem gehouden had.

VIII.

Datroi had de Kerstdagen gebruikt om eens

goed na te denken en zijn eigen hart te onderzoeken; in de laatste maanden had hij meer nagedacht dan misschien vroeger in een geheel jaar, en de laatste dagen hadden hem veel geleerd. Hij had vergelijkingen kunnen maken en allen waren uitgevallen ten gunste van zijn ouderlijk huis, ten gunste van zijne familie en van Johanna. Geen oogenblik kwam het bij hem op om te twijfelen of zijne moeder wel waarheid had gesproken, toen zij vertelde wat zij in den tuin gehoord had; en geen enkele seconde had hij Johanna niet geloofd, toen deze beweerde dat alles wat daar gesproken werd, gehoord mogt worden. Wat deed dat alles ook ter zake, het kon zijn dat Johanna hem toen niet beminde, maar nu, dat was een andere zaak, nú was hij zeker van hare liefde. Het einde zijner gedachten was, dat hij besloot verlof te vragen, hetgeen hem onmiddellijk werd toegestaan.

Eenige dagen lang was zijn besluit het onderwerp van de gesprekken in zekere coterien en mevrouw van Randon, (wier man toevallig à la baisse gewonnen had) beweerde dat hij met eene staatkundige zending was belast en dat geen der freules D. hier in 't spel was, zoo als sommigen beweerden.

Nieuwjaar's morgen zat hij met mevrouw Datroi in de groote zaal der ouderlijke woning de visites op te wachten. Mevrouw zag er veel

beter uit en gevoelde zich ook werkelijk vrij wel; verdrietig vertelde zij dat zij geloofde dat Louis in zijn huwelijk niet gelukkig was. Emile wist het, het was voor Louis een behoefte te arbeiden aan de bereiking van zijn levensdoel, eens eene hooge betrekking met eere te kunnen bekleeden. Zijne vrouw had echter zoolang gebeden en gesmeekt dat hij eindelijk al zijne posten er aan gegeven had en nu zich verveelde. Tegen den middag kwamen Louis en Ernestine ook een bezoek brengen, en waren ten hoogste verbaasd Emile aan te treffen. De jonge mevrouw Datroi, die goed op de hoogte bleef van alles wat er in de haagsche wereld omging, vroeg:

— „Zeg Emile, kom je ons je engagement met freule D. bekend maken, eene mooije partij hoor, maar niet rijk!"

— „Wie is freule D., Emile?"

— „Och, Mama, een lief eenvoudig meisje, dat ik tweemaal ontmoet heb en dat evenmin aan mij denkt als ik aan haar!"

— „Zeg dat niet; ziehier wat Pauline mij schrijft:

„Gisteren heb ik freule D. met hare verovering gefeliciteerd. Zij beweerde dat er niets van aan was, maar geraakte toch in verwarring, ik voor mij ben zeker dat er iets gaande is tusschen uw schoonbroeder en haar...."

— „Het verwondert mij niets dat zij in ver-

warring geraakte bij zoo'n.... onbeschaamdheid."

— „Ma foi, ik zal Pauline antwoorden dat gij niet in verwarring zijt gebracht maar dat een oogenblik — il n'était plus maître de ses émotions!"

— „Schrijf wat je wilt, als nieuwtje kan ik je echter melden dat ik vooreerst niet meer naar den Haag toe ga!"

— „O, is dat de zaak?"

— „Ik begrijp, Ernestine, wat gij meent, je laatste veronderstelling is jammer genoeg even juist als de eerste."

— „Merci mon beau frère, ik bewonder je scherpzinnigheid."

— „Maar", vroeg Emile, het gesprek afbrekende: „Louis, wat ga je nu uitvoeren?"

— „Ik denk met Mei in den Haag te gaan wonen"

Tegen dien tijd hoop ik er uit te zijn, dacht Emile, het gesprek over onverschillige zaken voortzettende. 's Avonds zich alleen met zijne mama bevindende, besloot hij haar zijne plannen en besluiten mede te deelen. Tot de uiterste verbazing van Mevrouw Datroi deelde hij haar mede dat hij Johanna van Eiken beminde, dat hij zeker was van hare liefde, en wel begreep dat hij met haar geëngageerd geen kamerheer kon blijven, trouwens voor die betrekking wilde hij in elk geval bedanken. Zonder antwoord te wachten verliet hij haar. Mevrouw Datroi zoude

toch niet geantwoord hebben, zoo verrast was ze over hetgeen ze gehoord had. Zij was zoo zeker geweest dat de liefde voor Johanna al lang voorbij was, zij had zoo zeker er op gerekend dat de invloed van de omgeving hem die dwaze plannen had doen opgeven. Dat hij voor kamerheer bedankte dat kon er nog door, maar een burgermeisje te trouwen, wier grootvader smid was geweest, daardoor zijn stand, zijne familie en al zijne vrienden en kennissen een slag in het aangezicht te geven, en voor goed van zich te vervreemden, dat mocht, dat kon ze niet toestaan, en toch had zij hare eerstgeborene zoo lief, zoo gaarne zoude zij hem gelukkig zien. Maar zij wist dat de roes der liefde zoo dikwijls overging, en daar rezen nevelachtige beelden uit den ouden tijd voor haar op, uit den tijd toen een engelsch officier bij hare ouders had gelogeerd, en zij gemeend had nooit weer gelukkig te zullen worden; en wat was er van die liefde, die haar hart zoo vervulde, overgebleven? niets dan een belachelijke herinnering. Moest zij den betooverenden beker niet van de lippen van haren lieveling wegnemen. Zij was in haar lang leven zoo dikwijls getuige geweest dat zij, die gezworen hadden, den liefdebeker zamen te ledigen — na eenige jaren die eeden vergeten hadden. Liefde! zij had zooveel eeuwige liefdes, zoo spoedig zien eindigen dat zij er bijna toe overhelde om onder

al de mystificaties van het dagelijksch leven, de liefde wel de grootste en de bespottelijkste te vinden. Zij noemde liefde een koorts, en koorts was geen gezonde toestand; een zieke stond men niet alles toe, en moest zij haar zoon dan alles toestaan?

Den volgenden morgen tikte zij bevende aan haar zoons kamer, ging naar binnen en sloot de deur.

Met de arm onder het hoofd zat Emile in den tuin te staren. Zij ging naar hem toe en sloeg de arm om zijn hals. Opkijkende viel het hem op, hoe zij veranderd was en wat was zij oud geworden, de zwart zijden japon en het zwarte kantenkraagje staken zoo af bij dat bleeke lijdende gezicht en dat witte geplooide ochtendmutsje.

— „Kind, heb je nagedacht over hetgeen ge gister zeidet?"

— „Ja, Mama."

— „En?"

— „En ik ben natuurlijk niet veranderd."

— „Natuurlijk niet, is het zoo natuurlijk dat een kind zijne moeder verdriet aandoet?"

— „Luister, mama, ik voor mij geloof, dat gij u vergist hebt, toen gij hoordet wat gij mij eens verteld hebt", — en hierop vertelde hij haar het gesprek dat hij met Jo had gehad — „het is een lief meisje, niemand en gij wel het minst mama zult iets weten in te brengen tegen haar karakter, opvoeding of hart."

— „Ja, ik weet het dat ze mooi is!"

— „Daar spreek ik niet van", zeide hij bijna ruw, maar ziende, hoe bleek zij op het hooren dier toon werd, voegde hij er bij: „Vergeving, mama, maar ik heb van hare schoonheid niet gesproken, wel van haar hart, en verder is het mijne schuld, moeder, maar ik weet dat zij mij bemint; mag ik haar en mij ongelukkig maken? God zelf mag ons niet scheiden, en zoudt gij het dan doen?"

— „Spreek zoo niet, Emile. God kan u scheiden, en voor mij, gij weet dat ik u alleen gelukkig wil zien."

— „Zonder het te willen, spreekt u daar het woord uit, alleen en voor mij is alleen geen geluk denkbaar!"

— „Och, dat gij ook gelooft aan die rêve d'amour, die nooit eindigt, waarin men zamen oud wordt en waarin de harten te gelijk met de gezichten onmerkbaar veranderen, na den storm en de alles omverwerpende kracht der liefde in het eerste bedrijf, de zachte regen en de verkwikkende bloemengeur, die op zulk weder gewoonlijk volgen, de zoete vriendschap in het laatste bedrijf"

— „Ja, moeder! ja! Zoo geloof ik!"

— „En ge weet dan niet, arme dweeper, dat die kalmte na dien storm, na dien hartstocht u vergelijkingen zal doen maken, en hoe meer gij u aan dien hartstocht hebt overgegeven, hoe

meer gij genoten hebt in dien strijd der neigingen — des te meer zal het kalme ontwaken u tegenstaan, de vergelijkingen znllen ten voordeele der eerste periode uitvallen; daarbij komen nog de kleine teleurstellingen, die eene mesalliance altijd na zich sleept en de beminde vrouw wordt de — gedulde. En is eens de roes der overwinning, die de nederlaag over principes, stand en eer is opgevolgd, over dan zucht men in stilte over eene overwinning, die eene neêrlaag was."

— „Neen, moeder, het gelaat moge al veranderen, de eerste hartstocht overgaan, de herinnering blijft en waar is het, wat de groote dichter en denker der Havelaar zegt — in de oogenblikken der wanhoop, als men twijfelt aan allen en alles, dan toont u de vrouw den oogst, die zij heeft verzameld. De korrels die de man in de gelukkige dagen in hare ziel heeft geworpen, zijn opgekomen en door de liefde gerijpt, geven zij duizendvoudigen oogst, en men voelt zich niet meer ongelukkig, niet meer arm, men is rijk. — Zulk eene vrouw zal Johanna voor mij zijn."

— „Dichter en dweeper Emile, maar geen verstandig man!"

— „O, ik haat het verstand waar dat mij dwingt te doen.... misschien zoo als Louis gedaan heeft!"

— „Luister nog even kind. Hoe weet ge,

dat Johanna je bemint, om je zelven — gij zijt rijk, als man moet gij elk meisje behagen, zij zal verlangen hare toekomst te verzekeren....."

— „Houdt op moeder, daarom heeft zij mij niet lief. Ik ben daarenboven niet rijk, het geld is van u, mijn vaders deel is wel zeer gering. Ik zal haar zeggen dat ik arm ben."

— „Zij zal het niet gelooven, zij zal denken dat het is om haar te beproeven en zoo ze 't al gelooft, dan zal zij u misschien toch nog nemen; hoe kan zij zich dan terugtrekken, wat moest men dan van haar denken!"

— „Op die wijze mama zijt ge steeds klaar. Neen ik geloof ook niet dat zij mij dan weigeren zou, maar om een andere reden, dan gij denkt."

— „Maar hebt gij mij dan niet lief, dat ge zoo wilt handelen?"

— „Of ik u liefheb," riep hij opspringende uit, „wat u smart doet mij pijn, uw leed is het mijne, ik vind geene woorden om u mijne teedere genegenheid — genegenheid zuchtte ze smartelijk — mijne innige teedere liefde te beschrijven. Gij zijt mijne welbeminde moeder. Zegt dat woord niet alles, maar dan moet gij mij ook niet plaatsen tusschen u en — haar."

— „Ik weet het, gij zoudt haar kiezen, en uwe arme oude moeder zonder troost in 't leven alleen achterlaten," in tranen uitbarstende:

„wacht dan ten minste tot ik dood ben, kun je dat dan niet doen?"

Emile liep eenige malen de kamer op en neer, nam een klein tabouretje, ging naast haar zitten, en speelde één oogenblik zenuwachtig met de vingers der kleine moederlijke hand.

— „Ik zou het kunnen, moeder" wild opstaande, „maar ik wil niet, — ik wil niet naar uw dood verlangen — God beware mij daarvoor — maar, wanneer ik aan haar dacht, dan zou ik in verzoeking komen te vragen wanneer? en ik zou misschien kunnen denken — haten de hinderpaal; ik zou kunnen — wenschen — dat de dood — maar neen, ik zou niet wenschen, niet haten — ik zou alleen dood, dood ongelukkig zijn! Maak mij gelukkig, moeder?"

— „Zij zou een duivel van je kunnen maken!"

— „Een duivel — misschien. Een braaf man en zoon zeker, uwe toestemming, lieve welbeminde moeder?"

— „Hoe kan eene moeder ooit het doodvonnis van haar kind teekenen? hoe kan ik uwe toekomst en later geluk verwoesten? nooit Emile, nooit, ik kan niet!"

— „Dan moeten wij scheiden."

— „Scheiden," riep ze hartverscheurend uit: „Emile, ga niet! ga niet! wat geluk kan het je aanbrengen, uwe moeder zoo te verlaten — ga reizen, weken, maanden, maar ga niet weg om dat te doen."

— „Welnu! ik neem het aan, ik zal gaan reizen, drie, vier, zes maanden, ik zal haar niet spreken, niet schrijven."

— „Niet aan haar denken?"

— „Een onmogelijke eisch — maar zoo weinig als 't mogelijk is, en kom ik dan weder en denk ik dan als nu, dan moeten wij scheiden moeder"

— „Dank voor die kleine opoffering; de goede God geve, dat gij altijd bij mij kondet blijven. Breng mij naar mijne kamer, best kind!"

IX.

In de volgende zes maanden was weinig gebeurd. Louis en Ernestine waren naar den Haag gaan wonen en wat Johanna allengs gevreesd had was geschied, Henri had haar gevraagd. Willem was zeer voor zijn vriend in de bres gesprongen, had hare weigering onbegrijpelijk gevonden en door 't een en 't ander was hare verhouding te huis niet van de aangenaamste, te meer daar Mevrouw en Gusta, zonder juist partij te trekken, hare weigering van de oude goede kennis en het afslaan der werkelijk uitstekende partij allezins vreemd hadden gevonden.

Op nieuw zocht en vond ze troost bij Marie, die haar met open armen ontving en weldra de vertrouwde van het leed, dat zij al wel een weinig vermoedde, was geworden.

In uitgaan had Johanna geen lust. Marie kon zich evenwel niet aan alle vermakelijkheden onttrekken en eens ontmoette zij Emile, die juist van zijn buitenlandsche reis was teruggekeerd. Hoe gaarne zij hem vroeger ook mocht, zij meende dat hij een weinig, hoe weinig dan ook, met Johanna gespeeld had; haar vurige geest maakte het misdrijf, waaraan hij geheel onschuldig was, grooter en als eene warme vriendin was Jo's leed het hare.

In den loop van den avond liet Datroi iets nieuws zien, dat hij uit Parijs had medegebracht, een soort van biscuiten hartjes, die men in warm water wierp en dan uiteensprongen, terwijl ieder der stukken weer den vorm van een hart had en een klein souvenir met een opschrift bevatte; het was een van die nouveautés die hoogstens gedurende drie weken het elegante publiek bezig houden. Natuurlijk ontbrak het niet aan de gebruikelijke bon-mots en daarbij bleef niet uit de aanmerking: „Dat mijnheer Datroi gaarne met harten scheen te spelen." De ironie, die in den toon van Marie lag toen zij er bijvoegde, „dat ieder gebroken hart niet zoo aangenaam was aan te zien," deed Datroi den blik op haar vestigen.

Zij weerstond hem ferm; een oogenblik later bood hij haar twee der stukken aan, er lachend bijvoegende, dat hij hoopte, dat haar hart altijd heel mogt blijven. Op een der stukjes stond:

„Les coeurs brisent, l'amour reste" en op het andere: „Pour savoir cequ'il y a au coeur il faut qu'on le brise." In het naar huis gaan, dacht ze over zijne handelwijze na. Had hij hare bedoeling begrepen, zij geloofde het wel, maar hoe dan het verband te vinden?

Vooreerst besloot zij er Jo niets van te zeggen; zij vertelde alleen, dat zij Datroi ontmoet had.

Den volgenden morgen schreef deze twee brieven, één aan zijne mama — waarin hij schreef, dat de zes maanden om waren en hij vast besloten was, jufvrouw v. Eiken te vragen.

— „Lieve moeder", schreef hij, „ik kan mijn geluk en het hare niet aan een, in mijne oogen, dwaas en ongegrond idee van stand en fatsoen opofferen. Johanna kan het niet helpen, dat haar grootvader een smid is geweest, evenmin als ik het helpen kan, dat de mijne graaf en maarschalk was. Zij heeft eene uitnemende partij afgeslagen en heeft het daarom misschien te huis niet aangenaam. De sterkste informaties heb ik ingewonnen, alleen in Haarlem zelf, spreekt men met minder lof van haar dan vroeger. Eene gedienstige geest schijnt uitgestrooid te hebben, dat zij épris van mij is geweest en dat er zelfs een soort van liaison heeft bestaan; ik gis naar die gedienstige geest — maar weet nog niet zeker; haar doel zal ze niet bereiken, als edelman voel ik mij nu dubbel verpligt haren naam te

herstellen. Gij hebt nu mijn besluit gehoord, lieve mama; eens hebt ge gezegd dat ik alleen u steeds welkom was, ik ben er van overtuigd dat gij mij in uw hart zult billijken, zoo ik na mijn besluit, *alléén* niet kom. Ik heb straf verdiend door u ongehoorzaam te zijn, al kon ik dan ook niet anders; de wreedste straf die ik mij opgelegd heb, is niet bij u te mogen komen voor gij ons roept. In de hoop dat die gelukkige ure spoedig moge komen — lieve moeder laat ze spoedig slaan, — denk ik steeds bijna altijd aan mijne welbeminde moeder." —

Mevrouw Datroi had dien slag voorzien en was er op gewapend — hoe pijnlijk ook, zij meende die opoffering te moeten doen — maar diep was zij gegriefd, toen ze uit zijn brief meende op te maken, dat hij haar voor de uitstrooister van die lasterlijke geruchten hield; wist hij niet, dat zij voor zulk eene laagheid niet in staat was, dan wilde zij zich ook niet verdedigen.

Naauwelijks had Emile de twee brieven verzonden of hij haastte zich naar het buiten der Meesbergen's, de ouders van Marie. Binnen gelaten vond hij deze alleen zitten; hij maakte gebruik van dat tête-à-tête om haar eenige zaken mede te deelen en zijn gedrag op te helderen, en toen Marie Johanna had gehaald, onder het pretext dat er een goede kennis binnen was, verliet zij de verbaasde en ver-

raste Johanna, en wist te bewerken dat hun zamenzijn niet werd gestoord.

Toen zij weer binnen kwam, viel Jo haar om den hals, de schok was te zwaar geweest en de zenuwen waren zoo aangedaan dat Marie haar onmiddellijk naar boven bracht, en daar van haar vernam, terwijl Emile beneden, als op brandende kolen zat, hoe recht gelukkig zij zich gevoelde, en wat er was geschied.

Onmiddellijk daarna werden er aanstalten gemaakt voor haar vertrek; maar voor ze ging had zij nog een onaangenaam bezoek af te wachten.

Van de Meesbergens afkomende, was Datroi's eerste werk geweest zijn ontslag in te dienen en Louis en Ernestine kennis te geven van zijne verloving. Den volgenden morgen liet mevrouw de gravin Datroi om een onderhoud verzoeken met Jufvrouw J. v. Eiken. Hartelijk en eenvoudig was de ontvangst aan de eene zijde; koud en koel de houding aan den anderen kant. Met de sterkste kleuren maalde zij zonder de minste voorbereiding de arme Johanna de verhouding tusschen moeder en zoon, dat gene nooit vergeven zou, en dat Emile hoewel haar bezittende, zich diep ongelukkig zoude gevoelen

Uit medelijden met het lijden der moeder was zij naar Johanna toegeloopen, om te trachten den slag nog af te wenden. Als zij Emile werkelijk beminde en hem niet genomen had zoo

als misschien sommigen zouden denken, omdat hij rijk en graaf was, en daarenboven een mooi man, als zij hem werkelijk liefhad, welnu kon zij er grooter bewijs van geven dan zich voor hem op te offeren, hem in edelmoedigheid te overtreffen en den zoon aan de moeder weer te geven? Als ter loops deelde zij mede dat Emile de praatjes die van haar in Haarlem gingen gehoord had, en zich misschien daarom gedrongen had gevoeld haar te vragen.

Ontroerd had Johanna geluisterd; zij had gemeend de vriendschapskus der aanstaande schoonzuster te zullen ontvangen en in plaats daarvan, werd hare zoetste hoop den bodem ingeslagen. Wat zou ze doen! zij kon niet denken, zij wilde niets beloven, wezenloos en versuft zat ze te luisteren, geen woord kon Ernestine uit haar krijgen. Een weinig berouw begon deze te gevoelen over hetgeen ze gedaan had; terugtreden was echter onmogelijk en na Johanna aan de zorgen van Marie te hebben overgelaten, vertrok zij in hare schitterende equipage.

— „Wat heeft zij je gedaan, arme duif? zeg, wat heeft ze je gedaan?" vroeg Marie deelnemend. „Zeg het mij, Jo" voegde ze er dringend bij.

— „Niets niets, Marie, alles is voorbij"; de diepe zucht die uit den diepsten grond van het hart scheen op te rijzen werd gevolgd door eene uitbarsting van de bitterste droefheid als de bijtenste tegenspraak met het „niets, niets."

Jo was zoo wanhopend, zoo afgebroken en wild waren de zinnen, die zij uitte, dat Marie er maar niet achter kon komen, wat er gebeurd was. Ze ondersteunde slechts het moede hoofd der weenende en bad zelve in afgebroken woorden den God der liefde om hare Johanna te troosten. Op de eerste uitbarsting volgde eene geheele uitputting, zij was echter in staat het gesprek mede te deelen; de levendige sympathie en het ongeveinsde medelijden, dat allen haar betoonden schenen haar goed te doen.

Eene diepe melancholie volgde en zij verlangde naar huis. Marie moest alles maar doen en alles maar beschikken, zoo kort had zij zich in den hemel verheugd, zoo rijk had de toekomst haar toegelachen en thans ..... zonder huiveren kon zij er niet aan denken.

X.

Enkele regels van Marie meldden Mevrouw van Eiken wat er gebeurd was en wat hunne plannen waren. Zij zoude met Jo medegaan, en eenige uren later lagen moeder en dochter in elkanders armen. Fijngevoelend had Mevrouw voor hen beiden haar kamer ingeruimd, terwijl zij met Gusta de achterkamer had betrokken. In de eerste plaats werd er bedacht wat er met Emile moest geschieden. Johanna wilde zelve schrijven; zich tusschen moeder en zoon plaatsen

kon ze niet. Een gansche morgen zat zij alleen, over het papier gebogen, eer de enkele regelen geschreven waren waarin zij hem meldde dat een onoverkomelijk beletsel haar verhinderde ooit de zijne te worden, waarom zij hem verzocht niet meer aan hare zwakheid op dien morgen te denken en haar te vergeten „zooals zij hem wilde vergeten" had zij er haast bijgevoegd, maar *dat* kon zij hem niet schrijven.

Toen de deur achter den bode, die den brief weg zoude brengen, dicht sloeg, moest Jo zich aan Marie vasthouden, om staande te blijven.

— „Marie, daar gaat mijn alles!" was het eenige wat zij met een in tranen verstikte stem kon uitbrengen.

Het eenige, wat Emile bij de Meesbergens kon te weten komen was dat de meisjes naar Haarlem waren vertrokken. Zoo spoedig mogelijk wilde hij hen volgen; onverwachte bezigheden beletten hem echter den volgenden dag te vertrekken en toen ontving hij haren brief.

Driemaal las hij hem over voor hij wist wat er stond, en toen hij het wist begreep hij het nog niet. Hoe hij zich martelde en pijnigde, hij kon er geene reden voor vinden; haar spoedig vertrek uit den Haag scheen er mede in verband te staan, maar.... eindelijk besloot hij te schrijven. Nog eens schreef hij kalm en kort, eerst zijne weifelingen daarop zijn besluit, haar altijd te beminnen

Reeds den volgenden dag ontving hij van Mevrouw van Eiken het antwoord.

Op eenen het diepste medelijden ademenden toon verzocht zij hem geene verdere pogingen te doen, daar Johanna ook haar besluit genomen had; zij verzocht er tevens dringend bij niet op de reden aan te dringen, het was haar onmogelijk ze mede te deelen.

Emile vouwde den brief netjes op, borg hem weg en vloekte dien avond voor het eerst zijn God en het uur zijner geboorte. Werk moest hij hebben en om afleiding te zoeken, ging hij een weekblad *de Hervormer* schrijven en uitgeven. Natuurlijk verrieden zijne artikels den toon, dien zijn gemoed had aangeslagen; zonder aanzien van persoon of stand, partij of kliek geeselde hij onmeedoogend de zedeleer, door eene achtieneeuwen oude kristelijke maatschappij verbasterd en bedorven, de weinige geestkracht van het volk, de particuliere twisten der voorgangers, het totale gemis aan opoffering en waarheidszin bij de bestuurders, en daar hij allen trof en alles, maakte hij geen opgang — de wereld, het publiek wist ook niet, dat Batavus acer een oud-kamerheer was.

Alle pogingen van mevrouw Datroi om hem op nieuw zijne plaats in huis te doen innemen mislukten; hoewel zij elkander dikwijls schreven en zijne brieven altijd luide getuigden voor zijne liefde voor haar en zij zelfs enkele keeren hem in

den Haag opzocht, de oude vertrouwelijkheid was verdwenen; aan haar huis en persoon waren dan ook zooveel treurige herinneringen voor hem verbonden; herinneringen, die eerst door den tijd konden slijten, dat mevrouw, hoewel met verdriet, er zich eindelijk in schikte alleen te blijven wonen.

Hoe vreemd het ook klinken moge, nu het huwelijk was afgesprongen, waren hare bezwaren minder geworden en scheen zij de liefde van haar zoon uit een ander oogpunt te bezien dan eenige maanden geleden. Haar trots was gekrenkt geworden doordat *haar* zoon was afgewezen door dat meisje en de gebeurtenis, die nog maar ettelijke dagen geleden haar de ster der hope had toegeschenen, was haar nu een bron van kwelling en ergernis.

Waren dus de principes geschokt geworden en was zij gaan twijfelen aan de onfeilbaarheid van hare overtuiging, de taal van eenen onbekenden schrijver in een weekblad dat zij bij toeval onder de oogen had gekregen en verder geregeld las en overdacht, bracht haar verder aan het wankelen. Haar ouderdom ging zoo treurig voorbij, was het wel haar plicht voor een principe te strijden en te lijden, voor een principe dat de geheele wereld vergat voor rust of voordeel? Had zij daarvoor hare kinderen opgevoed om ze begaafd te zien met al de vermogens van 't verstand, en ze zonder liefde, en koud naar

't hart te zien voortleven. De moederliefde verminderde toch niet, was het dan wel zoo zeker dat de liefde van Emile voor dat meisje ooit zoude ophouden? Maar al gaf zij hare toestemming, de kleine zelf had immers geweigerd, had haar Emile afgeslagen. Het waarom intrigeerde haar, terwijl de gedachte hem voor haar dood nog eens gelukkig te zien, haar rust noch duur liet. Hoe zou zij echter het raadsel oplossen? Hoe met Johanna in kennis komen?

XI.

Het toeval doet somtijds meer dan de fijnste berekeningen, en dat toeval kwam mevrouw Datroi te hulp.

Zondags morgens uit de kerk komende en de stille Kantoorgracht afslaande, begint het plotseling hevig te regenen; zij ziet om of zij ook ergens binnen kan gaan of eene parapluie kan verkrijgen en eenige schreden achter haar loopt Johanna; hoewel deze mevrouw niet zag voor zij haast vlak bij haar was, en op de ontmoeting dus in het minst niet voorbereid, biedt zij — hoewel een weinig verlegen — onmiddelijk de oude dame haar parapluie aan. In geen geval wilde mevrouw Datroi er alleen gebruik van maken, en zij wandelden dus te zamen verder.

— „Het treft mevrouw, dat onze wegen zoo samengaan" zeide Johanna

Mevrouw antwoordde toestemmend, maar bedacht in stilte dat tot dien tijd hunne wegen alles behalve samen waren gegaan, en zij verweet zich dat zij den weg voor dat meisje misschien moeijelijk had gemaakt. Johanna peinsde of zij mevrouw zou aanbieden bij haar in huis te komen schuilen, en deze dacht op wat wijze zij van de ontmoeting zou gebruik maken. Zoo in hunne gedachten verdiept waren zij de geheele Kantoorgracht reeds afgeloopen, toen mevrouw Datroi plotseling bleef stilstaan.

— „Dank u vriendelijk Jufvrouw van Eiken voor uwe beleefdheid; ik kan nu wel alleen, de regen is bijna opgehouden. Ik ben u zeer dankbaar."

Een vreeselijke donderslag deed de laatste woorden voor Johanna verloren gaan; met vernieuwde woede begon de bui, er viel dus niets te weigeren toen Johanna antwoordde:

— „Mag ik u even te huis brengen?"

Op de stoep staande begon de slagregen zoo hevig te vallen dat Jo de vriendelijke uitnoodiging om even te komen schuilen — hoewel na eenige weifeling — aannam.

Johanna had zich de positie waarin zij zich nu bevond, nooit kunnen voorstellen, en was ieder oogenblik in verlegenheid hoe te handelen.

— „Wil u mij het genoegen doen te blijven koffij drinken," vroeg mevrouw, die deze gunstige gelegenheid niet wilde laten voorbijgaan.

De onweersbui was in hare volle woede en maakte de invitatie alleszins natuurlijk. Johanna was niet van plan ze aan te nemen en verklaarde liever naar huis te gaan, daar de familie misschien ongerust zoude zijn. Op een wenk van mevrouw, bood de zeventigjarige huisknecht — een familiestuk — aan, mevrouw van Eiken te gaan waarschuwen; en toen mevrouw Datroi met vriendelijken aandrang haar verzoek herhaalde, nam Johanna, geene excuses meer hebbende, het aan.

Terwijl Mevrouw met behulp der kamenier koffij zette had Johanna gelegenheid het prachtige vertrek eens rond te zien. Juist boven de causeuse hing Emile's portret. Onwillekeurig herinnerde zij zich den morgen, die haar zoo gelukkig en zoo rampzalig had gemaakt; op nieuw dacht ze, of liever, want zij dacht er altijd aan, dubbel sterk stond de troostelooze toekomst haar voor den geest en om al die beelden te verjagen, bracht zij hare handen even voor de oogen; toen zij ze wegnam en zich omkeerde (zij voelde dat zij het portret niet weer mocht zien) ontmoette zij den blik van Mevrouw Datroi. De kamenier had juist de kamer verlaten.

— „Kind," zeide Mevrouw Datroi en Johanna beefde bij dat woord, in hare stille hemelsche droomen was *zij* immers steeds *haar* kind. „Ik ben eene oude vrouw, ik kan niet veinzen

en ik heb gezien dat gij het ook niet kunt;" (dichter bij komende en haar op het portret wijzende) „vindt gij dat het lijkt?"

Op zoo iets was zij volstrekt niet voorbereid, even wendde zij het hoofd af en toen zij de vraag beantwoordde had zij door eene moedige poging hare zelfbeheersching terug; ondertusschen had Mevrouw hare vraag herhaald.

— „Vindt gij niet dat het lijkt?"

— „Ja, Mevrouw, het lijkt goed."

— „Hij ziet er tegenwoordig slecht uit — hij — heeft verdriet'"

Wat heb ik die vrouw toch gedaan, dacht Johanna, dat zij mij zoo martelen moet? Is het niet genoeg dat ik mij voor haar heb opgeofferd, geheel en al heb opgeofferd? Hij heeft verdriet! Denkt zij dan dat ik zoo gelukkig ben, dat ik geen verdriet heb.

Een oogenblik was het stil. Ik moet het voor zijn geluk doen, dacht Mevrouw en zich bij Johanna nederzettende, zeide zij:

— „Ik weet wel dat ik weinig recht heb op uwe genegenheid — maar antwoord op eene vraag — zoo ge wilt — het is eene heel onbescheidene vraag — maar — beantwoord haar als het eenigzins mogelijk is — ik vraag het niet uit nieuwsgierigheid — waarom hebt gij hem bedankt?"

Wat er ook door Johanna's hoofd gegaan was, aan welke vragen zij ook gedacht had,

aan die niet; een zachte kreet van smart ontsnapte haar — hoe kon zij op die vraag een antwoord geven; kon zij zeggen: om uwentwille heb ik van hem afgezien? dat die vrouw die zoo fijn gevoelend scheen — dat niet begreep, zij borst in snikken uit.

— „Hebt gij misschien een ander dan mijn zoon lief?" hoorde zij fluisteren, terwijl ze een zachte hand op haar hoofd voelde. Om Johanna te troosten ging zij voort: „het is uwe schuld niet — maar de mijne; toen hij uwe liefde misschien nog had kunnen winnen, heb ik er mij tegen verzet — en nu, nu het mijn eenige wensch is hem gelukkig te zien voor ik heenga, nu ik als een zegen van God zoude afsmeeken, wat ik eens geweigerd heb, nu is het te laat — te laat."

— „Zoudt gij" — riep Johanna hare betraande oogen opslaande — „zoudt gij — heb ik goed verstaan?"

Die toon en die woorden moesten begrepen worden.

— „Johanna heb ik verkeerd gegist, is dat de reden niet, mijn arme Emile, kan hij — mag ik nog eenmaal je mijn dochter noemen? Of — heb ik mij gevleid en bestaat het onoverkomelijk bezwaar nog?"

— „Ik ben zoo verward mevrouw — wat u daar zeide en *zij* had mij gezegd...."

— „Wie, zij?"

— „Zij had mij gezegd dat u...."

— „Wie zij? Wie? wie? wie?"

— „Uw...."

— „Mijn schoondochter? heeft zij u, wat heeft zij u gezegd? Zeg Johanna, zeg om Emile's wil alles." En hierop vertelde Johanna in enkele woorden met afgebroken stem, wat er ten huize van Marie geschied was.

— „Mijn arme jufvrouw van Eiken, ik heb geleden — maar gij? ik heb het recht verloren, Ernestine te straffen over haar gedrag — waaraan ik mij zelve schuldig gevoel. Om *mijn* stand en afkomst hebt gij geleden, lieve Johanna."

— „Mevrouw."

— „Ja nog, mevrouw, maar wij zullen maken, dat het spoedig anders wordt. Kus me nu, mijn kind, als gij mij vergeven hebt."

— „Beste lieve mevrouw, ik heb u niets te vergeven — gij deedt het immers voor zijn geluk."

— „En daarvoor hebt gij u ook opgeofferd? Wij zullen nu onze pogingen vereenigen, niet waar? en nu wij vrede hebben gesloten, zullen wij — koude koffij gaan drinken. Ja, ja. Kijkt er maar naar — het lijkt nog altijd goed!"

XII.

Mevrouw Datroi zit met het theeblad te wachten.

— „'t Is half acht, hij kon al hier zijn, als hij maar niet denkt dat ik ziek ben, ik heb

hem wel getelegrafeerd: „kom onmiddelijk over, ik ben gezond," en 't is al half acht; is de klok ook voor? (een nommer van *de Hervormer* opnemende) hoe jammer dat hij het niet doorzet (lezende) „bij gebrek aan ondersteuning. „Maar al moet ik ook ophouden met strijden „bij gebrek aan materieele hulpmiddelen, ik heb „mijn zaak in handen van eenen anderen kampioen „gegeven — de tijd, en wat ik natuurlijk niet „vermocht — zal hij doen, uwe vooroordeelen „overwinnen, uwe begrippen van stand vernie„tigen, uwe kleingeestige afscheidingen doen „verachten en recht en waarheid, recht voor „allen, waarheid in alles doen zegenvieren, en „al heb ik niemand en niemand overtuigd — „hij zal het u allen doen" — Die arme man, hij moest eens weten, dat hij aan mijne bekeering zulk een groot aandeel had; de schel? — ja — ja — daar is hij!"

November, 1868. CLAES PRUL.

OP MIJNEN VRIEND JAN PRET,

DIE DE SCHERPSCHUTTERS ZINGEN WIL LEEREN.

Wat maakt den mensch tot weerbaar man?
de zang!
Wat maakt dat hij goed schieten kan?
de zang!
Dat, komt ons land ééns in den nood
Hij vechten zal tot aan zijn dood.
de zang, de zang, de zang! (*bis*)

Hoe aangenaam marcheert men niet,
Jan Pret!
Bij 't zingen van een geestig lied,
Jan Pret!
Naar Ruine of naar Waalsdorp heen,
Tot groot vermaak van 't Delftsch gemeen
Jan Pret, Jan Pret, Jan Pret! (*bis*)

Wie is 't, die van elk weerbaar man,
Jan Pret!
Denkt hij een Orpheus maken kan,
Jan Pret!
Van wien men wel niet zeggen zal,
Zijn plan is al te dwaas, te mal,
Jan Pret, Jan Pret, Jan Pret! (*bis*)

Daarom doceert het ut, re, mi,
Jan Pret!
In 't oude stadje aan de Schie,
Jan Pret!
Jan Pret die naar 't college gaat,
Gedachtenloos de maat nog slaat.
Jan Pret, Jan Pret, Jan Pret! (*bis*)

Daarom dit loflied u ter eer,
Jan Pret!
Die voor ons kader keer op keer,
Jan Pret!
Twee uren steeds ten beste geeft,
En voor de weerbaarheid slechts leeft.
Jan Pret, Jan Pret, Jan Pret! (*bis*)

De tijd van 't vechten komt nu aan,
o jé!
Hij zal naar zijn divisie gaan,
o jé!
Een mooije das, een mooije pluim
Een jasje niet te wijd, te ruim.
o jé, o jé, o jé! (*bis*)

Die fiksche vent daar ginds te paard,
een Pruis!
En daar ook een met snor en baard,
een Pruis!
Maar hoe hij zingt en tiereliert,
Geen mensch die daarom minder vuurt
een Pruis, een Pruis, een Pruis! (*bis*)

Een enkel schot, hij 's uit de maat,
Jan Pret!
En kijkt in 't rond en weet geen raad,
Jan Pret!
Zijn stem aan 't leven niet gewend,
Verlaat nu ook den armen vent
Jan Pret, Jan Pret, Jan Pret! (*bis*)

Zoo eindigt hij, niet zoo als 't hoort,
Jan Pret!
De man was door den zang bekoord,
Jan Pret!
Hij, die in plaats van oorlogsroem,
Het kànon koos tot zijn blazoen.
Jan Pret! Jan Pret! Jan Pret! (*bis*)

TWEE SCHERPSCHUTTERS.

DE DROOM.

Het is gheseit dat in drome
Niet ne es dan ijdele gome
Loghene ende onwaerhede;
Nochthans heeft men te menigher stede,
Dickens die drome vonden waer,
Ende die dinghen gescien daarnaer,
Als sie in drome waren ghesien.

Die Rose.

Dees droom moet ik u toch verhalen,
U lijkt hij dwaas en vreemd misschien
Maar ach! de droomen zijn toch immer
Tafreelen, die wij gaarne zien.

Een lusthof zag ik voor mijne oogen,
Zooals ze in droomen slechts bestaan.
Geen wachters stonden aan den ingang;
Een ieder mocht vrij binnengaan.

Men wandelde langs breede paden,
Dan weer de schoonste lanen door;
Men vond er vijvers en priëelen;
In 't groen zong vrolijk 't vooglenkoor.

De bloemen, door haar kleurschakeering
  Verrukten 't oog; in ieder bed
Zag men de vreemdste soorten bloeien,
  Vereenigd tot een groot bouquet.

't Was in één woord een tuin zoo heerlijk,
  Zoo schoon, de naam van lusthof waard;
't Deed denken aan het vroeger Eden,
  Het was een paradijs op aard.

Helaas! weer gold er in dien lusthof,
  Waar alles zaamwerkt tot genot,
Zooals voorheen in 't eerste Eden,
  Een eenig maar gestreng verbod.

« Een ieder die wil binnen treden,
  « Aan dit gebod zich houden moet,
« Dat hij slechts eene bloem mag plukken.
  « Men kiest slechts eens, men kies dus goed. »

Dees woorden had ik ook gelezen,
  Maar ze vergeten even gaauw,
Tot dat een oogenblikje later,
  Ik mij ze weêr herinnren zou.

Want aan het eind van 't pad gekomen,
  Vertoonde zich aan de oeverkant,
Een bloemperk, dat er neer gelegd scheen
  Door een bekwame kunstenaarshand.

Van alle zij' door gras omgeven,
  Beschenen door het licht der zon,
Werd het verfrischt door 't koele beekje,
  Waarin het zich weerspieglen kon.

In 't midden van dit bloemperk zag ik
  Een roos, het hoofdje fier omhoog;
En aan haar zij' stond eene lelie,
  Die onder 't groen het kopje boog.

Naar deze bloemenkoninginnen,
  Strekte ik reeds mijne handen uit,
Maar 't wreede woord klonk in mijne ooren:
  «Men kiest slechts ééne bloem hier uit!»

Ach! dat ik dat verbod moest hooren,
  Wat nu? Ik bleef besluitloos staan;
De kelk der lelie verschool zich dieper,
  Maar lachend zag de roos mij aan.

Verrukt door hare schoonheid, greep ik
  Naar haar, en dacht de bloem reeds mijn;
Doch door mijn drift had ik vergeten,
  Dat aan de rozen doornen zijn.

En krimpend van de smarte trok ik
  Mijn hand terug met bloed bespat,
De schoone frissche roos verwenschend,
  Die zulke scherpe doornen had.

Maar zie! Op eens verandert alles,
  Gelooven zult gij 't niet misschien;
Maar waarlijk, droomen zijn toch immers
  Tafreelen, die wij gaarne zien!

Want vreemd genoeg, ik was te midden
  Van dansers in een volle zaal;
Ik zal haar niet geheel beschrijven,
  Geen einde kwam aan mijn verhaal.

De zaal, verlicht door tal van kroonen,
  Weerkaatst in spiegels aan den wand,
Deed denken aan die toovergrotten
  Vol kleurenpracht in 't feënland.

Zacht klonk mij de muziek in de ooren,
  En ieder paar, licht als een veer,
Zweefde op de maat der zoete klanken,
  De groote zaal steeds op en neer.

Zij vlogen telkens langs mij henen,
  Geen hunner, die mij hoorde of zag!
Ik zag hen wel, en hoorde duidelijk
  Hun luid gepraat, gehijg, gelach!

Doch plotseling.... O! welk een ontroering —
  Zag ik twee meisjes langs mij vlien,
Hoe lief gekleed, en schoon van vormen,
  Mijn God! ik had ze meer gezien!

'k Dacht daadlijk aan den schoonen lusthof,
De lelie en de bloem die 'k koos.
Zoo als de lelie was het eene,
En de andere geleek de roos!

Want ook zij waren naast elkander
Te midden van een bonten kring!
Naar mijne hand zag ik toevallig,
En zag, dat er nog bloed aan hing.

'k Gevoelde nu een diep berouw; ach,
Waarom 'k de lelie ook niet koos!
Wat nu? Helaas, 't was veel te laat, want
Weg waren lelie reeds en roos!

Doch het tafreel verandert weder,
Gelooven zult ge 't niet misschien,
Maar waarlijk, droomen zijn niet anders,
Dan beelden, die wij gaarne zien.

De zaal werd in een tuin herschapen,
De zon was nauwlijks opgegaan,
Geen bloem had nog haar kelk ontsloten
Zij droomden nog van dauw en maan;

Van 't zachte flikkren van de sterren,
Van de avondwind, die haar gekust,
En van den nachtegaal, die zingend,
Haar zachtkens had in slaap gesusd.

Maar helderder werd 't morgenschijnsel,
De zon verjoeg de schemering;
Zij koesterde en wekte zachtkens
Uit zijnen slaap den bloemenkring.

De zon had nauwlijks ze beschenen,
Of zij ontsloten een voor een
Haar bonte kelken, en verspreidden
De zoetste geuren om zich heen.

En ik herkende ze die bloemen;
Den schoonen tuin van d' eersten keer.
Ik ging nu overal aan 't zoeken;
Goddank! de lelie bloeide er weer.

Omgeven door veel andre bloemen,
Verborg zij 't hoofd weêr tusschen 't groen,
Zij week niet voor mijn hand terug, die
Reeds 't bloempje plukken zou.... Doch toen,

Toen werd de lelie — een jong meisje!
Op eens hoor ik een zacht getik;
Het was reeds dag, ik werd geroepen,
En zoo ontwaakte ik met schrik.

Vreemd is het, dat het beeld van 't meisje,
Nooit meer uit mijn gedachten week,
Doch wat toch nog het allervreemdst is,
Is dat het spreekend u geleek!

't Zelfde oogenpaar, die schoone spiegels
Van eene ziel, onschuldig rein,
Die zelfde mond met rosen lippen,
Voor harde woorden, veel te klein!

En roep ik uit: «Hoe wonderbaar!
Waarom droomde ik toen juist van Haar?»
Dan hoor ik uit het hart een stemme:
«Het is niet vreemd, al schijnt 't misschien,
Want onze droomen zijn niet anders,
Dan beelden, die wij gaarne zien.»

AMOR'S PIJL.

(*Naar Bürger.*)

Een weerhaak zit aan Amor's schichten;
Wil dus daaraan niets verrichten
Als hij u treft; verdraag wat smart;
Want zoo gij dezen raad versmaadt
En er den pijl uitrukken gaat,
Verscheurt gij licht geheel uw hart.

IETS OVER LESSING'S NATHAN DER WEISE.

Inleiding.

Ik zou gaarne een prozastuk voor den Almanak van 1869 schrijven, maar waarover? Dit denkbeeld had mij reeds langen tijd bezig gehouden toen ik, in den Almanak van 1866, in het stukje getiteld: „Mijn Neef" de volgende zinsnede las:

„Moeten er met alle geweld studenten-almanakken met mengelwerk uitgegeven worden, welnu laat dan de leden van het corps, die er roeping toe gevoelen, zorgen dat zij op de hoogte der litteratuur zijn. Dat zij zelf niet scheppen; zij hebben nog te weinig van de wereld gezien, zien haar nog altijd door een sterk gekleurd glas. Maar de meesterstukken van geniën als een Schiller, Göthe, Shakespeare moeten zij lezen, herlezen, zien te begrijpen. En als ze die begrijpen, laat ze dan eens ons de schatten meêdeelen, die zij daarin bedolven

vonden, de indrukken weêrgeven die zij onder het lezen ontvingen of den schrijver ons teekenen zooals hij zich afspiegelt in zijne werken. Dát alleen kan voor hen en voor ons dienen tot ontwikkeling."

Dit zoo duidelijk uiteengezette denkbeeld, deed mij besluiten tot de behandeling van „Nathan der Weise", in mijne oogen het schoonste poëtische werk van Lessing, van den schrijver over wien ik Heine's oordeel volkomen deel: „dasz er in der ganzen Literatur, derjenige Schriftsteller ist den ich am meisten liebe."

Ik geloof mijne keuze nog te meer te kunnen rechtvaardigen, daar mijns inziens Lessing, voornamelijk door zijn „Nathan der Weise", de eerste is geweest, die op eene voor elk verstaanbare wijze de hedendaagsche vrijzinnige begrippen over Theologie heeft verkondigd.

Ik zal mij dan ook vooral met de godsdienstige ideën, door de verschillende personen van het drama uitgesproken, bezig houden, daar eene volledige behandeling van den Nathan in een kort bestek als het mijne niet doenlijk is en het de voornaamste bedoeling van Lessing was, zijne denkbeelden over godsdienst te ontwikkelen; hij wilde doen zien dat de ware godsdienst bestaat in verdraagzamheid, in zelfopoffering; hij wilde betoogen dat de ware godsdienst diegene is welke „die Wunderkraft beliebt zu machen besitzt" en dat zoolang de een den andere nog

om zijne godsdienst minacht of de zijne beter dan de andere waant, de ware godsdienst nog niet is gevonden.

Eene uitvoerige beschrijving van den inhoud zal ik niet geven; hem, die Nathan kent, zou deze geen belang inboezemen, het zou voor hem eene herinnering aan bekende feiten zijn; degene, die het stuk nooit gelezen heeft, zou er den schoonen stijl van Lessing in missen en toch niet in zijne bedoeling en opvatting doordringen. Zoo mijn stuk den laatsten mocht nopen de Nathan te lezen, zal ik mijne moeite ruimschoots beloond achten. Voor de duidelijkheid van het volgende wil ik alleen de hoofdpunten van den inhoud releveeren. Ik zal dus trachten eene korte karakterschets der personen te geven, die in de Nathan voorkomen, en zoodoende hunne godsdienstige begrippen pogen na te gaan.

Korte inhoud.

Recha, de aangenomene dochter van een rijken jood, Nathan genaamd, wordt bij diens afwezigheid uit een brandend huis gered, door een tempelridder, wien Saladijn korten tijd te voren genade had geschonken, getroffen door zijn gelijkenis met een vroeg verloren broeder. De tempelridder had, uit een hem in zijne jeugd ingeprenten haat tegen de joden, geweigerd

haar dank aan te nemen, doch bij kennismaking met Nathan leerde hij hem zoo hoogschatten, dat hij zich bereid verklaarde Recha te bezoeken.

Terwijl Nathan met den tempelridder spreekt, wordt hij bij Saladijn geroepen, die hem op aanraden van zijne zuster Sittah door een list geld wil afpersen. Hij vraagt hem namelijk „welke godsdienst hij de beste vindt?" om in zijn antwoord redenen te zoeken, geld van hem te vorderen. Nathan neemt Saladijn echter zoo met zijn antwoord, het bekende verhaal der drie ringen [1] in, dat zij als vrienden scheiden.

Intusschen heeft de tempelridder Recha gezien en is smoorlijk verliefd op haar geworden, zoo zelfs dat hij, daar Nathan hem niet onmiddellijk Recha's hand wilde schenken, niet aarzelt om, toen hij van Daja, eene christinne en Recha's gezellin, hoort dat deze ook eene christinne is, in eene vlaag van opgewondenheid het feit dat een christenkind door een jood in zijn geloof is opgevoed aan den patriarch mede te deelen.

Bij den sultan klaagt hij Nathan openlijk daarvoor aan, en toen deze Recha daarom bij zich heeft doen komen, komt door een samen-

[1]) Hij vergelijkt daarin namelijk de drie godsdiensten met drie ringen, en zegt dat men de echte kan erkennen aan die eigenschap: «bei Gott und Menschen angenehm zu machen der in dieser Zuvorsicht ihn trug.»

loop van omstandigheden uit dat Recha en de tempelridder beide kinderen van Saladijns broeder zijn.

Gaan wij nu tot de karakterschildering over.

Saladijn is een goed en verstandig vorst, vrij van vooroordeelen. Zijne ridderlijke spreuk is: „Ein Pferd, ein Schwert, ein Kleid und einen Gott! Was brauch ich mehr?" Hij zou voor zich zelven niets meer wenschen, maar het geldgebrek van zijn vader gaat hem na aan 't harte, want hartelijke liefde voor zijne familie is eene zijner deugden. Hij geeft gaarne alles weg om anderen gelukkig te maken.

Jeder Bettler ist von seinem Hause
Doch ist den Bettlern er so feind
Dasz er mit Stumpf und Stiel sie zu vertilgen
Sich vorgesetzt und sollt er selbst darüber
Zwar Bettler werden.

Niet alleen ondersteunt hij de armen gaarne, maar de wijze hoe dit geschiedt is hem ook niet overschillig; dit blijkt genoeg uit de volgende woorden, die hij den derwisch Al-Havi toevoegt:

Ein Bettler wisse nur wie Bettlern
Zu Muthe zei; ein Bettler habe nur
Gelernt mit guter Weise Bettlern geben.
Dein Vorfahr, was mir viel zu kalt,
Zu rauh. Er gab so unhold, wenn er gab;

Erkundigte so ungestüm sich erst
Nach dem Empfänger, nie zufrieden dasz
Er nur den Mangel kenne, wollt' er auch
Des Mangels Ursach wissen, um die Gabe
Nach dieser Ursach filzig abzuwägen
Das wird Al-Hafi nicht, so unmild mild
Wird Saladin in Hafi nicht erscheinen!
Al-Hafi gleicht verstopften Röhren nicht,
Die ihre klar und still empfangenen Wasser
So unrein und so sprudelnd wieder geben.
Al-Hafi denkt, Al-Hafi fühlt wie ich.

Saladijn is echter niet volmaakt; behalve dat hij zich zelden laat raden, is hij niet vrij van de nukken, die eenen onbeperkten alleenheerscher maar al te dikwijls beheerschen. Hij zegt zelf:

Leider bin
Auch ich ein Ding von vielen Zeiten, die
Oft nicht so recht zu paszen scheinen mögen.

Sittah gelijkt in vele opzichten op haren broeder; zij heeft haren geest naar den zijnen gevormd; zij staat hem ter zijde.

Wanneer Saladijn bij het grootsche dat hij najaagt, het kleine vergeet, wijst zij hem er op; zij laat zich niet zoo spoedig door ijdele droombeelden meesleepen; hoewel goedgeefsch is zij toch spaarzaam en zoekt door hare zuinigheid de verspilling van haren broeder goed te maken. Niettegenstaande haar krachtig karakter heeft zij eenige vrouwelijke zwakheden niet kunnen onderdrukken. Hare nieuwsgierigheid bekent zij zelve in de volgende woorden:

Die liebe Neubegier
Treibt mich allein dir diesen Rath zu geben.

Een persoon, die zich nauw aan deze beiden aansluit is hun schatbewaarder Al-Hafi.

Hij ondersteunt den behoeftige gaarne, even als Saladijn, maar ziet met Sittah in, dat men vooral als vorst goed financier moet zijn:

Es taucht nun freilich nichts
Wenn Fürsten Geier unter Aesern sind,
Doch sind sie Aeser unter Geiern, taugts
Noch zehnmal weniger.

Het wil er bij hem niet in dat om eenigen gelukkig te maken men velen moet uitmergelen.

Ei was es wär nicht Geckerei
Bei hundertthausenden die Menschen drücken,
Ausmergeln, plündern, martern, würgen,
Ein Menschenfreund an Einzeln scheinen wollen.

Niet alleen dat hem dit in zijne nieuwe betrekking tegenstaat, het is hem ook onmogelijk langer de geldelijke opofferingen van Sittah voor haren broeder geheim te houden, en zijn vriend te laten uitplunderen. Hij vertrekt daarom dan ook naar de Ganges, waar zijns inziens alleen nog maar menschen zijn.

In een woord, hij is *een Mensch*, maar vreest „unter Menschen, ein Mensch zu sein verlernen" en ontwijkt uit gebrek aan vertrouwen op zijn eigene kracht liever de menschen geheel en al.

Een persoon, die in dit opzicht eenigszins met Al-Hafi overeenkomt, is de kloosterbroeder. Hij toch wenscht zich ook van de menschen af te zonderen. Zijn grootste ideaal is, eene hermitage op Thabor te verkrijgen. Hij is een ongekunsteld en braaf mensch, die zich ongaarne leent tot de zaken, waartoe de patriarch hem gebruikt Hij is dan ook verstandig genoeg te maken dat door zijne handelwijze zoo weinig mogelijk van de hem opgedragen zaken gelukken. Hij is „Ein grader, frommer, lieber Mann" die zich aan alle onverdraagzaamheid ergert, zooals duidelijk uit zijne woorden blijkt:

Es hat mich oft
Geärgert hat mir Thränen g'nug gekostet
Wenn Christen gar so sehr vergessen konnten
Dasz unser Herr, ja selbst ein Jude war.

Gaan wij nu tot Daja over. De beste karakterteekening vernemen wij uit Recha's mond:

Ach die arme Frau — ich sag dir's ja —
Ist eine Christin — musz aus Liebe quälen
Ist eine von den Schwärmerinnen, die
Den allgemeinen, einzig wahren Weg
Nach Gott zu wissen wähnen
Und sich gedrungen fühlen einen jeden,
Der diesen weg verfehlt darauf zu lenken.

Dat zij echter niettegenstaande hare geestdrijverij goed en zorgzaam voor Recha is, blijkt genoegzaam daaruit, dat deze haar altijd „die

gute Daja" en slechts eens „die gute, böse Daja" noemt.

Een geheel andere geestdrijver is de patriarch „Ein dicker, rother, freundlicher Prälat," trotsch op zijne waardigheid, die zich in alles mengt en overal wil heerschen. Hij gaat van de stelling uit: „was Bubenstück vor Menschen ist nicht auch Bubenstück vor Gott." Hij ziet er geen kwaad in om, terwijl hij Saladijn wil doen vermoorden, toch zijne hulp in te roepen tegen een jood die niet liever een christenkind ellendig liet omkomen, dan het in het joodsche of liever in geen geloof op te voeden. Zijn eenig antwoord is:

Der Jude wird verbrannt.

Nu blijven ons nog ten slotte die drie hoofdpersonen ter bespreking over, de tempelridder, Nathan en Recha.

De tempelridder bezit niet alleen uiterlijke schoonheid en kracht, innerlijk is hij ook zeer ontwikkeld. In de jaren dat hij in het Oosten heeft gestreden, leerde hij inzien tot welke razernij en miskenning te ver gedreven dweepzucht leidt. In den zwaren strijd, dien hij met zich zelven heeft gevoerd, verzette zijn gezond verstand zich tegen alle onverdraagzaamheid, die men hem vroeger had gepredikt. Werd zijn gezond verstand echter door zijne hartstocht overmeesterd, dan werden de oude vooroordeelen

weder in hem opgewekt, dan waren zijne eigene woorden op hem van toepassing:

Es sind nicht alle frei die ihrer Ketten spotten.

Op bezadigder leeftijd zal het goede in hem zegevieren en zal hij voor altijd met zijne vooroordeelen breken.

In Nathan zijn zelfverloochening, menschenliefde en verdraagzaamheid ten hoogste ontwikkeld; deze deugden worden bij hem door menschenkennis en wijsheid geleid. Hij is geen wijsgeer maar een practisch man. Hij is geheel doordrongen van de woorden die Lessing tot de stervelingen in eene zijner werken richt: „Ihr seid zum Thun und Denken erschaffen; kehrt den Blick in Euch, was über Euch ist, ist nicht für Euch."

Aan zijn goed hart valt niet te twijfelen als wij zien dat zijn beter gevoel over zijne wraaklust heeft gezegevierd, en hij, toen zijne vrouw en zeven hoopvolle zonen hem door de Christenen waren ontrukt, zijne wraak koelt door — een christenkind als zijne eigene dochter op te voeden en al wat hij had voor haar op te offeren.

Schooner getuigenis voor Nathan kunnen wij niet aanvoeren dan de woorden van den eenvoudigen, geloovigen kloosterbroeder:

Nathan! Nathan!
Ihr seid ein Christ — Bei Gott, Ihr seid ein Christ
Ein bessrer Christ war nie!

Elk die Nathan kent moet zijn vriend zijn; zien wij Saladijn, den tempelridder, den kloosterbroeder en Al-Hafi niet allen om zijne vriendschap vragen? Moet de dweepzieke Daja, die in hem steeds iemand ziet, die der christelijke kerk een kind heeft ontvreemd, zijne goedheid niet roemen?

Hij is een voorvechter van de waarheid „wenn's nöthig ist und nützt;" hij is geen Jood, geen Christen, geen Muzelman, hij is een Mensch:

Verachtet mein Volk so sehr ihr wollt. Wir haben beide
Uns unser Volk nicht auserlesen. Sind
Wir etwa unser Volk? Was heiszt denn Volk
Sind Christ und Jude eher Christ und Jude
Als Mensch? Ah wenn ich einen mehr in Euch
Gefunden hätte dem es genügt ein Mensch zu heiszen.

Nathans stelling is: acht elk die oprecht een godsdienst belijdt, maar laat hij dan trachten dat zijne godsdienst de kracht van de ring bezit:

Vor Gott und Menschen angenehm zu machen,
Der in dieser Zuversicht ihn trug.

Recha, de laatste persoon die wij moeten behandelen, paart aan eene groote uiterlijke schoonheid veel scherpzinnigheid en een groot verstand. Zij is geene „femme savante", al wat zij weet zegt zij:

Weisz ich allein aus seinem Munde
Und könnte bei dem Meisten dir noch sagen
Wie? wo? warum? er mich's gelehrt.

Hare liefde tot Nathan gaat in bewondering, bijna zelfs in vergoding over; zij kan zich niet begrijpen dat zij hem als vader zou moeten verliezen, hem, die haar slechts goed heeft gedaan en haar steeds een vaderlijke liefde heeft toegedragen.

Macht denn nur das Blut den Vater?

In een woord, Recha is een bloem, zooals alleen een Nathan ze kweeken kan.

Ik heb getracht om bij de behandeling der karakters zooveel mogelijk de godsdienstige denkbeelden der personen in te vlechten, maar ik wil, daar het godsdienstige element het hoofddoel van Lessing is geweest, dit nog kortelijk resumeeren.

Dat Lessing zijn drama als een theologisch werk beschouwt blijkt genoegzaam, wanneer hij tevreden is „wenn unter Tausend Lesern nur Einer daraus an der Evidenz und der Allgemeinheit seiner Religion zweifeln lernt."

Het hoofddenkbeeld van de Nathan is de stelling door Lessing in zijne philosophische werken geopperd: „Die Religion liegt und offenbart sich in der Liebe"; in het verhaal van de ringen vinden wij Lessing's ideën hieromtrent geconcentreerd. Daar ontvouwt hij, dat niettegenstaande de godsdienstige sekten zich door kleeding, spijs en drank onderscheiden, dit onderscheid toch werkelijk door hunnen oorsprong niet bestaat:

Denn gründen allen sich nicht auf Geschichte?
Geschrieben oder überliefert! — Und
Geschichte musz doch wohl allein auf Treu
Und Glauben angenommen werden. Nicht?

Daarom raadt de rechter:

So glaube jeder sicher seinen Ring,
Den echten....

. . . . . .

Es eifre jeder seiner unbestochenen
Von Vorurtheilen freien Liebe nach!
Es strebe von euch jeder um die Wette,
Die Kraft, des Steins in seinem Ring an Tag
Zu lesen! komme dieser Kraft mit Sanftmuth,
Mit herzlicher Verträglichkeit, mit Wohlthun,
Mit innigster Ergebenheit in Gott,
Zu Hülf!

Liefde tot zijn naaste, wie hij weze en wat hij geloove, en geheele zelfopoffering: ziedaar de ware godsdienst, die door Nathan wordt beleden. Hij toont ons hoe een echt godsdienstig mensch moet en kan zijn, en hoe het onderscheid in godsdienst juist door ongodsdienstigheid ontstaat.

Daarom laat elk zoeken: „Sich vor Gott und Menschen angenehm zu machen," en hij heeft de *ware* godsdienst gevonden.

FELIX.

WIJ ZIJN ER OOK!

'k Heb eerbied voor het kloek verstand,
Dat tijd, talent en vlijt,
Aan volk, aan vorst en vaderland
Sints jaren heeft gewijd.
'k Ontbloot het hoofd voor d'achtbren kop,
In onderzoek vergrijsd,
Die met gepaste fierheid op
Een nuttig leven wijst.

'k Waardeer den adel van geboort',
Waar hij zijn eer en kracht
In d'adel zoekt van daad en woord,
En niet in 't voorgeslacht.
Ik huldig zelfs den man van geld,
Maar eerlijkheid daarbij,
Die graag zijn schatkist openstelt
Tot nut der maatschappij.

'k Eerbiedig elk in ied'ren staat,
Die voor een doelwit gloeit;
En ieder woord, en elke daad,
Uit zuiv're bron gevloeid;
Elks meening, in wat kleed getooid,
Schoon mijne er niet meê strook:
Maar slaafs mij buigen? — Neen, dat nooit!
Want wij, wij zijn er óók!

Wij, zonen van jong-Nederland,
Met echt oud-Hollandsch bloed,
Met frissche kracht, met kloek verstand,
Met levenslust en moed;
Met vast geloof aan eer en deugd,
Aan liefde en poëzij;
Met eigen wil en 't vuur der jeugd:
Wij zijn er ook! ja, wij!

En ziet gij, mannen van van daag,
Van uit uw hooge sfeer,
Met dwaze trotschheid naar omlaag
Op «'t *jonge volkje*" neêr;
Zoo ge uw genialen pink ons biedt,
Wij zeggen: Groote Heer!
Wij wenschen die genade niet,
En danken u voor de eer.

Aan ondervinding zijn wij arm,
Voorloopig klein van magt;
Maar onze harten kloppen warm,
En is niet warmte kracht?

Ze kloppen voor wat schoon en goed,
En waar is, en wel luidt,
En weet ge, wat met jeugd'gen moed,
Een kracht als die beduidt?

Wij hebben handen aan het lijf,
En dan een helder hoofd,
Een geest- en wilskracht, vast en stijf,
Die niemand ons verdooft,
Een mond, en pennen, en papier;
Ziedaar ons wapenrek;
En tooit geen lauwer den banier,
Nog kleeft daaraan geen vlek.

En dus, gij mannen van van daag,
Ziet ge uit uw hooge sfeer,
Wat heel genadig naar omlaag
Op ons en de onzen neêr:
Als gij het wilt, en 't wezen moet,
Wij zeggen fier: «Welnu,
We hebben kracht in overvloed
Te strijden zonder u!»

Maar wenschen wij 't alleen te staan?
Neen! Bij alle eer en deugd!
Biedt gij de volle hand ons aan,
We grijpen die met vreugd.
Uw ondervinding is een magt,
Die aan de jeugd ontbreekt;
Uw diepe wetenschap een kracht,
Door d'ouderdom gekweekt.

De volle hand! en dan, erkent
Ons regt ook van bestaan:
Licht overal uw rijp talent
Ons voor op onzen baan.
Zoo strijden wij denzelfden strijd
Te zaâm met d'eigen moed:
Voor de eeuwige Drieëenigheid
Van 't ware, schoone en goed'.

Amsterdam,
November 1868.

J. C. VAN MARKEN JR.
Technoloog.

VARIA.

Examen B.

Na den slag gingen velen tot het ambtenaars, anderen tot het ambtelooze leven over.

V. LENNEP, *Vaderl. Gesch.*

Idem.

Adieu Sturm, adieu!

STURM.

Zeker Professor in de wiskunde.

Jonathan! Jonathan! wat draaft ge uzelven weêr voorbij!

JONATHAN, *Waarheid en droomen.*

Aan het Studenten-Scherpschutters-Corps te Waalsdorp.

Zij hebben met trompetten getrompettet en hebben alles bereid, maar niemand trok ten strijde.

EZECHIEL.

Analytische Meetkunde.

't Zijn heilige gedachten, die spelen in dat oog, naar 't firmament gericht.

TEN KATE. *Schepping.*

Examen C. van 4 weken.

On avait gravement et doctement recherché, quel genre de questions pouvait être poussé le plus loin, sans tuer le patient.

BUNGENER, *Trois sermons.*

Docenten aan de P. S.

Die zich zorgvuldig onthouden van meesterstukken.

MULTATULI.

Hospiteren van Professoren.

Weet je wel, Mijnheer de agent, weet je wel dat je zelvers handelt teugen het reglement.

v. LENNEP, *Vermak. Spraakkunst.*

Zeker Kamerlid.

Bescheidenheid, die ieder past.

D. KOORDERS, *Gids* 1852.

Verwijt van niet studeren van zeker Professor aan de P. S. op examen B

Gij en ziet den splinter in het oog uws naasten, maar den balk in uw eigen oog en ziet gij niet.

Bijbel.

Zekere recensie Piet Paaltjens.

. . . . . Dummköpfe. . . . . .

HEINE, *Reisebilder.*

Uitslag examens.

Tous se pressent et se heurtent: ce sont des cris confus de douleur et de joie.

A. DE MUSSET.

Analyse.

Sage nicht alles, was du weiszt; aber wisse immer was du sagest.

Wansbecker Bote.

Nastukjes.

Nu, ik vind dat al heel indecent, en vooral voor de meisjes.

Camera Obscura.

Vorig ministerie.

We gaan nog niet naar huis toe! Nog lang niet.

Bekend Lied.

Analyse.

A comedy of errors.

SHAKESPEARE.

Brievenhistorie Geertsema.

Doch op wat wijze, verklaar mij dit, overdierdierbaarst lief,
Bekwaamt gij kennis van dien onzaligen particulieren brief.

Schoolmeester.

Kroegloopers.

My house is at the Phoenix.

SHAKESPEARE, *A Comedy of Errors.*

College Natuurkunde.

Eens onder zeil
Gaat hij net als een boog uit een pijl.

Schoolmeester.

Zeker Kamerlid - Zeeofficier.

Wie is hij, die den raad verduistert met woorden zonder wetenschap.

Job 38 : 2.

Idee van een examinator in de Wiskunde B.

Sie sehen mich gewisz nicht gern wiederkommen.

LESSING.

Responcie B_1.

On ne s'en occupe pas.

STURM.

DELFTSCHE

STUDENTEN-ALMANAK.

Gedrukt bij H. L. Smits, te 's Gravenhage.

s Hage. C. M. J. HERMELINK, Phot.

A. Ondemans fz

DELFTSCHE
INSPICE ET CAUTUS ERIS

Ill. C.A. M. J. HERMELINK Phot.

DELFTSCHE STUDENTEN ALMANAK.

INSPICE ET CAUTUS ERIS.

Paul Tétar van Elven del. W. Steelink sculp.